

WELZIJNSBAROMETER

BRUSSELS RAPPORT INZAKE ARMOEDE EN SOCIALE EN GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN 2025

Observatorium
voor Gezondheid en Welzijn
van Brussel-Hoofdstad

WELZIJNSBAROMETER

BRUSSELS RAPPORT INZAKE
ARMOEDE EN SOCIALE EN
GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN
2025

COLOFON

Deze Welzijnsbarometer maakt deel uit van het Brussels rapport inzake armoede en sociale en gezondheidsongelijkheden 2025. De tekst werd opgesteld in de loop van 2025 en afgerond in november 2025.

Coördinatie:

Marion Englert

Auteurs en mederedacteuren:

Marion Englert, Joël Girès, Simon Debersaques, Déogratias Mazina, Sarah Missinne, Dennis Mathysen, Elise Mendes Da Costa, Anke Verbeke, Melody Yannart, Laurence Noël, Jade Deschryver

Nalezing:

Simon Debersaques, Peter Verduyckt, Olivier Gillis

Operationeel beheer:

Nahima Aouassar

Lay-out:

Nathalie da Costa Maya

Dankwoord:

We bedanken graag iedereen die er vanuit diverse instellingen en diensten mee voor zorgde dat we voor deze Welzijnsbarometer konden beschikken over geactualiseerde indicatoren 'op maat'.

Depotnummer: D/2026/9334/14

Voor meer informatie:

Marion Englert

marion.englert@vivalis.brussels

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad – Vivalis.brussels

Rue Belliard 71, boîte 1 – 1040 Bruxelles

Tél.: 02/552 01 89

observat@vivalis.brussels

<https://www.vivalis.brussels/nl/informer/en/observatoire/observatorium-voor-gezondheid-en-welzijn-van-brussel>

Gelieve als volgt naar deze publicatie te verwijzen:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2026). Welzijnsbarometer 2025. Brussel: Vivalis.Brussels.

Inhoudsopgave

1. INTLEIDING	7
1.1. DE GEGEVENS.....	8
1.2. DE ONZICHTBAARHEID VAN BEPAALDE GROEPEN IN DE STATISTIEKEN.....	8
1.3. INHOUD VAN DE WELZIJNSBAROMETER.....	9
2. DEMOGRAFISCHE CONTEXT.....	13
2.1. INWONERSAANTAL.....	13
2.1.1. Officiële en niet-officiële bevolking.....	13
2.1.2. Hoeveel mensen zonder geldige verblijfspapieren telt het Brussels gewest?.....	13
2.2. BEVOLKINGSDICHTHEID.....	17
2.3. BEVOLKINGSEVOLUTIE EN -BEWEGINGEN.....	18
2.3.1. Algemene tendens.....	18
2.3.2. Evolutie en belang van het natuurlijk saldo en de migratiesaldi.....	19
2.3.3. Aandeel ‘nieuwe inwoners’ binnen de Brusselse bevolking, over een periode van 10 en 20 jaar.....	21
2.4. EEN INTERNATIONALE BEVOLKING.....	23
2.4.1. Nationaliteiten.....	23
2.4.2. Geboortenationaliteiten.....	25
2.4.3. Aandeel van de bevolking met een niet-Belgische nationaliteit of herkomst.....	26
2.5. EEN JONGE BEVOLKING DIE NEIGT TE VEROUDEREN.....	29
2.6. SAMENSTELLING VAN DE HUISHOUDENS.....	32
3. INKOMEN EN DEPRIVATIE.....	35
3.1. ARMOEDERISICO EN INKOMENSVERDELING.....	36
3.1.1. Armoederisico.....	36
3.1.2. Inkomensverdeling.....	42
3.2. MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE.....	44
3.2.1. Deprivaties in het huishouden.....	44
3.2.2. Deprivaties op persoonlijk vlak.....	45
3.3. PROFIEL NAARGELANG INKOMENSNIVEAU.....	47
3.3.1. Samenstelling van het huishouden.....	47
3.3.2. Activiteitenstatuut.....	49
3.3.3. Nationaliteit en origine.....	49
3.4. FISCALE INKOMENS.....	51
3.4.1. Inkomen naargelang de woonplaats.....	52
3.4.2. Gini-coëfficiënt.....	56
3.5. ADMINISTRATIEF EQUIVALENT BESCHIKBAAR INKOMEN EN ARMOEDERISICO PER GEMEENTE.....	57
3.6. INKOMENS UIT DE SOCIALE ZEKERHEID EN SOCIALE BIJSTAND.....	60
3.6.1. Het effect van sociale transfers op het armoederisicocijfer.....	60
3.6.2. Minimumbedragen van de vervangingsinkomens en sociale uitkeringen.....	60

3.6.3.	Vervangingsinkomens en sociale bijstandsuitkeringen voor mensen op arbeidsactieve leeftijd.....	62
a.	Evolutie van het aantal mensen op arbeidsactieve leeftijd dat een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering ontvangt.....	62
b.	Percentage begunstigen van een (equivalent) leefloon volgens woonplaats, nationaliteit en geslacht.....	68
c.	Hervorming van de regelgeving rond werkloosheid in 2026	70
3.6.4.	Kinderbijslag.....	76
3.6.5.	Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	78
3.7.	MENSEN DIE RECHT HEBBEN OP EEN VERHOOGDE TEGEMOETKOMING VOOR GENEESKUNDIGE VERZORGING.....	80
3.8.	NON TAKE-UP VAN SOCIALE RECHTEN EN SOCIALE ONDERBESCHERMING	81
3.9.	OVERMATIGE SCHULDENLAST	83
4.	DE ARBEIDSMARKT	89
4.1.	ARMOEDERISICOCIJFER NAARGELANG ACTIVITEITSSTATUUT	90
4.2.	PERSONEN DIE DEEL UITMAKEN VAN EEN HUISHOUDEN MET EEN ZEER LAGE ARBEIDSINTENSITEIT.....	91
4.3.	DE ACTIVITEITS-, TEWERKSTELLINGS- EN WERKLOOSHEIDSGRAAD.....	91
4.3.1.	Algemeen	94
4.3.2.	Ongelijkheden naargelang de sociodemografische kenmerken	95
4.3.3.	Veranderlijke statuten, poreuze categorieën	102
4.4.	'ADMINISTRATIEVE' WERKLOOSHEIDSGRAAD IN DE GROTE STEDEN EN PER GEMEENTE ...	104
4.5.	EVOLUTIE EN KENMERKEN VAN DE BRUSSELSE WERKZOEKENDEN	106
4.5.1.	Algemene evolutie	106
4.5.2.	Kenmerken van de Brussels werkzoekenden.....	107
4.5.3.	Duur van de werkloosheid.....	108
4.6.	WERKENDE ARMEN	109
5.	ONDERWIJS EN VORMING.....	115
5.1.	SCHOOLACHERSTAND EN VERZUIM.....	116
5.2.	JONGEREN VAN 18 TOT 24 JAAR ZONDER DIPLOMA HOGER SECUNDAIR ONDERWIJS.....	121
5.3.	HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEVOLKING VAN 25 TOT 64 JAAR: GEWESTELIJKE VERGELIJKING EN EVOLUTIE.....	122
5.4.	VOLWASSENEN VAN 25 JAAR EN OUDER ZONDER DIPLOMA HOGER SECUNDAIR ONDERWIJS.....	124
5.5.	OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEVOLKING PER GEMEENTE EN STATISTISCHE SECTOR.....	126
6.	GEZONDHEID.....	129
6.1.	SOCIALE GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN.....	129
6.1.1.	Subjectieve gezondheid	130
6.1.2.	Infantiele sterfte	130
6.1.3.	Levensverwachting.....	131
6.1.4.	Chronische aandoeningen: het voorbeeld van diabetes	133
6.2.	SOCIALE ONGELIJKHEDEN IN DE TOEGANG TOT ZORG	135
6.2.1.	Preventieve zorg: borstkankerscreening.....	135
6.2.2.	Zorg uitstellen om financiële redenen	136
6.3.	INVALIDITEIT	138
6.3.1.	Algemene evolutie	138
6.3.2.	Verschillen in de invaliditeitscijfers naargelang beroeps categorie, geslacht en leeftijd	139
6.3.3.	Aandeel invaliden per gemeente	142
6.4.	GEESTELIJKE GEZONDHEID	143

7. HUISVESTING	145
7.1. HUISVESTINGSKOSTEN: EEN GROTE HAP UIT HET BUDGET VAN DE INWONERS	146
7.2. BEWONERSSTATUUT	148
7.3. WONINGPRIJZEN OP DE PRIVATE MARKT	150
7.3.1. Een woning kopen	150
7.3.2. Huurprijzen op de private markt	151
7.4. WONINGEN VAN SOCIALE AARD EN HUISVESTINGSBIJSTAND	156
7.4.1. Sociale woningen: vraag en aanbod	156
7.4.2. Andere vormen van openbare huisvesting van sociale aard	160
7.4.3. Woningen verhuurd door SVK's	160
7.4.4. De toelagen	161
7.5. KWALITEIT VAN DE WONINGEN	162
7.5.1. Overbezetting	162
7.5.2. Ongezonde huisvesting	162
7.5.3. Energieprestatiecertificaten (EPC)	163
7.6. ENERGIE-UITGAVEN	164
7.6.1. Evolutie van de gemiddelde factuur	164
7.6.2. Huishoudens met energiedeprivatie	165
7.6.3. Huishoudens met een sociaal tarief	167
7.6.4. Het Brusselse statuut van beschermde klant	169
7.6.5. 'Winterklanten', 'end of contract'-klanten en afsluitingen	170
7.7. WATER	172
7.8. VERLIES VAN OF GEBREK AAN ONDERDAK	174
7.8.1. Uithuiszettingen	174
7.8.2. Dak- en thuislozen	176
8. MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, PARTICIPATIE EN DIGITALE KLOOF	179
8.1. SOCIAAL ISOLEMENT EN EENZAAMHEID	179
8.2. WAT MET SOCIAAL CONTACT, MAATSCHAPPELIJKE EN CULTURELE PARTICIPATIE WANNEER FINANCIËLE KWETSBAARHEID EEN DREMPEL VORMT?	183
8.3. DIGITALISERING EN DIGITALE KLOOF	186
9. SAMENVATTING EN BESLUIT	193
9.1. SOCIALE SITUATIE: KERNCIJFERS EN EVOLUTIES	193
9.2. GEZONDHEID EN GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN	199
9.3. UITDAGINGEN	199
10. BIJLAGEN	205
10.1. TYPOLOGIE VAN HUISHOUDENS GEBRUIKT IN HOOFDSTUK 3	205
10.2. DEFINITIE VAN OVERBEZETTING	205
11. GLOSSARIUM	207
12. LIJST VAN DE ACRONIEMEN	215
13. BIBLIOGRAFIE	217
MEER WETEN?	222

Inleiding

De Welzijnsbarometer verschijnt sinds 2005 jaarlijks of tweejaarlijks. Deze publicatie van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad vormt het kwantitatieve luik van het Brussels Armoederapport. De inhoud ervan werd vastgelegd in de Ordonnantie betreffende het opstellen van het Armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 20 juli 2006. Deze Ordonnantie werd door de Franse Gemeenschaps-commissie en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie opgenomen in hun ontwerp van gezamenlijk decreet en ordonnantie met betrekking tot de goedkeuring en de uitvoering van het Brussels Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan^[1].

De Welzijnsbarometer verzamelt, beschrijft en bespreekt een reeks indicatoren die betrekking hebben op verschillende aspecten van armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het doel is om de sociaal-economische situatie van de Brusselaars en de evolutie ervan te beschrijven, en dit transversaal over verschillende levensdomeinen. De Welzijnsbarometer richt zich tot iedereen die op enigerlei wijze betrokken is bij beleidsbeslissingen of acties ter bestrijding van armoede en beschrijft de algemene context waarin deze beleidsmaatregelen functioneren en de uitdagingen die ze moeten aanpakken.

Armoede wordt bestudeerd als een multidimensionaal fenomeen, gekenmerkt door gebreken in verschillende levensdomeinen: inkomen, werk, opleiding, gezondheid, huisvesting en maatschappelijke participatie. Deze gebreken kunnen zowel oorzaken als gevolgen zijn van uitsluitingen op andere domeinen. De Welzijnsbarometer beoogt om aan de hand van een selectie kerncijfers aan te tonen hoe armoede optreedt en tot uiting komt in alle levensdomeinen. De cijfers van het Brussels gewest worden, waar mogelijk, getoetst aan die van Vlaanderen, Wallonië, de grote Belgische steden en/of heel België. Dit laat toe om het Brussels gewest te situeren in de nationale context. Bepaalde indicatoren worden ook per Brusselse gemeente weergegeven

of in kaart gebracht per [statistische sector](#), om zo de verschillen binnen het Brussels gewest in de verf te zetten naargelang het grondgebied in kwestie.

“ De Welzijnsbarometer bundelt recente armoede-indicatoren over verschillende levensdomeinen van de Brusselaars heen. De barometer richt zich tot iedereen die op enigerlei wijze betrokken is bij het beleid of bij acties in de strijd tegen armoede.”

De Welzijnsbarometer 2025 situeert zich in een context van meerdere crisissen: de nasleep van de COVID-19-crisis (2020-2021) en de energiecrisis (2021-2022) laten zich in de resultaten voelen, terwijl ook de oorlog in Oekraïne en de komst van Oekraïense vluchtelingen (sinds 2022) en de aanslepende asielcrisis hun stempel op de cijfers drukken. Het Brussels gewest heeft ook een politieke crisis doorgemaakt, waarbij de Brusselse Regering gedurende een deel van de legislatuur uitsluitend lopende zaken behartigde. En dit terwijl er op federaal regeringsniveau belangrijke hervormingen zijn afgeklopt die vandaag en in de toekomst bijzonder ingrijpende gevolgen zullen hebben voor Brussel. Zo zal de invoering van de beperking van de [werkloosheidsuitkeringen](#) tot twee jaar veel Brusselaars treffen die momenteel al in kwetsbare situaties leven.

De wereldwijde sociale en gezondheidsgevolgen van die crisissen laten zich ook voelen bij de sociale instanties en zorgdiensten in het Brussels gewest. Talloze verenigingen op het terrein zijn genooddaakt mensen die hulp of onderdak vragen te weigeren wegens overbelasting van hun voorzieningen. De wachtlijsten groeien aan. Veel OCMW's werken onder constante tijdsdruk. De specifieke en complexe welzijns- en

¹ <http://weblex.irisnet.be/data/arccc/doc/2022-23/109099/images.pdf>

Het Brussels Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan omvat een wetenschappelijk rapport inzake armoede en sociale en gezondheidsongelijkheden, opgesteld door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn. Dit rapport bestaat zoals voorheen uit verschillende luiken, waaronder de Welzijnsbarometer, een thematisch rapport over armoede, de Gekruiste blikken (externe bijdragen) en een samenvatting van het rondetafelgesprek met de actoren die betrokken zijn bij armoedebestrijding. Hieraan wordt nu een luik over sociale gezondheidsongelijkheid toegevoegd. Met uitzondering van de jaarlijks of tweejaarlijks gepubliceerde Welzijnsbarometer, verschijnen de andere verslagen minder frequent (op meerjarige basis).

gezondheidssituatie in het Brussels gewest is af te lezen uit de indicatoren van deze Barometer. De cijfers schetsen een totaalbeeld van de context waarin de federale hervormingen plaatsvinden en maken duidelijk met welke specifieke uitdagingen het Brussels gewest vandaag en in de toekomst wordt geconfronteerd.

1.1. DE GEGEVENS

De gegevens zijn zowel afkomstig uit administratieve bronnen als verzameld door middel van enquêtes, afhankelijk van de kwaliteit en de beschikbaarheid ervan op Brussels niveau.

De **administratieve gegevens** die worden gebruikt, zijn afkomstig uit het rijksregister of van Actiris (view.brussels), de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA), de POD Maatschappelijke Integratie, het Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering (RIZIV), het InterMutualistisch Agentschap (IMA), de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ)², de statistische formulieren voor geboorte en overlijden enz. Deze administratieve gegevens worden meestal verzameld door de besturen in het kader van hun dagelijkse werking en worden ook voor statistische doeleinden gebruikt³. Ze hebben betrekking op alle personen die aan een bepaald administratief criterium voldoen (bijvoorbeeld alle personen die zijn ingeschreven in het rijksregister of bij Actiris, alle personen die zijn ingeschreven als werkzoekende, alle personen die een bepaalde uitkering ontvangen, ...) en ze laten veelal ook analyses toe op gemeentelijk niveau.

De **enquêtegegevens** (bv. de Gezondheidsenquête, EU-SILC enz.) laten toe onderwerpen te bestuderen die niet aan bod komen in de administratieve statistieken. De EU-SILC-enquête ("European Union – Statistics on Income and Living Conditions") is in die zin een waardevolle bron om zicht te krijgen op de inkomens van de bevolking, en rijkt meer algemeen vanuit een multidimensionale benadering verschillende indicatoren aan van sociale integratie van huishoudens en individuen. Enquêtegegevens zijn vooral nuttig om verschillende indicatoren te berekenen die zelden via andere bronnen beschikbaar zijn, maar ook om die te kruisen met een aantal individuele kenmerken (zoals het opleidingsniveau, de gezondheidstoestand enz.). Bovendien zijn een aantal enquêtes (zoals de

EU-SILC en de enquête naar de arbeidskrachten (EAK)) geharmoniseerd op Europees niveau, wat internationale vergelijkingen mogelijk maakt. Er zijn echter ook beperkingen verbonden aan enquêtes, waarvan de belangrijkste de omvang van de steekproef betreft. Naargelang het detailniveau leidt de omvang van de steekproef soms tot grote **betrouwbaarheidsintervallen** in berekeningen op subnationaal niveau. De cijfers op basis van enquêtegegevens geven dus veeleer een grootteorde weer en niet zozeer precieze waarden. Het merendeel van de enquêtegegevens die in deze Barometer worden gebruikt, zijn niet beschikbaar op gemeentelijk niveau.

Elke indicator verschaft essentiële informatie, maar heeft uiteraard ook bepaalde beperkingen als het gaat om het meten van armoede, onder meer omdat bepaalde bevolkingsgroepen niet opgenomen zijn. Dit geldt zowel voor administratieve gegevens, als voor gegevens afkomstig uit enquêtes, wanneer die bevolkingsgroepen uit de data(banken) worden uitgesloten (zie verder).

1.2. DE ONZICHTBAARHEID VAN BEPAALDE GROEPEN IN DE STATISTIEKEN

Bepaalde bevolkingsgroepen (waaronder sommige van de meest achtergestelde) komen zelden of niet voor in een meerderheid van de beschikbare statistieken. De inkomens en levensomstandigheden van deze mensen zijn derhalve moeilijk te bestuderen en blijven grotendeels onbekend.

Wat betreft de administratieve gegevens, bestaat er een groep personen die is ingeschreven in het rijksregister maar die zich in geen enkele databank bevindt van een van de instellingen van de sociale zekerheid. Zij worden in de Kruispuntbank Sociale Zekerheid weergegeven als personen met een onbekend statuut, een categorie die bevolkingsgroepen met een zeer verschillend profiel omvat (van diplomaten tot personen die geen enkel eigen inkomen hebben dat gekend is bij de instellingen van de sociale zekerheid in de brede betekenis). Het gaat om een grote groep in het Brussels gewest, die een aanzienlijk aantal personen in armoede omvat. Deze laatsten worden systematisch over het hoofd gezien in de meeste indicatoren

2 Het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, beheerd door de KSZ, aggregiert de sociaaleconomische data komende van de instellingen van de Belgische Sociale Zekerheid.

3 Bron: FOD Sociale Zekerheid: <https://socialsecurity.belgium.be/>

gebaseerd op administratieve gegevens of glippen op een gegeven moment tussen de mazen van het net (zoals de mensen die werkloos zijn maar uitgesloten zijn voor een werkloosheidsuitkering en geen beroep doen op andere rechten) (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2017).

De administratieve databanken bevatten ook geen gegevens over personen die geen wettelijke verblijfplaats hebben (en evenmin officieel werk, noch toegang tot de sociale zekerheid of bijstand). Het gaat bijvoorbeeld om bepaalde mensen die maatschappelijk erg kwetsbaar zijn, zoals de dak- en thuislozen (die vaak geen referentieadres hebben) en mensen zonder geldige verblijfspapieren (die geen officiële asielaanvraag of aanvraag tot regularisatie hebben lopen, of van wie de aanvraag is afgewezen).

De meeste enquêtes die gebruikt worden in deze Welzijnsbarometer hebben dezelfde beperking: ze bereiken bepaalde groepen van de samenleving niet (of nauwelijks). De steekproeftrekking, meestal gebaseerd op het rijksregister, sluit personen die daar niet in zijn opgenomen bij voorbaat uit⁴.

Los van de moeilijkheden met de samenstelling van de steekproef, brengt het bereiken en bevragen van de armste bevolking nog andere moeilijkheden met zich mee. De non-respons bij kwetsbare groepen ligt vaak hoger (Schockaert *et al.*, 2012). Het aandeel daklozen en mensen ‘zonder papieren’ in de bevolking van het Brussels gewest is aanzienlijk, aangezien Brussel een groot, stedelijk centrum is en de toegangspoort is voor internationale immigratie. Wat betreft de thuisloze bevolking, schetsen de tellingen van de dak- en thuislozen door Bruss’help wel een beeld van de omvang en het profiel van deze doelgroep, die vaak onzichtbaar blijft (→ hoofdstuk 7). Voor personen ‘zonder papieren’ wordt een schatting gegeven in hoofdstuk 2 (demografie).

De onzichtbaarheid van bepaalde groepen in de meeste databanken bevestigt de nood aan de ontwikkeling en verbetering van de statistieken in het algemeen en duidt op het belang van de inzameling van bijkomende informatie op het terrein om een zicht te krijgen op de levensomstandigheden van de mensen die in de meeste statistieken niet opgenomen zijn.

1.3. INHOUD VAN DE WELZIJSBAROMETER

In het volgende hoofdstuk van deze Welzijnsbarometer (**hoofdstuk 2**) wordt de **demografische context** in het Brussels gewest belicht (aantal inwoners, bevolkingsbewegingen, nationaliteiten, herkomst, leeftijden, huishoudtypes enz.) en zetten we de specifieke kenmerken in de verf.

In **hoofdstuk 3** nemen we de **inkomens** van de Brusselaars onder de loep en zoomen we in op de materiële deprivaties als gevolg van een te klein inkomen. Om het armoederisico, de inkomensverdeling, het inkomens-profiel van de bevolking en de deprivatievormen in kaart te brengen, gebruiken we in eerste instantie de gegevens van de EU-SILC-enquête. Het tweede deel van hoofdstuk 3 staat in het teken van een analyse van de inkomens op basis van de fiscale statistieken, die ons toelaten het belastbaar inkomen per stad en gemeente in kaart te brengen. Verder bieden deze gegevens ons zicht op de Brusselse belastinggrondslag en de evolutie ervan. In het derde deel belichten we een derde manier om de inkomens te benaderen, meer bepaald met behulp van het administratief equivalent beschikbaar inkomen. Die parameter werd ontwikkeld door Statbel en heeft als doel zo dicht mogelijk aan te sluiten bij het inkomensconcept van de SILC-enquête, maar dan op basis van administratieve gegevens die, naar analogie met fiscale statistieken, de mogelijkheid bieden om gegevens op subregionaal niveau weer te geven. In een vierde deel worden de bedragen en het aantal begunstigden van een vervangingsinkomen en sociale bijstand belicht, net als de evolutie ervan. Dat deel bevat een uiteenzetting van de door de federale regering goedgekeurde werkloosheidshervorming, samen met een gedetailleerde profilering van de getroffen Brusselaars. Daarna belichten we de statistieken over rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming. Tot slot gaan we kort in op situaties van non-take-up van sociale rechten en geven we nog wat cijfers mee over de schuldenlast van Brusselse gezinnen.

Hoofdstuk 4 zoomt in op de situatie van de Brusselaars op de **arbeidsmarkt**. We baseren ons enerzijds op de Enquête naar de arbeidskrachten en anderzijds op gegevens van Actiris (view.brussels). Die bevatten onder meer de arbeidsmarktindicatoren omtrent de activiteits-,

4 Daarenboven bevragen de EU-SILC-enquête, de enquête naar de arbeidskrachten en de gezondheidsenquête per definitie enkel personen in private huishoudens, waardoor er bijvoorbeeld geen informatie verzameld wordt over mensen in een rusthuis of in een gevangenis.

tewerkstellings- en werkloosheidsgraad naar gelang verschillende sociaaldemografische kenmerken, naast gegevens over werkende armen en een beschrijving van de kenmerken van Brusselse werkzoekenden.

Hoofdstuk 5 staat in het teken van de positie van de Brusselaars op het vlak van **opleidingsniveau**. Ook de schoolachterstand wordt in dit hoofdstuk geanalyseerd. In vergelijking met de voorgaande edities werden aan deze Barometer een aantal gegevens toegevoegd, onder meer over schoolverzuim en het opleidingsniveau van de bevolking per Brusselse gemeente.

Hoofdstuk 6 belicht de **sociale gezondheidsongelijkheden** in het Brussels gewest, zowel in het licht van verschillende gezondheidsindicatoren als van de toegang tot zorg. We analyseren de ongelijkheden op het vlak van invaliditeit, de veranderingen doorheen de tijd van de invaliditeitscijfers en de belangrijkste oorzaken van die evolutie. Het hoofdstuk wordt afgerond met een verwijzing naar de forse toename van geestelijke gezondheidsproblemen bij de Brusselse bevolking.

Hoofdstuk 7 behandelt de toegankelijkheid van **huisvesting en de woonomstandigheden** in het Brussels gewest. Er wordt dieper ingegaan op de hap die huisvesting (inclusief de bijhorende kosten) neemt uit het budget van de Brusselse huishoudens. We belichten eveneens de bewonersstatuten (eigenaar of huurder), naast de financiële toegankelijkheid van woningen op de

private markt (verkoopprijs van appartementen en woningen, huurbedragen enz.), het aanbod sociale huurwoningen en de huurtoelagen, aspecten met betrekking tot de kwaliteit van de woning, energiedeprivatie en er mee verbonden maatregelen, en tot slot het risico op verlies of ontbreken van een woning (uithuiszettingen en dakloosheid).

Hoofdstuk 8 beschrijft indicatoren op het vlak van **isolement, maatschappelijke integratie en participatie** enerzijds, en de digitale kloof anderzijds. Het hoofdstuk bevat een aantal nieuwe indicatoren over isolement. Wat betreft de digitale kloof wordt aan de hand van verschillende indicatoren vooral aandacht besteed aan ongelijkheden door de grootschalige digitalisering van openbare en private diensten, een trend die door de COVID-19-crisis in een stroomversnelling kwam.

Tot slot vat **hoofdstuk 9** de **voornaamste cijfers** uit deze Welzijnsbarometer samen en stelt het op basis van die cijfers een aantal uitdagingen in het Brussels gewest scherp.

Demografische context

In dit hoofdstuk wordt in deel 2.1 het inwonersaantal van het gewest weergegeven met inbegrip van de niet-officiële bevolking (mensen zonder geldige verblijfspapieren). We brengen de bevolkingsdichtheid in kaart (deel 2.2) en analyseren de evolutie van de bevolkingsbewegingen (deel 2.3). De verscheidenheid aan nationaliteiten en herkomstlanden wordt weergegeven in deel 2.4, de leeftijd van de Brusselaars komt aan bod in deel 2.5 en de gezinssamenstelling in deel 2.6.

2.1. INWONERSAANTAL

2.1.1. Officiële en niet-officiële bevolking

Op 1 januari 2024 telde het Brussels gewest officieel 1 249 597 inwoners, waarvan 612 199 mannen (49 %) en 637 398 vrouwen (51 %). Dat betekent dat het bevolkingsaantal met 0,7 % is toegenomen ten opzichte van 1 januari 2023 (+8 422 inwoners), tegenover respectievelijk +1,5 % in 2022 (toename door de komst van Oekraïense vluchtelingen) en +0,2 % in 2021⁵ (lager cijfer door de COVID-19-crisis).

Naast de officiële bevolking verblijven in het Brussels gewest ook een aantal personen die niet tot de officiële bevolking worden gerekend (asielaanvragers, diplomaten en hun gezinsleden, studenten die niet in een van de Brusselse gemeenten gedomicilieerd zijn, migranten in een onregelmatige verblijfssituatie enz.). Het wachtregister bevat gegevens over de kandidaat-vluchtelingen (asielaanvragers). Op 1 januari 2024 waren in het Brussels gewest 9 082 personen ingeschreven in het wachtregister. Daarnaast telde de FOD Buitenlandse Zaken op 1 januari 2025 in het Brussels gewest 4 867 personen met een diplomatiek statuut. Samen met hun gezinsleden komt hun aantal op 9 357 personen.

De grootte van de overige groepen, in het bijzonder van personen in een onregelmatige verblijfssituatie, kan bij gebrek aan administratieve

cijfergegevens niet worden bepaald of opgevolgd. Er zijn evenwel enkele indicatoren, alsook een recente studie van de VUB (Surkyn *et al.*, 2023), die een voorzichtige schatting mogelijk maken. Deze gegevens geven aan dat, vergeleken met de twee andere gewesten in ons land, deze groep het sterkst aanwezig is in het Brussels gewest, zowel wat hun absolute aantal als hun relatieve aandeel in de totale bevolking betreft (→ section 2.1.2).

” Op 1 januari 2024 woonden er officieel 1 249 597 mensen in het Brussels gewest. Daarnaast telt het Brussels gewest heel wat inwoners die niet in het bevolkingsregister voorkomen. Hoewel hun exacte aantal niet gekend is, zou het volgens de beschikbare indicaties om tienduizenden mensen gaan.”

2.1.2. Hoeveel mensen zonder geldige verblijfspapieren telt het Brussels gewest?

Bewoners in een onregelmatige verblijfssituatie of ‘mensen zonder papieren’ hebben geen verblijfsvergunning die hen toestaat om in België te wonen (in tegenstelling tot asielaanvragers en vluchtelingen die over een verblijfsvergunning beschikken en dus ‘papieren’ hebben). Er kunnen verschillende redenen zijn waarom mensen niet over een verblijfsvergunning beschikken, bijvoorbeeld wanneer zij België zonder toestemming zijn binnengekomen; wanneer zij een visum of verblijfsvergunning hebben die ongeldig werd of verlopen is; wanneer hun asielaanvraag geweigerd werd; wanneer zij geboren zijn uit ouders die zelf in een onregelmatige verblijfssituatie verkeren⁶, ...

Het aantal mensen zonder geldige verblijfspapieren op het grondgebied is *a fortiori* niet gekend. Toch kunnen we aan de hand van bepaalde cijfergegevens een schatting maken

⁵ Bron: Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

⁶ Roberfroid D. *et al.*, 2015.

van dat aantal. Zo worden alle geboorten en overlijdens op het grondgebied geregistreerd in de **geboorte- en overlijdensformulieren**, ook die van personen die niet in de officiële bevolkingsregisters zijn ingeschreven.

- Voor een studie van de **VUB (Surkyn et al., 2023)** maakten de onderzoekers gebruik van de **overlijdensformulieren** om het aantal personen dat niet ingeschreven is in het bevolkingsregister (onder meer ‘mensen zonder papieren’) in te schatten. Bij extrapolatie van die gegevens – aan de hand van de bijgestelde en gewogen mortaliteitscijfers voor de periode 2012-2016 – kwamen de onderzoekers tot een raming van ongeveer 490 000 niet-geregistreerde inwoners die dagelijks in België verblijven, waarvan 123 000 in het Brussels gewest. Ook toeristen of asielaanvragers die legaal op het grondgebied verblijven zijn evenwel in die schatting meegeteld. Na aftrek van die groepen blijven ongeveer 329 000 niet-geregistreerde personen over, waarvan 62 000 in het Brussels gewest. Voor heel België is het merendeel van hen afkomstig uit Europese Schengenlanden. Door personen uit de Schengenlanden van dat aantal af te trekken, komen de onderzoekers uit op 112 000 personen afkomstig van buiten de Schengenzone die zonder geldige verblijfspapieren in België verblijven. Ongeveer 52 000 van hen verblijft in het Brussels gewest. Voor heel België zou de meerderheid van de niet-geregistreerde personen dus afkomstig zijn uit Europese Schengenlanden. In Brussel zou de grote meerderheid van die personen echter afkomstig zijn uit derde landen.
- Naast de informatie uit de overlijdensformulieren (gebruikt in de VUB-studie, zie hierboven) kunnen ook de gegevens uit de **geboorteformulieren** worden gebruikt.^[7] In 2022 waren er in België 563 levendgeborenen die niet in het Rijksregister of het Wachtregister voor asielzoekers werden geregistreerd en waarbij de moeder het Brussels gewest opgaf als gebruikelijke woonplaats. Dat komt neer op bijna 4 % van het totale aantal geboorten.^[8]

Het lijkt er dus op dat ongeveer 4 % van de moeders die in België bevallen en aangeven in het Brussels gewest te wonen, er geen wettelijke verblijfplaats hebben. Veronderstellend dat het geboortecijfer bij personen zonder geldige verblijfspapieren hetzelfde is als bij de **officiële bevolking**, dan komen we afgerond op ongeveer 50 000 personen zonder geldige verblijfspapieren in het Brussels gewest. Dat is evenwel een zeer ruwe schatting.^[9] Het cijfer strookt evenwel met het cijfer (steunend op meer uitgewerkte berekeningen) van de VUB-onderzoekers op basis van de overlijdensformulieren. Dit aantal strookt ook met de schattingen in een Europese studie, die stelt dat het aantal personen zonder geldige verblijfspapieren in een land varieert tussen de 7 % en de 13 % van de buitenlandse bevolking met geldige verblijfspapieren in dat land (hier het Gewest)^[10].

We kunnen dus besluiten dat **diverse aanwijzingen en beschikbare studies aangeven dat een aanzienlijk aantal personen zonder geldige verblijfspapieren in het Brussels gewest verblijft. Het zou gaan om ongeveer 50 000 personen, oftewel ongeveer 4 % van de bevolking in het Gewest.**

Cijfergegevens over de door de OCMW's verstrekte **dringende medische hulp (DMH)** zijn beschikbaar bij de POD Maatschappelijke Integratie. In de loop van 2023 deden in totaal 23 200 personen in heel België een beroep op dringende medische hulp, waarvan 69 % in het Brussels gewest, 16 % in Vlaanderen en 15 % in Wallonië. Het gaat hier om een minimumcijfer, aangezien eenzelfde begunstigde de terugbetaling kan ontvangen voor meerdere patiënten, bijvoorbeeld voor de kinderen. De verdeling van het aantal verstrekkingen van DMH per gewest bevestigt het vermoeden dat het aantal mensen zonder geldige verblijfspapieren veel hoger ligt in het Brussels gewest dan in de andere twee gewesten van het land. Dit is onder meer een gevolg van de aard van het Brussels gewest als belangrijke toegangspoort voor internationale migratie naar België. Daarenboven

7 Voor meer details over de niet in het Rijksregister geregistreerde geboorten, zie Schoenborn et al., 2021. Het verschil tussen het aantal geboorten op basis van de geboorteformulieren en de aantallen in het Rijksregister kan verschillende verklaringen hebben. Als de moeder niet in het Rijksregister is ingeschreven (bijvoorbeeld omdat ze geen geldige verblijfsvergunning heeft), wordt de geboorte meegeteld in de geboorteformulieren, maar niet in het Rijksregister. Omgekeerd, als de moeder legaal in België woont, maar als de geboorte in het buitenland plaatsvindt, wordt die geboorte niet geregistreerd in de geboorteformulieren, maar wel in het Rijksregister.

8 Hier vergelijken we de geboortegegevens uit de geboorteformulieren met de gegevens uit het Rijksregister en het Wachtregister, waarvan we de geboorten buiten België aftrekken.

9 Deze schatting vertrekt onder meer vanuit een identieke leeftijds-, geslachts- en vruchtbaarheidsstructuur voor mensen met en zonder geldige verblijfspapieren. De volgende bedenkingen werpen zich op: (1) de vruchtbaarheidsgraad zal waarschijnlijk lager liggen bij vrouwen zonder geldige verblijfspapieren, gezien hun kwetsbare situatie; (2) bij jongvolwassenen 'zonder papieren' zouden mannen in de meerderheid zijn (van Meeteren et al., 2007); (3) senioren zijn ongetwijfeld ondervetegenwoordigd in de bevolkingsgroep zonder geldige verblijfspapieren. De twee eerste bedenkingen zouden betekenen dat die 50 000 personen een onderschatting is van het werkelijke aantal, terwijl de ondervetegenwoordiging van senioren een omgekeerd effect zou hebben op de raming.

10 <https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/ clandestino-final-report.pdf>

zijn de instellingen die de aanvragen tot asiel en regularisatie beheren voornamelijk in het Brussels gewest gevestigd: Fedasil, de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). Ook het grootste aankomstcentrum voor migranten van Fedasil (het ‘Klein Kasteeltje’) bevindt zich in het Brussels gewest.

De ontvangers van DMH in het Brussels gewest zijn:

- overwegend mannen (58 %) tegenover 42 % vrouwen.
- 13 % van de begunstigden is minderjarig, 58 % tussen 18 en 44 jaar oud en 29 % ouder dan 45.

Bijna 30 % van de DMH in het Brussels gewest werd toegekend door het OCMW van Brussel-Stad. De OCMW's van Brussel-Stad, Anderlecht, Schaarbeek, Molenbeek en Sint-Gillis zijn samen goed voor 78 % van de toegekende DMH in het Brussels gewest **2-1**.

Op basis van een globale raming van het aantal mensen zonder geldige verblijfspapieren (ca. 50 000) waarop we een verdeling van de DMH per gemeente toepassen, kunnen we een inschatting maken van het aantal mensen zonder geldige verblijfspapieren per gemeente **2-2**, en van het percentage dat zij vertegenwoordigen op het totaal aantal inwoners van elke gemeente **2-3**.

In de gemeenten Sint-Gillis en Brussel-Stad zou het percentage mensen zonder geldige verblijfspapieren oplopen tot respectievelijk 8 % en 7 % van het totale inwonersaantal.

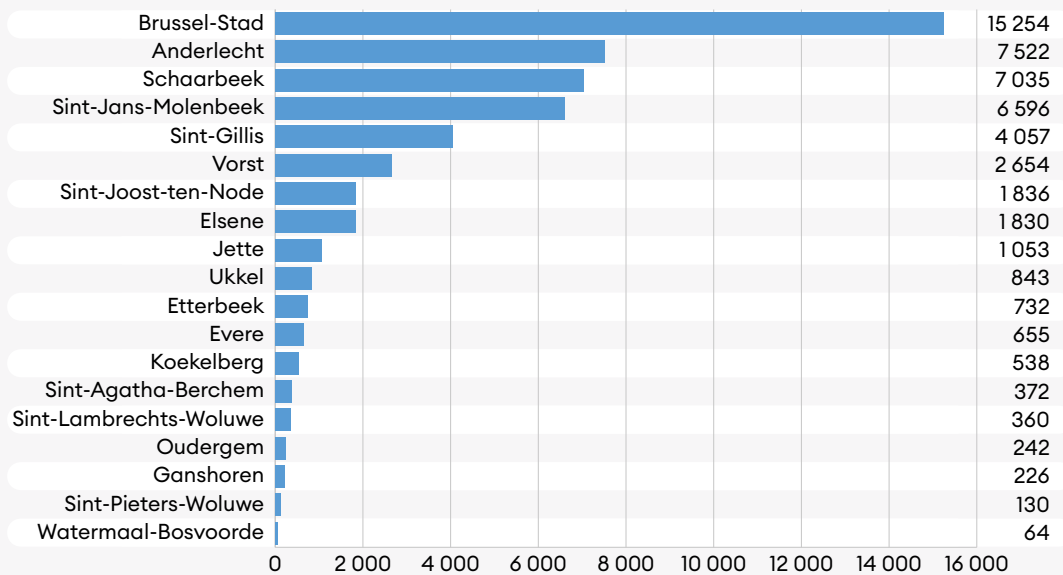
2-1 Verdeling (%) van de toegekende DMH in het Brussels gewest, per Brusselse gemeente, 2023

	Aantal	Verdeling (%)
Brussel	4 794	29 %
Anderlecht	2 364	14 %
Schaarbeek	2 211	14 %
Sint-Jans-Molenbeek	2 073	13 %
Sint-Gillis	1 275	8 %
Vorst	834	5 %
Sint-Joost-ten-Node	577	4 %
Elsene	575	4 %
Jette	331	2 %
Ukkel	265	2 %
Etterbeek	230	1 %
Evere	206	1 %
Koekelberg	169	1 %
Sint-Agatha-Berchem	117	1 %
Sint-Lambrechts-Woluwe	113	1 %
Oudergem	76	0 %
Ganshoren	71	0 %
Sint-Pieters-Woluwe	41	0 %
Watermaal-Bosvoorde	20	0 %
Brussels gewest	16 342	100 %

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

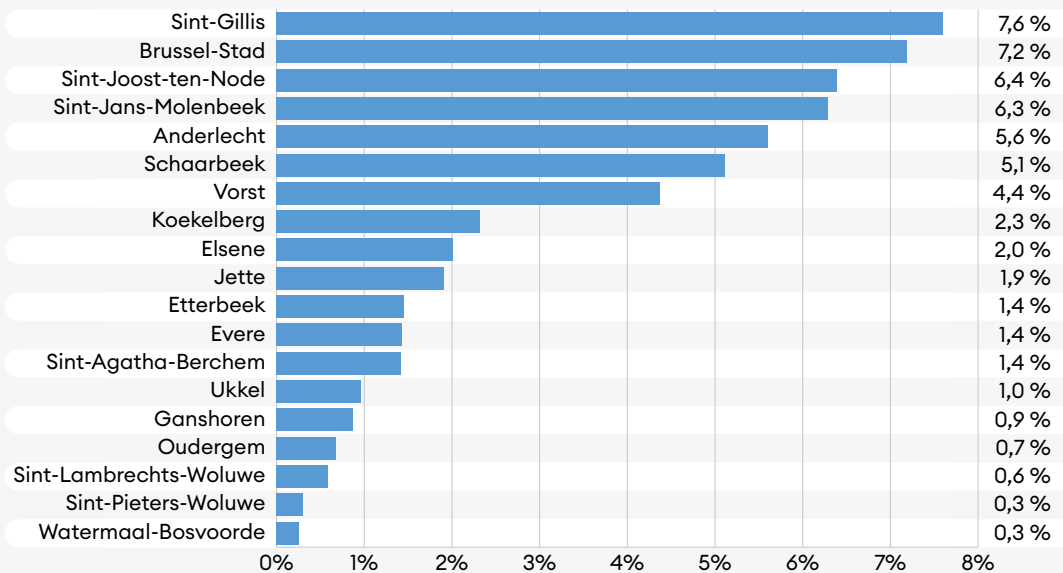
2-2

Raming van het aantal mensen zonder geldige verblijfspapieren per Brusselse gemeente, 2023

2-3

Raming van het percentage mensen zonder geldige verblijfspapieren in de bevolking per Brusselse gemeente, 2023

Bron: Surkyn *et al.*, 2023 en POD Maatschappelijke Integratie; berekeningen van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

2.2. BEVOLKINGSDICHTHEID

De bevolkingsdichtheid in het Brussels gewest bedroeg 7 694 inw./km² in 2024. Het verschil tussen de Brusselse gemeenten en wijken onderling is echter groot. Zo ligt de bevolkingsdichtheid ongeveer twaalf keer hoger in Sint-Joost-ten-Node (met 23 173 inw./km² de dichtst bevolkte gemeente van het hele land) dan in Watermaal-Bosvoorde (met 1 951 inw./km² de minst dichtbevolkte gemeente in het Gewest)^[1].

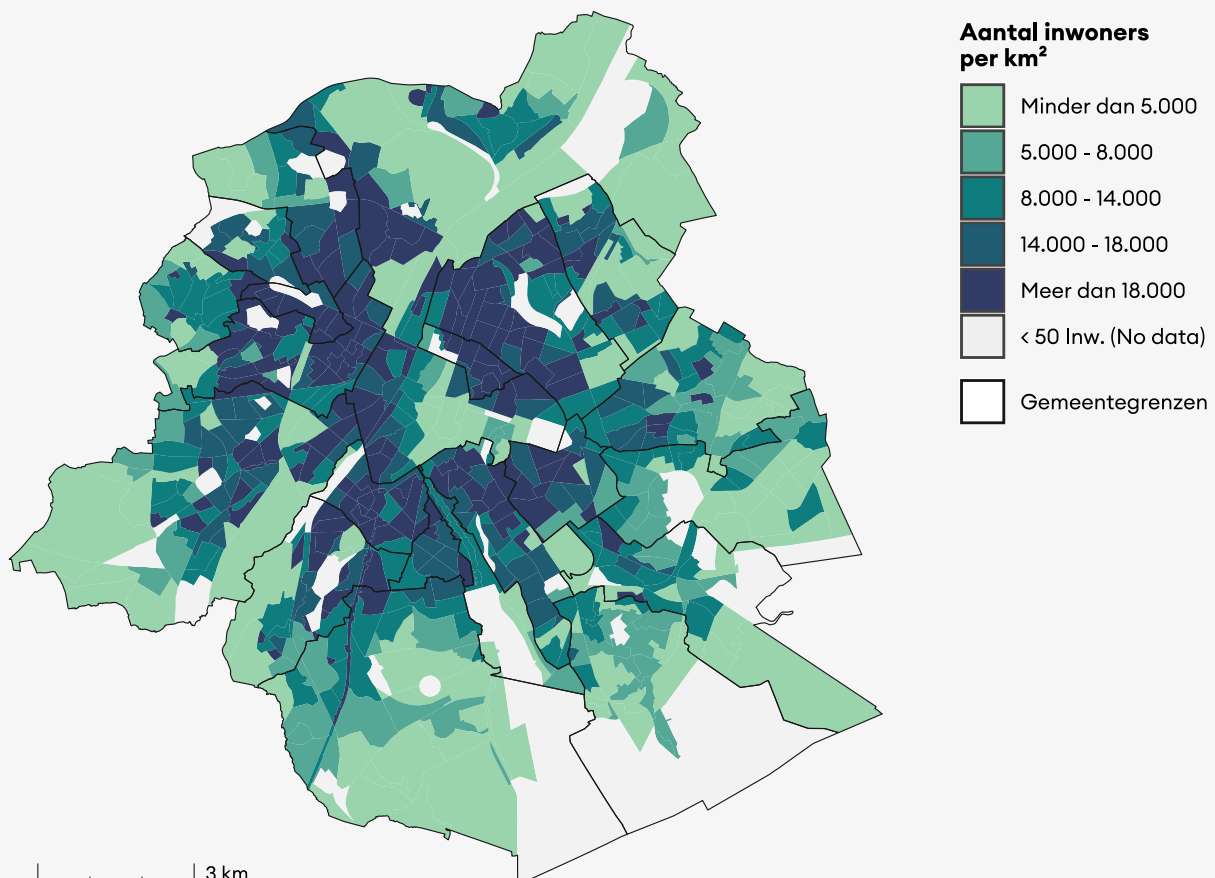
Op een fijnere ruimtelijke schaal blijkt dat de **statistische sectoren** van de **eerste kroon** over het algemeen de hoogste bevolkingsdichtheid kennen, meer bepaald in de **arme sikkels**, en dat de bevolkingsdichtheid afneemt naarmate men zich verder van het centrum verwijderd **2-4**. Enkele statistische sectoren binnen de arme

sikkel vertonen een bijzonder hoge bevolkingsdichtheid. Dat is onder meer het geval voor de Crickxstraat (lager gelegen deel van Sint-Gillis) of het Sint-Joostplein (respectievelijk 41 376 et 35 267 inwoners per km²). Enkele statistische sectoren in het centrum van het Gewest of in de eerste kroon wijken echter af van dit patroon, onder andere omwille van het hoge aantal kantoren (of andere niet-residentiële gebouwen) op hun grondgebied (zoals de Europese wijk of de Noordwijk).

11 Bron: BISA

2-4

Bevolkingsdichtheid (aantal inwoners per km²), per statistische sector, Brussels gewest, 2024

2.3. BEVOLKINGSEVOLUTIE EN -BEWEGINGEN

2.3.1. Algemene tendens

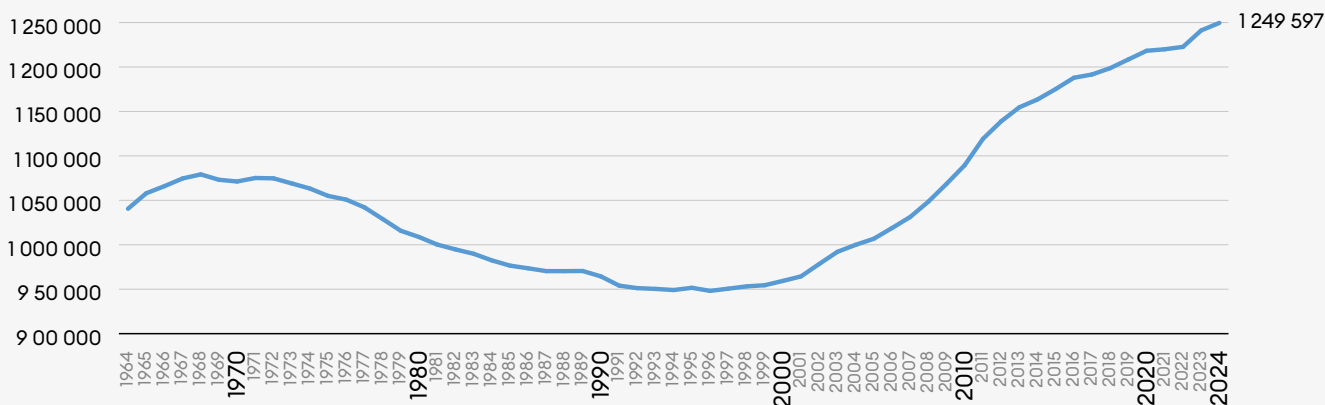
Na een dalende trend die begin jaren 70 begon en meer dan 20 jaar aanhield, neemt het Brusselse bevolkingsaantal sinds eind jaren 90 sterk toe (2-5).

Tussen januari 2023 en januari 2024 kende het Brussels gewest een bevolkingsgroei van 0,7%. Dat percentage ligt hoger dan in Wallonië (+0,3%) en is gelijk aan dat van Vlaanderen (+0,7%). De groeipercentages in de andere grote Belgische steden zijn: +1,1% in Antwerpen, +0,6% in Gent, +0,3% in Charleroi en +0,2% in Luik.^[12]

12 Bron: Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

2-5

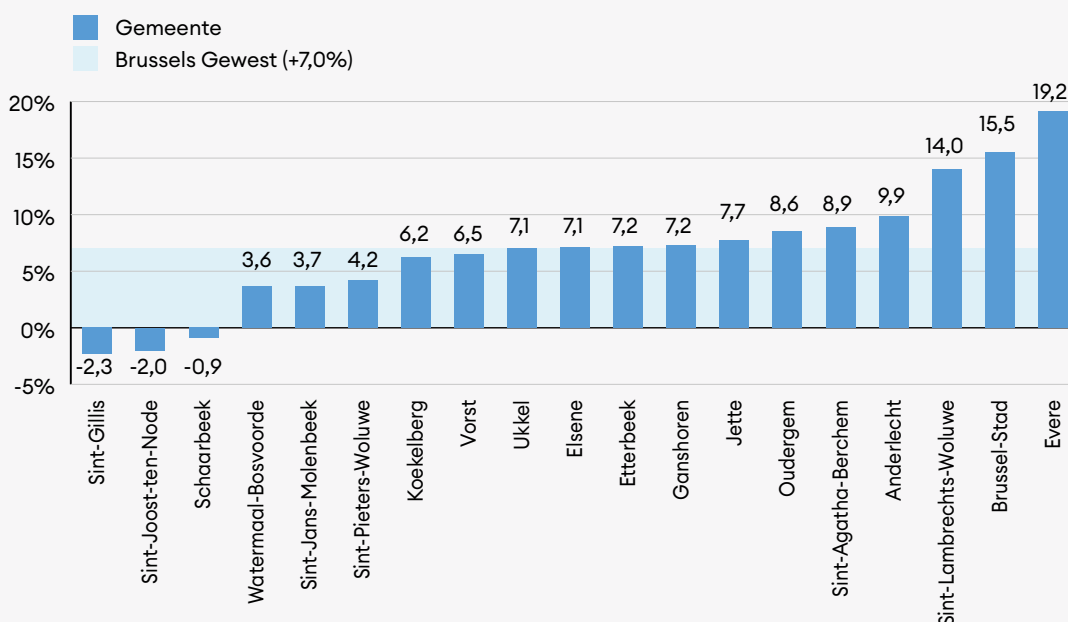
Evolutie van de officiële bevolking in het Brussels gewest, 1 januari 1964-2024

Bron: Statbel

2-6

Bevolkingsgroei per Brusselse gemeente over een periode van tien jaar (januari 2014 tot januari 2024)

Bron: BISA en Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

verschillen af op het grondgebied. In tien jaar (januari 2014 tot januari 2024) groeide de bevolking in het Brussels gewest aan met 7 %. Deze bevolkingsgroei varieert echter van -2 % in Sint-Gillis tot +19 % in Evere. Evere, Brussel-Stad, Anderlecht, Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Agatha-Berchem, Oudergem en Jette kenden in dit decennium de sterkste bevolkingstoename

2-6.

De cijfers tonen aan dat de meeste gemeenten in deze periode hun inwonersaantal zagen toenemen; Sint-Gillis, Sint-Joost en Schaarbeek lieten een daling optekenen. In die gemeenten compenseert het negatief intern migratiesaldo de positieve saldi van de internationale migratie en het natuurlijke saldo (→ volgende deel).

2.3.2. Evolutie en belang van het natuurlijk saldo en de migratiesaldi

De evolutie van het bevolkingsaantal wordt bepaald door de combinatie van drie factoren: het natuurlijk saldo, het extern migratiesaldo en het intern migratiesaldo. Die bewegingen werden in de loop van 2020 beïnvloed door de COVID-19-crisis (afname van het natuurlijk saldo door het hoge sterftecijfer en de afname van de internationale migratie) en in 2022 door de toestroom van vluchtelingen uit Oekraïne (zie verder).

Het **natuurlijk saldo** is het verschil tussen het aantal geboortes en het aantal overlijdens. Dat saldo is sinds de jaren 90 positief (meer geboorten dan overlijdens) en draagt bij tot de Brusselse bevolkingstoename. Dit sterk positieve saldo hangt voornamelijk samen met de leeftijdsstructuur van de Brusselse bevolking, die wordt gekenmerkt door een hoog aandeel volwassenen op vruchtbare leeftijd en naar verhouding weinig ouderen. Het conjuncturele vruchtbaarheidscijfer is dan weer aanzienlijk gedaald en ligt nu onder dat van de twee andere gewesten. Dat betekent dat het gemiddelde aantal kinderen per vrouw in Brussel lager is dan in de rest van het land (BISA, 2025).

Tussen januari 2023 en januari 2024 liet het Brussels gewest een positief natuurlijk saldo optekenen binnen de officieel geregistreerde bevolking (+5 404), met meer geboorten (13 987) dan overlijdens (8 583)^[13] **2-7**. We merken op

dat het Brussels gewest het enige gewest is waar het natuurlijke saldo in 2023 nog steeds positief is. Het aantal geboortes bleef verder afnemen (-5 % ten opzichte van 2022). Die negatieve trend valt al sinds 2014 op te merken (zie BISA, 2024). Het aantal overlijdens vertoont de afgelopen jaren een lichte en gestage daling, met uitzondering van het jaar 2020, toen het sterftecijfer sterk toenam als gevolg van de COVID-19-crisis. In verhouding tot het totale inwonersaantal is het bruto sterftecijfer (%) nog steeds veel lager dan dat van Vlaanderen en Wallonië **2-9**.

2-7 Bevolkingsbewegingen in 2023, Brussels gewest

	Aantal	Aandeel van de bevolking
Natuurlijke loop		
Geboorten	13 987	11,2 ‰
Overlijdens	8 583	6,9 ‰
Natuurlijk saldo	5 404	4,3 ‰
Interne migratiebeweging		
Instroom	25 023	20,0 ‰
Uitstroom	43 775	35,0 ‰
Intern migratiesaldo	-18 752	-15,0 ‰
Internationale migratiebeweging		
Immigraties (inclusief herinschrijvingen en instroom in het register)	56 166	44,9 ‰
waaronder niet-EU-landen	22 959	18,4 ‰
Emigraties (inclusief schrappingen en uitstroom uit het register)	34 723	27,8 ‰
waaronder niet-EU-landen	8 460	6,8 ‰
Internationaal migratiesaldo	21 443	17,2 ‰
waaronder niet-EU-landen	14 499	11,6 ‰
Totale groei (inclusief statistische aanpassing)		
Jaarlijkse bevolkingsgroei	+8 422	+0,70 %
Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (tussen 1 januari 2014 en 1 januari 2024)		+0,70 %

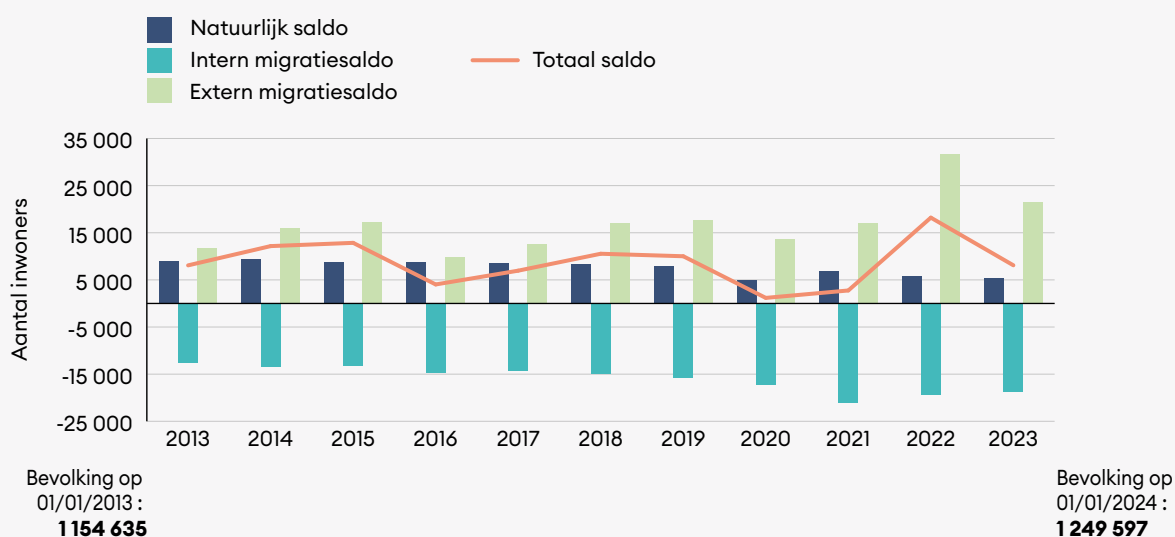
Bron: BISA & Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Ook het **extern (of internationale) migratiesaldo** was in 2023 sterk positief (+21 443). Dit saldo stemt overeen met het verschil tussen het aantal personen dat zich in de loop van het jaar

¹³ Ter herinnering: het gaat hier om de **officiële bevolking**, ingeschreven in het rijksregister. Wat de geboorten en sterfgevallen betreft, zijn de statistische geboorteformulieren en overlijdensformulieren een nuttige aanvulling op de gegevens van de officiële bevolking. Deze hebben immers betrekking op alle geboren en overleden personen, en niet enkel de geboortes en overlijdens van personen die officieel in het Brussels Gewest verblijven. → deel 2.1.2.

2-8

Evolutie van het natuurlijk saldo en de migratiesaldi, Brussels gewest, 2013-2023

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

vanuit het buitenland in het Brussels gewest kwam vestigen (56 166) enerzijds, en het aantal Brusselaars dat zich tijdens datzelfde jaar in het buitenland ging vestigen (34 723)^[14] anderzijds. Ieder jaar vestigt tussen een kwart en een derde (29 % in 2023) van het totale aantal mensen dat immigrereert in België zich in het Brussels gewest. In 2022 lag het internationale migratiesaldo bijzonder hoog door de instroom van Oekraïense vluchtelingen (2-8).

Het **intern migratiesaldo** bleef dan weer sterk negatief in 2023 (-18 752), omdat het aantal mensen die het Brussels gewest inruilden voor Vlaanderen of Wallonië (43 775) hoger ligt dan het aantal mensen uit Vlaanderen of Wallonië die zich in het Brussels gewest kwamen vestigen (25 023). Het gaat voornamelijk om gezinnen die Brussel inruilen voor andere oorden. Ze trekken bijvoorbeeld naar de Brusselse rand, of steden en gemeenten met een industrieel verleden (Charleroi, La Louvière, de Dendervallei), waar huisvesting betaalbaarder is (BISA, 2023a). De

personen die vanuit andere locaties in België naar Brussel trekken, zijn dan weer doorgaans jongvolwassenen, voornamelijk uit Leuven en Gent (BISA, 2023a).

Het negatief intern migratiesaldo wordt grotendeels gecompenseerd door het positieve extern migratiesaldo. Het Brussels gewest liet in 2023 een positief totaal migratiesaldo optekenen (+2 691).

Het totale saldo, ofwel de som van het migratiesaldo en het natuurlijk saldo, verklaart de bevolkingsgroei in het Brussels gewest. Rekening houdend met een *statistische aanpassing*, bedraagt de bevolkingstoename tussen 1 januari 2023 en 1 januari 2024 8 422 personen.

Het Brussels gewest kent grote migratiebewegingen, die relatief beduidend omvangrijker zijn dan in de twee andere gewesten. De relatieve omvang van al de bevolkingsbewegingen in totaal, is in grote lijnen vergelijkbaar met wat we

¹⁴ Voor de internationale migratie werd rekening gehouden met de veranderingen van register, ambtshalve schrappingen en herinschrijvingen na schrapping. Ongeveer de helft (17 819) van de 34 723 personen die werden geteld bij de internationale emigratie (vertrekkers) in 2023 werd ambtshalve geschrapt (wanneer blijkt dat een persoon niet meer op het opgegeven adres woont en de gemeente zijn of haar nieuwe hoofdverblijfplaats niet kan vinden, beveelt het college van burgemeester en schepenen de 'ambtshalve schrapping' uit de registers). In vergelijking met vorig jaar is het aantal 'ambtshalve schrappingen' gestegen. Bij 4 792 van de binnenkomende migranten (internationale immigratie) gaat het om een registerwijziging. Dat zijn meestal asielzoekers die in het Wachtregister waren ingeschreven en in 2023 het vluchtelingenstatuut kregen. Met uitzondering van 2020, een jaar dat werd gekenmerkt door een regularisatiegolf, is het aantal registerwijzigingen in het Gewest nooit eerder zo hoog geweest (BISA, 2024).

2-9 Bevolkingsbewegingen in 2023, Belgische gewesten en grote steden, per 1000 inwoners (‰)

	Natuurlijke loop			Interne migratiebeweging			Externe migratiebeweging			Totale bevolkingsbeweging		
	geboorten	overlijdens	saldo	instroom	uitstroom	saldo	instroom	uitstroom	saldo	instroom	uitstroom	saldo
België	9,4	9,5	-0,1	0,0	0,0	0,0	16,6	10,9	5,6	25,9	20,4	5,6
Vlaanderen	9,1	9,5	-0,3	5,6	3,4	2,2	13,9	8,9	5,0	28,6	21,8	6,8
Wallonië	9,2	10,3	-1,1	6,6	5,6	1,1	11,9	9,0	2,9	27,7	24,9	2,8
Brussels gewest	11,2	6,9	4,3	20,0	35,0	-15,0	44,9	27,8	17,2	76,2	69,7	6,5
Antwerpen	12,5	8,3	4,2	31,0	38,5	-7,6	27,9	14,1	13,8	71,3	61,0	10,3
Gent	10,4	8,6	1,9	41,5	46,9	-5,3	27,8	19,0	8,8	79,8	74,4	5,3
Charleroi	10,8	11,0	-0,1	41,3	43,6	-2,3	15,2	10,7	4,5	67,2	65,2	2,0
Luik	10,1	10,3	-0,2	52,3	61,7	-9,4	26,5	14,9	11,7	89,0	87,0	2,0

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

in de andere grote Belgische steden zien (soms groter, dan weer kleiner, afhankelijk van de stad). In het Brussels gewest valt echter de relatieve omvang van de internationale migratiebewegingen op, die aanzienlijk groter zijn dan in de andere steden. De interne migratiebewegingen daarentegen zijn globaal genomen relatief minder groot dan in de andere steden **2-9**. Houd er wel rekening mee dat het Brussels gewest uit 19 gemeenten bestaat en hier wordt vergeleken met afzonderlijke gemeenten.

2.3.3. Aandeel 'nieuwe inwoners' binnen de Brusselse bevolking, over een periode van 10 en 20 jaar

De bevolkingsbewegingen leiden tot ingrijpende veranderingen in de samenstelling van de bevolking in het Brussels gewest.

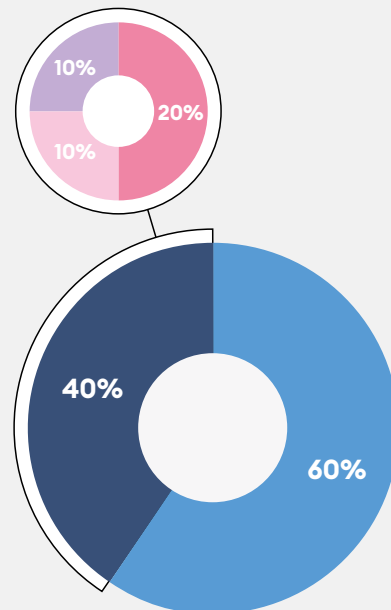
Op 1 januari 2024 woonde slechts 60 % van de inwoners van het Brussels gewest er al in 2014. Het aandeel 'nieuwe inwoners' dat er tien jaar eerder (op 1 januari 2014) nog niet woonde, bedraagt dus 40 % **2-10**.

Van die nieuwe inwoners is meer dan de helft afkomstig uit internationale immigratie, een vierde uit interne migratie en het resterende vierde betreft geboorten.

Omgekeerd woont 36 % van de inwoners die in 2014 in het Brussels gewest waren gevestigd ondertussen elders. Van die 'ex-inwoners' heeft de helft (51 %) het Brussels gewest ingeruild voor een andere Belgische regio (interne emigratie), bijna 30 % trok naar het buitenland (internationale emigratie) en 20 % is overleden.

2-10

Aandeel nieuwe inwoners in 2024 (ten opzichte van 2014) en aandeel inwoners die reeds 10 jaar in het Brussels gewest wonen

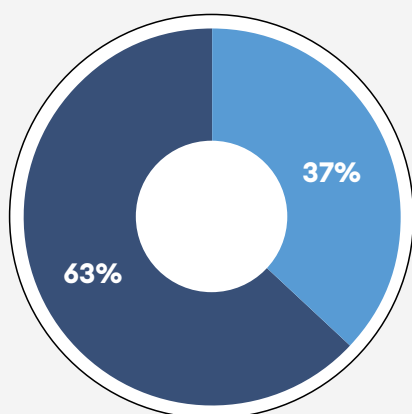
- Aanwezig in 2014 en 2024
- Nieuwe inwoners:
  - Internationale immigratie
  - Interne immigratie
  - Geboorten

Bron: BISA, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Als we 20 jaar teruggaan in de tijd, blijkt dat twee derde (63 %) van de bevolking van 2024 in 2004 nog niet in het Brussels gewest woonde (2-11). Omgekeerd stellen we vast dat 54 % van de inwoners uit 2004 in 2024 het Brussels gewest inmiddels hadden verlaten.

2-11

Aandeel nieuwe inwoners in 2024 (ten opzichte van 2004) en aandeel inwoners die reeds 20 jaar in het Brussels gewest wonen

- Aanwezig in 2004 en 2024
- Nieuwe inwoners

Bron: BISA, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

” In 2024 bedraagt het aandeel ‘nieuwe inwoners’ (geboorten, internationale en interne migranten), die 10 jaar eerder nog niet in het Brussels gewest woonden, 40 %. Als we 20 jaar teruggaan, gaat het om 63 %.”

In sommige gemeenten blijkt de bevolking uitermate mobiel. De samenstelling verandert er regelmatig door omvangrijke migratiebewegingen, met inbegrip van verhuizingen binnen het Brussels gewest (bijv. Koekelberg, Elsene, Etterbeek, Sint-Gillis en Brussel-Stad). Andere gemeenten, waaronder Watermaal-Bosvoorde, kennen dan weer een lagere verhuisdynamiek. In tabel 2-12 zien we dat 84 % van de huidige inwoners van Koekelberg 20 jaar eerder nog niet in de gemeente woonde. Ten opzichte van 10 jaar eerder gaat het om 62 % van de huidige

inwoners. In Watermaal-Bosvoorde bedragen die percentages van ‘nieuwe’ inwoners in de gemeente 70 % ten opzichte van 2004 en 51 % ten opzichte van 2014.

2-12 Aandeel nieuwe inwoners op 1 januari 2024, ten opzichte van 1 januari 2004 (20 jaar eerder) en 2014 (10 jaar eerder) per Brusselse gemeente

Gemeente	Aandeel nieuwe inwoners ten opzichte van 2004	Aandeel nieuwe inwoners ten opzichte van 2014
Koekelberg	84 %	62 %
Elsene	82 %	66 %
Etterbeek	82 %	65 %
Sint-Gillis	80 %	62 %
Brussel	80 %	60 %
Evere	79 %	59 %
Ganshoren	79 %	56 %
Sint-Lambrechts-Woluwe	79 %	60 %
Sint-Agatha-Berchem	78 %	56 %
Vorst	78 %	57 %
Jette	78 %	56 %
Sint-Joost-ten-Node	78 %	59 %
Anderlecht	76 %	53 %
Oudergem	76 %	57 %
Sint-Pieters-Woluwe	76 %	56 %
Sint-Jans-Molenbeek	75 %	52 %
Schaarbeek	75 %	53 %
Ukkel	74 %	54 %
Watermaal-Bosvoorde	70 %	51 %

Bron: BISA, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Over het algemeen worden de wijken in het centrum (vijfhoek en eerste kroon) van het Gewest vaak gekenmerkt door een sterkere migratie-intensiteit. Dit houdt verband met zowel migratiestromen van meer welgestelde personen (jonge internationale werknemers van de eerste zuidoostelijke kroon) als van economisch kwetsbare immigranten uit armere landen of landen met een middelhoog inkomen. De arme buurten mogen echter niet geheel gereduceerd worden tot ‘buurten met een transitfunctie’. Een groot deel van hun bevolking blijft immers wel stabiel en verhuist niet, en laat zich dus net kenmerken door een afwezigheid van mobiliteit (Van Hamme et al., 2016).

Tegelijk zijn er elk jaar mensen die naar andere gemeenten vertrekken, onder meer naar gemeenten buiten het Gewest. Periurbanisatie is dan niet meer alleen een fenomeen waarbij vooral de middenklasse de stad verlaat: een kwart tot een derde van de personen die het Brussels gewest verlaten behoort tot de categorieën met de laagste inkomens (De Laet, 2018; BISA, 2023b). De middenklasse (met een belastbaar jaarinkomen van € 20 000 tot € 50 000) blijft evenwel sterk vertegenwoordigd bij de bevolking die het Brussels gewest inruilt voor andere Belgische gemeenten (BISA, 2023b).

2.4. EEN INTERNATIONALE BEVOLKING

Het Brussels gewest is een ‘stadsgewest’ met een sterk internationaal karakter. Een groot deel van de inwoners heeft een buitenlandse nationaliteit of een buitenlandse herkomst.

2.4.1. Nationaliteiten

Op 1 januari 2024 telde het Brussels gewest 464 629 inwoners met een buitenlandse nationaliteit, wat meer dan een derde (37 %) is van de bevolking (tegenover 11 % in Vlaanderen

en Wallonië). Dat aandeel is doorheen de tijd toegenomen: 20 jaar geleden (in 2004) had ongeveer een vierde (26 %) van de Brusselse bevolking een buitenlandse nationaliteit.

Van de Brusselse bevolking met een niet-Belgische nationaliteit was in 2024 bijna twee derde (62,5 %) afkomstig uit een van de 27 andere lidstaten van de Europese Unie (EU-27)¹⁵. De afgelopen tien jaar is het aandeel Brusselsaars afkomstig uit nieuwe lidstaten van de Europese Unie (EU-13) in de buitenlandse bevolking stabiel gebleven (19 %), terwijl het aandeel personen afkomstig van het Aziatische continent¹⁶ (zonder Turkije, Japan en Zuid-Korea) is toegenomen van 5 % naar 8 % van de buitenlandse bevolking in het Gewest, vooral door de toename van het aantal Syriërs en Indiërs **2-13**.

De categorie ‘rest van Europa’ groeide eveneens aan door de komst van de Oekraïense vluchtelingen. Ook de categorie ‘andere’ – voornamelijk personen wier nationaliteit onbepaald is en staatlozen – liet eveneens een toename optekenen. Het aandeel inwoners met een Noord-Afrikaanse nationaliteit (onder meer) is afgenomen (9 % van de buitenlandse bevolking in 2024, tegenover 11 % in 2014) **2-13**.

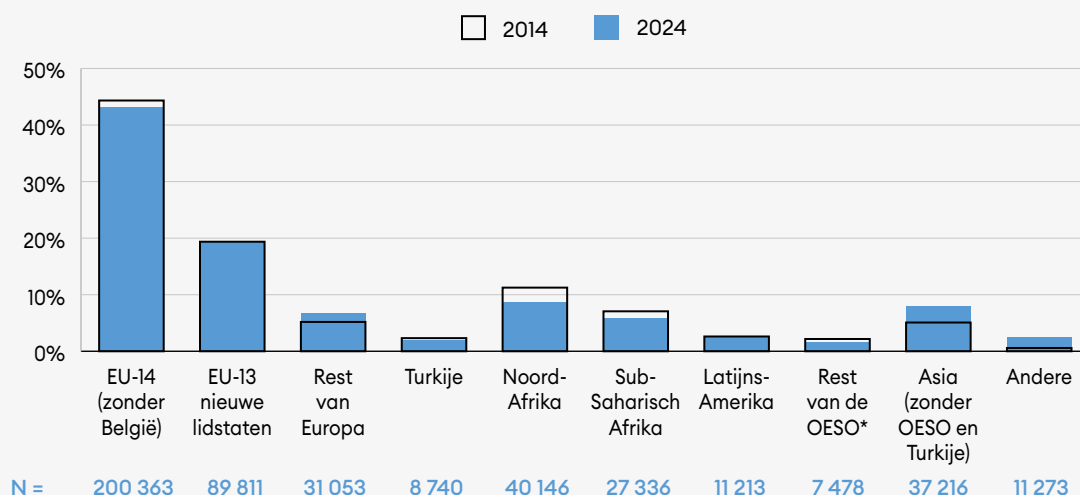
In 2024 blijven de Fransen veruit het sterkst vertegenwoordigd onder de personen met

15 In totaal is 23 % van de Brusselse bevolking afkomstig uit de EU-27 (zonder België). Dat percentage is met de jaren gestegen: in 2004 ging het om 15 % en in 2014 noteerden we 21 %. Die toename heeft te maken met het uitbreidingsproces van de Europese Unie (nieuwe lidstaten), maar ook met de in Brussel gevestigde EU-instellingen.

16 Inclusief Syrië, Afghanistan en India.

2-13

Verdeling van de niet-Belgische bevolking per nationaliteit, 1 januari 2014 en 2024

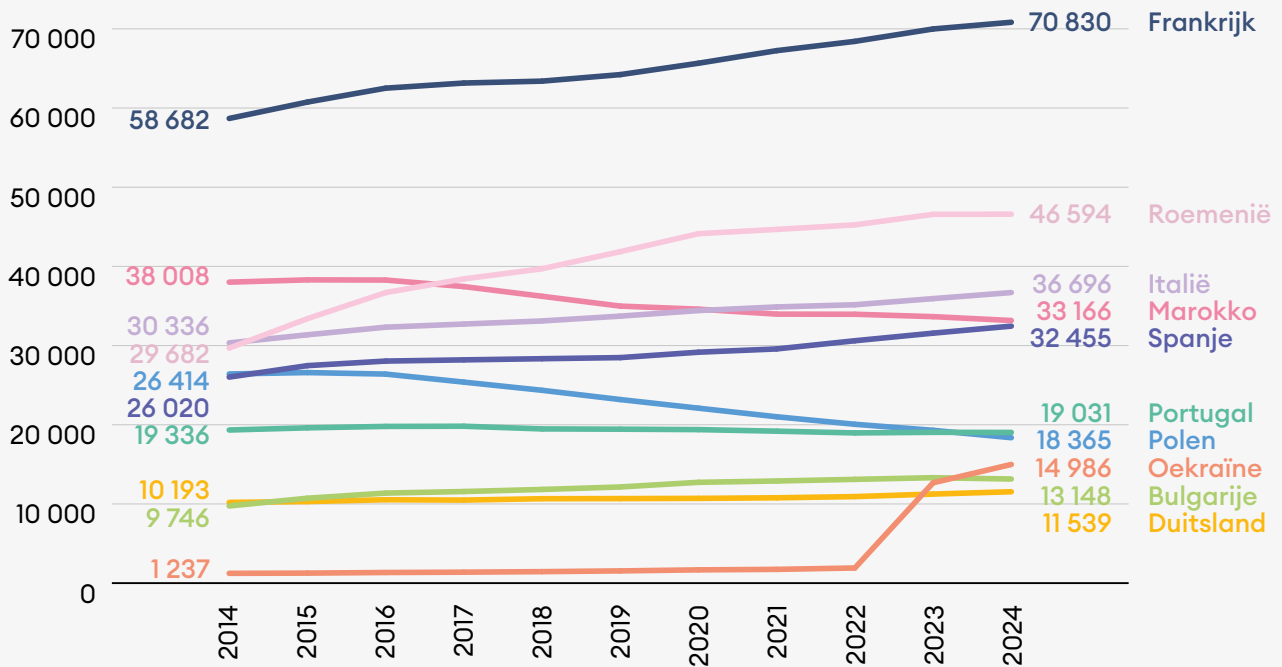

* De categorie ‘Rest van de OESO’ omvat de volgende landen: Zuid-Korea, Japan, Canada, Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland, Israël

Bron: BISA, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

2-14

Evolutie van het bevolkingsaantal van de 10 sterkst vertegenwoordigde buitenlandse nationaliteiten in 2024, Brussels gewest, 1 januari 2014-2024

Bron: BISA; Statbel

een buitenlandse nationaliteit in het Brussels gewest, gevolgd door de Roemenen, Italianen en Marokkanen [2-14](#)¹⁷.

Als we kijken naar de evolutie van de tien meest vertegenwoordigde nationaliteiten in het Brussels gewest [2-14](#), zien we dat de Fransen sinds 2006 de grootste groep inwoners vormen met een buitenlandse nationaliteit. Sindsdien is hun aantal continu toegenomen, waardoor zij momenteel hoog boven de andere nationaliteitsgroepen uitsteken. In 2024 vertegenwoordigen ze 15 % van de buitenlandse bevolking in het Brussels gewest en 6 % van het totaal aantal inwoners in het Brussels gewest. Er zijn verschillende verklaringen voor de aantrekkingskracht van het Brussels gewest voor de Fransen, zoals de goedkopere huurprijzen in vergelijking met de Parijse regio, het aanbod aan Franstalige cultuur, de opleidingsmogelijkheden en natuurlijk

ook de rol van Brussel als hoofdstad van Europa (BISA, 2019). In de gemeenten Elsene, Sint-Gillis, Etterbeek, Ukkel en Vorst zijn de Fransen het sterkst vertegenwoordigd. Algemeen genomen vormen Fransen en burgers uit de EU-14-landen de groepen personen met een buitenlandse nationaliteit die het sterkst vertegenwoordigd zijn in de zuidoostelijk gelegen gemeenten van het Gewest. Ze zijn beduidend minder aanwezig in de noordwestelijke gemeenten van het gewest (Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren enz.).

Overigens valt een opmerkelijk snelle toename van het aantal Roemenen en, zij het in mindere mate, Bulgaren op in diezelfde periode. Die toename valt specifiek toe te schrijven aan de toetreding van Roemenië en Bulgarije tot de Europese Unie in 2007. Hun aantal is sinds kort aan het stagneren, doordat velen van hen ervoor kiezen de Belgische nationaliteit aan te

¹⁷ We merken op dat Europese burgers (EU-27) minder geneigd zijn om de Belgische nationaliteit aan te nemen dan burgers uit niet-Europese landen. Zo namen in 2024 in het Brussels Gewest 812 Fransen de Belgische nationaliteit aan, tegenover 2 094 Marokkanen. Bron: Statbel.

nemen (BISA, 2024). Roemenen vormen sinds 2017 de op een na grootste groep personen met buitenlandse nationaliteit in het Gewest. Ze hebben zich vooral in de gemeenten binnen de **arme sikkel** (Anderlecht, Sint-Joost) gevestigd en in de noordwestelijke gemeenten van het Gewest (Jette, Koekelberg, Ganshoren enz.). De Bulgaren vinden we voornamelijk terug in Schaarbeek en in Sint-Joost ten-Node in de wijken waar personen met de Turkse nationaliteit en van Turkse herkomst zich historisch hebben geconcentreerd, gezien een groot deel van de Bulgaren in Brussel Turkstalig is.

Het aantal burgers met de Poolse nationaliteit (in 2004 toegetreden tot de EU) kende tot in 2013 eveneens een toename. De laatste jaren neemt het aantal Polen in het Brussels gewest af. Die evolutie kan onder meer te maken hebben met een toename van de circulaire migratiebewegingen^[18] (BISA, 2015) en de verwerving van de Belgische nationaliteit. Inwoners met een Roemeense, Poolse of Bulgaarse nationaliteit vertegenwoordigden in 2024 respectievelijk 10 %, 4 % en 3 % van de buitenlandse bevolking^[19] in het Brussels gewest.

Het aantal inwoners met de Spaanse en Italiaanse nationaliteit in het Brussels gewest is de afgelopen tien jaar toegenomen.

Tot slot zien we dat het aantal Brusselaars met de Marokkaanse nationaliteit een neerwaartse trend vertoont (net als in de rest van het land). Dit kan grotendeels verklaard worden door het verwerven van de Belgische nationaliteit (zie verder). Daarnaast is ook het aantal nieuwkomers met de Marokkaanse nationaliteit gedaald in vergelijking met 2014 (hoewel hun aantal sterk schommelt van jaar tot jaar). Personen met de Marokkaanse nationaliteit vertegenwoordigden 7 % van de Brusselse bevolking met een niet-Belgische nationaliteit^[20] in 2024. In Molenbeek vormen Marokkanen nog de grootste groep inwoners met een buitenlandse nationaliteit (nog vóór de Roemenen), hoewel zich een neerwaartse trend aftekent.

Als gevolg van de oorlog in Oekraïne werd de groep Oekraïense burgers in 2023 een van de zes grootste nationaliteitengroepen in het Brussels gewest. Op 1 januari 2024 verbleven 14 986 personen met de Oekraïense nationaliteit

in Brussel (tegenover 12 673 in 2023 en 1 912 in 2022). Oekraïners maken 3 % uit van de niet-Belgische Brusselse bevolking.

Naast de tien sterkst vertegenwoordigde buitenlandse nationaliteiten valt tot december 2024 een opmerkelijke stijging van het aantal Syriërs op als gevolg van de oorlog in het land die op dat moment al meer dan tien jaar aansleept (niet geïllustreerd). Hun aantal bedroeg 10 416 in januari 2024 (zonder de asielzoekers mee te tellen die eventueel (nog) geen internationale bescherming hadden gekregen^[21]). Daarmee waren Syriërs in 2024 de elfde meest vertegenwoordigde buitenlandse nationaliteit in het Brussels gewest. We stippen aan dat de meeste aanvragen voor internationale bescherming in 2024 in België afkomstig zijn van Syriërs (16 % van de aanvragen) en van Palestijnen (ook 16 %).^[22]

2.4.2. Geboortenationaliteiten

De cijfergegevens over de samenstelling van de Brusselse bevolking volgens nationaliteit geven maar gedeeltelijk de grote diversiteit in afkomst en culturen van de Brusselse bevolking weer. Naast de 37 % inwoners met een buitenlandse nationaliteit, is nog eens 23 % van de Brusselaars wel Belg, maar **geboren met een andere nationaliteit**. In totaal had dus 60,5 % van de inwoners van het Brussels gewest (756 321 personen) een buitenlandse nationaliteit bij de geboorte, al dan niet in combinatie met een huidige Belgische nationaliteit. Figuur **2-15** toont de verdeling van de bevolking met een buitenlandse geboortenationaliteit per groep. 41 % van de mensen met een buitenlandse geboortenationaliteit in het Gewest is afkomstig uit een van de 27 EU-landen en 31 % heeft een Noord-Afrikaanse of Sub-Saharaanse herkomst.

Afgaand op die geboortenationaliteit, zijn bepaalde groepen inwoners van niet-Europese origine sterker vertegenwoordigd dan wanneer we kijken naar de huidige nationaliteit, in het licht van nationaliteitswijzigingen. Dat is bijvoorbeeld het geval voor personen van Marokkaanse origine. Zo zijn er in 2024 bijna vier keer meer Brusselaars die met de Marokkaanse nationaliteit werden geboren (145 445 personen, ofwel 12 % van de Brusselse bevolking) dan

18 Circulaire migratie verwijst naar de mobiliteit van personen die hun leven tussen twee landen verdelen, met regelmatige contacten met de familie in het land van herkomst, terwijl ze de job in het buitenland behouden.

19 Inwoners met een Roemeense, Poolse of Bulgaarse nationaliteit vertegenwoordigen respectievelijk 4 %, 1 % en 1 % van de bevolking in het Brussels Gewest.

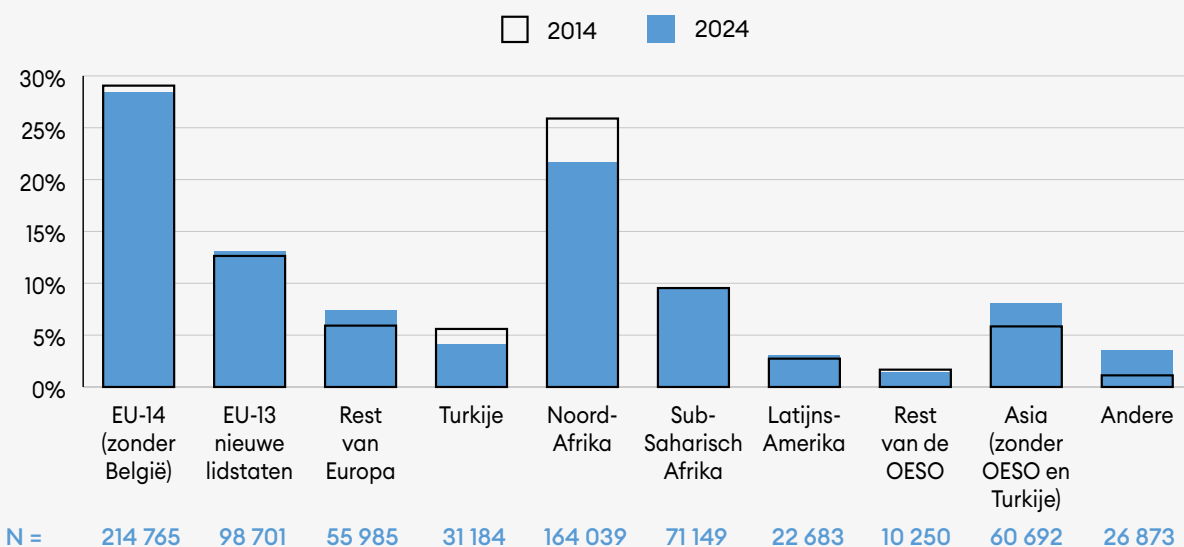
20 Inwoners met de Marokkaanse nationaliteit vertegenwoordigen 3 % van de bevolking in het Brussels Gewest.

21 Zie Myria (2023).

22 Gegevens van het CGVS (Verslag 2024). Zie CBAI (2025): <https://cbai-cracs.github.io/monitoring-2024/>

2-15

Verdeling van de bevolking met een buitenlandse geboortenationaliteit in het Brussels gewest volgens nationaliteit, 1 januari 2014 en 2024

* De categorie 'Rest van de OESO' omvat de volgende landen: Zuid-Korea, Japan, Canada, Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland, Israël.

Bron: BISA; Berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Brusselaars die nog steeds de Marokkaanse nationaliteit hebben (33 166 personen, ofwel 3 % van de bevolking); 3,6 keer meer Brusselaars die met de Turkse nationaliteit geboren werden (31 184 personen) dan Brusselaars die de Turkse nationaliteit nog steeds hebben (8 740 personen) en 3 keer meer Brusselaars die met de Congolese nationaliteit geboren werden (22 825 personen) dan Brusselaars die de Congolese nationaliteit nog steeds hebben (7 361 personen)^[23].

Wanneer we de optelsom maken van mensen met een buitenlandse nationaliteit, met een buitenlandse geboortenationaliteit en mensen met minstens één ouder met een buitenlandse geboortenationaliteit, blijkt meer dan driekwart (78 %) van de Brusselaars een buitenlandse herkomst te hebben.^[24] Dat percentage, dat in alle drie de gewesten stijgt, is duidelijk hoger in het Brussels gewest dan in Vlaanderen en Wallonië, onder meer omdat Brussel de status heeft van internationale hoofdstad en 'stadsgewest'

2-16

2.4.3. Aandeel van de bevolking met een niet-Belgische nationaliteit of herkomst

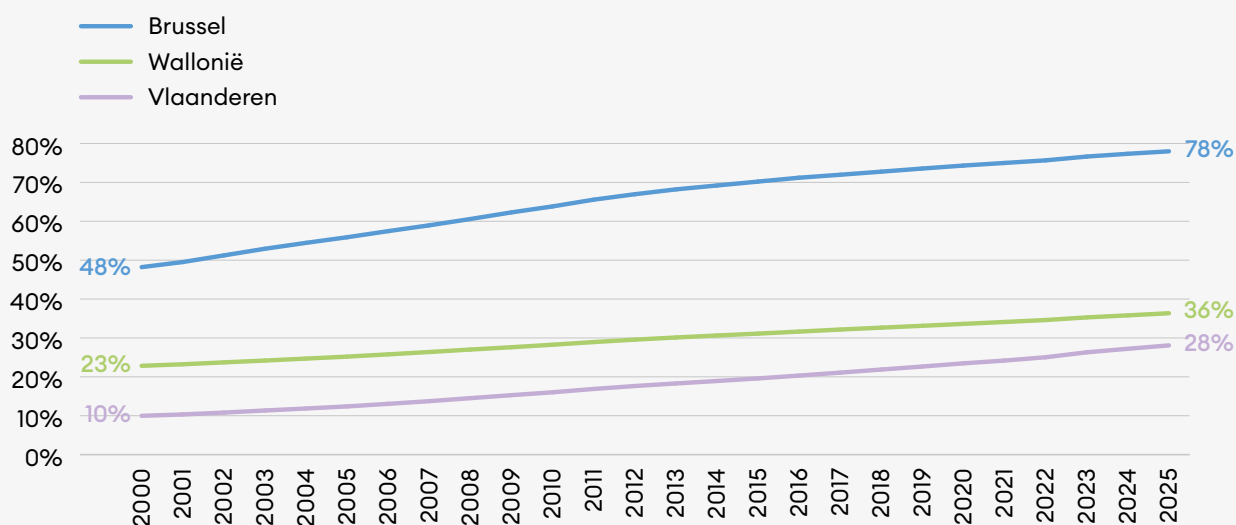
Een aanzienlijk deel van de mensen met de Belgische nationaliteit in het Brussels gewest heeft een buitenlandse herkomst, d.w.z. geboren met een andere nationaliteit of met minstens één ouder met een buitenlandse geboortenationaliteit. In 2025 is 41 % van de Belgen in Brussel van buitenlandse herkomst, tegenover 17 % in Vlaanderen en 25 % in Wallonië.

²³ Bron: BISA; Berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

²⁴ Statbel.

2-16

Percentage van de bevolking met een buitenlandse nationaliteit of herkomst, Belgische gewesten, januari 2000-2025

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

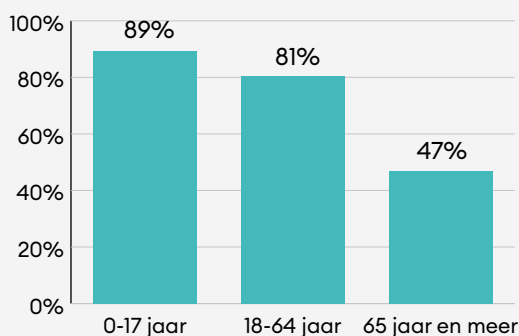
Dat aandeel varieert naargelang de leeftijd: in januari 2025 heeft bijna 90 % van de jongeren onder de 18 jaar in het Brussels gewest een buitenlandse nationaliteit of herkomst. Bij de 18-64-jarigen bedraagt dat aandeel 81 % en bij de 65-plussers 47 % **2-17**.

Bij de 65-plussers ligt dat percentage weliswaar lager, maar de toename van 16 % tot 47 % in een periode van 25 jaar is bijzonder sterk te noemen **2-18**.

Het percentage mensen met een buitenlandse nationaliteit of herkomst varieert eveneens naargelang de gemeenten: van 52 % in Watermaal-Bosvoorde tot 92 % in Sint-Joost **2-19**.

2-17

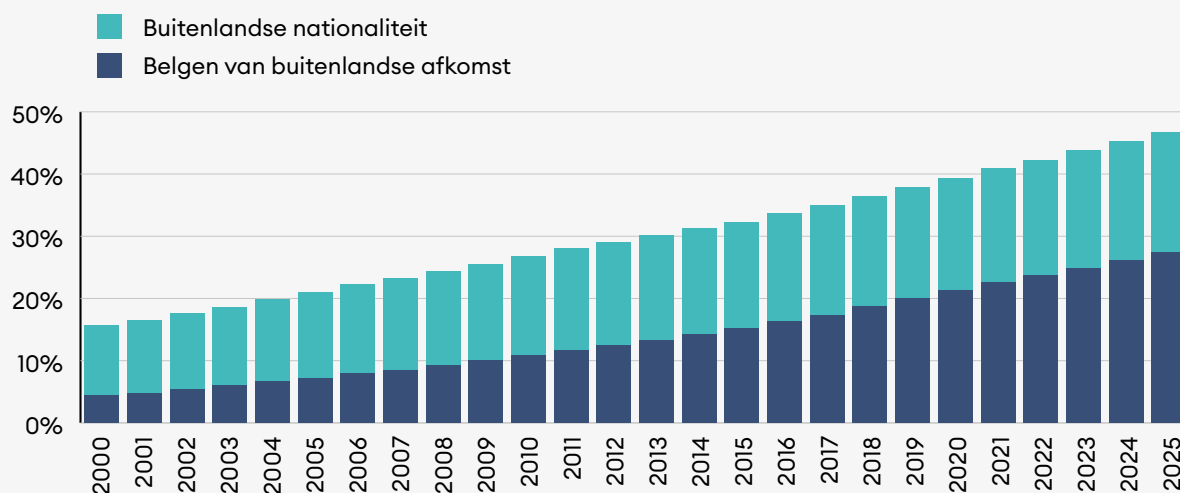
Percentage mensen met een buitenlandse nationaliteit of herkomst per leeftijdscategorie, Brussels gewest, 1 januari 2025

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

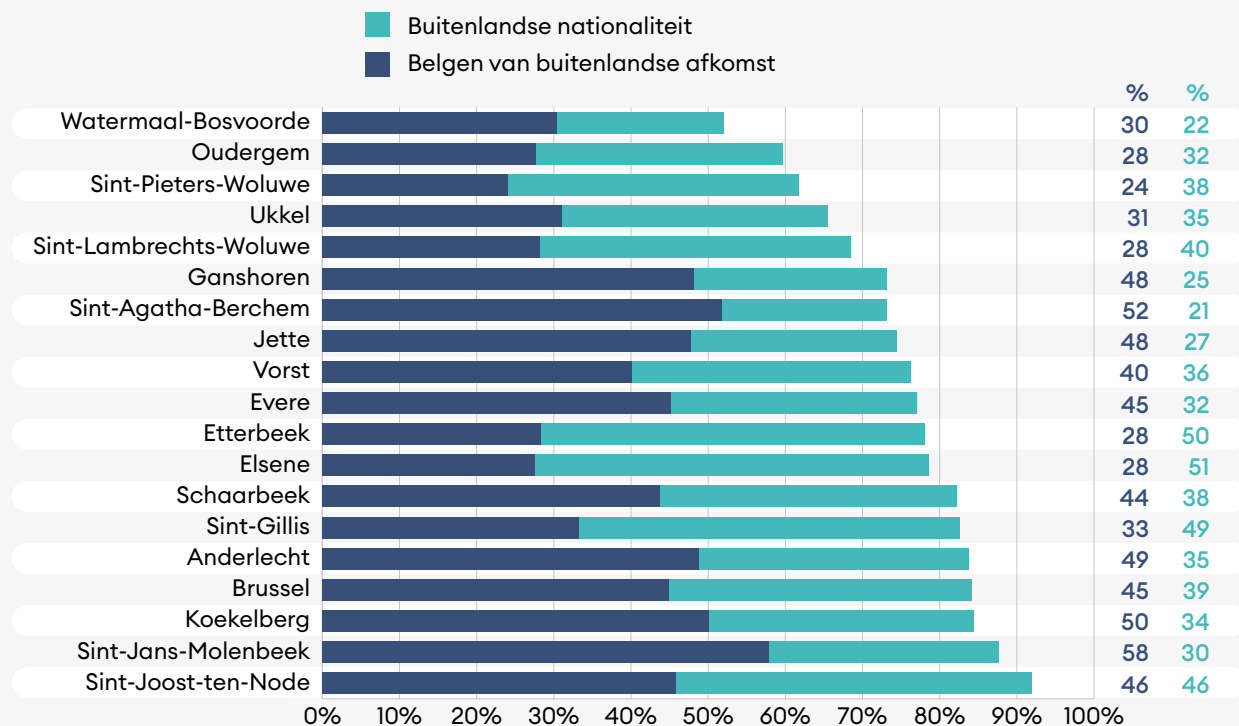
2-18

Percentage 65-plussers met een buitenlandse nationaliteit of herkomst, Brussels gewest, 1 januari 2000-2025

2-19

Percentage mensen met een buitenlandse nationaliteit of herkomst per gemeente, Brussels gewest, 1 januari 2025

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

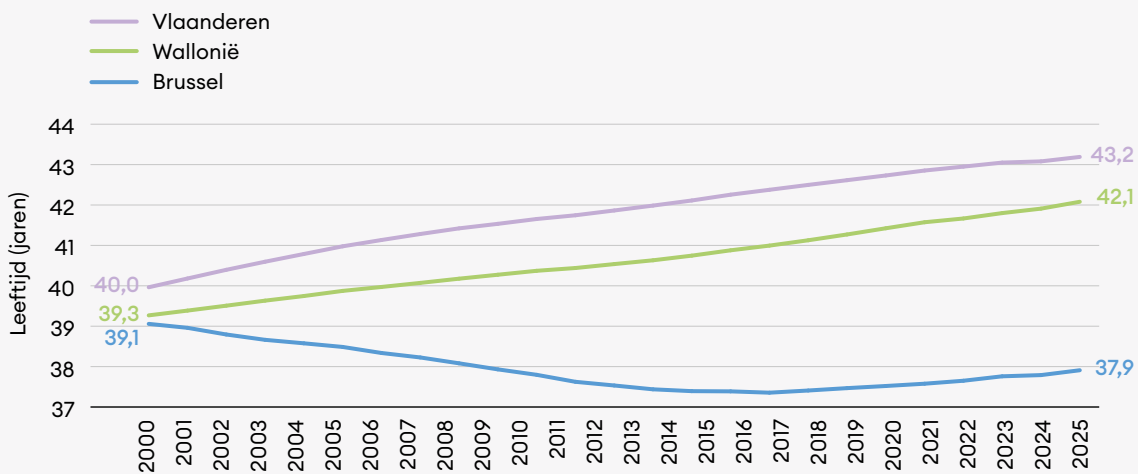
2.5. EEN JONGE BEVOLKING DIE NEIGT TE VEROUDEREN

De Brusselse bevolking kent een andere leeftijdsstructuur dan de twee andere gewesten van het land: ze is veel jonger en werd, in tegenstelling tot de andere gewesten, lange tijd gekenmerkt door een algemene tendens tot verdere verjonging. Sinds 2017 zien we evenwel

een lichte, maar aanhoudende stijging van de gemiddelde leeftijd. Op 1 januari 2024 bedroeg de gemiddelde leeftijd in het Brussels gewest 37,9 jaar, tegenover 43,2 jaar in Vlaanderen en 42,1 jaar in Wallonië **2-20**.

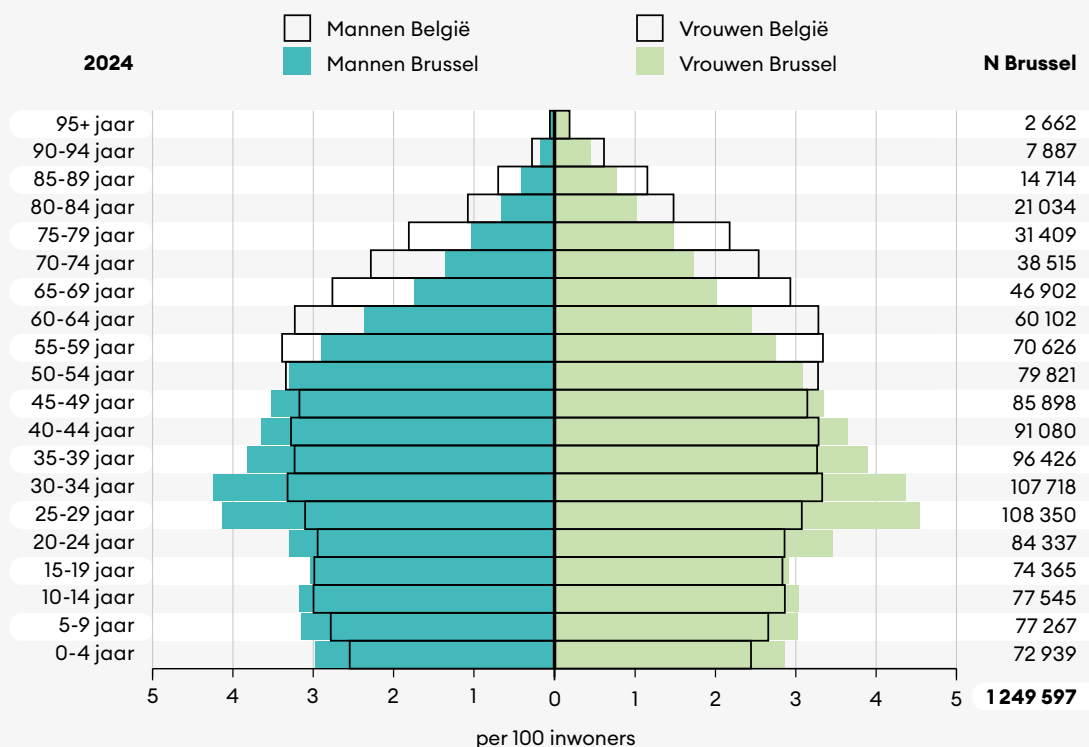
De **leeftijdspiramide 2-21** vergelijkt de verdeling van de bevolking per leeftijdscategorie in het Brussels gewest met die van België. Daaruit blijkt duidelijk dat jonge kinderen (vooral 0- tot

2-20 Evolutie van de gemiddelde leeftijd, Belgische gewesten, 2000-2024

Bron: BISA

2-21 Leeftijdspiramide van de bevolking, Brussels gewest en België, per 100 inwoners, 1 januari 2024

Bron: Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

4-jarigen) en volwassenen op vruchtbare leeftijd (vooral 25- tot 39-jarigen) oververtegenwoordigd zijn in het Brussels gewest, in tegenstelling tot de 55-plussers.

65-plussers vertegenwoordigen 13 % van de bevolking in het Brussels gewest, tegenover 21 % in Vlaanderen en 20 % in Wallonië **2-22**.

2-22 Verdeling van de bevolking per leeftijdscategorie in de drie gewesten, 2024

	Jonger dan 18 jaar	18-64 jaar	65 jaar en ouder
Brussel	22 %	65 %	13 %
Vlaanderen	19 %	59 %	21 %
Wallonië	20 %	60 %	20 %

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Ook tussen de **Brusselse gemeenten** onderling vallen aanzienlijke demografische ongelijkheden op **2-23**. Op 1 januari 2024 bedroeg de gemiddelde leeftijd in Sint-Jans-Molenbeek 35,6 jaar, tegenover 42,9 jaar in Watermaal-Bosvoorde. In vergelijking met 2014 is de gemiddelde leeftijd (in verschillende mate) gedaald in de gemeenten Ganshoren, Evere, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Agatha-Berchem. In Sint-Joost-ten-Node,

Sint-Gillis en Schaarbeek is de gemiddelde leeftijd daarentegen significant gestegen. We zien een lichte stijging van de gemiddelde leeftijd in Sint-Jans-Molenbeek, Vorst, Brussel-Stad en Elsene.

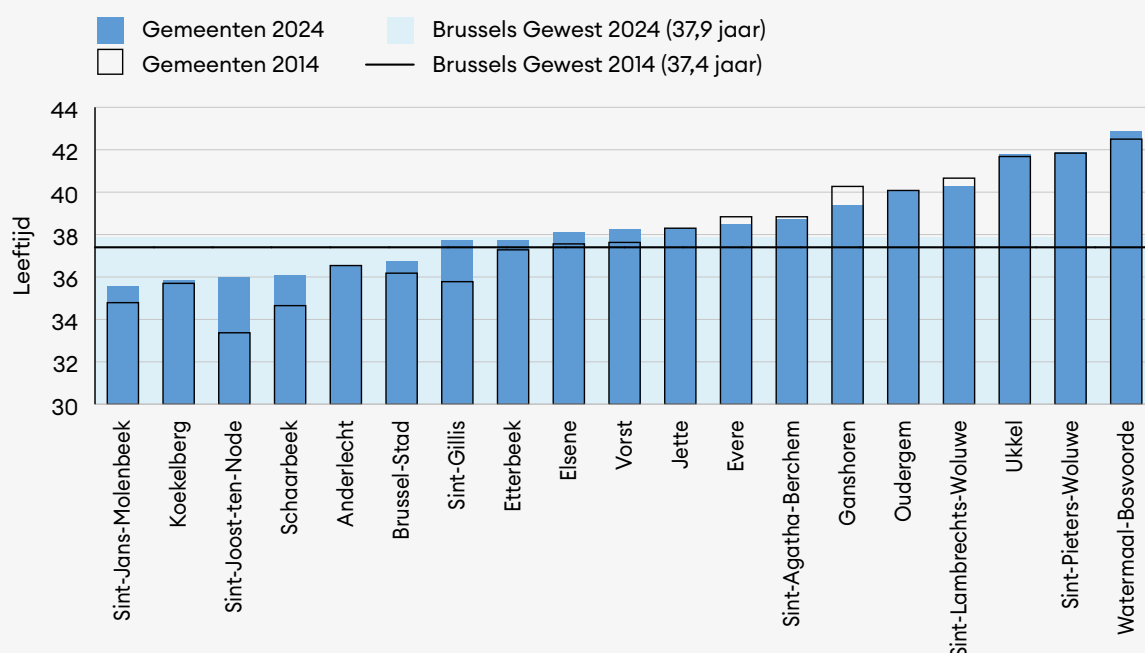
“ De leeftijdstructuur van de Brusselse bevolking verschilt van die van de twee andere gewesten van het land: de gemiddelde leeftijd ligt lager. Er zijn evenwel grote verschillen tussen de Brusselse gemeenten onderling.”

Zoals eerder vermeld, zwakt de tendens tot verjonging die zich vele jaren heeft voltrokken af en neemt het aantal personen van 65 jaar en ouder in het Gewest toe sinds 2010 **2-24**.

De bevolking van 65 jaar en ouder in het Brussels gewest vertoont bovendien een steeds grotere diversiteit wat betreft nationaliteit en herkomst (→ 2-18, hierboven).

Figuur **2-25** geeft het groeipercentage weer van de bevolking per leeftijdsgroep over een periode van 10 jaar, respectievelijk vóór en na 2014, evenals een bevolkingsvoorzicht. Het aantal jongeren onder de 18 jaar en de 18- tot 64-jarigen is tijdens de periode 2004-2014 sterk

2-23 Gemiddelde leeftijd per gemeente, Brussels gewest, 1 januari 2014-2024

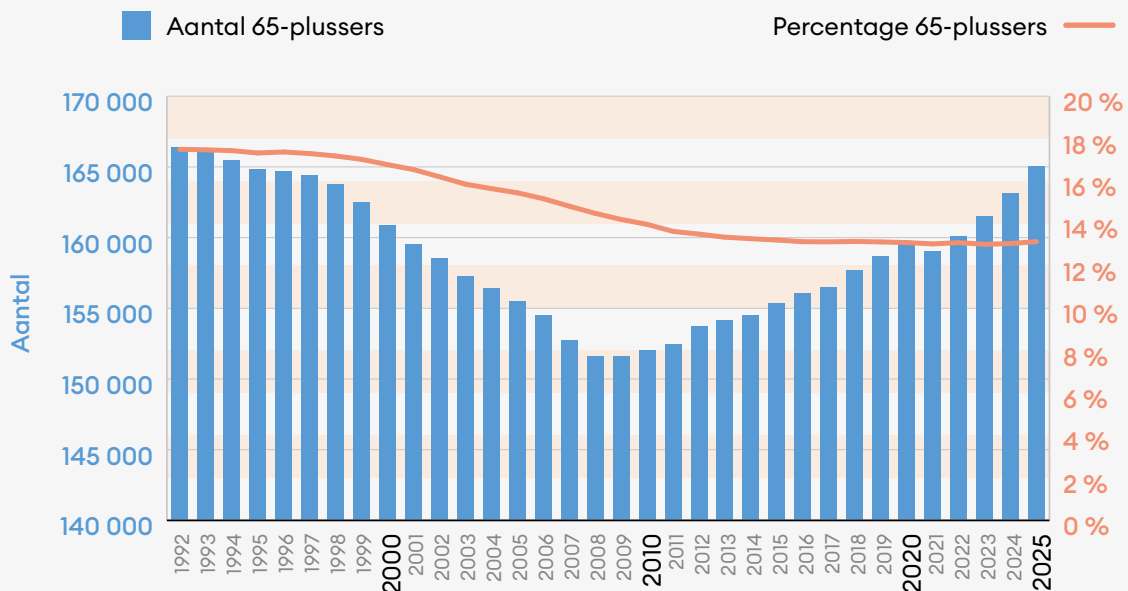

gestegen. Deze kenden ook nog een toename in de periode 2014-2024, maar in mindere mate. Het aantal personen van 65 jaar en ouder kende in de periode 2004-2014 daarentegen een lichte daling, hetgeen in de periode 2014-2024 niet meer het geval was **2-25**.

De **demografische vooruitzichten**^[25] voorspellen een nog sterkere toename van het aantal personen van 65 jaar en ouder gedurende de komende jaren en decennia in het Brussels gewest: er wordt verwacht dat deze groep tussen 2024 en 2034 met ongeveer 13 % zal toenemen, tegenover een stagnering bij de actieve bevolking. Diezelfde vooruitzichten geven aan dat het aantal jongeren onder de 18

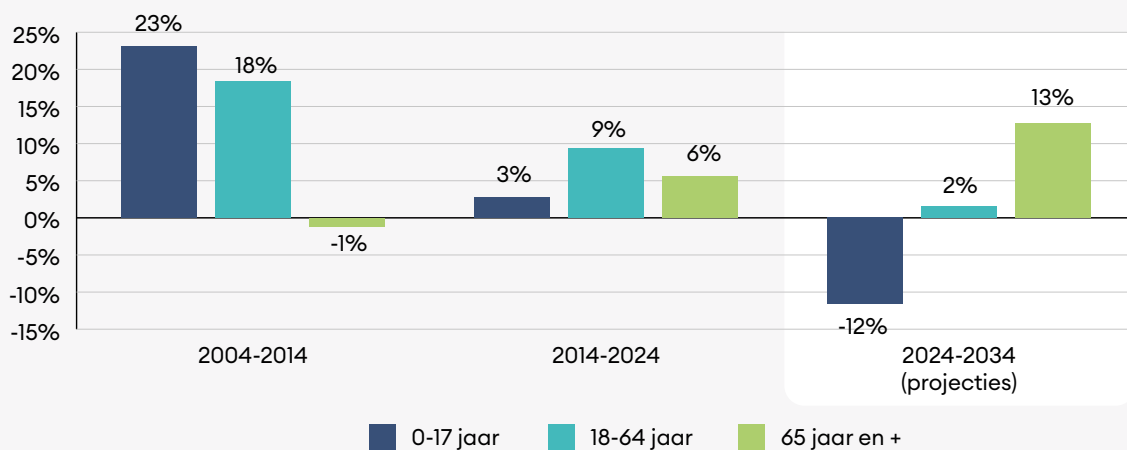
25 Bron: Federaal Planbureau en Statbel, 2025.

2-24 Evolutie van het aantal en het percentage 65-plussers binnen de bevolking, Brussels gewest, 1992-2025

Bron: Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

2-25 Groeipercentage van de bevolking per leeftijdsgroep, Brussels gewest, periodes 2004-2014, 2014-2024 en 2024-2034

Bron: Bron: Federaal Planbureau en Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

jaar beduidend zal afnemen **2-25**. Het spreekt voor zich dat we die prognoses met de nodige voorzichtigheid moeten interpreteren, gelet op de grote onzekerheden rond immigratie die samenhangen met de internationale geopolitieke ontwikkelingen en het migratiebeleid.

2.6. SAMENSTELLING VAN DE HUISHOUDENS

Op 1 januari 2024 telde het Brussels gewest 578 881 private huishoudens.^[26] In vergelijking met België zijn alleenwonenden in Brussel oververtegenwoordigd, met 47 % van de huishoudens in het Brussels gewest tegenover 36 % in heel België. Het aandeel eenoudergezinnen

ligt eveneens iets hoger in het Brussels gewest **2-26**. De meerderheid (86 %) van de Brusselse eenoudergezinnen bestaat uit een alleenstaande moeder met kind(eren)^[27].

Ook opmerkelijk is dat, vergeleken met de andere gewesten, grote huishoudens licht oververtegenwoordigd zijn in het Brussels gewest: 8 % van de huishoudens telt 5 of meer personen, tegenover 6,5 % in Vlaanderen en Wallonië^[28]. Binnen het gewest noteerden in de afgelopen 20 jaar de huishoudens van 5 en 6 personen de hoogste groeipercentages **2-27**.

2-26 Verdeling van de huishoudens volgens huishoudtype, Brussels gewest en België, 1 januari 2024

	Brussels gewest		België
	Aantal	%	%
Alleenwonende personen	272 905	47	36
Koppels* zonder kinderen	82 165	14	25
Koppels* met kind(eren)	132 343	23	27
Eenoudergezinnen	67 139	12	10
Andere huishoudtypes	24 329	4	2

* zowel gehuwde als ongehuwd samenwonende koppels.

Bron: BISA en Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

2-27 Aantal huishoudens volgens omvang, 2004, 2014 et 2024 en groeipercentage 2004-2024, Brussels gewest

Jaar	1 persoon			2 pers.	3 pers.	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.	8 pers. et plus	Totaal
	Mannen	Vrouwen	Totaal								
2004	117 376	129 546	246 922	116 900	54 503	40 514	18 087	7 856	3 266	2 762	490 810
2014	125 427	128 240	253 667	125 448	66 452	52 704	25 505	10 631	3 884	2 149	540 440
2024	138 495	136 247	274 742	129 371	69 781	58 219	28 976	11 623	4 000	2 169	578 881
Groeicijfer 2004-2024	+18 %	+5 %	+11 %	+11 %	+28 %	+44 %	+60 %	+48 %	+22 %	-21 %	+18 %

Bron: BISA en Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

26 Private huishoudens zijn alle huishoudens (bestaande uit één of meer personen), met uitzondering van de 'collectieve' huishoudens (religieuze gemeenschappen, rusthuizen, weeshuizen, studenten- en werkliehuizen, ziekenhuizen en gevangnissen) (Statbel).

27 Bron: BISA; Berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. Kinderen in co-ouderschap worden enkel meegeteld in het huishouden waar zij gedomicilieerd zijn.

28 Bron: BISA en Statbel, 2024; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Inkomen en deprivatie

In dit hoofdstuk van de Barometer komen voornamelijk indicatoren voor **monetaire armoede** aan bod, meer bepaald met betrekking tot het inkomen van de bevolking. Er worden evenwel ook enkele **indicatoren voor niet-monetaire deprivaties** uit de EU-SILC-enquête behandeld.

In dit hoofdstuk wordt van **verschillende gegevensbronnen** gebruik gemaakt: enquêtegegevens (EU-SILC) en gegevens uit administratieve bronnen (fiscale statistieken, administratief equivalent beschikbaar inkomen, administraties zoals de RVA, de OCMW's via de POD Maatschappelijke Integratie enz.).

Al vele jaren ligt de **armoedegrade** in het Brussels gewest hoog, met name hoger (qua bevolkingsaandeel) dan in de andere twee gewesten van het land.

Ook de **inkomensongelijkheid** tussen de verschillende wijken in het Brussels gewest is groot. Het Gewest omvat enerzijds wijken die tot de armste van het land behoren, maar tegelijk ook wijken die tot de rijkste van het land worden gerekend.

Een aanzienlijk deel van de inwoners van het Gewest op beroepsactieve leeftijd moet het stellen met een **vervangingsinkomen of sociale bijstand**. Op het vlak van de inkomens van mensen zonder werk zijn er significante veranderingen aan de gang, waarbij het aantal ontvangers van een werkloosheidsuitkering in dalende lijn gaat, gepaard gaand met een toename van de ontvangers van een OCMW-leefloon. In 2026 wordt een ingrijpende hervorming van de werkloosheidsregelgeving doorgevoerd. Die maatregel zal deze trend nog aanzienlijk versterken en gevolgen hebben voor veel Brusselaars.

Bovendien maken veel kwetsbare inwoners **geen aanspraak op hun rechten**. Ondanks het feit dat velen van hen zich in een hulpbehoevende positie bevinden en potentieel in aanmerking komen voor bepaalde sociale rechten, maakt een aanzienlijk deel van hen er geen gebruik van omdat ze niet op de hoogte zijn van hun rechten, omdat ze er geen toegang toe hebben (met name door de administratieve complexiteit, wachttijden enz.), omdat ze niet aankloppen bij de hulpverlenende instellingen of omdat hen de rechten niet worden aangeboden^[29]. De veranderingen in wetgeving en statuut kunnen ook het risico op non-take-up van rechten vergroten.

Tot slot beschikken tal van personen die op het grondgebied van het Gewest leven over vrijwel **geen sociale bescherming**. Dat is met name het geval bij personen zonder geldige verblijfspapieren en bepaalde daklozenpopulaties. Personen zonder geldige verblijfspapieren zijn vooral in het Brussels gewest sterk vertegenwoordigd (→ hoofdstuk 2, Demografie). Het is dus van belang te vermelden dat deze personen niet zijn opgenomen in de statistieken die in dit hoofdstuk voorgesteld worden, ongeacht of de cijfers afkomstig zijn uit enquêtes of steunen op administratieve gegevens (→ Inleiding).

In de eerste drie **delen** wordt gebruik gemaakt van de gegevens van de SILC-enquête om het armoederisico, de inkomensverdeling (→ deel 3.1), de materiële en sociale deprivatie (→ deel 3.2) en de inkomensprofielen van de Brusselse bevolking (deel 3.3) in kaart te brengen. In → deel 3.4 bestuderen we het belastbaar inkomen naargelang de woonplaats. Naast de gegevens van de SILC-enquête en de fiscale statistieken, ontwikkelde Statbel het begrip 'administratief beschikbaar inkomen', dat bedoeld is om zo dicht mogelijk aan te sluiten bij het concept 'beschikbaar inkomen' uit de SILC-enquête (dat ook rekening houdt met de inkomsten die niet in de fiscale statistieken voorkomen, zoals leefloon, kinderbijslag, inkomens van internationale ambtenaren enz.), maar dan op basis van administratieve gegevens. Aan de hand daarvan kunnen analyses worden gemaakt op gemeentelijk niveau. Die gegevens worden weergegeven in → deel 3.5. → Deel 3.6 analyseert de vervangingsinkomens en bijstandsuitkeringen (bedragen, begunstigde doelgroepen, profielen en evoluties enz.). Aan het einde van dat deel worden een aantal elementen besproken van de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen die vanaf 2026 in werking treedt. Daarna worden de statistieken over de rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming belicht (→ deel 3.7). Tot slot wordt kort ingegaan op situaties van non-take up van sociale rechten (→ deel 3.8) en wordt wat informatie meegegeven met betrekking tot de schuldenlast van Brusselse gezinnen (→ deel 3.9).

Opgelet: de resultaten van de SILC-enquêtes van 2019 tot 2024 (weergegeven in deel 3.1, 3.2 en 3.3) werden onlangs door Statbel herzien vanwege een correctie in de berekening van de wegingen. De analyses in deze Barometer dateren van vóór de herziening. De verschillen zijn echter minimaal en de grootteordes blijven vergelijkbaar.

29 Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2017).

3.1. ARMOEDERISICO EN INKOMENSVERDELING

3.1.1. Armoederisico

Een van de op Europees niveau meest gehanteerde armoede-indicatoren is het armoederisicocijfer dat het aandeel van de bevolking aangeeft waarvan het **equivalent beschikbaar inkomen** onder de **armoederisicogrens** ligt. Deze armoederisicogrens werd vastgelegd op 60 % van het mediane equivalente beschikbaar inkomen op nationaal niveau. Het **armoederisicocijfer** wordt jaarlijks voor elke Europese lidstaat berekend op basis van de EU-SILC-enquête.

In België ligt de armoederisicogrens voor alleenwonenden op € 1 520 per maand (op basis van

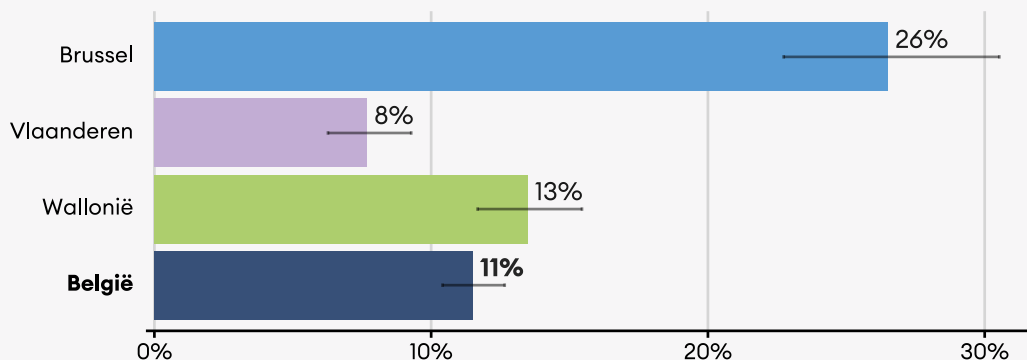
de EU-SILC-enquête 2024). Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen bedraagt die grens € 2 431 per maand. Voor een koppel met twee kinderen is dat € 3 191 per maand **3-1**.

3-1 Armoederisicogrens volgens huishoudtype, 2024

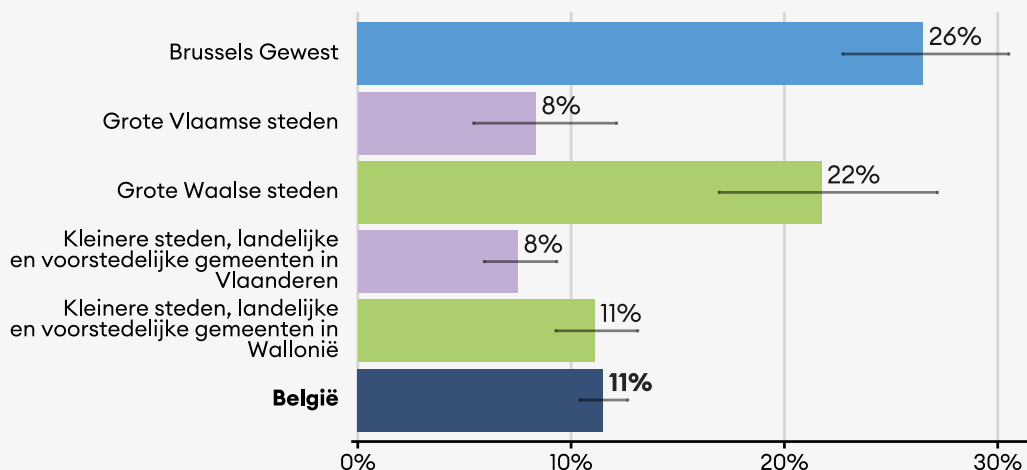
Huishouden	Grens
Alleenwonende	€ 1 520
Samenwonenden	€ 2 279
Koppel met twee kinderen jonger dan 14 jaar	€ 3 191
Eenoudergezin met twee kinderen jonger dan 14 jaar	€ 2 431

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3-2 Armoederisicocijfer, België en gewesten, 2024

3-3 Armoederisicocijfer volgens verstedelijkingsgraad en gewest, 2024

Het aandeel van de bevolking dat over een inkomen beschikt dat onder de **armoederisicogrens** ligt, is aanzienlijk groter in het Brussels gewest dan in de andere twee gewesten **3-2**. In het Brussels gewest is in 2024 het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen van een inkomen onder de armoederisicogrens (26 %) beduidend groter dan in Vlaanderen (8 %) en Wallonië (13 %).

Hoewel een vergelijking tussen de gewesten zin heeft gezien de administratieve indeling van België, onderscheidt de socioeconomische realiteit van het Brussels gewest zich van de andere gewesten. Het Brussels gewest heeft een uitgesproken stedelijk karakter (klein, zeer dichtbevolkt grondgebied van 162 km²), terwijl Vlaanderen (13 600 km²) en Wallonië (16 900 km²) aanzienlijk uitgestreker zijn en zowel stedelijke als landelijke gebieden bevatten. Figuur **3-3** laat zien dat het **armoederisicocijfer** van de

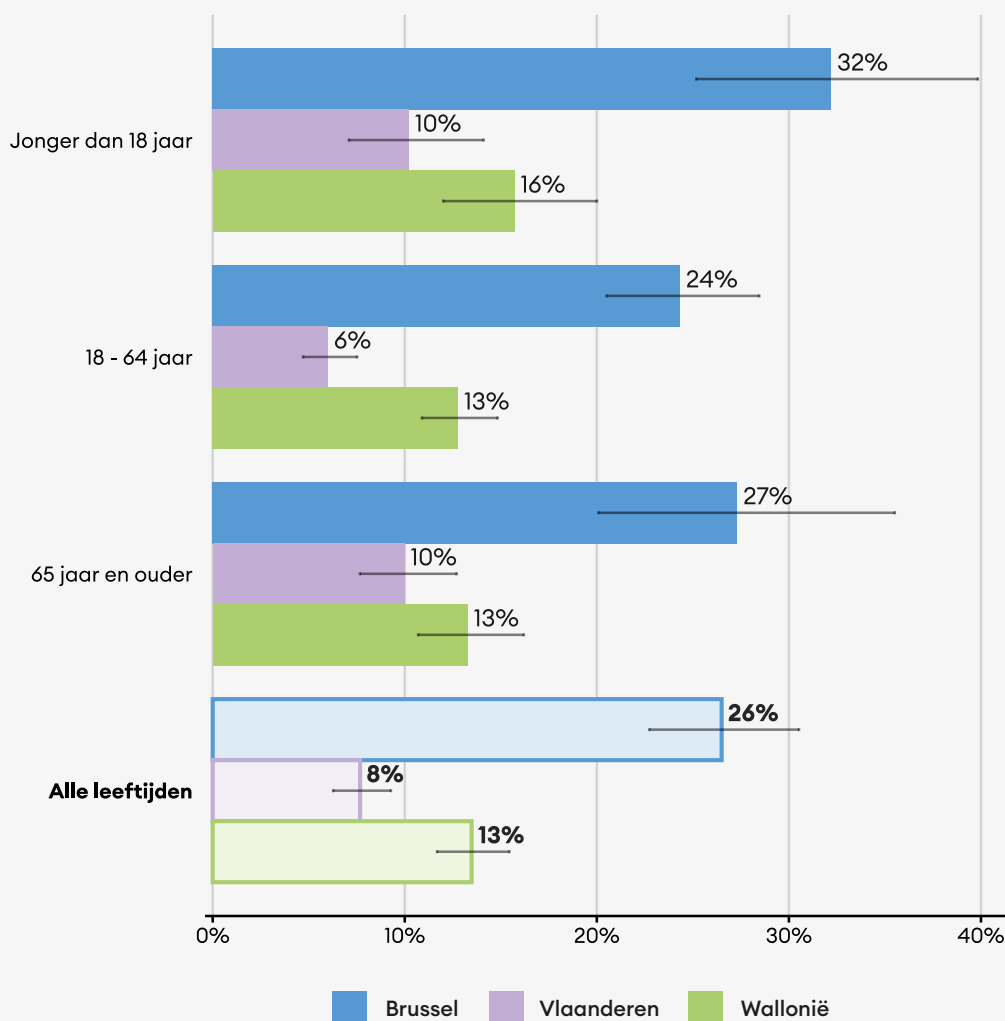
grote Waalse steden niet ver verwijderd is van dat van Brussel.

De armoederisicocijfers verschillen ook enigermate naargelang de leeftijd, maar zijn – ongeacht de leeftijdscategorie – hoger in Brussel dan in de andere twee gewesten. Door het grote aantal Brusselse gezinnen met kinderen dat in armoede leeft, wordt een derde (32 %) van de kinderen/jongeren onder de 18 jaar geconfronteerd met een armoederisico. In Vlaanderen gaat het om 10 % en in Wallonië om 16 %.

27 % van de 65-plussers in het Brussels gewest heeft een inkomen onder de **armoederisicogrens**, tegenover 13 % in Vlaanderen en 10 % in Wallonië. 24 % van de 18- tot 64-jarigen in het Brussels gewest heeft een inkomen onder de armoederisicogrens, tegenover 6 % in Vlaanderen en 13 % in Wallonië **3-4**.

3-4

Armoederisicocijfer volgens leeftijdscategorie en gewest, 2024

De verschillen tussen de drie gewesten en de algemene grootteorde van de armoederisicocijfers bleven de afgelopen twee decennia relatief stabiel **3-5**. Aangezien het om enquêtegegevens gaat en rekening houdend met **betrouwbaarheidsintervallen**, moet men voorzichtig zijn met de interpretatie van de schommelingen tussen de cijfers van het ene tot het andere jaar.

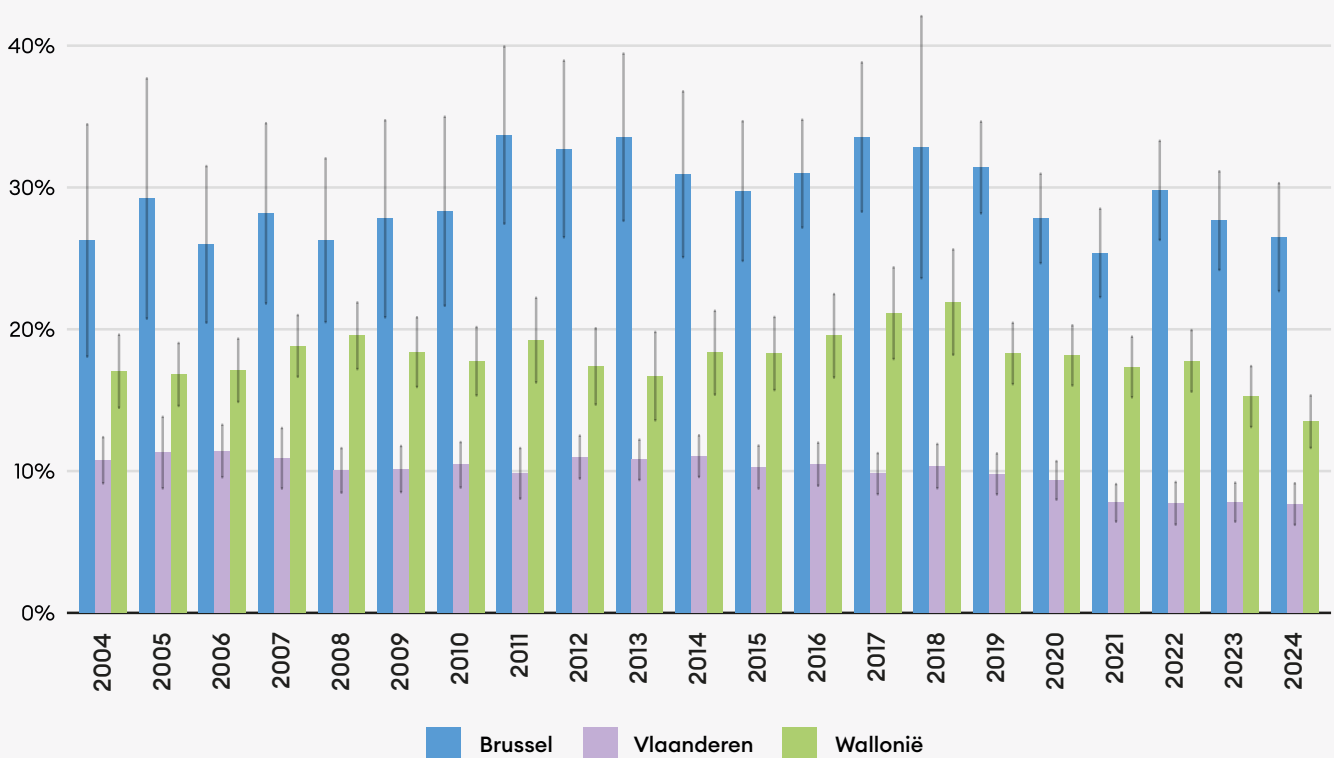
Bij de interpretatie van deze cijfers moet men er zich overigens van bewust zijn dat bepaalde bevolkingsgroepen die in grote armoede leven weinig of niet bereikt worden door de EU-SILC-enquête (→ Inleiding). In 2010 onderzocht het onderzoekscentrum HIVA (Schockaert *et al.*, 2012) de leefomstandigheden van twee groepen van ‘verborgen armen’: daklozen en personen zonder geldige verblijfspapieren. Het onderzoek legde de extreem moeilijke leefomstandigheden bloot van deze personen in schrijnende armoede: het armoederisicocijfer bij de respondenten bedroeg 72 % voor de daklozen en 96 %

voor de personen zonder geldige verblijfspapieren (waarbij ook de armoede-intensiteit^[30] aanzienlijk was). Bruss’help voert om de twee jaar een telling uit van daklozen en slecht gehuisveste mensen in het Brussels gewest. Daarbij worden ook de kenmerken van deze personen in schrijnende armoede beschreven (→ hoofdstuk 7, Huisvesting).

30 De armoede-intensiteit ('poverty gap') is een indicator die meet hoe ver het inkomen van de arme bevolking verwijderd is van de armoederisicogrens.

3-5

Evolutie van het armoederisicocijfer, Belgische gewesten, 2004-2024

KADER 3-1

REKENING HOUDEN MET DE ‘NOODZAKELIJKE’ UITGAVEN AAN DE HAND VAN HET REFERENTIEBUDGET

Het **armoederisicocijfer** baseert zich enkel op de inkomens van huishoudens, maar houdt geen rekening met andere elementen die de feitelijke levensstandaard beïnvloeden (Defeyt & Guio, 2011). Afhankelijk van ieders specifieke situatie (huurder of eigenaar, leeftijd van de kinderen, woonplaats enz.) en de uitgaven die daarmee gepaard gaan, kan de individuele levensstandaard die met een bepaald inkomen gepaard gaat sterk verschillen. Daarenboven veroorzaakt een stijgende levenskost, zoals bij hoge energieprijzen of ten gevolge van stijgende huurprijzen, voor huishoudens met gelijk blijvende inkomens een daling van de levensstandaard.

Het ‘referentiebudget’ of de ‘budgetstandaard’ is een benadering die rekening houdt met de noodzakelijke uitgaven van huishoudens. Het gaat om een minimumbudget dat huishoudens nodig hebben om binnen een bepaalde context in hun fundamentele levensbehoeften te voorzien, opdat ze op een menswaardige manier kunnen deelnemen aan de samenleving. Daar waar de **armoederisicogrens** gebaseerd is op en inzicht geeft in het beschikbare inkomen, geeft de budgetstandaard het noodzakelijke minimuminkomen weer dat een huishouden nodig heeft, rekening houdend met de samenstelling ervan en de noodzakelijke uitgaven in functie van de context en situatiespecifieke omstandigheden.

De referentiebudgetten kunnen gebruikt worden als alternatieve maatstaf voor armoede.^[31] Ze kunnen ook worden aangewend om het armoedebestrijdingsbeleid te evalueren, bijvoorbeeld door te bepalen in welke mate de vervangings- en minimuminkomens volstaan om ‘een waardig leven’ te leiden. Net als de armoederisicogrens, hebben de referentiebudgetten ook een ‘normatief’ karakter, aangezien de raming ervan vereist dat een consumptiekorf wordt samengesteld (naargelang de verschillende situaties) die overeenstemt met de minimale vereisten voor ‘een menswaardig leven’.

De referentiebudgetten kunnen daarnaast nog gebruikt worden om de bedragen voor persoonlijke bijstand te bepalen in functie van de specifieke behoeften van de begunstigden en hun huishoudens. In de praktijk worden de referentiebudgetten in België hoofdzakelijk gebruikt door de OCMW’s, als een van de tools voor het bepalen van bedragen voor aanvullende financiële hulp. Het CEBUD (Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn) ontwikkelde een tool (REMI – Referentiebudget voor een Menswaardig Inkomen) waarmee op basis van de referentiebudgetten een gedetailleerde en persoonlijke raming kan worden gemaakt van de ‘noodzakelijke’ uitgaven voor een huishouden dat een beroep doet op het OCMW. De tool helpt dus berekenen welk budget een gezin nodig heeft om ‘waardig te leven’. In functie daarvan wordt de aanvullende financiële hulp bijgesteld. De REMI-tool werd ondertussen geëvalueerd en het resultaat daarvan is beschikbaar op de website van de POD Maatschappelijke Integratie.^[32]

Rekening houdend met de methodologie die wordt gebruikt om referentiebudgetten te bepalen, moeten ze met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd, temeer omdat ze niet alle parameters in aanmerking nemen. Het is belangrijk te vermelden dat de referentiebudgetten berekend worden voor specifieke huishoudtypes (bv. een alleenwonende man, een koppel met één kind van schoolgaande leeftijd, een gepensioneerd koppel enz.) en op basis van specifieke

31 Zie bijvoorbeeld Penne *et al.*, 2021

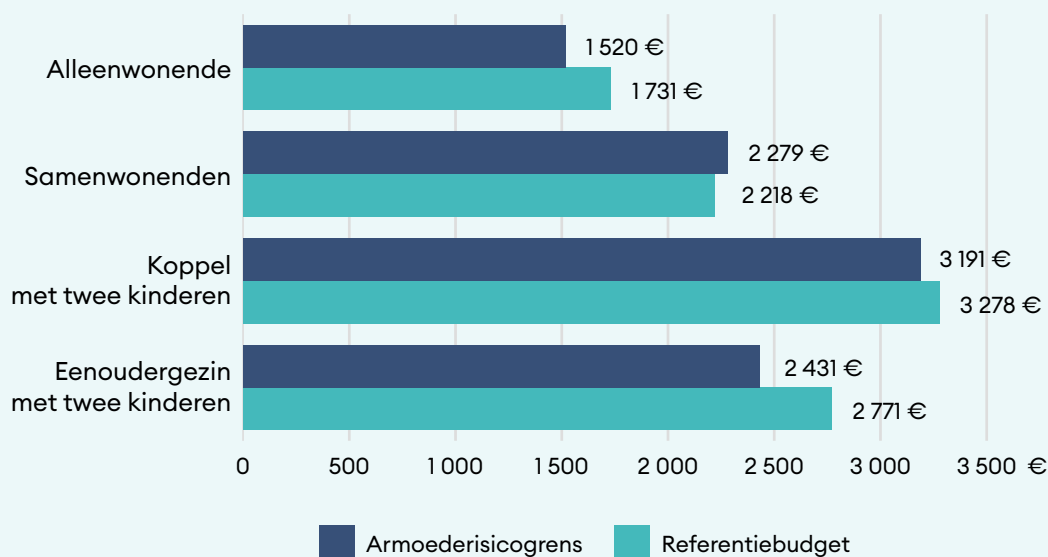
32 <https://www.mi-is.be/nl/studies-publicaties-statistieken/evaluatie-van-remi-bij-het-toekennen-van-aanvullende-financiele>

hypothese. Enkele daarvan zijn: het huishouden huurt een kwaliteitsvolle woning, woont in een wijk die vlot bereikbaar is met het openbaar vervoer en kan er terecht in een brede waaier aan winkels, waardoor ze geen auto nodig hebben; alle leden van het huishouden zijn relatief gezond en beschikken over voldoende vaardigheden om prijzen te raadplegen en te vergelijken bij het overgaan tot een aankoop. Het kan echter zijn dat niet aan alle voorwaarden voldaan wordt. De omstandigheden zijn vooral voor gezinnen met een laag inkomen vaak ongunstig op het vlak van huurprijzen, mobiliteit en gezondheid. Ze lopen ook een hoger risico op schulden. Ze hebben ook niet altijd vlot toegang tot informatie of beschikken over onvoldoende tijd om voordeligere keuzes te maken. Het referentiebudget houdt geen rekening met dergelijke aspecten en onderschat bijgevolg welk budget gezinnen met een laag inkomen nodig hebben om deel te nemen aan de samenleving. De referentiebudgetten moeten dus beschouwd worden als een ondergrens, waarin naar alle waarschijnlijkheid de behoeften van de meeste huishoudens in armoede worden onderschat.

De referentiebudgetten volgens het CEBUD liggen hoger voor het Brussels gewest dan in Vlaanderen en Wallonië, grotendeels door de hogere huisvestingskost.

Hieronder worden de referentiebudgetten weergegeven voor huishoudens in het Brussels gewest, bestaande uit mensen op arbeidsactieve leeftijd, die in goede gezondheid verkeren, over de vaardigheden beschikken om hun budget op een zuinige manier te beheren, een kwaliteitsvolle woning huren op de private markt, geen auto hebben en van wie de kinderen niet verder zitten dan de lagere school. Behalve voor samenwonenden liggen de referentiebudgetten volgens het CEBUD (voor huishoudens met de eerder genoemde eigenschappen) boven de **armoederisicogrens**, vooral voor eenoudergezinnen **3-6**.

3-6 Armoederisicogrens en (maandelijks) referentiebudget, Brussels gewest, 2024

Bron: SILC 2024 en Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, 2024

De onderstaande figuur **3-7** geeft eveneens de referentiebudgetten weer, rekening houdend met de eerder genoemde hypothesen en voor de verschillende huishoudtypes, maar maakt een onderscheid tussen bewoners van een sociale woning en bewoners van een woning op de private markt.

3-7

REFERENTIEBUDGETTEN

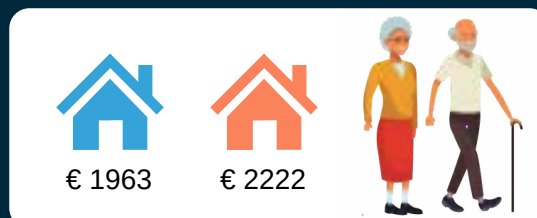
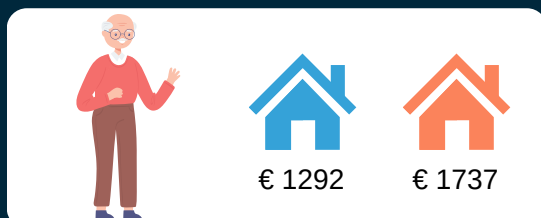
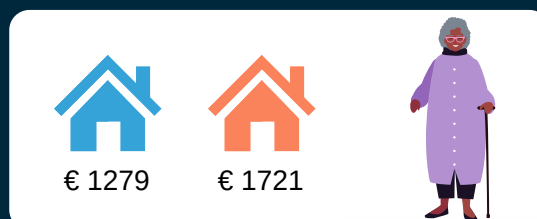
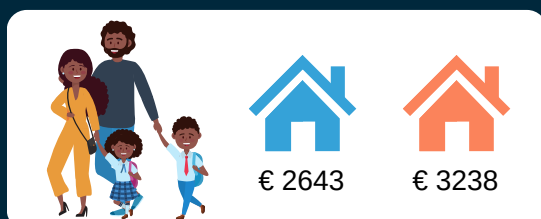
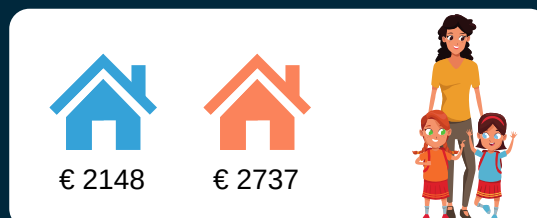
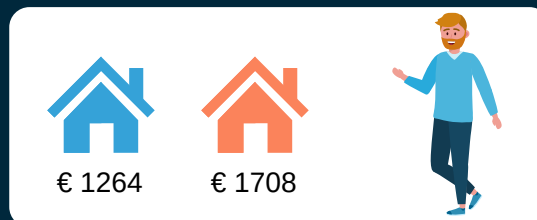
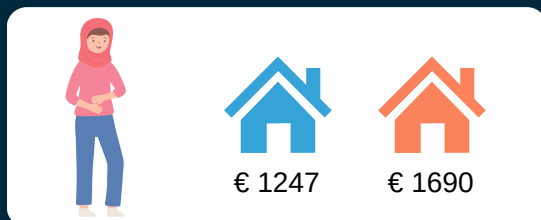
VOOR MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE

Brussel

sociale
huisvesting

private
huisvesting

Maandbedragen mei 2024.

Referentiebudgetten vertegenwoordigen het budget dat gezinnen minimaal nodig hebben voor maatschappelijke participatie. Hier worden de budgetten geïllustreerd voor huishoudens met niet-werkende volwassenen of voor één of twee gepensioneerden. Gezinsleden hebben een goede gezondheid, beschikken over de noodzakelijke competenties om hun budget duurzaam te beheren, wonen in een kwaliteitsvolle woning en hebben geen eigen wagen. Het jongste kind is een kleuter, het oudste of enige kind is tussen de 6 en 12 jaar oud.

Expertisecentrum voor Budget en Financieel Welzijn

THOMAS
MORE

3.1.2. Inkomensverdeling

Naast zicht op het **armoederisicocijfer** (→ figuur 3-2), is het ook nuttig om zicht te hebben op de inkomensverdeling in het Brussels gewest.

Figuur **3-8** geeft de verdeling van de inkomens in België en in Brussel weer, eveneens gebaseerd op de gegevens uit de EU-SILC-enquête van 2024. De X-as (horizontaal) geeft het equivalent beschikbaar maandinkomen weer (per lid van het huishouden, omgezet naar 'volwassen equivalent'^[33]). De Y-as (verticaal) geeft het aandeel personen weer dat overeenstemt met dat inkomensniveau. Hoe hoger de curve, hoe groter het aandeel personen dat een gegeven inkomen heeft. De curve geeft inkomens weer tot € 7 006/maand, wat overeenkomt met het equivalent beschikbaar maandelijks inkomen waar 99 % van de Belgische bevolking onder zit (99^e percentiel van het **equivalent beschikbaar inkomen**). In het Brussels gewest komt het 99^e percentiel overeen met € 7 950 per maand (niet

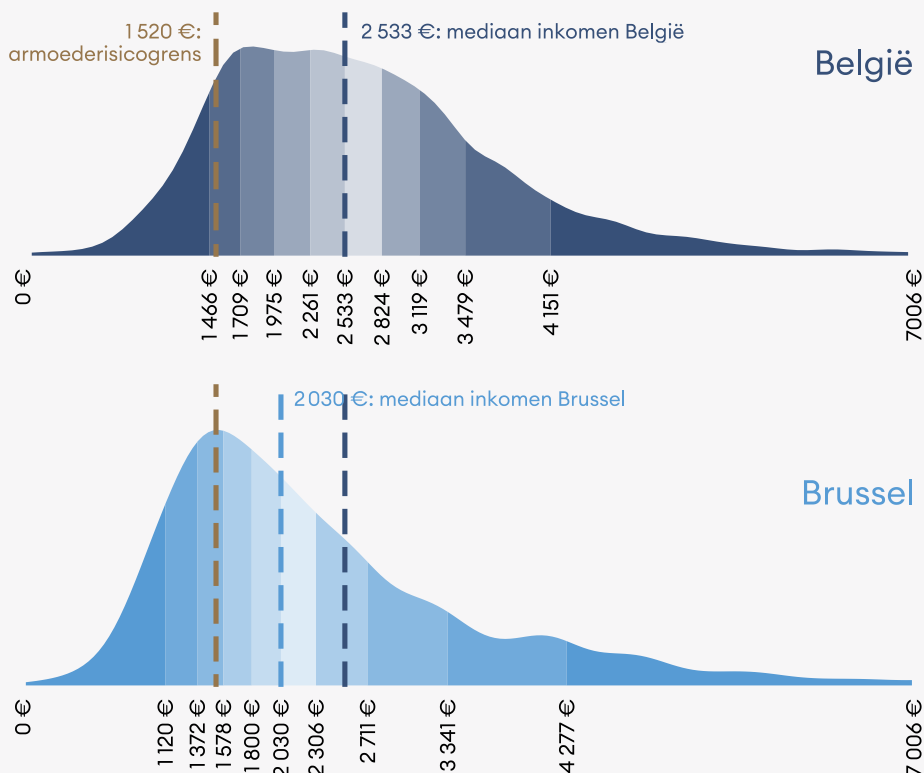
geïllustreerd).^[34] Wat de verdeling betreft, vertegenwoordigt elke gekleurde strook een **deciel** (10 % van de bevolking – in België of het Brussels gewest, naargelang de grafiek).

De inkomensverdelingen voor België en Brussel verschillen sterk van elkaar. Eerst en vooral zijn de inkomens in Brussel meer geconcentreerd in het gebied met de lage inkomens, wat aangeeft dat relatief meer inwoners van het Gewest arm zijn dan in het land in het algemeen. Daarnaast zijn de inkomens van de armste bevolking in het Brussels gewest beduidend lager en zijn de inkomens van de rijksten hoger dan in heel België. De 10 % van de bevolking met de laagste inkomens heeft in het Brussels gewest een equivalent beschikbaar inkomen van minder dan € 1 120 per maand, waar dat in heel België minder dan € 1 466 is per maand. Aan het andere uiterste heeft de 10 % rijkste Brusselaars een **equivalent beschikbaar inkomen** van meer dan € 4 277 per maand tegenover meer dan € 4 151 per maand in heel België **3-8**. Verder

- 33 Het **equivalent beschikbaar inkomen** van de leden van een huishouden wordt berekend door de inkomens binnen het huishouden te delen door de som van de consumptie-eenheden (CE) van het huishouden. Die eenheden worden als volgt gedefinieerd: 1 CE voor de eerste volwassene in het huishouden, 0,5 CE voor de andere personen van 14 jaar of ouder, 0,3 CE voor de kinderen jonger dan 14 jaar.
- 34 De figuur geeft de maximumwaarden niet weer, aangezien de verlenging van de grafiek naar rechts te sterk zou zijn, waardoor de algemene vorm minder duidelijk zou zijn.

3-8

Verdeling equivalent beschikbaar inkomen per maand, België en Brussels gewest, 2024

komt het 99^e percentiel in het Brussels gewest overeen met € 7 950 per maand, terwijl dat voor heel België € 7 006 is. Het Brussels gewest telt dus relatief (veel) meer armen dan België in zijn geheel, terwijl de inkomensongelijkheid groter is in Brussel. De middenklasse is er minder sterk vertegenwoordigd dan in de andere twee gewesten. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de bevolkingsgroepen met erg hoge en erg lage inkomens waarschijnlijk worden onderschat in de EU-SILC-steekproef, waarbij de onderschatting van grote rijkdom vooral te wijten zal zijn aan wat als inkomen wordt opgegeven terwijl de reden voor de onderrapportage van extreme armoede vooral de onvolledige dekking van deze populatie is.

Figuur 3-9 van het land. De stippellijnen geven de berekende **decielen** weer voor heel België. De gekleurde verticale lijnen geven het gemiddelde **equivalent beschikbaar inkomen** voor elk gewest weer. Het aandeel personen onder de armoedegrens is veruit het grootst in Brussel (het deel van de curve met de laagste inkomens vertoont voor Brussel beduidend hogere aandelen), terwijl het gemiddelde inkomen dicht bij het Waalse gemiddelde ligt. Deze schijnbare paradox wijst op de grote ongelijkheid in het Brussels gewest.

Het grotere aandeel welgestelde mensen in Brussel trekt namelijk het gemiddelde inkomen naar boven. Waar het gemiddeld inkomen voor Brussel en Wallonië dicht bij elkaar liggen geldt dit niet voor het mediane inkomen, dat in Brussel lager ligt **3-10**. De Gini-coëfficiënt die de inkomensongelijkheid meet, ligt dan ook veel hoger in het Brussels gewest dan in de twee andere gewesten.

3-10 Mediaan en gemiddeld equivalent beschikbaar inkomen per maand en Gini-coëfficiënt op basis van de EU-SILC-enquête, Belgische gewesten, 2024

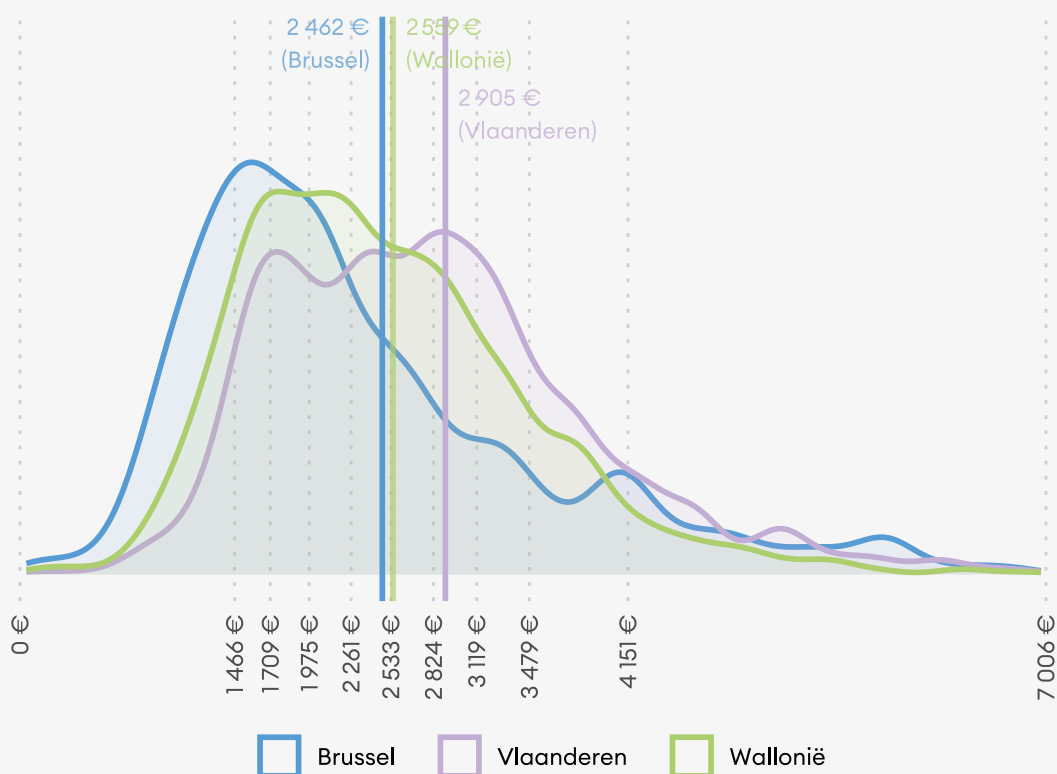
	Gemiddelde equivalent inkomen	Mediane equivalent inkomen	Gini
Brussel	€ 2 462	€ 2 030	31,8
Vlaanderen	€ 2 905	€ 2 724	23,6
Wallonië	€ 2 559	€ 2 344	23,5

Noot: Ter herinnering: het gaat hier om ramingen op basis van een steekproef. De cijfergegevens zijn dus indicatief (de betrouwbaarheidsintervallen zijn hier niet weergegeven).

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3-9

Verdelingen equivalent beschikbaar inkomen per maand en gemiddelden, Belgische gewesten, 2024

3.2. MATERIËLE EN SOCIALE DEPRIVATIE

Zoals hierboven gezien, is de armoede en inkomensongelijkheid aanzienlijk in Brussel. De armoede uit zich in een hele reeks deprivaties in het dagelijks leven van de betrokkenen huishoudens.

3.2.1. Deprivaties in het huishouden

In dit deel worden de deprivaties belicht die verband houden met de grote uitgaven binnen een huishouden. Het gaat om:

- de woning voldoende verwarmen;
- een onverwachte uitgave doen;
- beschadigde of versleten meubels vervangen;

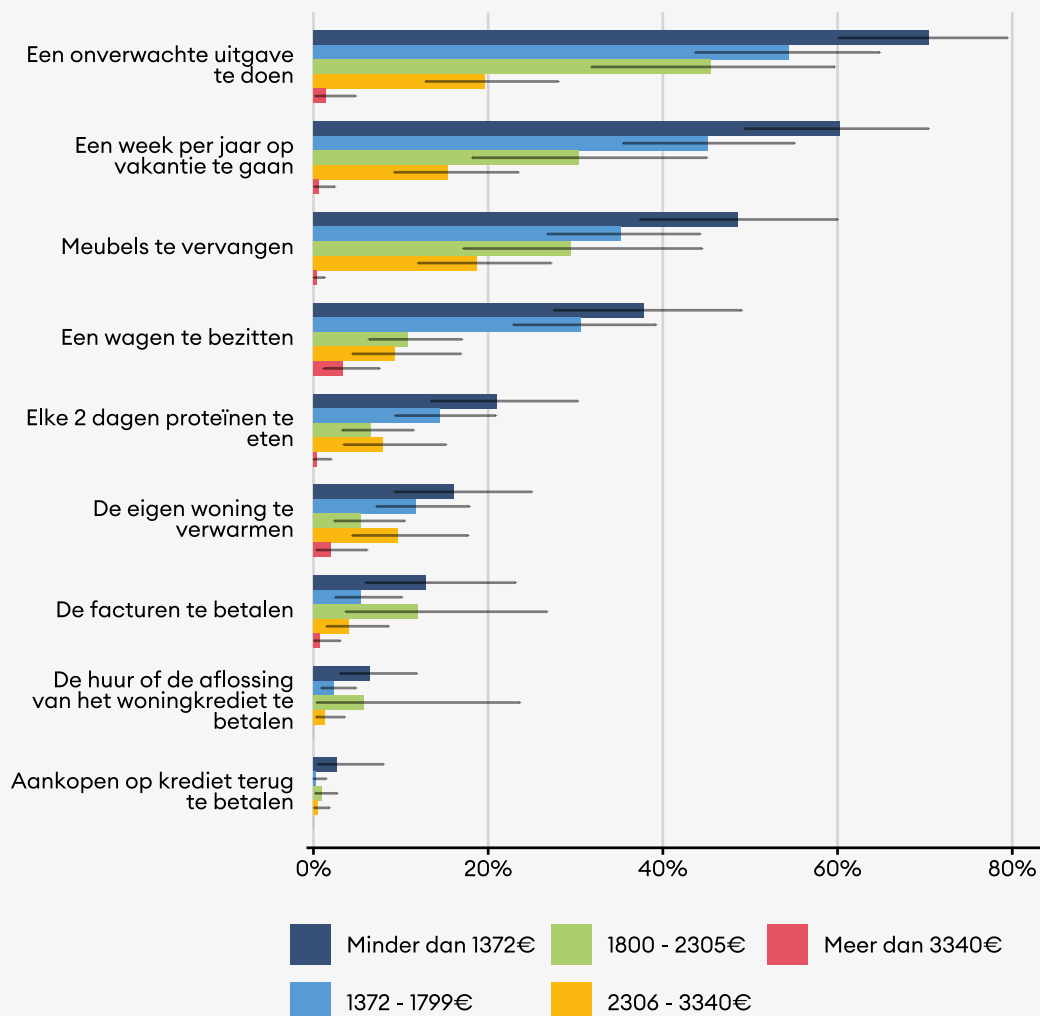
- minstens om de twee dagen een maaltijd met vlees, kip, vis of een vegetarisch alternatief eten;
- een week vakantie per jaar buitenshuis nemen;
- een auto kopen;
- de huur betaling of de hypothecaire lening afbetalen;
- de vaste kosten betalen (elektriciteit, water, gas enz.);
- aankopen op afbetaling aflossen.

Figuur 3-11 toont voor elk van deze uitgaven het percentage van de Brusselse bevolking dat zich deze niet kan veroorloven, per equivalent inkomenskwintiel.

Er tekent zich duidelijk een sociale gradiënt af: deprivaties zijn des te sterker aanwezig bij

3-11

Percentage personen in een huishouden dat om financiële redenen met verschillende deprivaties kampt, per equivalent beschikbaar inkomenskwintiel, Brussels gewest, 2024

personen met een laag inkomen. Wat ook duidelijk blijkt is dat huishoudens zich veel sneller een onverwachte aankoop, vakantie, nieuwe auto of nieuw meubilair ontzeggen dan dat ze de betaling van facturen, huishuur of verwarmingskosten zouden uitstellen. Het lijkt er dus op dat 'levensnoodzakelijke' elementen (zoals de huishuur betalen om een dak boven het hoofd te hebben) prioriteit krijgen in de uitgaven van huishoudens

3-11

- kledij die versleten of uit de mode is vervangen;
- twee paar schoenen in goede staat bezitten;
- minstens éénmaal per maand met vrienden of familie afspreken om iets te eten of te drinken;
- regelmatig deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten;
- wekelijks een bedrag uitgeven voor persoonlijke behoeften;
- thuis een snelle internetverbinding hebben;

Figuur **3-12** geeft het percentage personen^[35] weer dat zich dit type uitgaven niet kan veroorloven. De sociale gradiënt is opnieuw erg duidelijk.

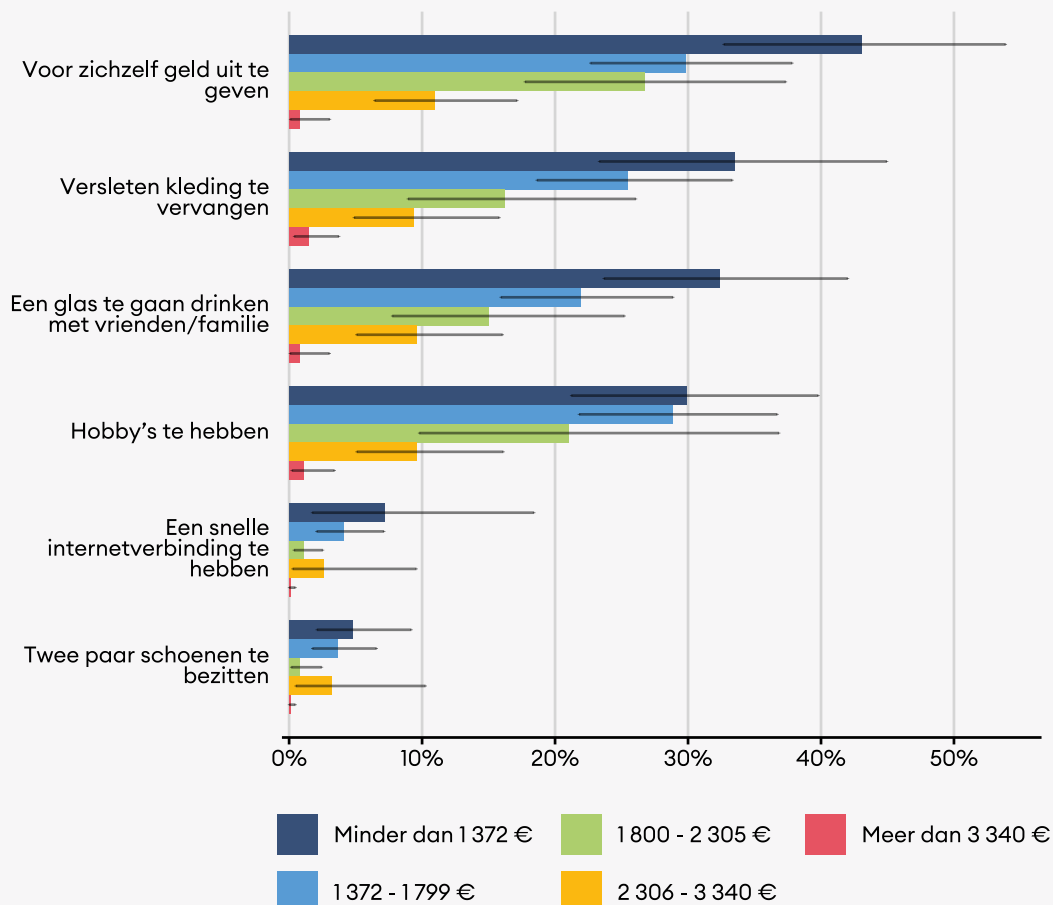
3.2.2. Deprivaties op persoonlijk vlak

Dit deel behandelt de volgende persoonlijke uitgaven:

35 De vragen aan de hand waarvan persoonlijke deprivaties werden gemeten in de enquête, werden uitsluitend gesteld aan personen van 16 jaar en ouder. Om deprivaties bij kinderen tot 15 jaar in te schatten, passen we de deprivaties bij personen van 16 jaar of ouder op hen toe volgens de regels toegelicht door Statbel: "Kinderen tot en met 15 jaar zijn te jong om deze vragen te beantwoorden. Daarom krijgen zij een score toegekend op basis van de antwoorden van de 16-plussers in het huishouden. Wanneer minstens de helft van de 16-plussers in het huishouden zich een bepaald item niet kan veroorloven, wordt er verondersteld dat de kinderen zich dat evenmin kunnen veroorloven." Bron: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>

3-12

Percentage personen dat om financiële redenen met verschillende persoonlijke deprivaties kampt, per equivalent beschikbaar inkomenskintiel, Brussels gewest, 2024

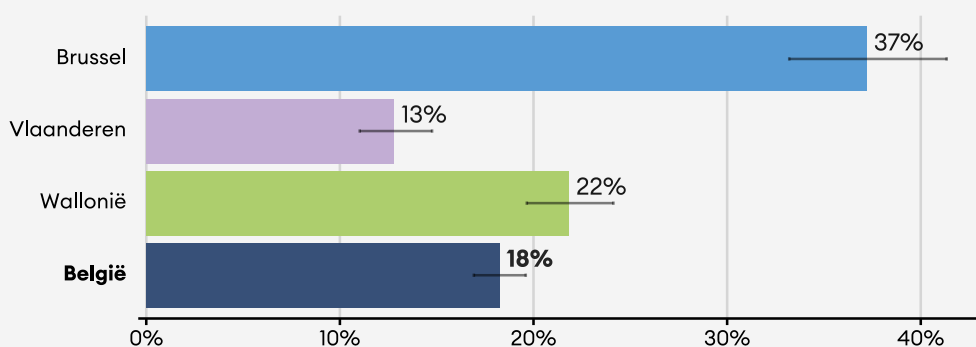

Om ook met andere dimensies van armoede dan enkel het inkomen (monetaire armoede) rekening te kunnen houden, werd in het kader van de ‘Europa 2020’- en ‘Europa 2030’-strategieën een samengestelde indicator opgesteld, het ‘risico op armoede of sociale uitsluiting’ genaamd (‘at risk of poverty or social exclusion’ – AROPE)^[36]. Deze indicator geeft het aandeel van mensen die aan ten minste een van de volgende voorwaarden voldoen: (1) leeft in een gezin met een **equivalent beschikbaar inkomen** dat onder de **armoederisicogrens** ligt; (2) leeft in een gezin waarvan de leden op arbeidsactieve leeftijd een lage werkintensiteit hebben (low work intensity, LWI), waarmee wordt bedoeld dat zij gedurende de afgelopen 12 maanden aan minder dan 20 % van hun arbeidspotentieel hebben gewerkt^[37]; (3) zich in een situatie van ernstige materiële en sociale deprivatie bevindt (severe material and social deprivation, SMSD)^[38].

In het Brussels gewest bedraagt het aandeel van de bevolking met risico op armoede of sociale uitsluiting 37 %, terwijl het cijfer voor België in zijn geheel 18 % is **3-13**.

Het risicocijfer voor armoede en sociale uitsluiting verschilt naargelang de leeftijd: 42 % voor Brusselse minderjarigen (gezien de aanzienlijke armoede bij een groot aantal gezinnen met kinderen in het Brussels gewest), tegenover 15 % van de minderjarigen in Vlaanderen en 23 % in Wallonië. Voor 33 % van de 65-plussers in het Brussels gewest dreigt armoede en sociale uitsluiting, tegenover 11 % in Vlaanderen en 17 % in Wallonië. Van de 18- tot 64-jarigen in het Brussels gewest gaat het om 37 % **3-14**.

3-13 Risico op armoede of sociale uitsluiting, België en gewesten, 2024

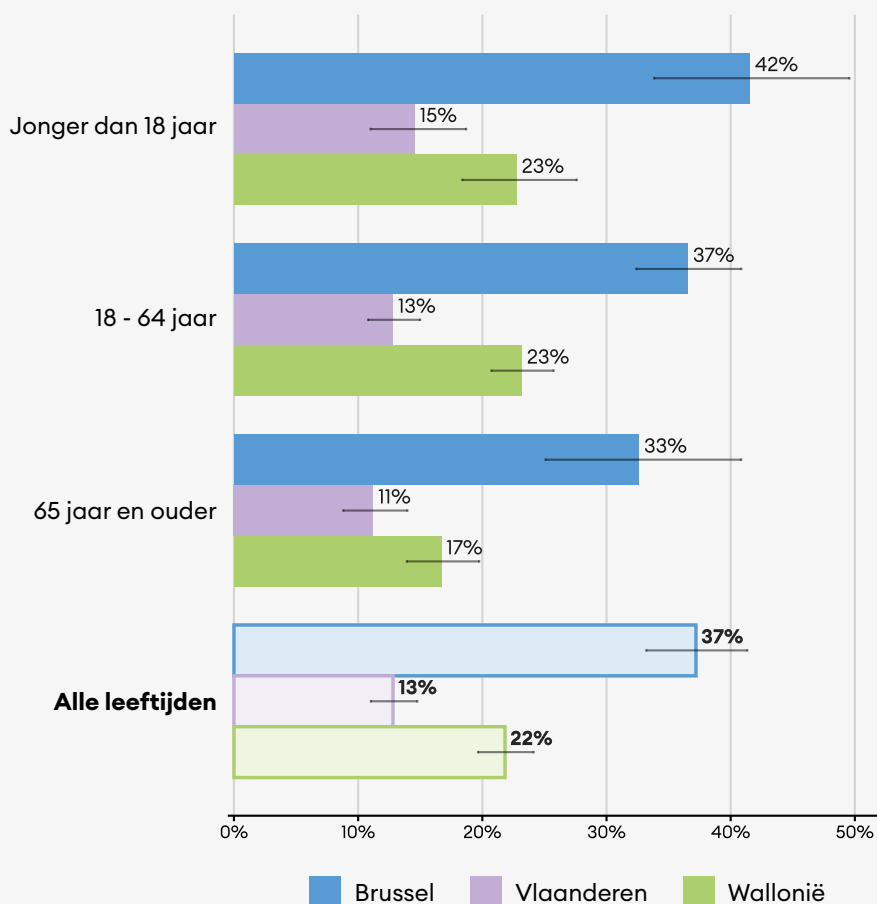

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

- 36 De AROPE-indicator werd gewijzigd overeenkomstig de doelstelling van de Europa 2030-strategie (in het kader van de Europese sokkel van sociale rechten) om een betere inschatting van deprivatie mogelijk te maken en om de situatie van sociale uitsluiting van mensen op arbeidsactieve leeftijd beter weer te geven. Voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>
- 37 Volgens de nieuwe versie van de LWI is een persoon op arbeidsactieve leeftijd iemand van 18 tot 64 jaar, met uitzondering van studenten van 18 tot 24 jaar en personen die zich als gepensioneerd beschouwen of die een pensioen ontvangen (met uitzondering van zij die een **overlevingspensioen** ontvangen) en met uitzondering van inactieve personen van 60 tot 64 jaar die in een huishouden wonen waarvan de hoofdkomsten uit pensioenen bestaan.
- 38 Volgens de nieuwe versie is een persoon ernstig materieel en sociaal gedepriveerd wanneer hij/zij van een lijst van 13 items van materiële of sociale deprivatie er zich minstens 7 niet van kan veroorloven: op tijd zijn facturen betalen, zich jaarlijks een week vakantie buitenshuis veroorloven, om de twee dagen vlees, vis of een proteïnerijk alternatief eten, een onverwachte uitgave doen, de woning degelijk verwarmen, een eigen wagen hebben, beschadigde of versleten meubels vervangen, versleten of verouderde kleding vervangen door nieuwe kleding, 2 paar schoenen in goede staat bezitten, over een goede internetverbinding beschikken thuis, minstens een keer per maand met vrienden of familie afspreken voor een drankje of maaltijd, op regelmatige basis een hobby of vrijetijdsbesteding beoefenen, wekelijks een kleine som geld aan zichzelf besteden.

3-14

Risico op armoede of sociale uitsluiting volgens leeftijdscategorie, België en gewesten, 2024

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3.3. PROFIEL NAARGELANG INKOMENSNIJVEAU

Dit deel beschrijft de profielen van personen met een hoger dan wel een lager inkomen. Met andere woorden: wie zijn de armen en de rijken in Brussel?

3.3.1. Samenstelling van het huishouden

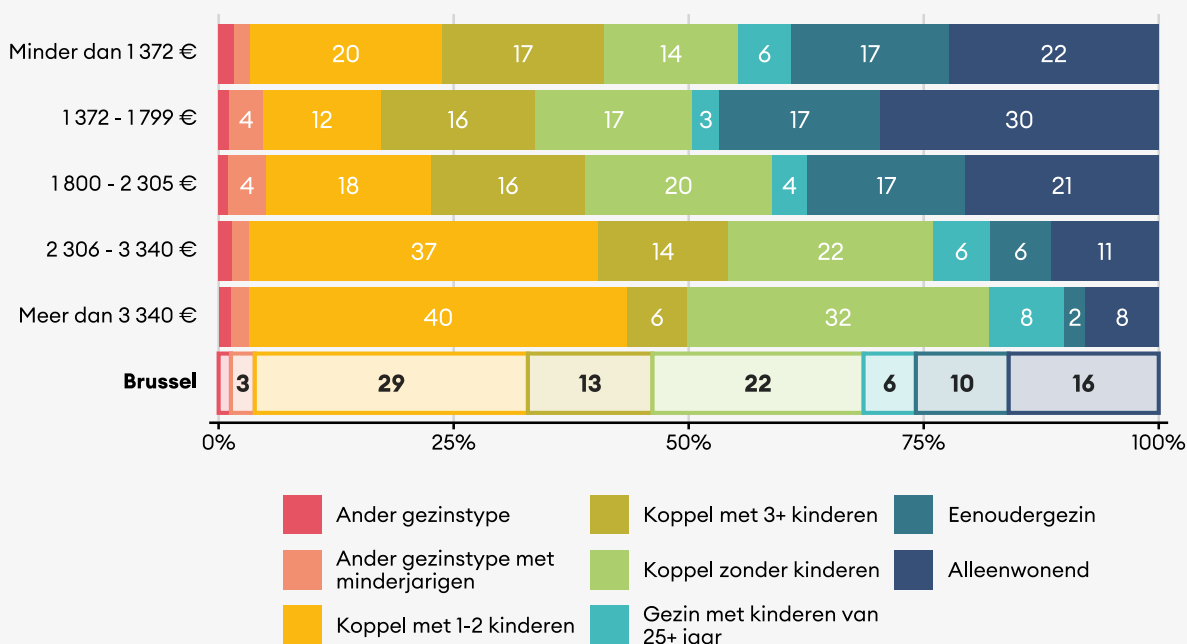
Niet alle huishoudens worden met dezelfde leefomstandigheden geconfronteerd. Grafiek 3-15 schetst een overzicht daarvan, door de verdeling (in percentages) van individuen weer

te geven volgens het huishoudtype waartoe ze behoren per inkomenskwintiel. De verdeling volgens huishoudtype werd specifiek voor deze Welzijnsbarometer uitgewerkt door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. Deze is gebaseerd op de verwantschap en leeftijd van de leden van het huishouden (→ zie details in bijlage 10.1).

Deze verdeling geeft aan dat huishoudens bestaande uit een koppel met 3 of meer kinderen, eenoudergezinnen en alleenwonende personen in verhouding talrijker zijn in de drie laagste kwintielen van het **equivalent beschikbaar inkomen**. De twee hoogste kwintielen daarentegen tellen in verhouding veel meer huishoudens bestaande uit een koppel met maximaal 2 kinderen of koppels zonder kinderen.

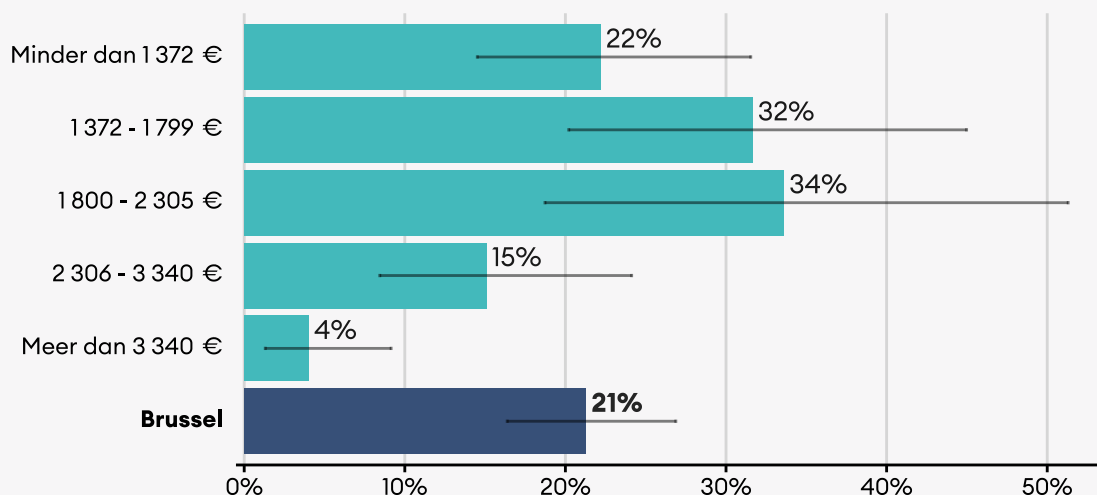
3-15

Verdeling van personen volgens huishoudtype, per equivalent beschikbaar inkomenskwintiel, Brussels gewest, 2024

3-16

Aandeel individuen in een groot huishouden (5 of meer personen) per equivalent beschikbaar inkomenskwintiel, Brussels gewest, 2024

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Het aandeel personen dat in een groot huishouden (5 of meer personen) leeft per inkomenskwintiel bevestigt dat grote gezinnen in het Brussels gewest verhoudingsgewijs talrijker zijn in de drie laagste inkomenskwintielen **3-16**.

3.3.2. Activiteitenstatuut

Personen die eerder welgesteld zijn en arme personen hebben evenmin hetzelfde activiteitenstatuut. Dat blijkt uit grafiek 3-17, waarin het activiteitenstatuut van alle personen (inclusief kinderen en senioren) gekruist wordt met de **equivalente inkomenskwintielen**. De armsten hebben minder vaak een job, zijn het vaker huisvrouw of -man, zijn vaker werkloos of krijgen vaker een **leefloon** (LL)³⁹. Opmerkelijk is ook dat het aandeel kinderen groter is in de lagere inkomenskwintielen.

Personen die werken en in een minder welstellend huishouden leven hebben vaker een laaggekwalificeerde job als arbeider. Dergelijke jobs zijn doorgaans laag verloond. De personen in kwestie werken ook vaker onder een arbeidscontract van bepaalde duur en hebben uitvoerende jobs. Personen die werken en leven in een meer welgesteld huishouden zijn vaker kader- of directieleden, of oefenen een intellectueel beroep uit. Dergelijke jobs zijn doorgaans hoog verloond. Ze hebben ook vaker een arbeidscontract van onbepaalde duur. Kleine zelfstandigen zijn oververtegenwoordigd in het eerste

kwintiel (de laagste inkomens). De oorzaak is niet meteen duidelijk en kan toe te schrijven zijn aan een meeteffect (bepaalde inkomens die niet worden aangegeven) of kan erop wijzen dat kleine zelfstandigen het erg moeilijk hebben (niet geïllustreerd)⁴⁰.

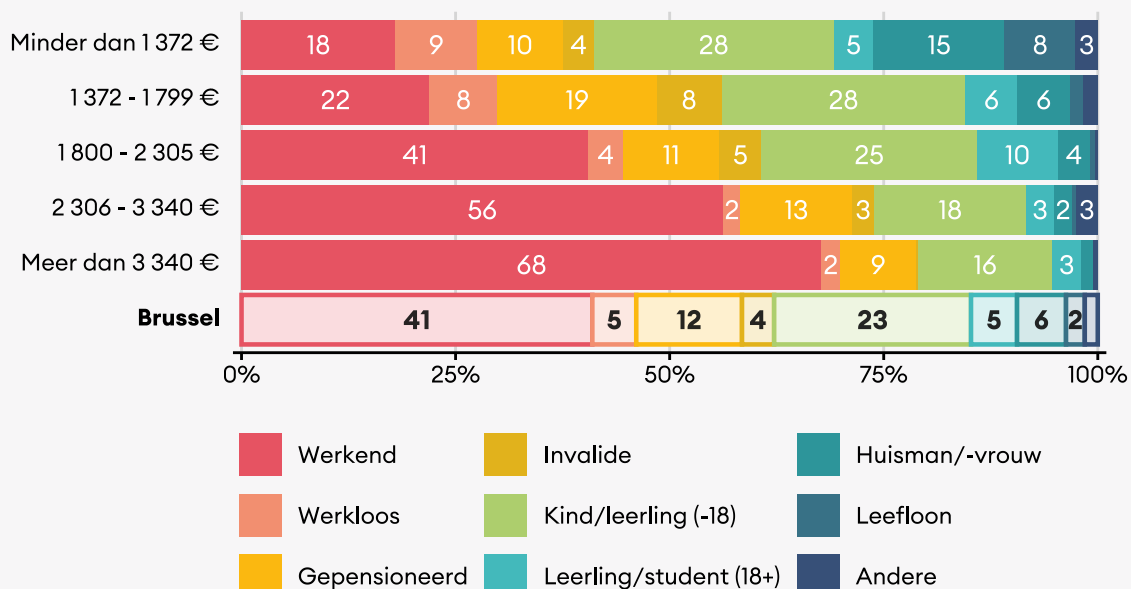
3.3.3. Nationaliteit en origine

Inkomensongelijkheid is niet 'neutraal' als het gaat om nationaliteit en herkomst van de inwoners. Grafiek 3-18 geeft de verdeling van nationaliteit en herkomst naargelang het niveau van equivalent inkomen. Iemands herkomst wordt hier bepaald door het geboorteland van de moeder. Personen met de Belgische nationaliteit met een niet-Europese herkomst, net als personen met een niet-Europese nationaliteit, zijn oververtegenwoordigd in de laagste **inkomenskwintielen**. Personen met een hoog inkomen hebben daarentegen vaker de Belgische nationaliteit met Belgische herkomst, of een buitenlandse, Europese (EU-27) nationaliteit.

39 In de EU-SILC-databank is de variabele die aangeeft of een persoon een leefloon ontvangt niet opgenomen. Daarom hebben we aangenomen dat de respondent een leefloon ontvangt wanneer hij of zij 'Andere' heeft aangevinkt bij activiteitenstatuut en het huishouden waar hij of zij toe behoort een leefloon krijgt. Het gaat om een aannemelijke inschatting in het licht van de resultaten, al kan een lichte overschatting niet worden uitgesloten.

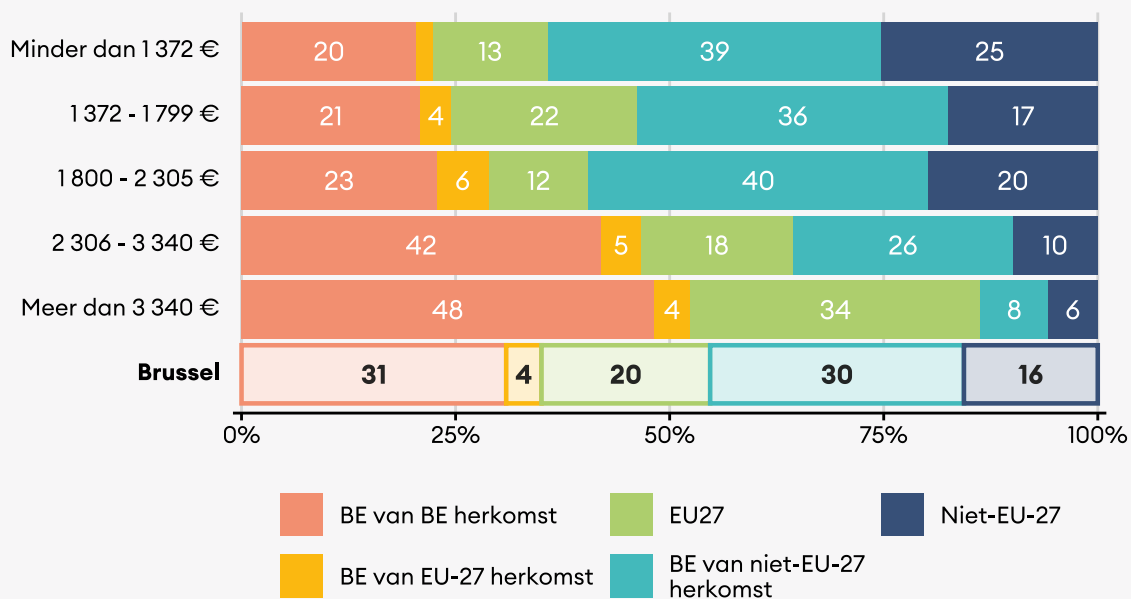
40 Bron: EU-SILC 2024; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

3-17 Verdeling van personen volgens activiteitenstatuut per equivalent beschikbaar inkomenskwintiel, Brussels gewest, 2024

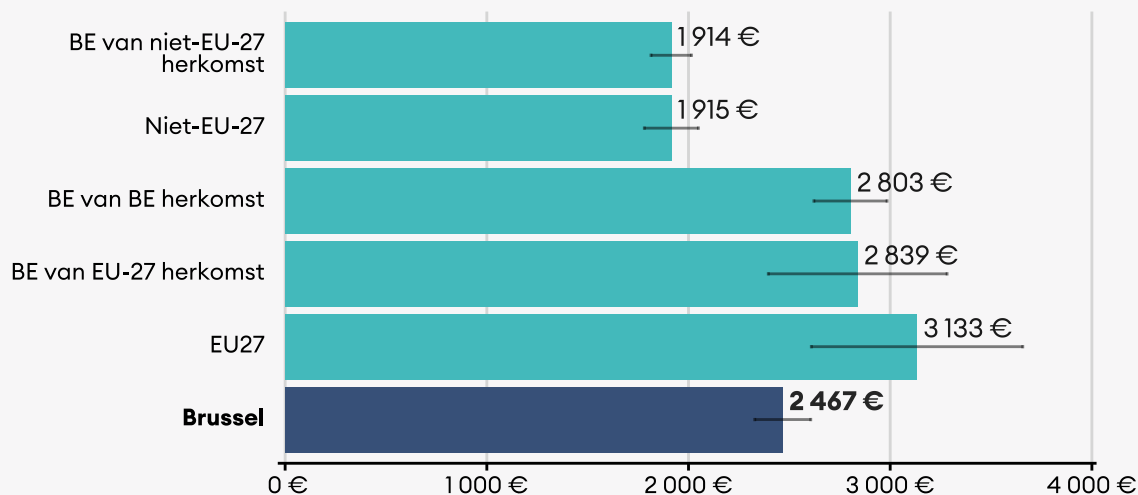
3-18

Verdeling van personen volgens nationaliteit en origine, per equivalent beschikbaar inkomenskintiel, Brussels gewest, 2024

3-19

Gemiddeld equivalent beschikbaar maandinkomen volgens nationaliteit en origine, Brussels gewest, 2024

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 3-19 geeft eveneens aan dat het gemiddelde equivalent inkomen van personen met niet-Europese nationaliteit en van niet-Europese origine het laagst ligt, terwijl het inkomen van niet-Belgen met een Europese nationaliteit het hoogst ligt.

3.4. FISCALE INKOMENS

Het belastbaar inkomen van een deel van de bevolking kan worden geanalyseerd met behulp van de **fiscale statistieken**, maar dit heeft wel enkele beperkingen. Zo zijn zowel de zeer lage als zeer hoge inkomens ondervertegenwoordigd of onderschat in die statistieken (→ kader **3-2**). Tenzij anders aangegeven zijn belastingaangiften met een netto belastbaar inkomen van nul doorgaans weggelaten uit de analyses. Het

aandeel aangiften met een **netto belastbaar inkomen** van nul ligt echter hoger in het Brussels gewest dan in de andere twee gewesten (→ deel 3.4.1, figuur 3-22).

Hoewel de fiscale statistieken niet volstaan om alle inkomens van de bevolking te analyseren, laten ze wel toe de huidige belastbare basis van de bevolking in kaart te brengen. Die basis bepaalt een aanzienlijk deel van de fiscale inkomsten en beïnvloedt dan ook het budget van het Gewest^[41].

41 Voor meer informatie over dit thema, zie bv. Voglaire et al. (2022).

KADER 3-2 FISCALE STATISTIEKEN

Alle inwoners van België zijn onderworpen aan de personenbelasting (PB). Elk jaar moeten zij een belastingaangifte invullen waarin zij de belastbare inkomsten die zij in het voorgaande kalenderjaar hebben ontvangen, aangeven. De FOD Financiën verwerkt deze aangiften en bepaalt voor elk van hen een netto belastbaar inkomen dat als basis dient voor de berekening van de verschuldigde belasting.

Hierbij moet in acht worden genomen dat sommige inkomens niet of niet correct zijn opgenomen in de belastingaangifte – omdat ze slechts gedeeltelijk of niet worden aangegeven.

Sommige soorten inkomens zijn immers niet belastbaar. Deze inkomens worden daarom niet opgenomen in de **fiscale statistieken**. In de eerste plaats zijn meerdere sociale uitkeringen (o.a. **leefloon**, **equivalent leefloon** en kinderbijslag) vrijgesteld van belastingen. Deze inkomens worden dus niet mee opgenomen in het belastbaar inkomen. Bovendien worden een aantal mensen met hoge inkomens niet belast via het nationaal systeem, zoals buitenlandse diplomaten of internationale ambtenaren. Mensen die één van de voornoemde soorten niet-belastbare inkomens ontvangen, zijn bijgevolg ofwel niet opgenomen in de meeste fiscale statistieken omdat het belastbaar inkomen op hun aangifte nul is, of vallen in de lage inkomensklassen (wanneer zij bijvoorbeeld een klein aanvullend belastbaar inkomen ontvangen bovenop hun niet in België belastbare ‘internationale’ loon).

Tot slot worden in de fiscale statistieken de inkomens uit kapitaal (roerend en onroerend) sterk onderschat, aangezien veel van die inkomens niet belastbaar zijn: vrijgestelde dividenden, huurinkomsten (alleen het geïndexeerd kadastraal inkomen is belastbaar)^[42] enz.

Voor meer informatie, zie Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), 2021 en <https://bisa.brussels/themas/inkomens-en-uitgaven-van-de-huishoudens/fiscale-statistiek-van-de-inkomens>

42 Voor de huurgelden die worden geïnd van huurders van een woning die niet beroepshalve wordt gebruikt.

3.4.1. Inkomen naargelang de woonplaats

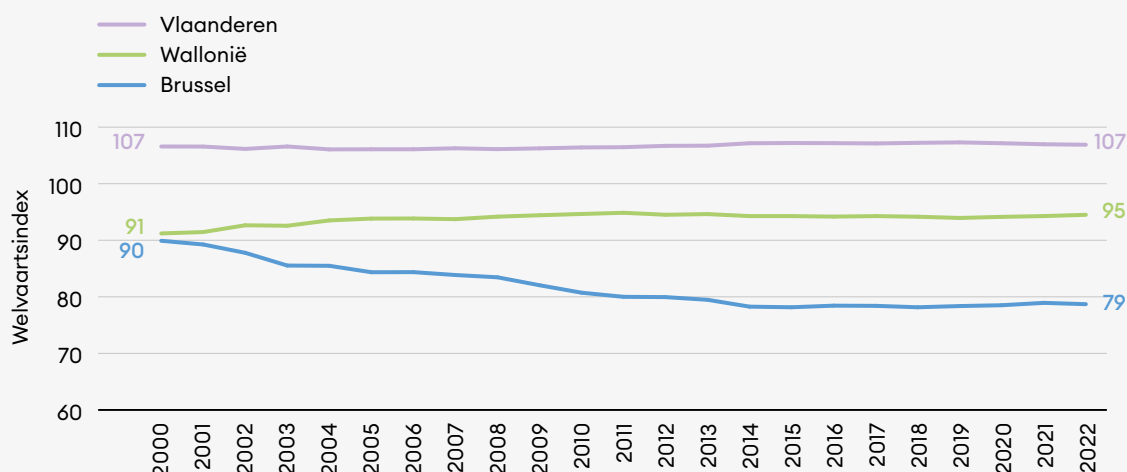
De afgelopen twee decennia is het belastbaar inkomen van de inwoners in het Brussels gewest globaal genomen minder gestegen dan in Vlaanderen en Wallonië (BISA, 2021). De kloof tussen het belastbaar inkomen in Brussel en in België in zijn geheel is nog toegenomen in het nadeel van het Brussels gewest. De 'welvaartsindex' in figuur 3-20 geeft de evolutie aan van het gemiddeld **belastbaar netto-inkomen** per inwoner ten opzichte van dat van België (België = 100). De figuur wordt als volgt geïnterpreteerd: in 2000 bedroeg de index voor Brussel 90, wat betekent dat het gemiddeld belastbaar inkomen overeenstemt met 90 % van het Belgische gemiddelde (en dat het Brusselse gemiddelde

dus 10 % lager ligt). In 2022 lag de Brusselse index net onder de 80 % en lag het Brusselse gemiddelde dus 20 % lager dan het Belgische gemiddelde.

In 2022 lag het **mediane equivalent inkomen na belasting** beduidend lager in het Brussels gewest dan in de andere twee gewesten **3-21**. In vergelijking met de andere grote Belgische steden, ligt het mediane equivalent inkomen na belasting eveneens lager, met grotere verschillen ten opzichte van de Vlaamse grote steden (vooral Gent) en minder grote verschillen ten opzichte van de Waalse grote steden.

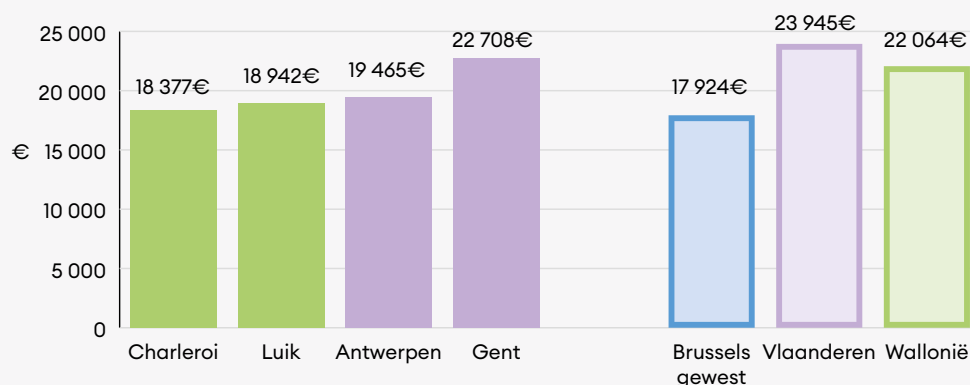
Inwoners met een equivalent inkomen na belasting in de equivalente inkomensklassen tussen € 5 000 en € 15 000 per jaar zijn beduidend

3-20 Evolutie van de 'welvaartsindex' (gemiddeld belastbaar inkomen per inwoner, België = 100), per gewest, inkomens 2000-2022

Bron: BISA; Statbel, Fiscale Statistieken 2001-2023

3-21 Mediaan equivalent inkomen na belasting, grote steden en gewesten van België, inkomens 2022

Bron: BISA; Statbel, rijksregister & Fiscale Statistieken 2023

sterker vertegenwoordigd in het Brussels gewest dan in de rest van België **3-22**. Personen in de inkomensklassen van meer dan € 20 000 zijn dan weer ondervertegenwoordigd in het Brussels gewest in vergelijking met heel België. Die ondervertegenwoordiging is bijzonder uitgesproken bij de inkomensklassen tussen € 20 000 en € 40 000. De aandelen van de erg hoge inkomens (meer dan € 50 000 per jaar) zijn in het Brussels gewest bijna even hoog als in België **3-22**. De **fiscale statistieken** geven echter geen goed beeld van de hoogste inkomens (→kader **3-2**).

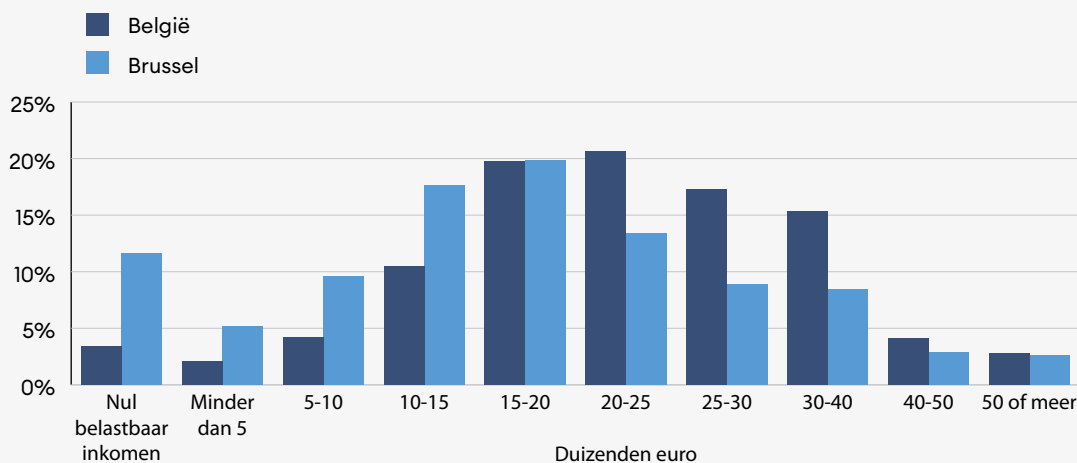
Het aandeel inwoners die deel uitmaken van een huishouden met een **netto belastbaar inkomen** van nul ligt veel hoger in het Brussels gewest (12 % van de inwoners) dan in België (3 %)^[43]. De aangiften waarvan het totale netto belastbaar inkomen nul is, zijn van personen met vrijgestelde inkomens of die geen enkel inkomen aangeven bij de personenbelasting. Een deel van die aangiften is van welgestelde mensen die voor internationale instellingen werken, terwijl een ander deel, aan het andere uiteinde, de aangiften betreft van mensen die niet-belastbare sociale uitkeringen (bijvoorbeeld een **leefloon** of een **tegemoetkoming voor personen met een handicap**) ontvangen of geen eigen inkomen hebben, zoals onder

meer vrouwen die in de **arme sikkel** wonen en financieel afhankelijk zijn van andere leden van het huishouden (BISA, 2021; Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2015). De oververtegenwoordiging van nul aangiften in het Brussels gewest is dus enerzijds toe te schrijven aan het aanzienlijke aantal mensen die in armoede leven en anderzijds aan de internationale ambtenaren. Het aandeel belastingaangiften met een netto belastbaar inkomen van nul is duidelijk oververtegenwoordigd in de **eerste kroon**, meer bepaald in de arme sikkel, maar ook in en rondom de Europese wijk (BISA, 2021). Het aantal Brusselaars met een erg laag en erg hoog inkomen wordt wellicht meer dan elders onderschat in de **fiscale statistieken**. Wat de hoge inkomens betreft, zou, op basis van de fiscale statistieken, 3 % van de Brusselse bevolking een equivalent inkomen hebben van meer dan € 50 000 per jaar, ofwel meer dan € 4 167 per maand (niet-geïllustreerd). Echter, volgens de EU-SILC-enquête zou 10 % van de bevolking in het Brussels gewest een inkomen hebben dat hoger ligt dan € 4 277 per maand (→eerder, figuur 3-8).

De hierboven vermelde categorieën van belastingplichtigen kunnen in bepaalde gevallen ook in de heel lage equivalente inkomenscategorieën vallen (minder dan € 5 000 per jaar), terwijl

43 Bron: Fiscale statistiek 2023 (inkomsten 2022) en BISA; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

3-22 Verdeling van de bevolking volgens categorieën van equivalent inkomen na belasting, Brussels gewest en België, inkomens 2022

Noten 1: Leden van collectieve huishoudens zijn buiten beschouwing gelaten voor de berekening van deze indicatoren.
 2: Met het oog op eenvoud worden de categorieën begrensd met ronde cijfers. In werkelijkheid is alleen de ondergrens in elke klasse inbegrepen.
 3: De categorie 'belastbaar inkomen nul' omvat de inwoners die deel uitmaken van een huishouden met een belastbaar inkomen van nul.

Bron: BISA; Statbel, rijksregister & Fiscale Statistieken 2023

hun effectieve inkomen in werkelijkheid hoger is. Door de vertekeningen die inherent zijn aan fiscale statistieken, moeten die inkomenscategorieën dan ook met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd (→ kader **3-2** en Glossarium).

Kaart **3-23** geeft het mediane equivalent inkomen na belasting weer van de inwoners van de gemeenten in het ‘stadsgewest’^[44] Brussel. Met uitzondering van bepaalde gemeenten in het zuidoosten van het Brussels gewest, liggen de **mediane equivalente inkomens** over het algemeen lager in het Gewest dan in de randgemeenten van het ‘stadsgewest’.

In het Brussels gewest varieert het mediane equivalent jaarinkomen van de inwoners na belastingen van gemeente tot gemeente: van € 15 004 in Sint-Joost-ten-Node tot € 23 478 in Sint-Pieters-Woluwe in 2022 **3-24**. Opmerkelijk daarbij is nog dat de 7 gemeenten die de laagste mediane inkomens in de fiscale aangiften van heel België optekenen in het Brussels gewest

liggen (in opklimmende volgorde: Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht, Brussel-Stad, Koekelberg, Schaarbeek en Sint-Gillis).

Binnen het Brussels gewest, maar ook binnen de Brusselse gemeenten, tekenen zich aanzienlijke inkomensverschillen af onder de inwoners. De **statistische sectoren 3-25** met de laagste mediane equivalente inkomens liggen grotendeels in de **arme sikkel**, maar ook – onder andere – in enkele sectoren met sociale huisvesting.

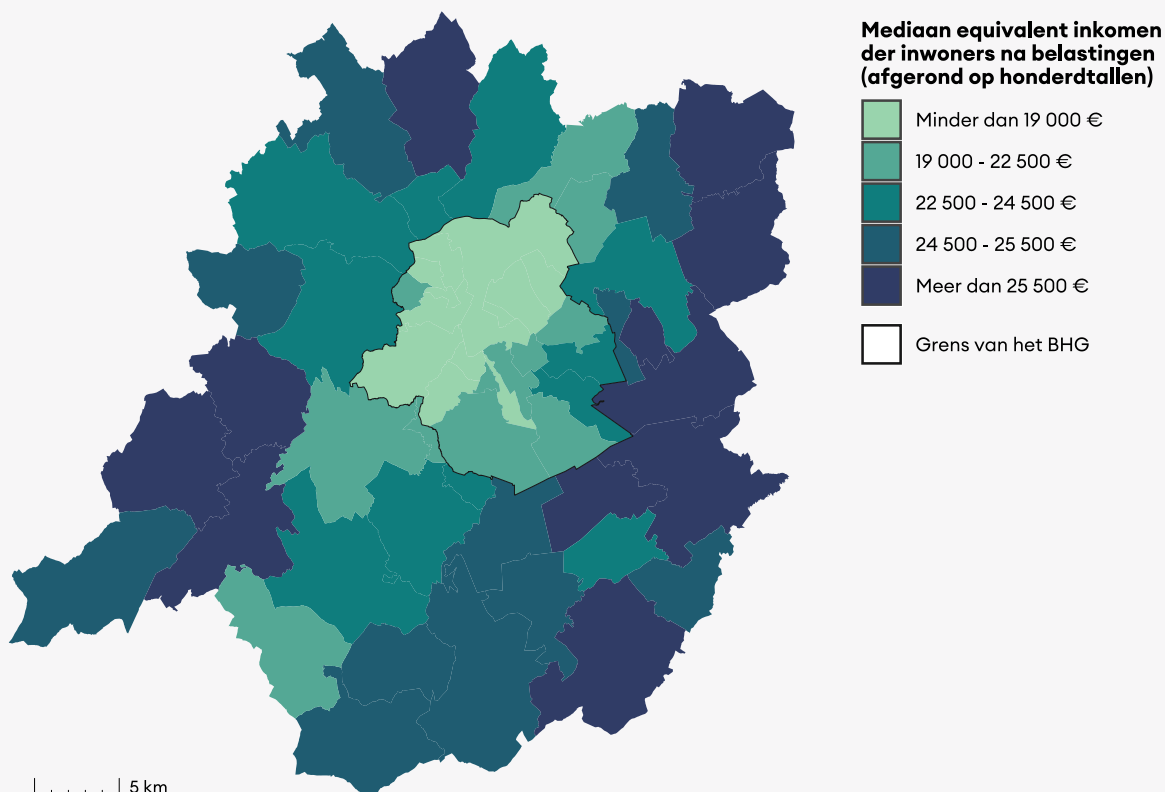
De geografie van de mediane inkomens in Brussel is sterk gestructureerd en is de laatste jaren relatief stabiel gebleven. Ze kan worden opgedeeld in de volgende zones (BISA, 2021):

- De **arme sikkel**, waar de buurten met de laagste inkomens geconcentreerd zijn;
- Het zuidoostelijk kwadrant, waar de inkomens het hoogst zijn, vooral in de **tweede kroon**;
- De wijken in de **tweede westelijke kroon**, met tussenliggende waarden.

44 Een ‘stadsgewest’ is een geografische term om het geheel van de dichtbebouwde stedelijke agglomeratie en haar omliggende gemeenten (de rand) aan te duiden. De rand bestaat uit die gemeenten die sterk verbonden zijn met de ‘centrumstad’, hier het Brussels Gewest. Ze worden geïdentificeerd op basis van verschillende indicatoren zoals de grootte van de school- en werkpendedel en de migraties naar de stad (voor meer informatie: Vanderstraeten & Van Hecke, 2019).

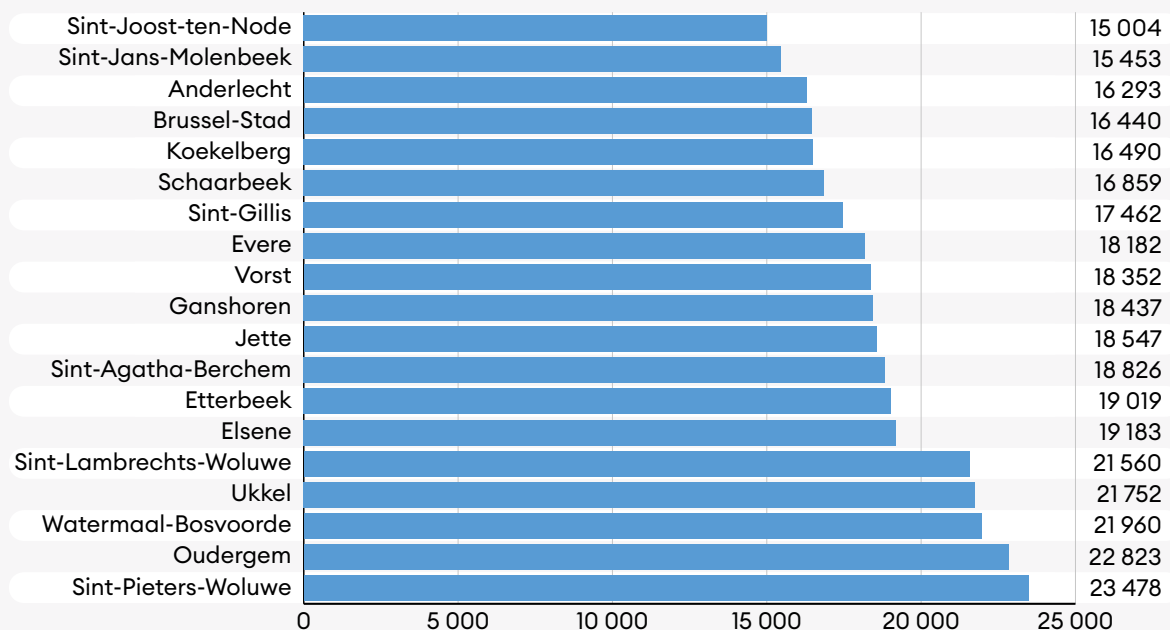
3-23

Mediaan equivalent inkomen van de inwoners na belasting, per gemeente, ‘stadsgewest’ Brussel, inkomens 2022

3-24

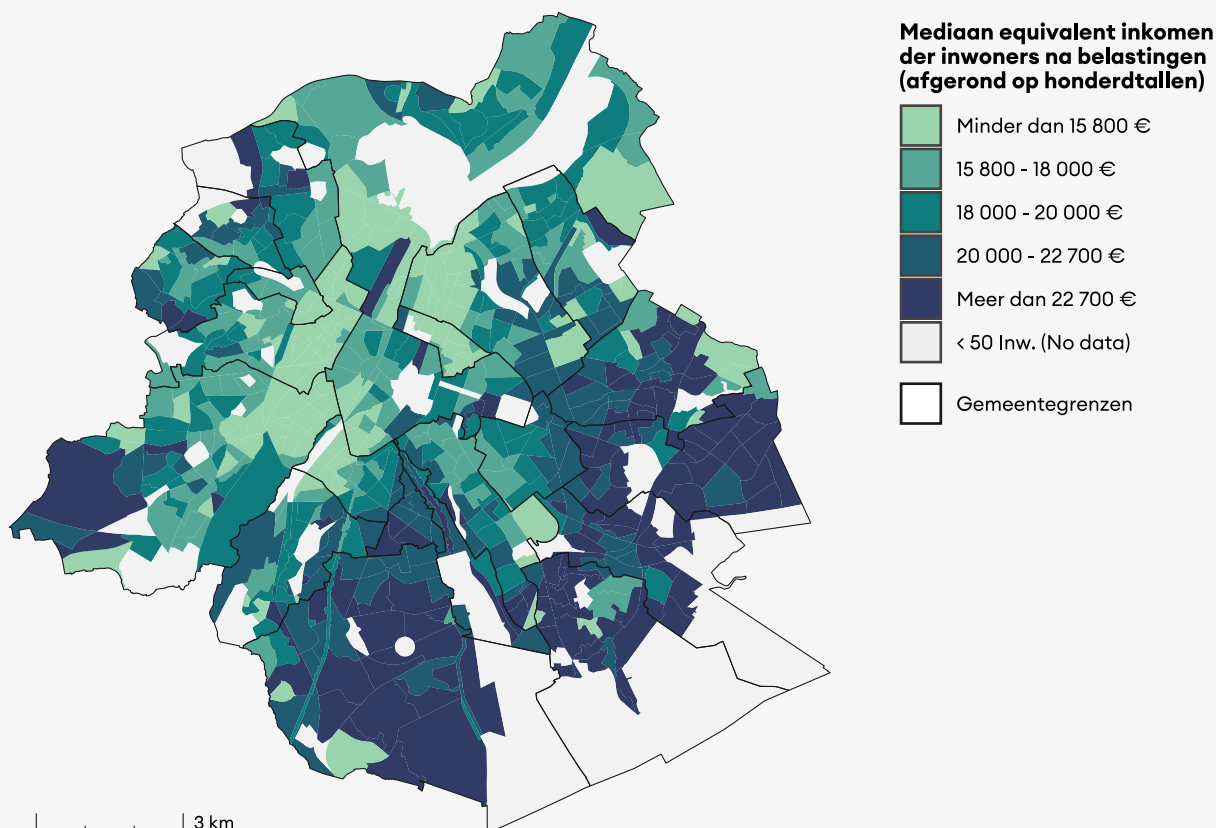
Mediaan equivalent inkomen van de inwoners na belasting, per Brusselse gemeente, inkomens 2022

Bron: BISA; Statbel, Rijksregister en Fiscale Statistieken 2023

3-25

Mediaan equivalent inkomen van de inwoners na belasting, per statistische sector, Brussels gewest, inkomens 2022

Bron: BISA; Statbel, Rijksregister en Fiscale statistieken 2023. Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Dit sluit evenwel niet uit dat er nieuwe dynamieken de kop opsteken, die onder meer samenhangen met de bevolkingsbewegingen. Kaart **3-26** toont hoe de belastinginkomsten in reële termen^[45] per **statistische sector** zijn geëvolueerd tussen 2012 en 2022 in het Brussels gewest. Algemeen genomen geeft deze kaart aan dat het **mediane equivalent inkomen** in de **eerste kroon** is toegenomen, vooral langs het kanaal ter hoogte van de **arme sikkkel** (hoewel het om een van de armste gebieden in de hoofdstad gaat). Er wordt ook een toename vastgesteld in een aantal welvarende sectoren, vooral in het zuidoostelijke kwadrant van de **tweede kroon**. De mediane inkomens nemen daarentegen af in heel wat statistische sectoren in de tweede

kroon, voornamelijk in het noorden en westen van het gewest, maar ook in het oosten, meer bepaald in sectoren met sociale woningen.^[46] Bij de interpretatie van deze evoluties moet rekening worden gehouden met de bevolkingsbewegingen (inkomend en uitgaand), die de socioeconomische structuur van de sectoren kunnen wijzigen.

3.4.2. Gini-coëfficiënt

De Gini-coëfficiënt op basis van de **fiscale statistieken**^[47] is een indicator voor inkomensongelijkheid. De coëfficiënt heeft een waarde van 0 (perfecte inkomensgelijkheid) tot 1 (extreme

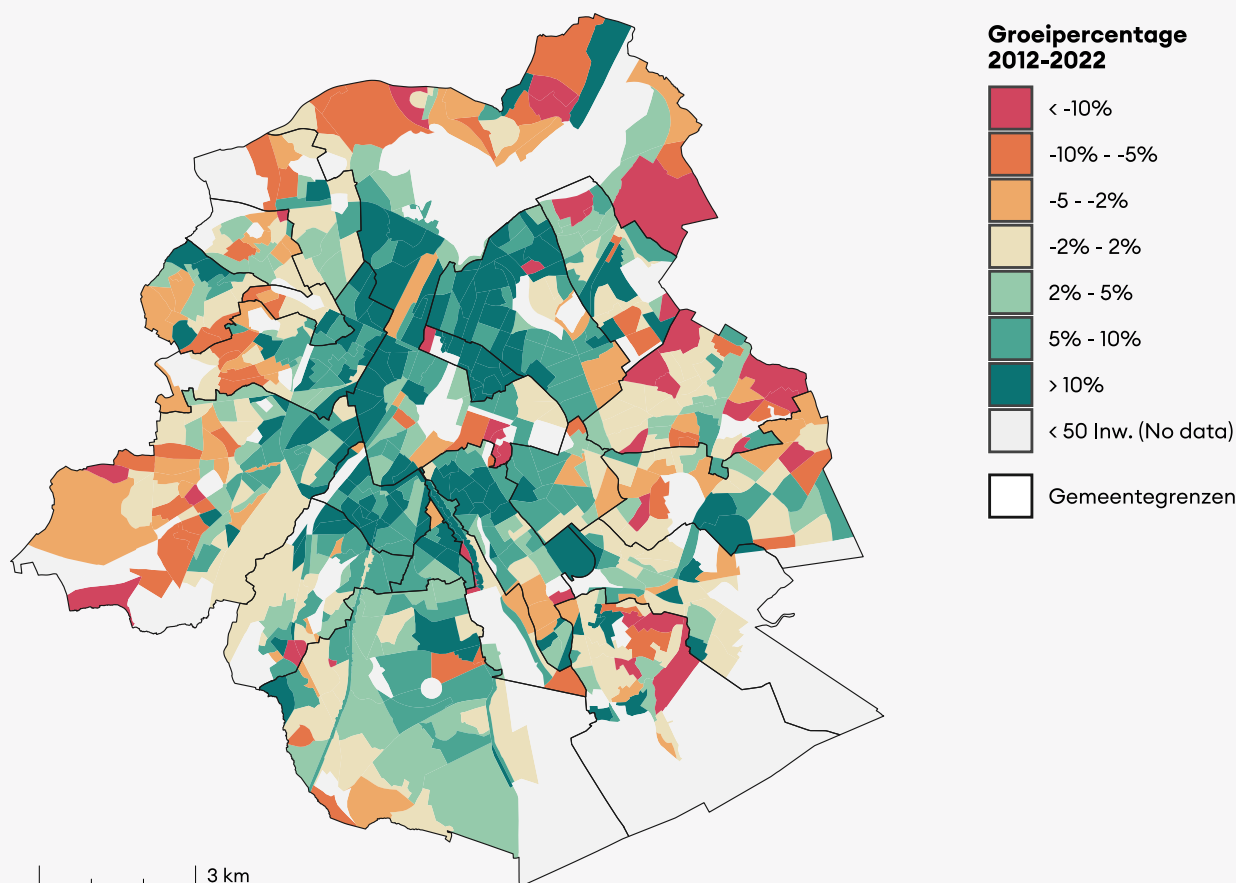
45 Het gaat om de evolutie van reële inkomens, oftewel aan constante prijzen. Dit betekent dat de invloed van de inflatie geneutraliseerd werd door gebruik te maken van de **consumptieprijsindex**.

46 Voor meer informatie over deze evoluties, zie BISA (2021).

47 De Gini-coëfficiënt die hier wordt voorgesteld, werd berekend door het BISA op basis van de **fiscale statistieken** en mag niet worden verward met de coëfficiënt van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, die werd berekend op basis van de EU-SILC-enquête (zie hierboven).

3-26

Evolutie in reële termen (inflatie geneutraliseerd) van het mediaan equivalent inkomen na belasting per inwoner per statistische sector, in %, Brussels gewest, inkomens 2012-2022

inkomensongelijkheid). De inkomensongelijkheid is bijzonder uitgesproken in het Brussels gewest. In 2022 bedroeg de Gini-coëfficiënt, berekend door het BISA op basis van het **equivalent inkomen na belasting**, 0,35 in het Brussels gewest, tegenover 0,26 in heel België (vóór belasting bedragen die coëfficiënten respectievelijk 0,43 en 0,33). In de andere grote steden van het land liggen de Gini-coëfficiënten op basis van het equivalent inkomen na belastingen lager dan in Brussel: 0,29 in Antwerpen, 0,28 in Gent, 0,29 in Luik en 0,26 in Charleroi.^[48]

“De inkomensongelijkheid is groter in het Brussels gewest dan op landelijk niveau.”

3.5. ADMINISTRATIEF EQUIVALENT BESCHIKBAAR INKOMEN EN ARMOEDERISICO PER GEMEENTE

Naast de statistieken op basis van de SILC-enquête en de fiscale inkomsten, publiceert Statbel ook gegevens over het **‘administratief equivalent beschikbaar inkomen’**. Dit inkomensconcept is gebaseerd op administratieve bronnen, maar beoogt zo nauw mogelijk aan te sluiten bij het concept van het equivalente beschikbare inkomen uit de SILC-enquête.

Zowel het belastbaar inkomen (via de IPCAL- en Belcotax-gegevens van de FOD Financiën) als het niet-belastbaar inkomen (**uitkeringen voor personen met een handicap, leefloon, kinderbijslag enz.**) van de volledige bevolking worden in aanmerking genomen. De inkomens van alle gezinsleden worden opgeteld tot een administratief beschikbaar gezinsinkomen en omgerekend tot equivalent inkomen.^[49] In de methodologie wordt een filtersysteem toegepast wanneer de inkomens abnormaal laag liggen. Ze worden gecorrigeerd (bv. in het geval van internationaal tewerkgestelde ambtenaren die als dusdanig zijn geïdentificeerd, kan een inkomen worden toegeschreven) of uitgesloten van de analyse.^[50] In 2023 bedroeg het totaal percentage personen dat niet in de gegevens wordt meegeteld 6,8 % in het Brussels gewest, tegenover 2,2 % in Wallonië en 1,7 % in Vlaanderen. Dat percentage ontbrekende gegevens varieert tussen de gemeenten (12 % in Etterbeek en 14 % in Elsene, tegenover 2,6 % in Sint-Agatha-Berchem^[51]). Het leidt tot een onderschatting van de hoge inkomens (een deel van de internationale werknemers wordt niet meegeteld én de inkomsten uit roerende en onroerende goederen worden nog altijd onderschat).

Tabel **3-27** geeft het administratief mediaan equivalent beschikbaar inkomen weer voor de drie gewesten, alsook de bovengrenzen van het eerste en derde kwartiel en de interkwartielafstand. Over het algemeen liggen de inkomens in het Brussels gewest lager dan in de twee andere gewesten. De interkwartielafstand daarentegen is groter in het Brussels gewest, wat in lijn ligt van de sterkere inkomensongelijkheid in het Gewest die al in de vorige delen werd vastgesteld.

3-27 Administratief equivalent beschikbaar inkomen per jaar: mediaan, bovengrenzen van het eerste en derde kwartiel en interkwartielafstand, Belgische gewesten, 2023

Administratieve entiteiten	Bovengrens 1 ^e kwartiel	Mediaan	Bovengrens 3 ^e kwartiel	Interkwartielafstand
Vlaanderen	€ 23 557	€ 30 746	€ 39 062	€ 15 504
Wallonië	€ 21 126	€ 28 223	€ 36 453	€ 15 327
Brussels gewest	€ 18 411	€ 24 894	€ 35 013	€ 16 602

Bron: Statbel

48 BISA, Statbel.

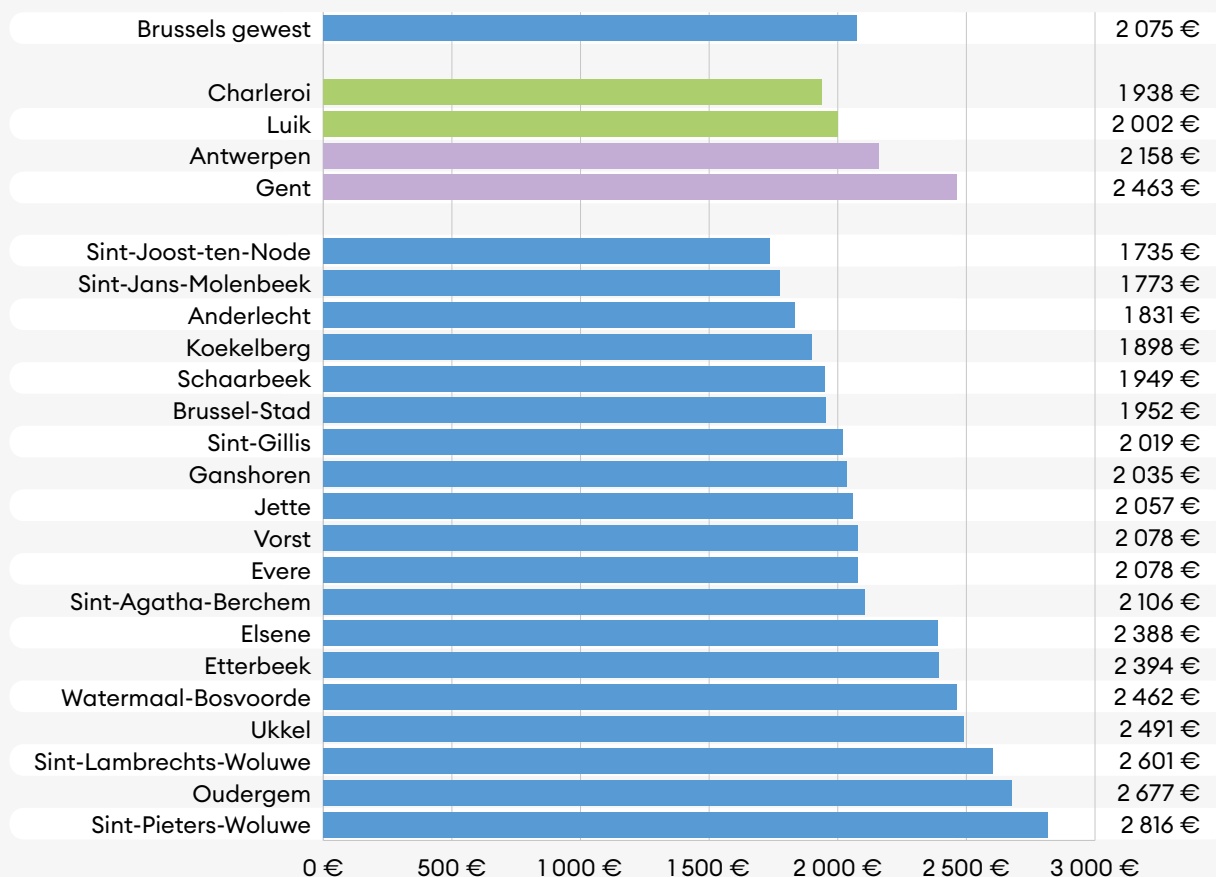
49 Het gezinsinkomen wordt dus gedeeld door het aantal leden van het huishouden en gecorrigeerd om rekening te houden met de schaalvoordelen, op basis van de volgende wegingen: 1 voor de eerste volwassene, 0,5 voor de overige volwassenen en jongeren vanaf 14 jaar en 0,3 voor kinderen jonger dan 14 jaar.

50 Zie website van Statbel voor meer details: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/datalab/administratief-beschikbaar-inkomen>

51 Het percentage niet-meegetelde personen ligt ook relatief hoog (tussen 7 % en 9 %) in de gemeenten Sint-Gillis, Sint-Lambrechts-Woluwe, Brussel-Stad, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Pieters-Woluwe.

3-28

Administratief mediaan equivalent beschikbaar maandinkomen voor de grote Belgische steden en Brusselse gemeenten, 2023

Noot: De cijfers moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, in het bijzonder voor bepaalde gemeenten:

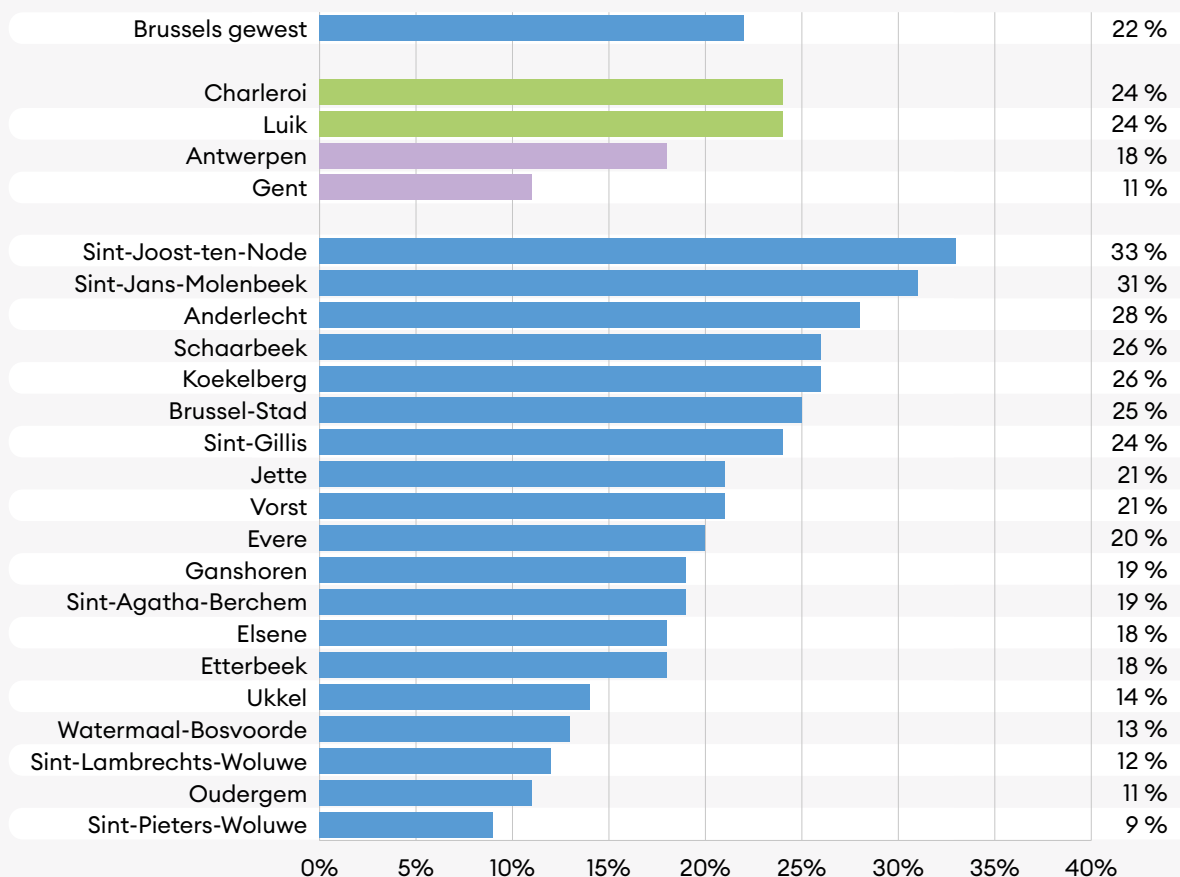
- In Elsene en Etterbeek ligt het percentage niet-meegetelde personen tussen 10 % en 15 %.
- In een aantal gemeenten woont ook een hoog percentage personen met een functie op internationaal niveau, aan wie een geschat inkomen is toegeschreven: in Etterbeek, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe bedraagt dat percentage meer dan 15 %. In de gemeenten Elsene en Oudergem ligt het tussen 10 % en 15 %.

Bron: Statbel

In figuur **3-28**, wordt het administratief **mediaan equivalent beschikbaar inkomen** weergegeven op maandbasis voor de grote Belgische steden en Brusselse gemeenten. De verschillen tussen het Brussels gewest en de grote steden zijn voor deze indicator eerder klein. Gent is een uitzondering met een aanzienlijk hoger mediaan inkomen. De verschillen tussen de Brusselse gemeenten daarentegen zijn aanzienlijk groter, met een verschil in mediaan equivalent beschikbaar inkomen van ongeveer €1000 tussen de inwoners van Sint-Joost-ten-Node en Sint-Pieters-Woluwe.

3-29

“Administratief” armoedecijfer voor de grote Belgische steden en Brusselse gemeenten

Noot: De cijfers moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, in het bijzonder voor bepaalde gemeenten:

- In Elsene en Etterbeek ligt het percentage niet-meegetelde personen tussen 10 % en 15 %.
- In een aantal gemeenten woont ook een hoog percentage personen met een functie op internationaal niveau, aan wie een geschat inkomen is toegeschreven: in Etterbeek, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe bedraagt dat percentage meer dan 15 %. In de gemeenten Elsene en Oudergem ligt het tussen 10 % en 15 %.

Bron: Statbel

Statbel heeft de ‘administratieve’ **armoederisicocijfers** berekend op basis van dit inkomensconcept. Het resulteerde in 2023 in een ‘administratieve’ armoedegraad voor het Brussels gewest van 22 %, 13 % voor Wallonië, 8 % voor Vlaanderen en 11 % voor België.^[52] Het belang van die gegevens schuilt in het feit dat de armoedegraad op gemeentelijk niveau kan worden berekend, wat met de gegevens van de SILC-enquête niet mogelijk is. Uit de

resultaten blijkt dat de armoedegraad in het Brussels gewest iets lager ligt dan in de grote Waalse steden, maar wel hoger is dan in de grote Vlaamse steden. Bovendien schommelt de armoedegraad binnen het gewest tussen 9 % in Sint-Pieters-Woluwe tot meer dan 30 % in Molenbeek en Sint-Joost **3-29**.

52 Statbel merkt evenwel op dat: “Deze administratieve gegevens op nationaal, gewestelijk en provinciaal niveau uitsluitend als benchmark voor de administratieve gemeentelijke armoedecijfers kunnen worden gebruikt. Officiële armoedecijfers op nationaal, gewestelijk en provinciaal niveau worden berekend op basis van SILC”.

3.6. INKOMENS UIT DE SOCIALE ZEKERHEID EN SOCIALE BIJSTAND

De **sociale zekerheid** (in wezen een verzekeringsstelsel) voorziet in verschillende vervangingsinkomens (pensioenen, **werkloosheidsuitkeringen**, arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsuitkeringen) voor mensen die niet werken wegens bepaalde, door het stelsel erkende, sociale risico's. Om een beroep te kunnen doen op een dergelijk vervangingsinkomen, moet men vooraf voldoende sociale bijdragen hebben betaald. Over het algemeen is het bedrag van het vervangingsinkomen afhankelijk van het laatst verdiende loon, althans voor een bepaalde periode. Het recht op werkloosheidsuitkeringen wordt voortaan toegekend voor een beperkte duur tot maximaal twee jaar (behoudens uitzonderingen), → deel 3.5.3 (punt c).

De kinderbijslag, die aanvankelijk deel uitmaakte van ons federale socialezekerheidsstelsel, werd bij de zesde staatshervorming overgeheveld naar het gemeenschapsniveau. De implementatie ervan in het Brussels gewest vond plaats in 2020.

Mensen die niet hebben gewerkt of onvoldoende bijdragen hebben betaald en die dus geen recht hebben op sociale zekerheid, of mensen die uitgesloten zijn van het recht op sociale zekerheid, kunnen – in bepaalde omstandigheden – voor 18- tot 64-jarigen bij het OCMW **sociale bijstandsuitkeringen** (bijstandssysteem) aanvragen in de vorm van een **leefloon** (of **equivalent**) of in de vorm van een Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) voor 65-plussers. **Tegemoetkomingen voor personen met een handicap** vallen ook onder dit bijstandssysteem. In tegenstelling tot het vervangingsinkomen uit de sociale zekerheid is de toekenning van die rechten afhankelijk van de middelen van alle leden van het huishouden en zijn de bedragen vanaf het begin forfaitair.

3.6.1. Het effect van sociale transfers op het armoederisicocijfer

Sociale transfers in brede zin verwijzen naar vervangingsinkomens en sociale bijstand (zie hierboven), maar omvatten ook nog andere

overheidssteun die wordt verstrekt door federale, gewestelijke of gemeentelijke instellingen, zoals studiebeurzen, hulp bij huisvesting of andere diverse toelagen. De sociale transfers doen de **armoederisicocijfers** in België aanzienlijk dalen **3-30**.

3-30 Armoederisicocijfers voor en na sociale transfers (uitgezonderd pensioenen), per gewest, 2024

	Voor transfers	Na transfers	Daling van de armoedegrade
Brussel	45 %	26 %	-41 %
Vlaanderen	18 %	8 %	-57 %
Wallonië	30 %	13 %	-55 %
België	24 %	11 %	-53 %

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3.6.2. Minimumbedragen van de vervangingsinkomens en sociale uitkeringen

Het aantal personen dat een vervangingsinkomen of sociale uitkering krijgt is een indicator voor het aantal personen dat moet rondkomen met een beperkt inkomen (→ deel 3.6.3). De minimumbedragen van de vervangingsinkomens en sociale uitkeringen in tabel **3-31** liggen onder de **armoederisicogrens**, met uitzondering van de pensioenen, **invaliditeitsuitkeringen** (naargelang de gezinssituatie) en de **IGO** voor alleenstaanden. In de tabel worden de bedragen die boven de armoederisicogrens liggen in het vet weergegeven.

Sinds 2005 is de automatische koppeling van de vervangingsinkomens en sociale uitkeringen aan de algemene welvaartsevolutie (naast een automatische indexering via de **gezondheidsindex**)^[53] in België wettelijk verankerd. Het federaal regeerakkoord 2025-2029 stipuleert evenwel een herziening van dat wettelijk kader. Het federaal regeerakkoord van 30 september 2020 (vorige legislatuur) voorzag dat “*de laagste uitkeringen progressief worden opgetrokken richting de armoedegrens*”. Hoewel het verschil de afgelopen jaren is verkleind, hebben de

53 Het mechanisme voor een aanpassing van de uitkeringen aan de welvaartsstijging werd vastgelegd in de wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact. Het was de bedoeling om de levensstandaard van uitkeringsgerechtigden te verzekeren, en de algemene levensstandaard te laten volgen, terwijl indexering het mogelijk maakt om de koopkracht te handhaven bij inflatie (Federaal Planbureau, 2011).

3-31 Armoederisicogrens en minimumbedragen van uitkeringen (per maand) in België op 1 februari 2025

	Alleenwonende	Samenwonenden	Koppel met twee kinderen (1)	Eenoudergezin met twee kinderen
Armoederisicogrens (SILC 2024)	€ 1 520	€ 1 140	€ 3 191	€ 2 431
Leefloon (OCMW)	€ 1 314,20	€ 876,13	€ 1 776,07	€ 1 776,07
Inschakelingsuitkering (RVA) (2)	€ 1 314,30	€ 634,14 € 723,32 (3)	€ 1 765,40	€ 1 765,40
Werkloosheidsuitkering (minimum)	€ 1 437,54	€ 745,94 € 1 033,5 (3)	€ 1 773,98	€ 1 773,98
Maximum (4) inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) voor personen met een handicap (5)	€ 1 347,32	€ 898,21	€ 1 820,82	€ 1 820,82
Invalideitsuitkering (6)	€ 1 638,26	€ 1 404,52	€ 2 067,26	€ 2 067,26
Pensioen (minimum) (na een volledige effectieve loopbaan)	€ 1 808,77		€ 2 260,26	
Overlevingspensioen (minimum) (na een volledige effectieve loopbaan)	€ 1 784,60			
Inkomensgarantie voor ouderen	€ 1 580,37	€ 1 053,58		

- (1) Deze tabel toont de bedragen voor een situatie waarin de partner van het gezinshoofd geen inkomen ontvangt. De kinderbijslagen zijn niet inbegrepen in deze tabel.
- (2) Bedragen vanaf 21 jaar voor alleenstaanden en vanaf 18 jaar voor samenwonenden met of zonder gezin ten laste. Onder deze leeftijden zijn de bedragen beduidend lager.
- (3) Bevoorrecht samenwonend: dit gaat om een verhoging van de uitkering wanneer de partner eveneens een [werkloosheids- of inschakelingsuitkering](#) ontvangt die lager ligt dan een bepaald grensbedrag.
- (4) Men ontvangt niet noodzakelijk het maximumbedrag dat met de gezinssituatie overeenkomt. Het bedrag wordt bepaald nadat de inkomsten van het huishouden onderzocht zijn.
- (5) Naast de [inkomensvervangende tegemoetkoming](#) (IVT) kunnen personen met een handicap tussen 21 en 65 jaar ook een [integratietegemoetkoming](#) (IT) ontvangen, waarvan het bedrag varieert naargelang de mate van het autonomieverlies, en die bedoeld is ter compensatie van de extra kosten die de persoon met een handicap moet maken om aan het sociale leven te kunnen deelnemen (zie glossarium). (Alleen) Voor de IT werd de 'prijs van de liefde' sinds 1 januari 2021 afgeschaft, wat betekent dat de toegekende bedragen niet langer afhankelijk zijn van het inkomen van de partner.
- (6) Minimumbedrag vanaf de 7^e maand [invaliditeit](#).

Bron: Statbel, SILC 2024; Rijksdienst Voor Arbeidsvoorziening; Federale Pensioendienst; POD Maatschappelijke Integratie; FOD Sociale Zekerheid; Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering

leefloonbedragen ondanks deze aanpassingen nog niet het niveau van de [armoederisicogrens](#) bereikt. De kloof met de armoederisicogrens blijft groot, vooral voor personen met een gezin ten laste. Het federaal regeerakkoord 2025-2029 voorziet bovendien in een afbouw van de welvaartsenveloppe, waardoor de vervangingsinkomens tijdens deze legislatuur niet of nauwelijks zullen stijgen (afgezien van de automatische indexering).^[54]

“ De minimumbedragen van verschillende vervangingsinkomens en van de bijstandsuitkeringen liggen nog altijd onder de armoederisicogrens. Deze inkomens en uitkeringen zijn van cruciaal belang, maar bieden onvoldoende bescherming tegen armoede.”

54 Het regeerakkoord bevat een uitkeringsnorm die voorkomt dat de uitkeringen sneller stijgen dan de lonen. In plaats van de welvaartsenveloppe voorziet het akkoord alleen in een specifieke enveloppe om de uitkeringen te verhogen voor de meest kwetsbare groepen zoals mensen met een handicap, ziekte, arbeidsongeschiktheid en invaliditeit. Zie Federaal regeerakkoord 2025-2029.

3.6.3. Vervangingsinkomens en sociale bijstandsuitkeringen voor mensen op arbeidsactieve leeftijd

a. Evolutie van het aantal mensen op arbeidsactieve leeftijd dat een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering ontvangt

De figuren **3-32** en **3-33** tonen de evolutie van het aantal en het percentage mensen op arbeidsactieve leeftijd dat een vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering) of bijstandsuitkering (leefloon, inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap) ontvangt. De evolutie van het aantal mensen dat een equivalent leefloon

ontvangt, wordt apart weergegeven (→ eerder, figuur 3-34).

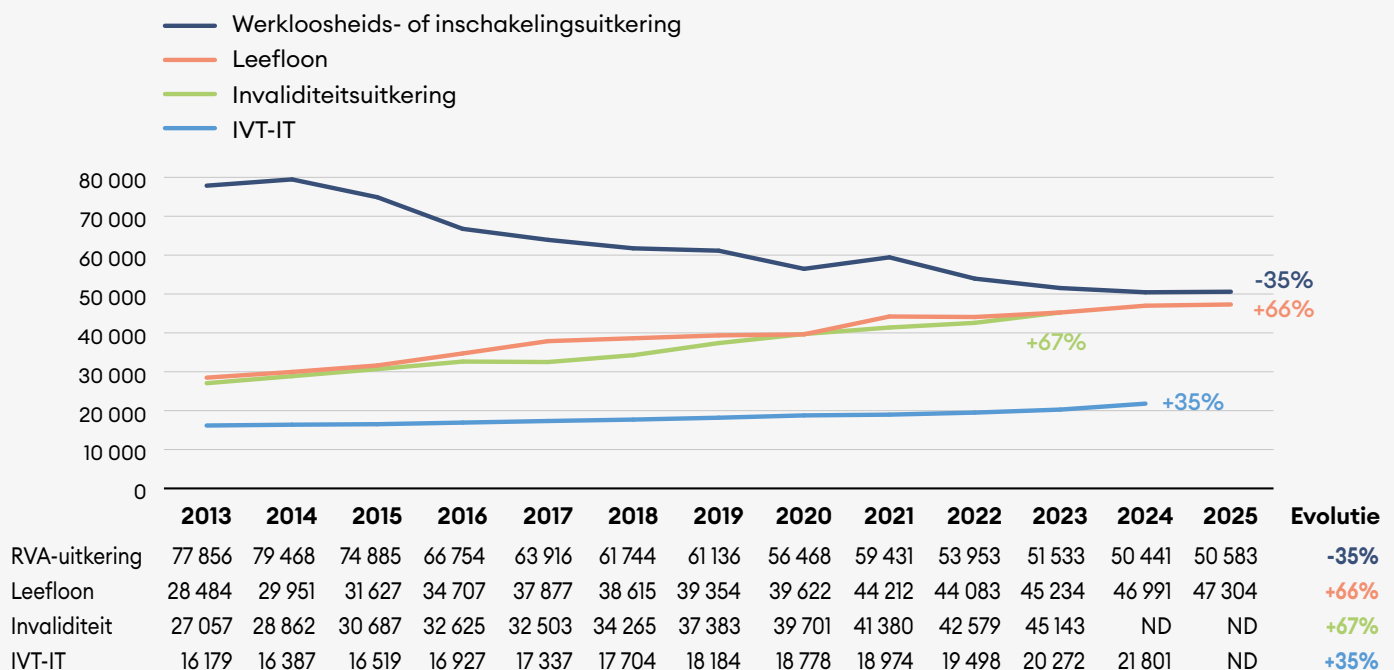
In het Brussels gewest leeft ongeveer een vijfde van de bevolking op arbeidsactieve leeftijd (18- tot 64-jarigen) van een bijstandsuitkering of een vervangingsinkomen⁵⁵. Hoewel dit totale aandeel de afgelopen jaren relatief weinig is veranderd, zijn er toch belangrijke veranderingen geweest in de aard van de ontvangen uitkeringen: het aantal en het percentage mensen met een **werkloosheidsuitkering** of een **inschakelingsuitkering** is gedaald, terwijl het aantal en het percentage mensen met een ander soort uitkering is gestegen.

Er zijn verschillende factoren die de evolutie van het aantal uitkeringsgerechtigden kunnen verklaren, waaronder conjuncturele schommelingen en veranderingen in de praktijk of de wetgeving. De evolutie van het gemiddeld jaarlijks aantal **werklozen die een uitkering van de RVA**

55 Dit totale percentage kan het aantal mensen met een uitkering lichtjes overschatten, omdat het mogelijk is om een combinatie van deze verschillende uitkeringen te ontvangen (bijvoorbeeld een **werkloosheidsuitkering** met een aanvullend **leefloon**, wat kan leiden tot dubbeltellingen).

3-32

Aantal begunstigden van een werkloosheids- of inschakelingsuitkering, een invaliditeitsuitkering, een leefloon, een inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en/of integratietegemoetkoming (IT), Brussels gewest, 2013-2025*

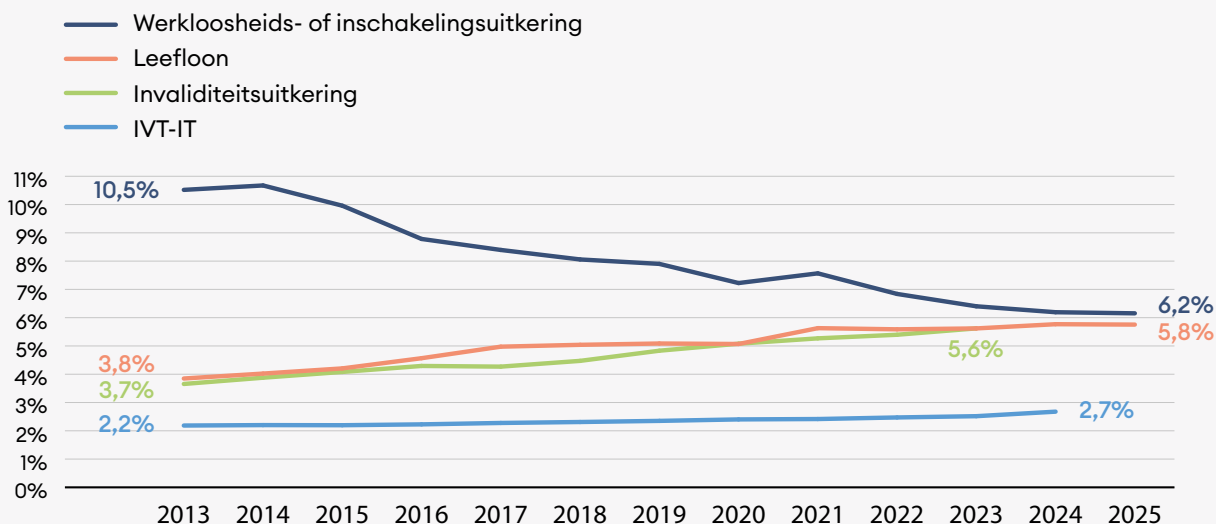
* Observatiedatum voor de leeflonen en de werkloosheids- of inschakelingsuitkeringen: 1 januari van het jaar in kwestie; aantal IVT's - IT's: 31 december van het voorgaande jaar; aantal invaliditeitsuitkeringen: 30 juni van het jaar in kwestie.

NB: niet beschikbaar op het moment van redactie.

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, view.brussels, RIZIV, BISA, FOD Sociale Zekerheid

3-33

Percentage van de 18- tot 64-jarige begunstigden van een werkloosheids- of inschakelingsuitkering, een leefloon, een invaliditeitsuitkering, een leefloon, een inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en/of een integratietegemoetkoming (IT), Brussels gewest, 2013-2025*

* Observatiedatum voor de leeflonen en de werkloosheids- of inschakelingsuitkeringen: 1 januari van het jaar in kwestie; aantal IVT's – IT's: 31 december van het voorgaande jaar; aantal invaliditeitsuitkeringen: 30 juni van het jaar in kwestie.
Bron: POD Maatschappelijke Integratie; view.brussels; RIZIV; BISA; FOD Sociale Zekerheid; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

ontvangen, vertoont een zeer sterke daling, met name onder jongeren (zie verder). Deze daling kan gedeeltelijk verklaard worden door een stijgende tewerkstelling, maar is eveneens het gevolg van de verstrenging van de toegang tot de werkloosheids- en **inschakelingsuitkeringen** (zie hieronder). Deze verstrenging kan enerzijds leiden tot een daling van het aantal mensen dat een werkloosheids- of inschakelingsuitkering ontvangt, maar anderzijds tot een stijging van het aantal ontvangers van een **leefloon** (en mogelijk andere vormen van vervangingsinkomen of sociale bijstand) en van het aantal mensen dat geen eigen inkomen meer heeft en dus niet in deze statistieken voorkomt (zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2017). De beperking van de **werkloosheidsuitkering** tot twee jaar, die vanaf januari 2026 in werking treedt, zal die tendens nog versterken (→ punt 3.6.3.c, hieronder).

Het aantal en het percentage begunstigden van een **leefloon** in het Brussels gewest zijn gestegen

in de loop van de afgelopen twee decennia, met een uitgesproken toename tussen 2015 en 2017, en een nog snellere stijging tijdens de COVID-19-pandemie (tussen januari 2020 en 2021).

De stijgende trend van het aantal leefloners in de periode 2015-2017 is toe te schrijven aan verschillende factoren, waaronder:

- de inkorting van het recht op **inschakelingsuitkeringen** (beperkt tot drie jaar) in 2015 als gevolg van een hervorming in lijn met de tendens tot verstrenging van de voorwaarden voor het behoud van en de toegang tot **werkloosheidsuitkeringen**. Ook de verlenging van de beroepsinschakelingsperiode en de ingevoerde leeftijds- en diplomavooraanvragen om aanspraak te kunnen maken op inschakelingsuitkeringen kaderen binnen die verstrengde toegangsvoorwaarden. De uitsluitingen van werkloosheid in het kader van de controles binnen het activeringsbeleid en de verhoogde degressiviteit van de

werkloosheidsuitkeringen^[56] kunnen eveneens leiden tot een transfer van de uitkerings-/bijstandaanvragen van de RVA naar de OCMW's.

- de toename van het aantal erkende vluchtelingen dat wordt geholpen door het OCMW, vooral in 2015 en 2016, evenals de overheveling van personen in subsidiaire bescherming van het recht op maatschappelijke hulp naar het recht op maatschappelijke integratie sinds 1 december 2016 draagt deels bij tot de toename van het aantal personen dat een leefloon krijgt (POD Maatschappelijke Integratie 2017a, 2017b en 2019).

Over de ganse periode gezien kan naast de economische conjunctuur ook de toenemende bestaansonzekerheid van bepaalde groepen een impact hebben op het aantal hulpvragen bij de OCMW's (POD Maatschappelijke Integratie, 2017a en 2019).

Het aantal begunstigden van een equivalent leefloon volgt een heel andere trend dan het aantal begunstigden van een leefloon **3-34**. Na een zekere daling tot 2009, die al ingezet werd in het begin van de jaren 2000 en die te wijten was aan verschillende factoren (niet

geïllustreerd)^[57], is tot 2012 een sterke stijging waarneembaar die samenhangt met de stijging van het aantal regularisaties en de verzadiging van de opvangstructuren in deze periode.

Vervolgens is tussen 2013 en 2022 een duidelijke daling waarneembaar. Die dalende trend in het aantal begunstigden van een equivalent leefloon is grotendeels te verklaren door enkele federale maatregelen binnen het asiel- en migratiebeleid^[58], dat in die periode leidde tot een daling van het aantal asielzoekers en niet in het bevolkingsregister ingeschreven vreemdelingen die aanspraak konden maken op financiële hulp (POD Maatschappelijke Integratie, 2017a).

Tot slot hebben Oekraïense vluchtelingen onder tijdelijke bescherming (onder de vereiste voorwaarden) ook recht op een equivalent leefloon na de toekenning van het statuut van tijdelijk ontheemde. Sinds maart 2022 neemt hun aantal toe. De stijgende trend komt duidelijk tot uiting vanaf januari 2023. In januari 2025 kregen 4 266 Oekraïense vluchtelingen een equivalent leefloon in het Brussels gewest (ongeveer de helft van het totale aantal begunstigden van een equivalent leefloon), tegenover 5 470 in Wallonië en 9 686 in Vlaanderen. Van januari 2022 tot januari 2023 is door de komst van Oekraïense

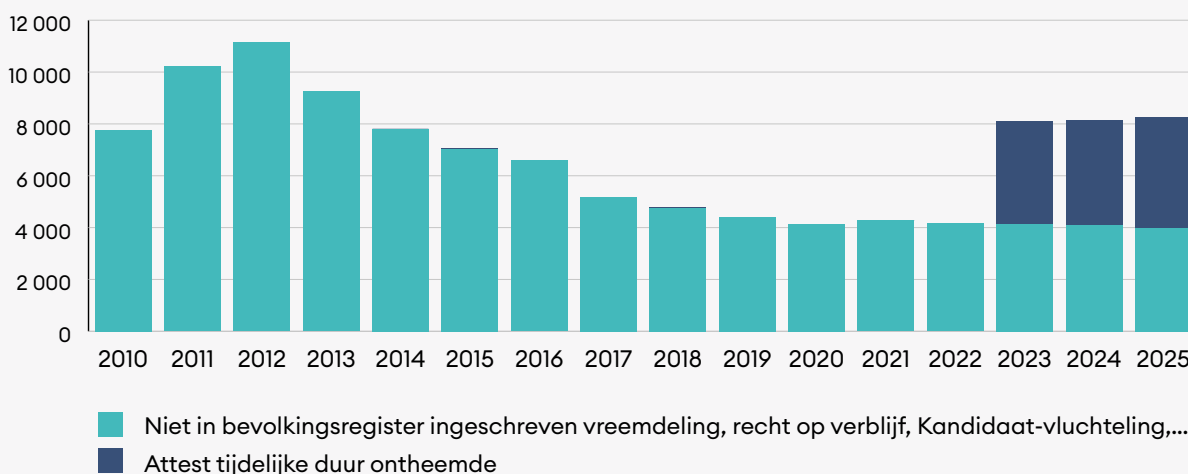
56 Voor meer informatie over de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen en de impact ervan, zie de studie van de RVA (2021).

57 Het gaat hier over de afschaffing van het equivalent leefloon voor nieuwe asielaanvragers, met in de plaats daarvan de voorziening van materiële hulp door de opvangstructuren. Deze trad in werking met de RMI-wet van 2002, die de vreemdelingen ingeschreven in het bevolkingsregister onderbracht onder het RMI terwijl ze voorheen onder het RMH vielen (POD Maatschappelijke Integratie, 2018).

58 Zoals de versnelling van de procedures, de verstrenging van de voorwaarden inzake gezinshereniging, het invoeren van een 'filter' voor de regularisatieaanvragen om medische redenen, de bevordering van een terugkeer enz.

3-34

Aantal begunstigden van een equivalent leefloon, Brussels gewest, januari 2010-2025

vluchtelingen het aantal begunstigden van een equivalent leefloon in het Brussels gewest en in Wallonië verdubbeld. In Vlaanderen gaat het om meer dan een verdrievoudiging.

De federale regering is trouwens van plan om het recht op een **equivalent leefloon** aan striktere voorwaarden te koppelen. Dat voornemen was bij het opstellen van deze barometer evenwel nog niet goedgekeurd.

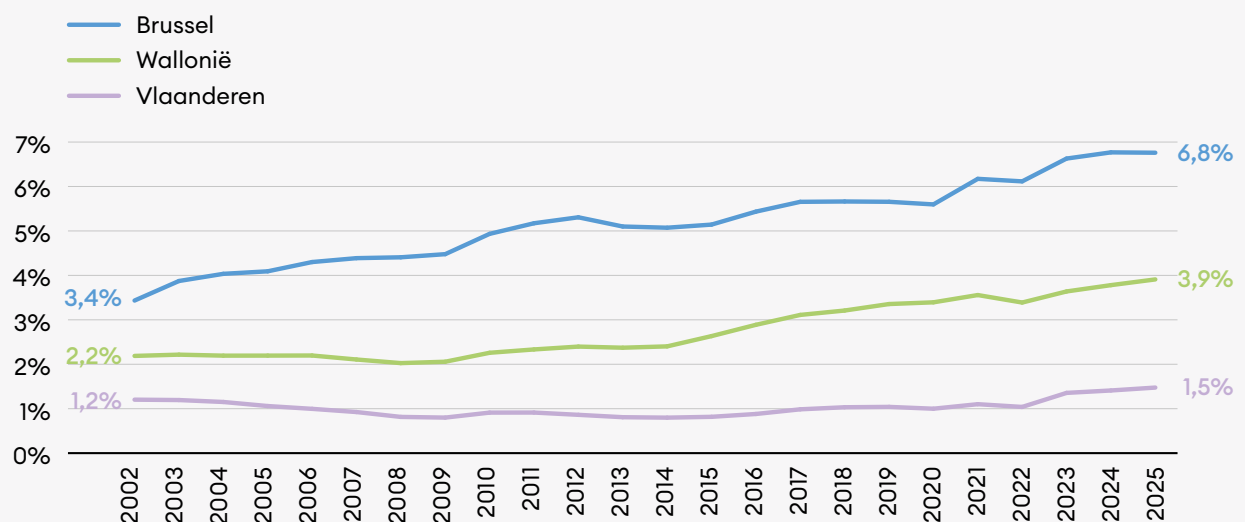
Figuur **3-35** toont het totale percentage begunstigden (18- tot 64-jarigen) van een leefloon en **equivalent leefloon** in de drie gewesten. Het verschil tussen het Brussels gewest en Vlaanderen, en – zij het in mindere mate – tussen het Brussels gewest en Wallonië is de afgelopen 20 jaar toegenomen voor deze indicator.

De stijgende tendens in het percentage begunstigden van een leefloon en equivalent leefloon in het Brussels gewest kan grotendeels worden verklaard door het toenemend aantal leeflonen tussen 2012 en 2022, aangezien het aantal equivalente leeflonen in die periode in dalende lijn gaat. Tussen januari 2022 en januari 2023 liet zich echter een toename optekenen die vooral het gevolg is van de toename in equivalente leeflonen (Oekraïense vluchtelingen).

Op 1 januari 2025 telde het Brussels gewest 47 304 begunstigden van een leefloon, tegenover 45 616 in Vlaanderen en 77 207 in Wallonië. Opvallend is dat er in het Brussels gewest meer leefloners zijn dan in heel Vlaanderen, terwijl

dat gewest vijf keer zoveel inwoners telt als het Brussels gewest. Op diezelfde datum (en inclusief de Oekraïense vluchtelingen) telde het Brussels gewest 8 261 begunstigden van een equivalent leefloon, tegenover 14 102 in Vlaanderen en 9 478 in Wallonië.

3-35 Evolutie van het aandeel begunstigden van een leefloon en equivalent leefloon in de bevolking van 18 tot 64 jaar, per gewest, januari 2002-2025

KADER 3-3 LEEFLOON EN EQUIVALENT LEEFLOON – RMI EN RMH?

Het leefloon dat door het OCMW wordt toegekend (laatste financiële vangnet) maakt deel uit van het **Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI)**. Hiervoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten die kunnen worden gecombineerd: tewerkstelling (o.a. via artikel 60§7), een leefloon en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI)⁵⁹. Sinds 2016 is het GPMI verplicht voor alle ontvangers van een leefloon. Om aanspraak te kunnen maken op het RMI (ongeacht de vorm), moeten begunstigen voldoen aan verschillende voorwaarden wat betreft het gebrek aan middelen en de uitputting van sociale rechten, maar ook op vlak van werkbereidheid, nationaliteit, verblijfplaats en leeftijd. Merk daarbij nog op dat een recente federale hervorming stipuleert dat de OCMW's voortaan niet alleen rekening moeten houden met de middelen van de partner, maar ook met de inkomsten van **alle andere personen die onder hetzelfde dak wonen** (dat kunnen ouders, grootouders, meerderjarige kinderen of kleinkinderen, schoonouders, schoonzonen, schoondochters enz. zijn) om het leefloon te bepalen⁶⁰.

Personen die niet in aanmerking komen voor het RMI, omdat niet voldaan is aan de voorwaarden inzake nationaliteit, leeftijd of inkomen, kunnen eventueel een beroep doen op het **recht op maatschappelijke hulp (RMH)**. Begunstigen van het RMI kunnen ook recht hebben op bepaalde bijkomende sociale hulp.

Die hulp kan verschillende vormen aannemen:

- financiële hulp; als die maandelijks wordt geboden, kan de hulp de vorm aannemen van een **equivalent leefloon**, dat evenveel bedraagt als een leefloon. De ontvangers zijn voornamelijk asielzoekers en andere vreemdelingen met een verblijfsvergunning die niet in het bevolkingsregister zijn ingeschreven en die daardoor niet aan de voorwaarden voor het RMI voldoen. Oekraïners met het statuut van **tijdelijke bescherming** komen ook in aanmerking voor een equivalent leefloon;

- materiële hulp en hulp in natura (maaltijden, kledij enz.);
- budgetbegeleiding;
- tewerkstelling;
- medische hulp, in de vorm van een financiële tussenkomst in het kader van **dringende medische hulp** (voor personen die onwettig in het land verblijven);
- administratieve hulp;
- betalen van de huurwaarborg;
- enz.

Het OCMW kan beslissen om maatschappelijke hulp toe te kennen:

- onder bepaalde voorwaarden (zoals een opleiding volgen) of zonder voorwaarden;
- al dan niet voorlopig (terug te betalen hulp, zoals een huurwaarborg).

De toegekende hulp hangt altijd af van een cruciaal criterium: de noodtoestand. Het OCMW zal inschatten of de hulp al dan niet noodzakelijk is met het oog op een menswaardig leven.

Het OCMW heeft een grotere beoordelingsbevoegdheid voor maatschappelijke hulp dan bij het leefloon, waarvoor de meeste voorwaarden objectief zijn vastgelegd. Daardoor verschilt de toegekende hulp sterker tussen de OCMW's onderling⁶¹. Precies in het licht van die verschillen werd het REMI-systeem uitgewerkt (→ kader **3-1**, p. 41).

Het is zo dat alleen de - volledig of gedeeltelijk - federaal toegekende bijstand door de POD Maatschappelijke Integratie wordt opgevolgd, verrekend en gecentraliseerd: de gegevens omtrent het leefloon, het **equivalent leefloon**, (dringende) medische hulp zijn dus beschikbaar en exhaustief (administratieve gegevens). De OCMW-hulp daarentegen, die niet structureel wordt gefinancierd door het federale niveau, en waaronder het grootste deel van de aanvullende sociale bijstand valt, wordt op dit moment niet op een exhaustieve manier opgevolgd.⁶²

59 Het GPMI is een contract tussen het OCMW en de hulpvrager. In dit contract engageert de hulpvrager zich om bepaalde stappen te ondernemen die zijn/haar maatschappelijke integratie bevorderen en het OCMW engageert zich om de persoon bij te staan in deze acties. Het contract heeft eveneens tot doel de hulpvrager hierin meer verantwoordelijkheid te geven.

60 Nog andere hervormingen zitten in de pijplijn maar zijn nog niet gestemd. Een voorontwerp van wet voorziet in verschillende wijzigingen op het domein van integratie en sociale bijstand, onder meer een beperking van de toegang tot sociale bijstand voor bepaalde categorieën van vreemdelingen en een aanpassing van de regels die van toepassing zijn op aanvragers van internationale bescherming.

61 Bron: Droits Quotidiens, <https://www.droitsquotidiens.be/>

62 Brussel Plaatselijke Besturen voert wel budgetstudies uit. In 2023 vertegenwoordigden de uitgaven van de Brusselse OCMW's voor aanvullende sociale bijstand ongeveer 10 % van de uitgaven voor leeflonen en equivalente leeflonen (Brussel Plaatselijke Besturen, 2024).

FOCUS OP DE JONGVOLWASSENEN VAN 18 TOT 24 JAAR

De uitkeringen die werkloze jongvolwassenen hoofdzakelijk ontvangen zijn het leefloon en de werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen. De evolutie van het aantal en het percentage begunstigen van deze twee soorten uitkeringen worden weergegeven in tabel **3-36** en figuur **3-37**.

De neerwaartse trend van het aantal begunstigen van een **werkloosheids- of inschakelingsuitkering** onder jongvolwassenen (-75 % tussen 2013 en 2025) en de opwaartse trend van het aantal ontvangers van een **leefloon** in deze leeftijdsgroep (+101 % in de weergegeven periode, oftewel een verdubbeling) zijn erg uitgesproken. Vóór 2011 was het aantal jongeren dat een inschakelingsuitkering ontving van de RVA

groter dan het aantal jongeren met een leefloon van het OCMW (niet geïllustreerd). De wetswijzigingen die strengere voorwaarden voorzien voor het ontvangen van inschakelingsuitkeringen, verklaren dit verschijnsel deels (verlenging van de **beroepsinschakelingstijd** alvorens recht te hebben op een uitkering, toevoeging van leeftijds- en diplomavooraanwaarden aan het recht, beperking in de duur van de toekenning enz.). Een deel van de jongvolwassenen zonder financiële middelen heeft zich bijgevolg tot de OCMW's moeten wenden. Wat ook opvalt is dat er onder het gestegen aantal jongvolwassenen dat aanklopt bij het OCMW opvallend veel studenten zijn **3-38**. Tijdens de COVID-19-crisis, tussen januari 2020 en januari 2021, werd een sterke toename genoteerd van het aantal jonge begunstigen van een leefloon (+15 % in een jaar). Dat jaar bestond de toename bijna uitsluitend uit niet-studenten.

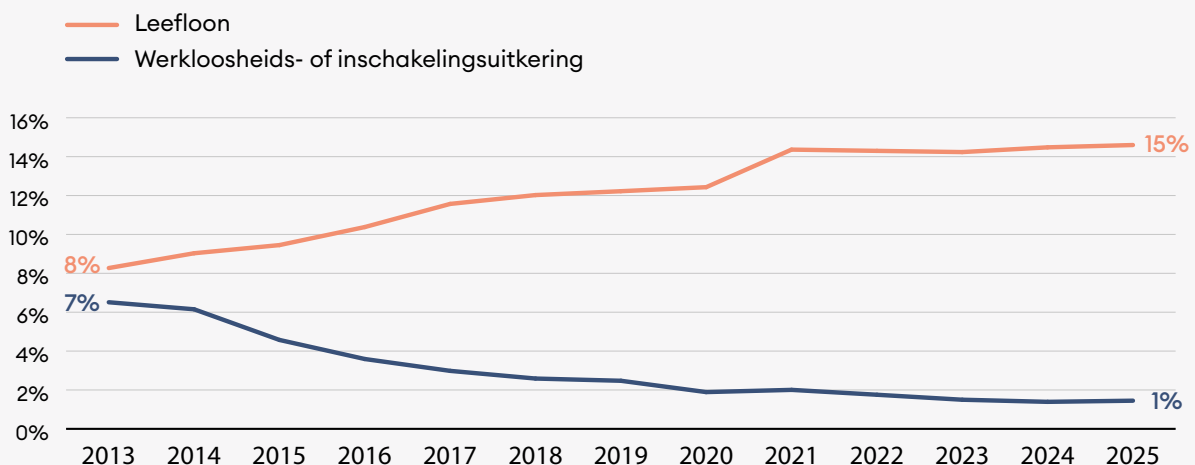
3-36 Aantal begunstigen van een leefloon en aantal begunstigen van een werkloosheids- of inschakelingsuitkering bij de bevolking van 18 tot 24 jaar, Brussels gewest, januari 2013-2025

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Groei-percentage
Leefloon	8 511	9 251	9 729	10 692	11 802	12 320	12 608	12 982	14 997	15 210	15 807	16 579	17 116	+101 %
RVA-uitkering	6 700	6 299	4 707	3 700	3 042	2 651	2 551	1 975	2 093	1 866	1 663	1 591	1 698	-75 %

Bron: POD Maatschappelijke Integratie; view.brussels

3-37

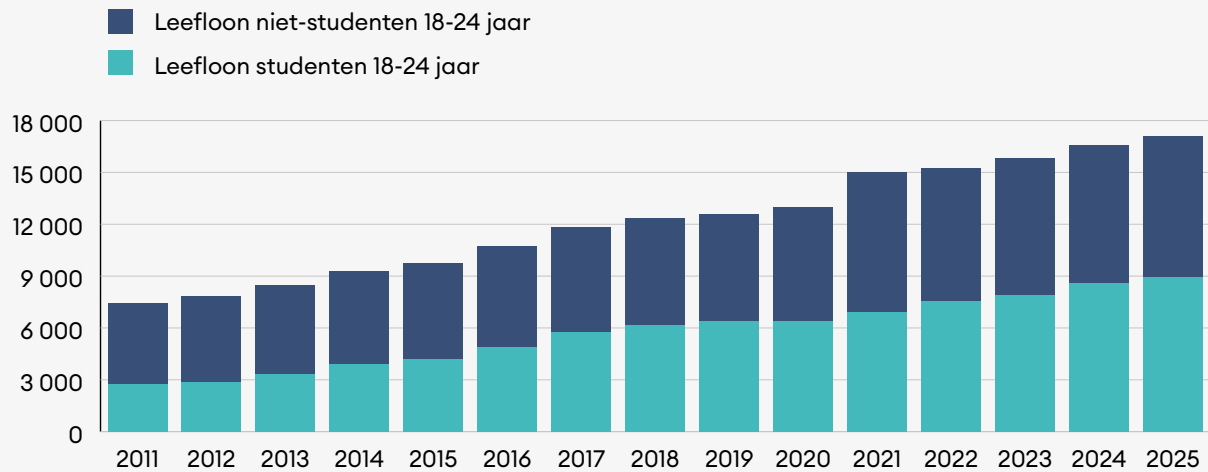
Percentage begunstigen van een leefloon en begunstigen van een werkloosheids- of inschakelingsuitkering bij de bevolking van 18 tot 24 jaar, Brussels gewest, januari 2013-2025

Bron: POD Maatschappelijke integratie; view.brussels; Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3-38

Aantal begunstigten (studenten en niet-studenten) van een leefloon bij 18- tot 24-jarigen, Brussels gewest, januari 2013-2025

Bron: POD Maatschappelijke integratie; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

b. Percentage begunstigten van een (equivalent) leefloon volgens woonplaats, nationaliteit en geslacht

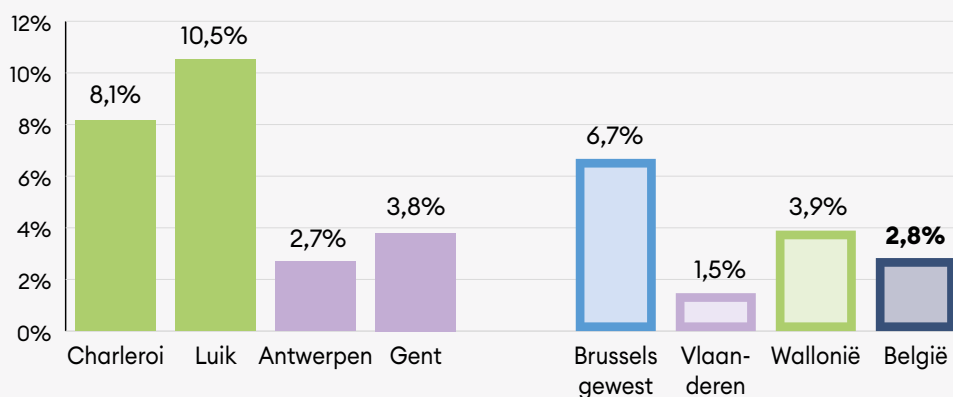
WOONPLAATS

Het percentage begunstigten van een leefloon of equivalent leefloon onder de bevolking van 18 tot 64 jaar ligt hoger in het Brussels gewest dan in Vlaanderen en Wallonië. In vergelijking met de grote steden van het land liggen deze percentages evenwel lager dan in Luik en Charleroi

3-39.

3-39

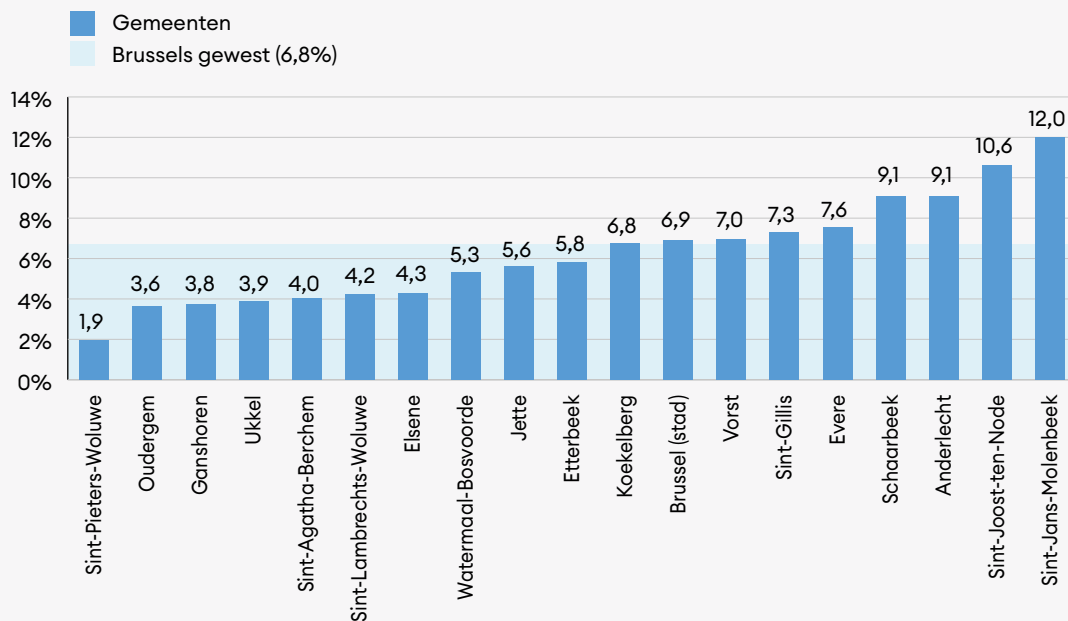
Percentage begunstigten van een leefloon of equivalent leefloon in de bevolking van 18 tot 64 jaar, grote steden, gewesten en België, januari 2025

Bron: POD Maatschappelijke Integratie; Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3-40

Percentage begunstigden van een leefloon of equivalent leefloon in de bevolking van 18 tot 64 jaar, Brusselse gemeenten, januari 2025

Bron: POD Maatschappelijke integratie; Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Net als bij de andere indicatoren variëren de percentages begunstigden van een leefloon en equivalent leefloon in de bevolking op arbeidsactieve leeftijd aanzienlijk tussen de Brusselse gemeenten onderling: ze liggen over het algemeen veel hoger in de gemeenten van de **arme sikkels** van het Gewest dan in de gemeenten van de **tweede kroon**. In januari 2025, ontving meer dan één volwassene (18 tot 64 jaar) op tien (12 %) in Molenbeek een (equivalent) leefloon, tegenover 2 % in Sint-Pieters-Woluwe **3-40**.

Qua aantal personen zijn de gemeenten Brussel-Stad, Schaarbeek, Molenbeek en Anderlecht samen goed voor 57 % van de begunstigden van een leefloon of equivalent leefloon in het Brussels gewest **3-41**.

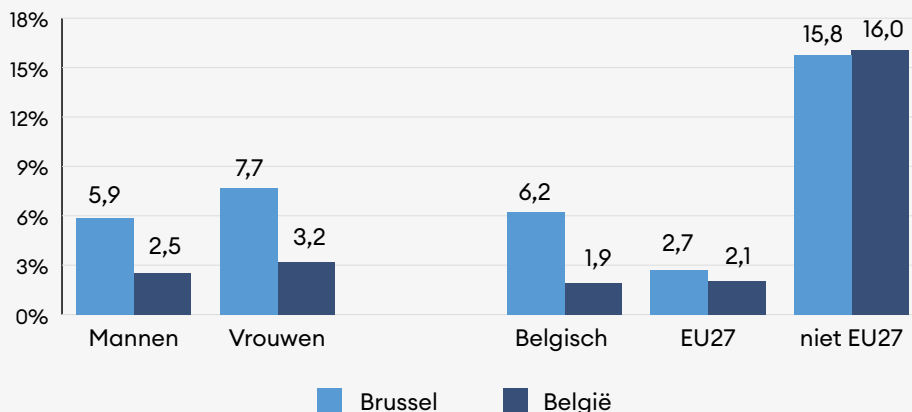
3-41 Aantal begunstigden van het leefloon en equivalent leefloon per Brusselse gemeente, januari 2025

	Leefloon	Equivalent leefloon	Totaal
Brussel (stad)	7 487	1 589	9 076
Schaarbeek	6 868	955	7 823
Anderlecht	6 312	991	7 303
Sint-Jans-Molenbeek	6 441	820	7 261
Elsene	2 426	431	2 857
Vorst	2 327	348	2 675
Sint-Gillis	2 107	392	2 499
Evere	1 894	189	2 083
Etterbeek	1 694	385	2 079
Sint-Joost-ten-Node	1 727	289	2 016
Ukkel	1 556	389	1 945
Jette	1 438	351	1 789
Sint-Lambrechts-Woluwe	1 305	280	1 585
Koekelberg	924	182	1 106
Watermaal-Bosvoorde	725	126	851
Oudergem	687	160	847
Sint-Agatha-Berchem	543	124	667
Ganshoren	496	108	604
Sint-Pieters-Woluwe	347	152	499
Brussels gewest	47 304	8 261	55 565

Bron: POD Maatschappelijke Integratie

3-42

Percentage begunstigden van een leefloon of equivalent leefloon, volgens geslacht en nationaliteit, Brussels gewest en België, januari 2025

NB: De bevolkingscijfers (noemer) zijn afkomstig uit het rijksregister. De meeste personen die recht hebben op een equivalent leefloon zijn hierin niet opgenomen. Het percentage begunstigden van een (equivalent) leefloon bij de inwoners met een niet-Europese nationaliteit (niet-EU27) wordt waarschijnlijk overschat ten opzichte van de andere categorieën, aangezien het merendeel van de begunstigden van een equivalent leefloon geen Europese nationaliteit heeft.

Bron: POD Maatschappelijke Integratie; Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

NATIONALITEIT EN GESLACHT

Het aandeel begunstigden van een (equivalent) leefloon in de Brusselse bevolking is iets groter onder de vrouwelijke dan onder de mannelijke bevolking (7,7 % tegenover 5,8 % in januari 2021).

Dit aandeel varieert ook sterk naargelang de nationaliteit: in het Brussels gewest is het percentage begunstigden het laagst bij de niet-Belgen met EU-27-nationaliteit (2,7%), gevolgd door personen met de Belgische nationaliteit (6,2%). Het percentage ligt het hoogst bij personen met een niet-Europese nationaliteit (15,8%)

3-42

c. Hervorming van de regelgeving rond werkloosheid in 2026

De federale Arizona-regering heeft een hele reeks hervormingen gepland en doorgevoerd op het vlak van de verschillende sociale zekerheids- en bijstandssystemen. Een van de belangrijke hervormingen betreft het recht op een **werkloosheidsuitkering**. Dit deel bevat een beknopte beschrijving van de geplande stappen in de uitvoering van de hervorming, de betrokken doelgroepen en de mogelijke effecten ervan.

DE HERVORMING IN GROTE LIJNEN EN DE UITVOERINGSFASEN

De informatie hieronder is afkomstig van de website van de RVA (geraadpleegd op 8/8/2025), Hervorming van de werkloosheidsreglementering.^[63]

De federale regering heeft besloten de regelgeving inzake werkloosheidsuitkeringen grondig te hervormen, waarbij een hele reeks veranderingen aan de gang is. Het ontwerp van de programmawet over de hervorming van

de werkloosheidsreglementering werd op 18 juli 2025 door de Kamer aangenomen en op 29 juli 2025 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. De hervorming wordt stapsgewijs doorgevoerd vanaf 1 januari 2026.

Wat houdt de hervorming in?

- Het recht op een volledige **werkloosheidsuitkering** wordt voortaan beperkt tot maximaal twee jaar. Dat recht omvat een basisperiode van één jaar, waaraan maximaal 12 maanden kunnen worden toegevoegd, afhankelijk van het aantal gewerkte dagen vóór de werkloosheidsperiode (beroepsverleden). Het gaat om een ingrijpende hervorming, omdat het recht op werkloosheidsuitkeringen tot nu toe onbeperkt was in de tijd (weliswaar met een forse degressiviteit en op voorwaarde dat actief naar werk werd gezocht);
- het recht op **inschakelingsuitkeringen** is voortaan beperkt tot maximaal één jaar (in plaats van drie jaar).

De stopzettingen van de betreffende uitkeringen zal in verschillende golven verlopen, afhankelijk van de uitkeringsperiode/werkloosheidsduur. In het kader van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen die tot januari 2026 van kracht was, werd het onderscheid gemaakt tussen drie vergoedingsperiodes: de eerste (maximaal één jaar werkloosheid), de tweede (tussen één en vier jaar werkloosheid) en de derde (na vier jaar werkloosheid, waarbij de werkloosheidsuitkeringen worden teruggebracht tot forfaitaire bedragen die dicht bij de **armoederisicogrens** liggen, → tabel 3-18 hierboven).

De opeenvolgende golven m.b.t. het einde van het recht zijn:

Eerste golf – einde van het recht op 1 januari 2026:

- Werkzoekenden met inschakelingsuitkeringen die hun recht op uitkeringen ten laatste op 1 januari 2025 hebben geopend;
- Werkzoekenden in de derde vergoedingsperiode (forfaitair bedrag), die tijdens hun loopbaan **ten minste 20 jaar** volledig werkloos zijn geweest.

Tweede golf – einde van het recht op 1 maart 2026: werkzoekenden in de derde vergoedings-

periode (forfaitaire uitkering) en die tijdens hun loopbaan tussen 8 en 20 jaar volledig werkloos zijn geweest.

Derde golf – einde van het recht op 1 april 2026: werkzoekenden in de derde vergoedingsperiode (forfaitaire uitkering) en die tijdens hun loopbaan minder dan 8 jaar volledig werkloos zijn geweest.

Vierde golf – einde van het recht op 1 juli 2026: werkzoekenden in de tweede vergoedingsperiode.

Vijfde golf – einde van het recht tussen 1 juli 2026 en 1 juli 2027: werkzoekenden in de eerste vergoedingsperiode die minder dan 5 jaar beroepsverleden hebben. Afhankelijk van het beroepsverleden eindigt het recht op uitkeringen tussen 1 juli 2026 en 1 juli 2027.

Zesde golf – einde van het recht op 1 juli 2027: werkzoekenden in de eerste vergoedingsperiode met een beroepsverleden van minstens 5 jaar.

Er gelden enkele uitzonderingen^[64], onder meer voor kunstwerkers. Ook werkzoekenden ouder dan 55 jaar met meer dan 30 jaar beroepsverleden (met minstens 156 gewerkte dagen per jaar) vormen een uitzondering. Het vereiste beroepsverleden wordt vanaf 2026 elk jaar met een jaar vermeerderd, tot er vanaf 2030 een beroepsverleden van 35 jaar vereist zal zijn.

VOOR HOEVEEL MENSEN DREIGT EEN MOGELIJKE UITSLUITING VAN HET RECHT OP WERKLOOSHEIDSUITKERING EN WAT IS HUN PROFIEL?

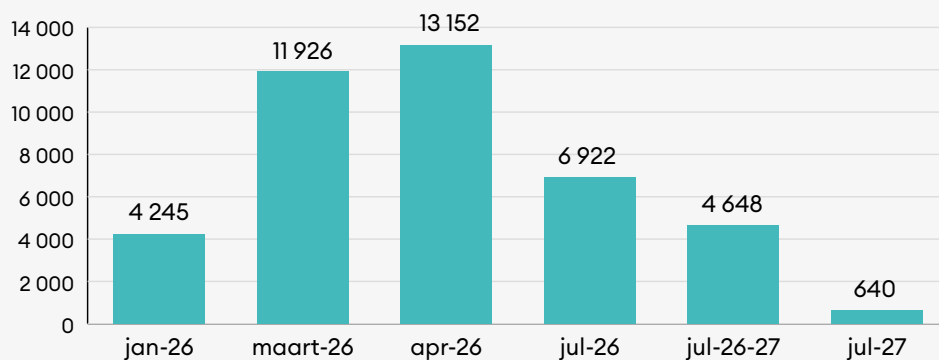
Op basis van ramingen van de RVA van november 2025^[65] zullen in België tussen januari 2026 en juli 2026 naar schatting 193 904 mensen worden uitgesloten. In het Brussels gewest zou het om 41 710 personen gaan, tegenover 62 676 in Vlaanderen en 89 514 in Wallonië. Die uitgesloten personen vertegenwoordigen respectievelijk 5 % van de bevolking tussen 18 en 64 jaar in Brussel, 1,5 % in Vlaanderen en 4 % in Wallonië. In Brussel zullen de meesten worden uitgesloten tijdens de tweede en derde golf (59 %) **3-43**.

64 Werkzoekenden op wie het einde van het recht niet van toepassing is: (1) werkzoekenden met een beschermingsuitkering, (2) werkzoekenden met een kunstwerkuitkering, (3) havenarbeiders, zeevissers, vislossers en vissorteerders, (4) werkzoekenden die onder het stelsel met bedrijfstoelag (SWT) vallen, werklozen die vrijgesteld zijn van de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt, omdat ze zijn gestart met een opleiding in een knelpuntberoep, (5) werknemers die een inkomensgarantie-uitkering genieten tijdens hun tewerkstelling, op voorwaarde dat ze minstens halftijds werken, (6) werknemers die tewerkgesteld zijn in een maatwerkbedrijf, (7) werkzoekenden ouder dan 55 jaar, die worden toegelaten op basis van hun arbeidsprestaties, met een beroepsleven van meer dan 30 jaar. Voor meer informatie, zie de website van de RVA.

65 Cijfers onderhevig aan evolutie/actualisatie.

3-43

Raming van het aantal werklozen dat in 2026-2027 het recht op uitkeringen zal verliezen als gevolg van de overgangsmatregelen van de nieuwe regelgeving inzake de beperking in de tijd van de werkloosheidsuitkeringen, per fase, Brussels gewest

Noot: om tot het totaal geschatte aantal uitgesloten werklozen in Brussel te komen (41 710) moeten er nog 176 potentiële uitgeslotenen worden bijgeteld die op 1 juli 2025 minder dan 6 maanden [inschakelingsuitkeringen](#) hebben ontvangen en van wie het recht op uitkering tussen 2 januari en 30 juni 2026 zou aflopen.

Bron: RVA (ramingen van november 2025)

3-44 Profiel van de werklozen waarvan wordt ingeschat dat ze in 2026-2027 hun recht op uitkering zullen verliezen als gevolg van de overgangsmatregelen van de nieuwe regelgeving inzake de beperking in de tijd van de werkloosheidsuitkeringen, Brussels gewest

	Aantal	Percentage
Hoog opgeleid	10 228	25 %
Gemiddeld opleidingsniveau	9 430	23 %
Laaggeschoold of onbekend	22 053	53 %
< 35 jaar	11 867	28 %
35-45 jaar	10 450	25 %
45-54 jaar	10 189	24 %
55 jaar en ouder	9 204	22 %
Gezinshoofden	13 521	32 %
Samenwonenden	13 221	32 %
Alleenwonenden	14 968	36 %
Mannen	22 956	55 %
Vrouwen	18 754	45 %
Totaal	41 710	100 %

Bron: RVA (ramingen van november 2025), berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

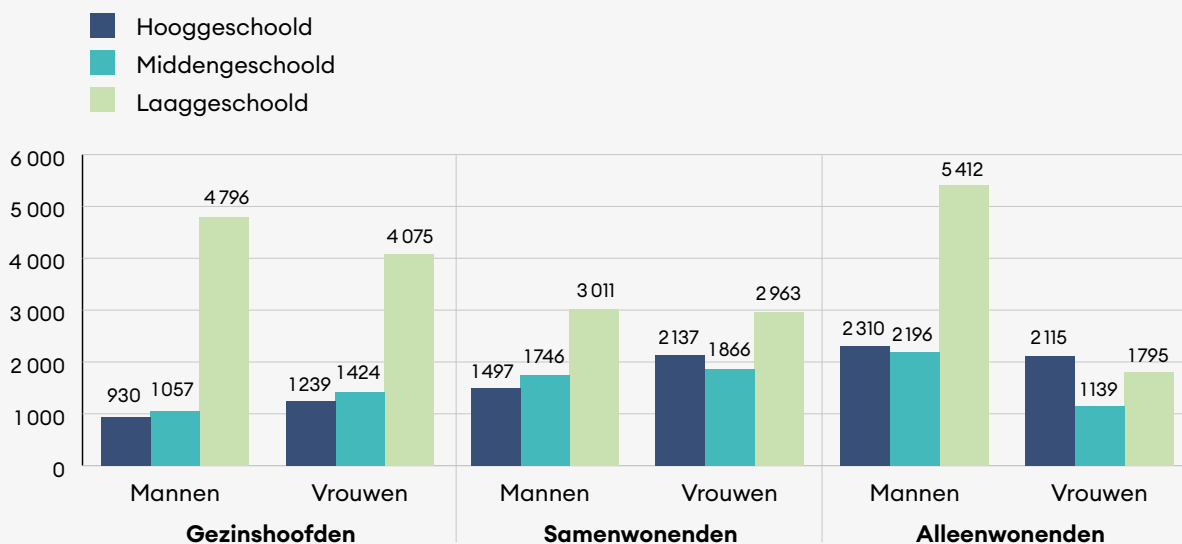
In het Brussels gewest blijkt de meerderheid van de betrokken personen geen diploma secundair onderwijs te hebben of over een diploma te beschikken dat in België niet wordt erkend (53 %), 32 % is gezinshoofd en 22 % is 55 jaar of ouder [3-44](#).

Door een combinatie te maken van factoren zoals geslacht, gezinssituatie en opleidingsniveau [3-45](#), kunnen we het profiel van de werklozen die mogelijk worden uitgesloten nader preciseren en de volgende bevindingen uitlichten:

- de gezinshoofden hebben vaak een laag opleidingsniveau (of een diploma dat niet erkend wordt in België); dit geldt voor twee derde van hen, ofwel 71 % van de mannen en 60 % van de vrouwen.
- de samenwonenden zijn vaker vrouwen met een hoog of een gemiddeld opleidingsniveau.
- de alleenwonende mannen hebben heel vaak een laag opleidingsniveau (of geen erkend diploma): dat geldt voor 55 % van de alleenwonende mannen, tegenover 36 % van de alleenwonende vrouwen.

3-45

Profiel van de werklozen waarvan wordt ingeschat dat ze in 2026-2027 hun recht op uitkering zullen verliezen als gevolg van de overgangsmatregelen van de nieuwe regelgeving inzake de beperking in de tijd van de werkloosheidsuitkeringen, Brussels gewest

Bron: RVA, ramingen van november 2025

De inwoners van de armste gemeenten van het Gewest zullen het hardst worden getroffen. In Molenbeek vertegenwoordigen de potentieel uitgesloten werklozen 7% van de inwoners

tussen 18 en 64 jaar. In de gemeenten Sint-Joost, Brussel-Stad, Anderlecht, Sint-Gillis, Sint-Agatha-Berchem, Schaarbeek en Vorst gaat het om 6% **3-46**.

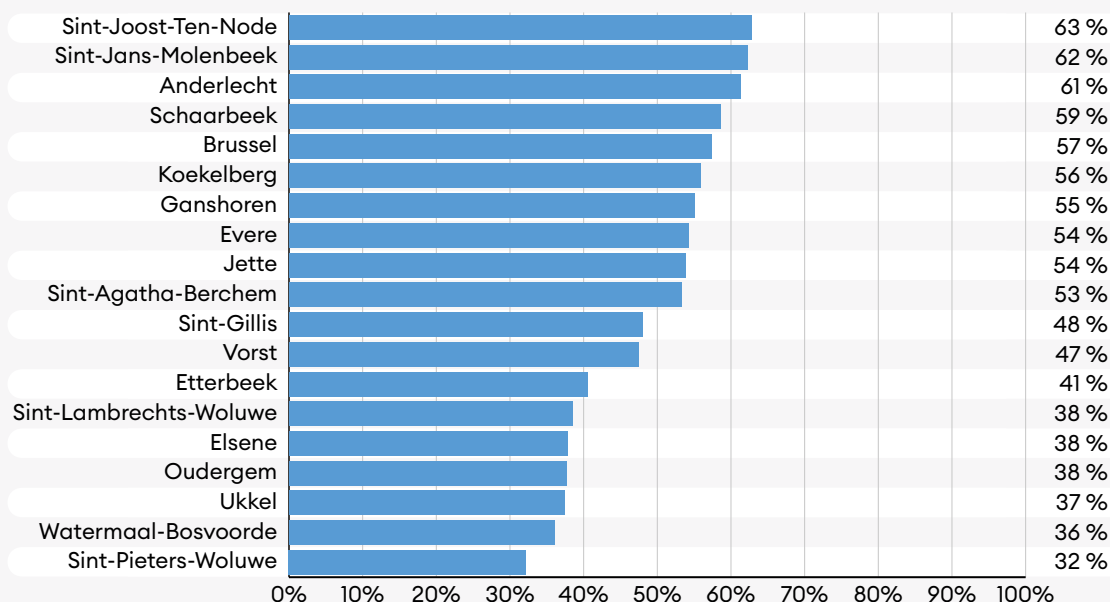
3-46 Geschat aantal en percentage werklozen die in 2026-2027 hun recht op uitkering zullen verliezen als gevolg van de overgangsmatregelen van de nieuwe regelgeving inzake de beperking in de tijd van de werkloosheidsuitkeringen, per Brusselse gemeente

	Aantal	Percentage bij de bevolking van 18 tot 64 jaar		Aantal	Percentage bij de bevolking van 18 tot 64 jaar
Sint-Jans-Molenbeek	4 089	7 %	Ganshoren	825	5 %
Sint-Joost-ten-Node	1 185	6 %	Evere	1 382	5 %
Brussel	7 955	6 %	Elsene	2 668	4 %
Anderlecht	4 690	6 %	Watermaal-Bosvoorde	592	4 %
Sint-Gillis	2 013	6 %	Ukkel	2 055	4 %
Sint-Agatha-Berchem	869	6 %	Etterbeek	1 367	4 %
Schaarbeek	4 812	6 %	Oudergem	687	3 %
Vorst	2 140	6 %	Sint-Lambrechts-Woluwe	1 132	3 %
Koekelberg	793	5 %	Sint-Pieters-Woluwe	661	3 %
Jette	1 797	5 %	Totaal	41 710	100 %

Bron: RVA (ramingen van november 2025) en Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3-47

Aandeel personen met een laag opleidingsniveau of een niet-erkend diploma binnen de (geraamde) groep potentieel uitgesloten werklozen, per Brusselse gemeente

Bron: RVA (ramingen van november 2025), berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Niet alleen zullen er in de armere gemeenten van het gewest verhoudingsgewijs meer mensen worden uitgesloten van de werkloosheidsuitkeringen, in diezelfde gemeenten hebben zij ook vaker een laag opleidingsniveau of een niet-erkend diploma **3-47**, waardoor zij meer moeite hebben om werk te vinden.

WAT STAAT HEN TE WACHTEN?

In januari 2025 publiceerde het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad een nota met mogelijke toekomstscenari'o's van potentieel uitgesloten werklozen in het kader van de hervorming.⁶⁶ De methodologie is gebaseerd op:

- het traject van de in 2015 uitgesloten personen bij de invoering van de beperking tot drie jaar van de **inschakelingsuitkering**;
- het aantal en profiel van de werklozen die twee jaar of langer volledig uitkeringsgerechtigd zijn (augustus 2024).

Belangrijk om te weten:

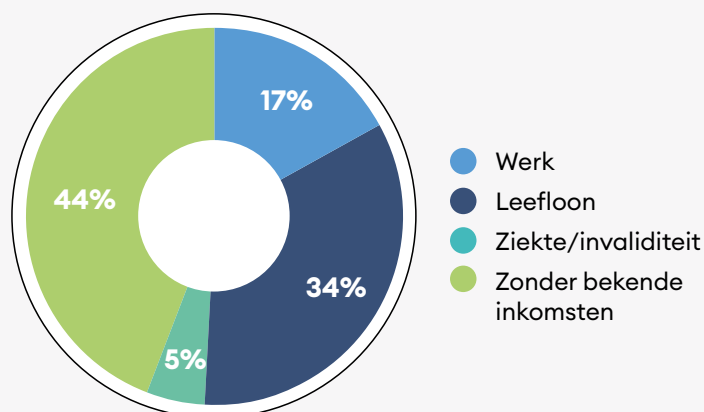
- De raming werd uitgevoerd voor de volledige bevolkingsgroep die op een bepaald moment (zonder fasering) potentieel wordt uitgesloten.
- Aangezien de uitvoeringsmodaliteiten van de maatregel toen nog niet bekend waren, verschilden de cijfers over de potentieel uitgesloten werklozen – waarop de ramingen gebaseerd waren – in zekere mate van de nieuwe ramingen van de RVA die hierboven worden weergegeven.

Op basis van deze ramingen zou van de uitgesloten werklozen in het Brussels gewest in de loop van de zes maanden na hun uitsluiting – 34 % een **leefloon** ontvangen van het OCMW, zou 17 % een job hebben gevonden, zou 5 % terugvallen op een ziekte- en invaliditeitsverzekering en zou 44 % zonder een formeel eigen inkomen vallen **3-48**. De methodologie impliceert dat het waarschijnlijk om een minimumscenario gaat wat betreft het aantal leefloners en invaliden. Bovendien kan hun aantal over een langere

66 Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025), "Voorstel tot beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar: wat staat de uitgesloten werklozen te wachten en wat zijn de gevolgen voor de Brusselse OCMW's?", <https://www.vivalis.brussels/nl/publicatie/beperking-duur-werkloosheidsuitkeringen>

3-48

Verdeling van de personen die potentieel worden uitgesloten van werkloosheidsuitkeringen naargelang hun geschatte situatie in de loop van de 6 maanden na hun uitsluiting (resultaat van het voorspellend model op basis van de vaststellingen in 2015), Brussels gewest

Noot: deze voorspellingen moeten met de nodige voorzichtigheid gelezen worden aangezien alleen de analyse van de reële trajecten, *a posteriori*, zullen toelaten om deze resultaten al dan niet te bevestigen. **De eerste aanwijzingen suggereren dat de uitstroom naar leefloon veel hoger zou kunnen liggen.**

Bron: RVA, berekeningen van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (januari 2025)

periode toenemen. Mensen zonder eigen socialezekerheidsuitkering voldoen ofwel niet aan de voorwaarden voor het recht op een leefloon (bv. wie samenwoont met iemand met een inkomen), of zullen er geen aanspraak op kunnen maken binnen de 6 maanden na hun uitsluiting.

! Deze vooruitzichten moeten met de nodige voorzichtigheid gelezen worden aangezien alleen de analyses van de reële trajecten, *a posteriori*, zullen toelaten om deze resultaten al dan niet te bevestigen. Volgens de eerste weerklanken van de OCMW's blijkt het percentage uitstroom naar leefloon veel hoger te liggen van de schattingen die hier worden weergegeven.

Uit de resultaten blijkt dat de situatie in het Brussels gewest bijzonder ongunstig is. Van alle langdurig werklozen in België die potentieel uitgesloten worden, zou een derde van de groep die op een leefloon zou terugvallen en een derde van de groep die zonder eigen inkomen zou vallen in het Brussels gewest wonen (en dat terwijl de Brusselse bevolking slechts een tiende van de Belgische bevolking vertegenwoordigt) (niet geïllustreerd).

Voor sommige langdurig werklozen is duurzame tewerkstelling moeilijk toegankelijk omwille van de selectiefenomenen op de arbeidsmarkt die voor hun ongunstig zijn (opleidingsniveau, leeftijd, afkomst, gezondheidstoestand enz.). Een aantal onder hen zit in een parcours van onzekere, kortdurende jobs waaruit moeilijk te

ontsnappen valt. Voor sommige betrokkenen zal uitsluiting de afstand tot werk wellicht nog vergroten door de toenemende onzekerheid van hun traject. Algemeen genomen kan uitsluiting ingrijpende gevolgen hebben voor de leefomstandigheden van tienduizenden inwoners van het gewest. De bestaansonzekerheid van een toch al kwetsbaar deel van de betrokken bevolking dreigt zo verder te worden aangescherpt, vooral in een gewest als Brussel waar de armoede-indicatoren hoog liggen en blijven toenemen.

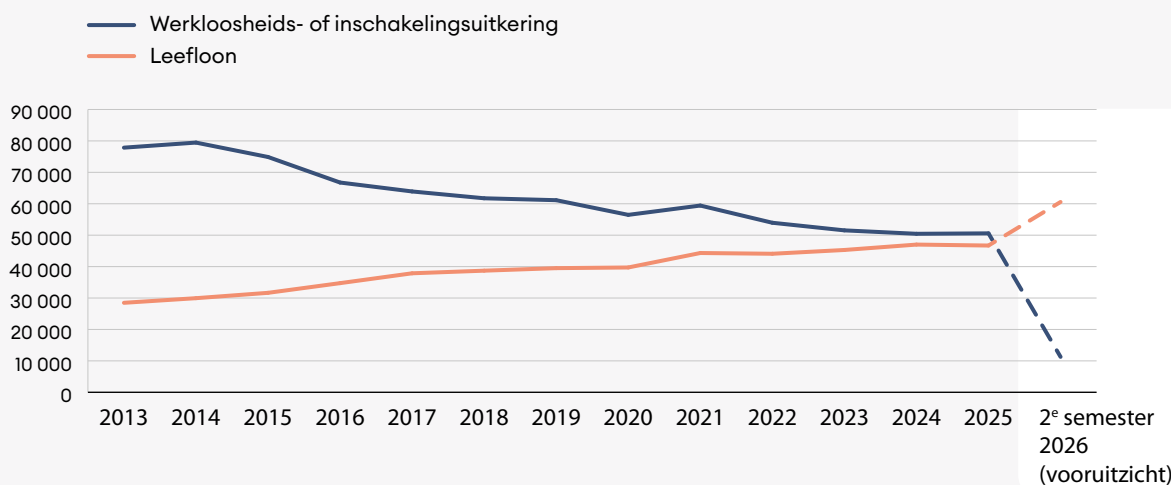
DRUK OP DE OCMW'S

De hervorming zal gepaard gaan met extra druk op de Brusselse OCMW's die nu al vaak overbelast zijn. Naast de werkdruk en de spoedreorganisaties (nood aan extra personeel, infrastructuur enz.) door de verwachte toestroom van nieuwe aanvragen (zowel voor het leefloon als voor aanvullende sociale bijstand), zijn de noodzakelijke bijkomende budgetten ten laste van de OCMW's in het Brussels gewest aanzienlijk. De federale overheid heeft al een begrotingsenveloppe vrijgemaakt, maar die zal *a priori* niet volstaan om alle uitgaven te dekken.

De reeds ingezette tendens waarbij een groot aantal mensen van de sociale zekerheid overgaat naar sociale bijstand, zal door deze maatregel nog versterkt worden. Naar alle verwachting zal het aantal leefloners in 2026 het

3-49

Evolutie van het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen en leefloners, prognose voor 2026, Brussels gewest

Bron: view.brussels, POD Maatschappelijke Integratie, RVA (ramingen augustus 2025), berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. **De eerste aanwijzingen suggereren dat de uitstroom naar leefloon veel hoger zou kunnen liggen.**

aantal mensen met een werkloosheidsuitkering overtreffen **3-49**.

3.6.4. Kinderbijslag

Gezinsbijslagen (kinderbijslag, geboorte- en adoptiepremie en pleegzorgvergoeding) vormen een zeer belangrijke inkomensondersteuning voor de begunstigde gezinnen met kinderen.

In 2024 zorgden die bijslagen voor een daling van het armoederisocijfer van die gezinnen in het Brussels gewest van 42 % (voordat de gezinsbijslagen worden meegeteld) naar 28 % (na gezinsbijslagen) **3-50**.

De daling van de armoedecijfers dankzij de gezinsbijslagen is bijzonder sterk bij gezinnen met minstens drie kinderen en eenoudergezinnen **3-51**.

3-50 Armoederisocijfer vóór/na gezinsbijslagen, naargelang het al of niet ontvangen van die bijslagen, Brussels gewest, 2024

	Vóór gezinsbijslagen	Na gezinsbijslagen	Daling van de armoedegrade
Ontvangt gezinsbijslagen	42 %	28 %	-33 %
Ontvangt geen gezinsbijslagen	24 %	24 %	0 %
Totaal Brussels gewest	34 %	26 %	-21 %

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

3-51 Armoederisocijfer vóór/na gezinsbijslagen, naargelang het huishoudtype (met kinderen jonger dan 25 jaar), Brussels gewest, 2024

	Vóór gezinsbijslagen	Na gezinsbijslagen	Daling van de armoedegrade
Koppel met 1-2 kinderen	29 %	26 %	-11 %
Koppel met 3+ kinderen	46 %	25 %	-46 %
Eenoudergezin	53 %	34 %	-34 %
Ander huishouden	46 %	37 %	-18 %

Alleen huishoudens waarin de ouders en kinderen jonger dan 25 jaar onder hetzelfde dak wonen, worden meegeteld (zie de typologie van huishoudens uitgewerkt door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, → bijlage 10.1).

Bron: SILC 2024, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Het Brusselse kinderbijslagstelsel is sinds 1 januari 2020 van toepassing. Binnen dit systeem wordt het recht van het kind op kinderbijslag toegekend op basis van zijn inschrijving in het bevolkingsregister. Kinderen die opgroeien in een gezin met een beperkt inkomen hebben recht op een toeslag bovenop het basisbedrag. Het bedrag van die sociale toeslag varieert naargelang het gezinsinkomen, de leeftijd van het kind, de grootte van het gezin en of het kind al dan niet opgroeit in een eenoudergezin. Om recht te hebben op een sociale toeslag, moet sinds november 2023 ook aan bepaalde voorwaarden op het vlak van kadastraal inkomen worden voldaan.

In januari 2023 is het recht op een sociale toeslag in het Brussels gewest afhankelijk van volgende inkomensgrenzen:

1. Het bruto jaarinkomen van het huishouden mag maximaal € 37 127 bedragen.
2. Voor een gezin dat kinderbijslag ontvangt voor minstens twee kinderen, mag het bruto jaarinkomen van het huishouden maximaal € 53 893 bedragen.^[67]

Vanaf 1 november 2023 wordt de sociale toeslag bovendien alleen nog toegekend als het totale niet-geïndexeerde kadastraal inkomen van alle gewone onroerende goederen van de leden van het huishouden niet meer dan € 2 000 bedraagt.

In januari 2023 maakte 49 % van Brusselse kinderen/jongeren deel uit van een huishouden met een bruto-inkomen^[68] van minder dan € 37 127 en 16 % woonde in een huishouden met een inkomen tussen € 37 127 en € 53 893.

62 % van de Brusselse kinderen hadden in theorie^[69] recht op een sociale toeslag. Het percentage kinderen die recht hebben op een sociale toeslag verschilt naargelang hun woonplaats: In Sint-Pieters-Woluwe gaat het om 29 % van de kinderen, in Sint-Joost-ten-Node om 78 % **3-52**.

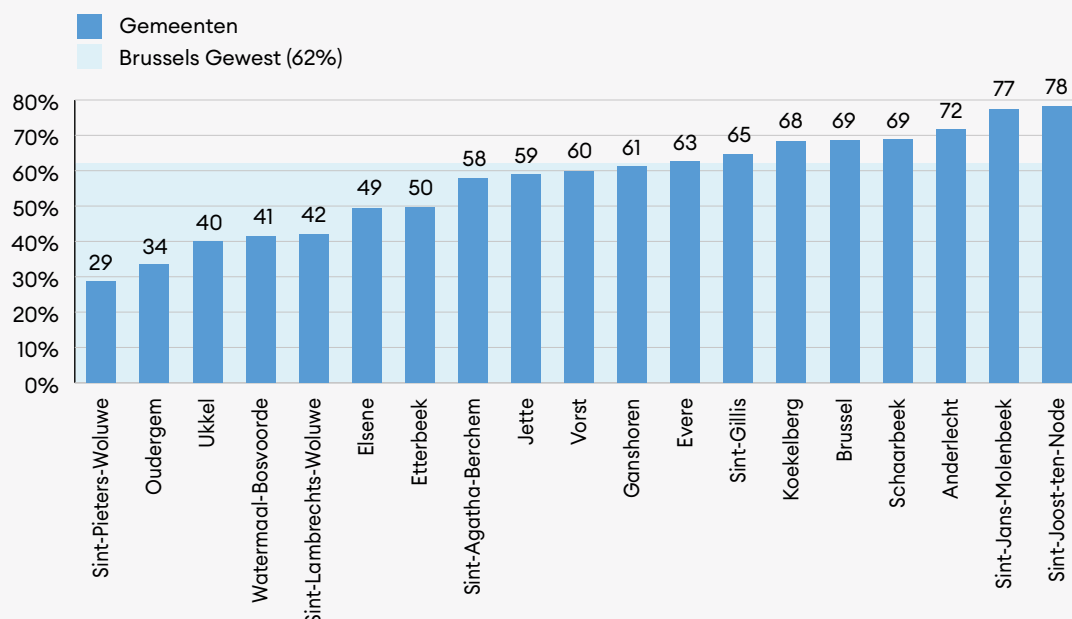
67 Op 1 januari 2025 werden die bruto-inkomensgrenzen opgetrokken tot respectievelijk € 39 012 en € 56 630.

68 Daaronder vallen beroepsinkomsten, belastbare vervangingsinkomsten en diverse uitkeringen (PWA-cheques enz.). Bron: <https://famiris.brussels/nl/>

69 Volgens de bepalingen van art. 9 (nieuwe sociale toeslagen) zonder rekening te houden met art. 39 (verworven rechten) van de Brusselse Ordonnantie van 25 april 2019 tot regeling van de toekenning van gezinsbijslag.

3-52

Percentage kinderen die in theorie recht hebben op een sociale toeslag (bij de kinderbijslag) volgens hun woonplaats, Brusselse gemeenten, januari 2023

3.6.5. Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)

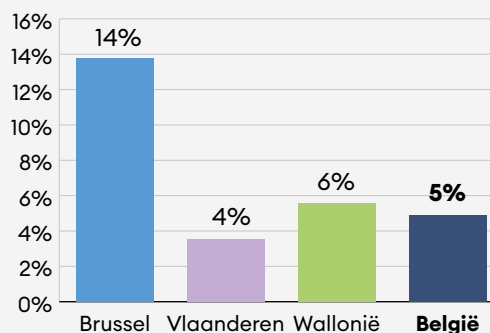
De inkomensgarantie voor ouderen (IGO) is een uitkering die onder bepaalde voorwaarden door de Federale Pensioendienst wordt toegekend aan 65-plussers wier inkomsten onvoldoende zijn om rond te komen^[70]. Op 1 januari 2024 ontvingen in het Brussels gewest 22,504 mensen een IGO^[71], onder wie 59 % vrouwen en 41 % mannen^[72].

Terwijl het aandeel personen van 65 jaar en ouder in de totale bevolking in het Brussels gewest kleiner is dan in de twee andere gewesten, krijgen zij in verhouding wel vaker een IGO (14 % in het Brussels gewest in 2024, wat bijna drie keer zo veel is dan in België in zijn geheel)

3-53.

3-53

Aandeel begunstigden van een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) in de bevolking van 65 jaar en ouder, België en gewesten, januari 2024

Bron: BISA; Federale Pensioendienst & Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

70 Naast inkomensvoorwaarden moet ook aan andere voorwaarden voldaan zijn om een IGO te kunnen krijgen, waaronder de werkelijke woonplaats van de begunstigde: de begunstigde moet een hoofdverblijfplaats in België hebben en er werkelijk en zonder onderbreking verblijven. Enkel verblijven in het buitenland van maximaal 29 dagen, al dan niet aaneengeschakeld, per kalenderjaar zijn toegestaan, waarvan de ontvanger de FOD Pensioenen steeds op voorhand moet verwittigen, anders verliest hij of zij de IGO. Voor meer informatie: <https://www.sfpd.fgov.be/nl/recht-op-pensioen/igo>

71 Op 31 december 2023 ontvingen 7 264 mensen een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB). Dat is een aanvullende steunmaatregel voor bejaarde personen met een laag inkomen en een handicap die een verlies aan zelfstandigheid veroorzaakt (bron: BISA; Iriscare).

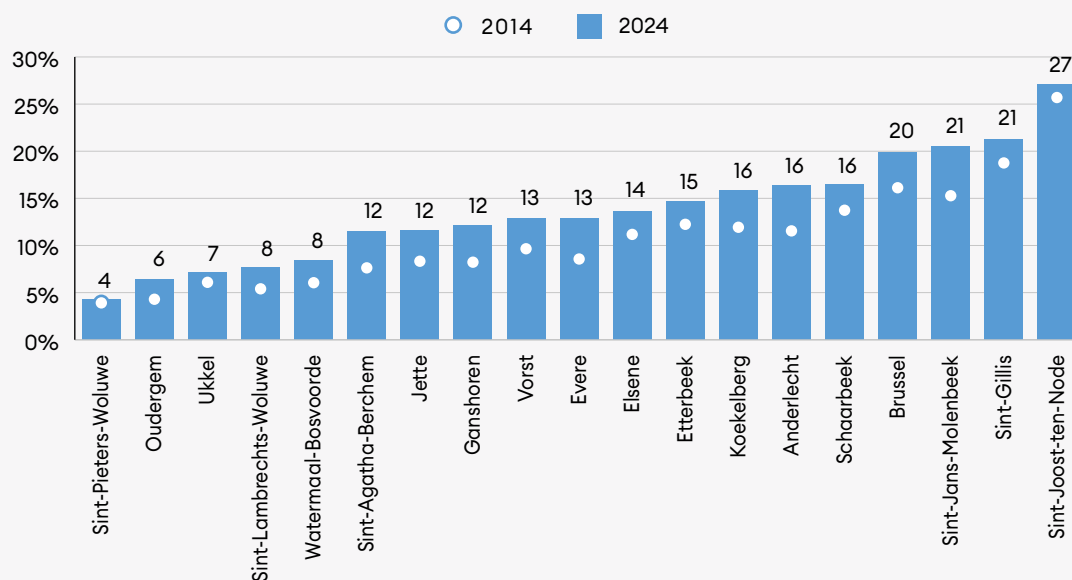
72 Bron: Federale Pensioendienst; Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. Het grotere aantal vrouwen dat een IGO ontvangt, moet hoofdzakelijk worden toegeschreven aan hun grotere vertegenwoordiging in de bevolking van 65 jaar en ouder. Uitgedrukt in procenten op het totale aantal personen binnen deze leeftijdscategorie (65-plussers) is het verschil echter beperkt: op 1 januari 2024 ontving 13,5% van de mannen en 14% van de vrouwen een IGO. Bron: BISA, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Binnen het Brussels gewest varieert het aandeel personen van 65 jaar en ouder met een IGO sterk tussen de gemeenten: het gaat van 4 % in Sint-Pieters-Woluwe naar 27 % in Sint-Joost-ten-Node **3-54**.

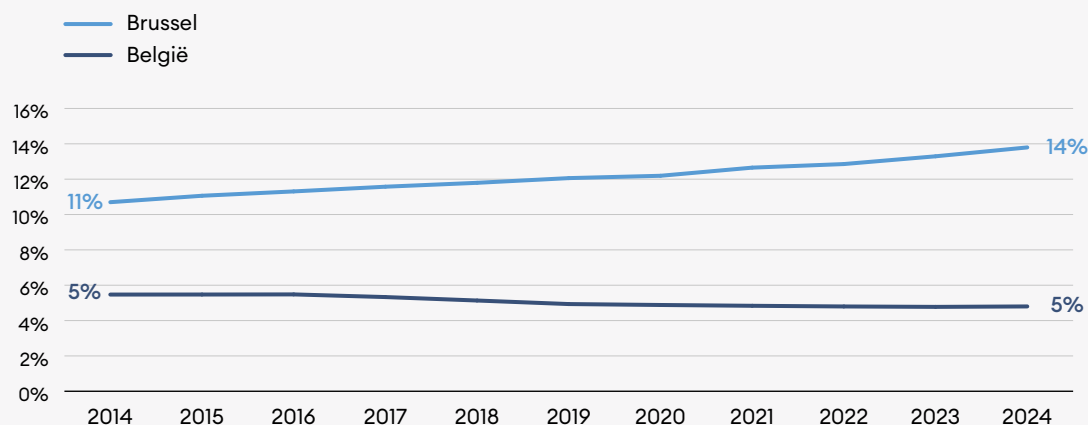
Het aandeel personen in het Brussels gewest met een IGO is tussen 2014 en 2024 sterk toegenomen, terwijl het percentage voor België stabiel bleef **3-55**.

3-54

Percentage begunstigden van een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) bij de bevolking van 65 jaar en ouder, per Brusselse gemeente, januari 2014 en 2024

3-55

Evolutie van percentage personen van 65 jaar en ouder dat een IGO krijgt, Brussels gewest en België, 2014-2024

3.7. MENSEN DIE RECHT HEBBEN OP EEN VERHOOGDE TEGEMOETKOMING VOOR GENEESKUNDIGE VERZORGING

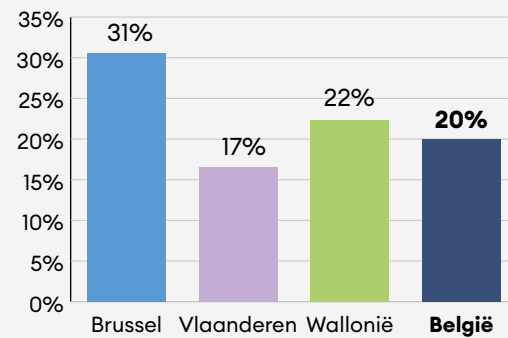
Het aantal **rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming** voor geneeskundige verzorging kan als indicator worden gebruikt van het aantal mensen dat in financieel moeilijke omstandigheden leeft. Er zijn drie mogelijke voorwaarden die recht geven op deze verhoogde tegemoetkoming: (1) aanspraak maken op bepaalde uitkeringen (**leefloon, equivalent leefloon, IGO, tegemoetkoming voor personen met een handicap**, verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap); (2) het statuut van wees of niet-begeleide minderjarige vreemdeling; of (3) een laag inkomen. Voor de eerste twee categorieën wordt het recht op een verhoogde tegemoetkoming automatisch toegekend aan de gerechtigden en hun personen ten laste. Mensen met een laag inkomen die geen automatisch recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming moeten een aanvraag indienen en verkrijgen het recht na een onderzoek van de inkomens van het huishouden.

Op 31 december 2024 telde het Brussels gewest 383 613 rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming (gerechtigden en personen ten laste). 46 % van hen is rechthebbende omwille van het sociaal statuut (leefloon, equivalent leefloon, IGO, enz.), 54 % omwille van een laag inkomen^[73].

In totaal heeft 31 % van de Brusselse bevolking het statuut van rechthebbende op een verhoogde tegemoetkoming. Dit percentage ligt hoger dan in Vlaanderen (17 %) en Wallonië (22 %) **3-56**.

3-56

Percentage rechthebbenden van een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige verzorging in de totale bevolking, België en gewesten, 31 december 2024

Bron: RIZIV; Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Het aantal personen dat recht heeft op een verhoogde tegemoetkoming verschilt naargelang de leeftijd. In het Brussels gewest gaat het om 40 % van de minderjarigen, en 35 % van de 65-plussers **3-57**.

3-57

Aantal en aandeel personen dat recht heeft op een verhoogde tegemoetkoming volgens leeftijd, Brussels gewest, 31 december 2024

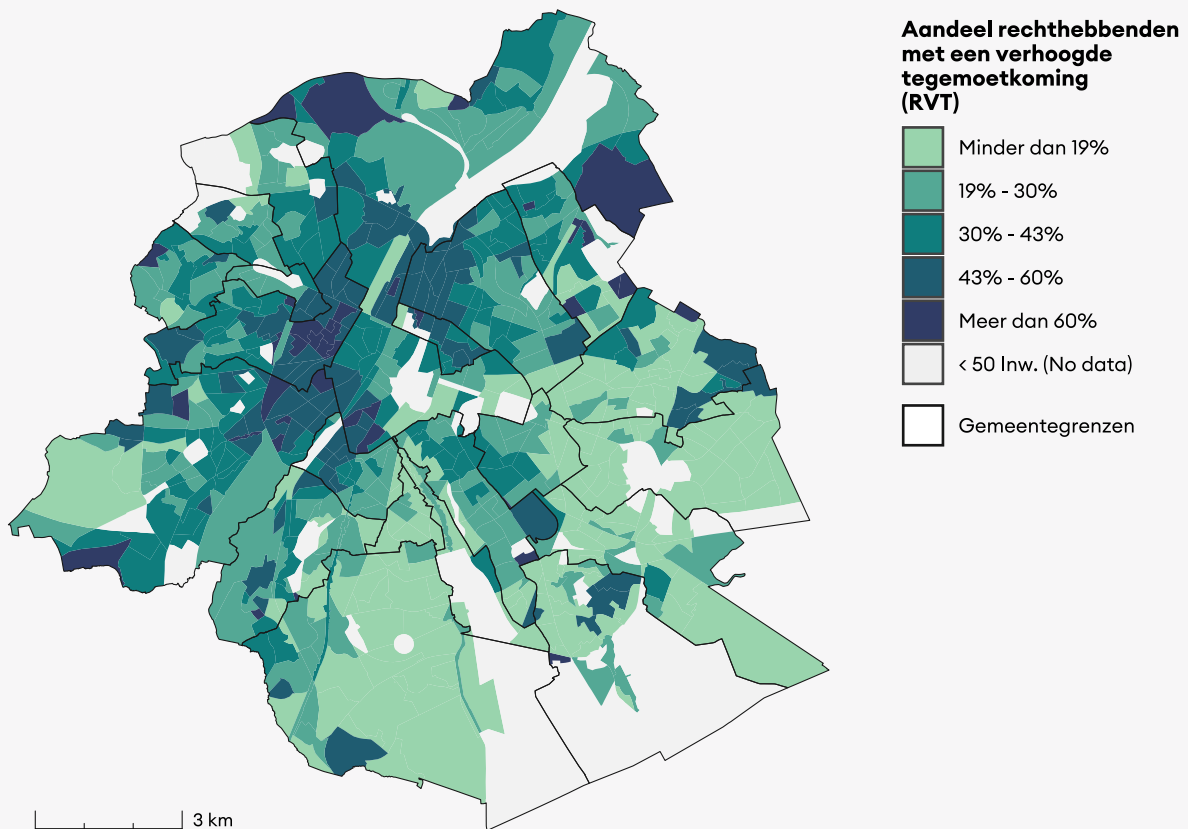
Leeftijdscategorieën	Aantal	Aandeel
0-17 jaar	107 210	40 %
18-29 jaar	67 377	30 %
30-44 jaar	71 197	24 %
45-64 jaar	89 737	30 %
65 jaar en ouder	58 414	35 %
Totaal	393 935	31 %

Bron: RIZIV en Statbel; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

73 Bron: Statistiekenportaal van het RIZIV "Statistieken over personen aangesloten bij een ziekenfonds", <https://www.riziv.fgov.be/nl/webtoepassingen/statistieken-over-personen-aangesloten-bij-een-ziekenfonds>, berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

3-58

Percentage rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige verzorging onder de bevolking die door de ziekteverzekering wordt gedekt, per statistische sector, Brussels gewest, 2023

Bron: InterMutualistisch Agentschap. Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Kaart **3-58** toont het percentage **rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming** (dit keer onder de personen die door de Belgische ziekteverzekering worden gedekt), per statistische sector, in 2023. Dit percentage lijkt bijzonder hoog te liggen in de **arme sikkel**. Ook andere statistische sectoren vertonen hoge percentages, vooral sectoren met veel sociale huisvesting.

3.8. NON TAKE-UP VAN SOCIALE RECHTEN EN SOCIALE ONDERBESCHERMING

Een aantal mensen in armoede ontvangt geen enkele uitkering, hoewel zij er wel voor in aanmerking komen. Op die manier hebben deze personen geen toegang tot de hulp en diensten waar ze een beroep op zouden kunnen doen en bevinden zich dus in een situatie van non take-up van sociale rechten.

Het themarapport “Inzichten in non take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels gewest” (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2017) bracht aan de hand van een

uitgebreide kwalitatieve enquête en kwantitatieve analyse tal van factoren in kaart die aan de basis liggen van die non take-up (recht niet gekend, recht niet aangevraagd, geen toegang gekregen tot het recht, het recht niet aangeboden gekregen^[74]) van verschillende sociale basisrechten (hulp bij huisvesting, opleiding, werkloosheidsverzekering, sociale bijstand en leefloon, verplichte ziekteverzekering).

Verscheidene typische situaties van non take-up werden geïdentificeerd voor verschillende sociale rechten. Hoe vaak en wanneer die non take-up zich voordoet, verschilt sterk van het ene sociale recht tot het andere. Wie zich in een situatie van non take-up bevindt, loopt hoe dan ook een groter risico op bestaansonzekerheid.

Een analyse van de socio-administratieve trajecten van kwetsbare groepen in het kader van dit themarapport bracht vaak instabiele trajecten aan het licht met vele statuswijzigingen (naar werk, naar werkloosheid, naar een opleiding, naar een leefloon, naar een ziekte- of invaliditeitsuitkering enz.). Er werd een longitudinale opvolging uitgevoerd van de socio-economische situatie van (door de RVA) gesanctioneerde werklozen en begunstigen van een leefloon in het Brussels gewest, over een periode van twee jaar (2010-2012) op basis van gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). In beide groepen wijzigde het statuut van de meeste personen (respectievelijk meer dan 65 % en 60 %) meermaals (minstens twee keer) in de loop van de opvolgingsperiode. Na de twee observatiejaren is het sociale zekerheidsstatuut van een aanzienlijk deel (19 % en 15 %) onbekend. De personen in kwestie lopen een risico op sociale onderbescherming, en de frequente statuutwijzigingen vergroten het risico op de non take-up van sociale rechten. In bepaalde gevallen kan een langdurige non-take-up resulteren in uitsluiting van sociale rechten (bv. door verlies van huisvesting).

Ondanks hun cruciale en vaak dringende behoefte aan hulp of inkomen, bevinden veel mensen die in bestaansonzekerheid of armoede leven zich in een situatie van non take-up. Uit de studie van het Observatorium blijkt dat de digitalisering en dematerialisering van diensten en procedures tot situaties van non-take-up en uitsluiting van sociale rechten kunnen leiden of ze verergeren of verlengen. De eerste lockdown in het kader van de COVID-19-crisis bracht dit soort veranderingen in de dienstverlening in een stroomversnelling (Deprez *et al.*, 2020, Noël,

2021, Fortunier et Réa, 2021), met een verhoogd risico op verergering van situaties van non-take-up van rechten en diensten, en een grotere afstand tussen de staat en de burgers tot gevolg (Deville, 2019).

Verscheidene specifieke factoren kunnen bijdragen tot de non take-up van sociale rechten. Enkele voorbeelden: tegenstrijdige informatie, zeer selectieve voorwaarden om in aanmerking te komen, wachttijden van procedures voor aanvragen en het behoud van rechten, doorverwijzingen tussen diensten en overheden, complexe procedures voor aanvragen en het behoud van rechten, de frequentie van en het aantal te ondernemen stappen, toegankelijkheidsmodaliteiten voor de diensten (uurregeling, afspraken, wachtrijen enz.), online procedures, dossiers die niet worden opgevolgd, controles en sancties, een wijziging van de gezinssamenstelling of het inkomen van andere gezinsleden, tijdelijk foutieve informatie in de administratieve databanken, fouten, wetwijzigingen enz. Hoe complexer een recht is en hoe meer voorwaarden eraan verbonden zijn, hoe groter het risico op non-take-up. Wanneer sociale basisuitkeringen aan steeds meer voorwaarden worden gekoppeld en complexer worden (recht op werkloosheidsverzekering, ziekte- en invaliditeitsverzekering, uitkeringen voor personen met een handicap) neemt het risico op bestaansonzekerheid toe.^[75]

In het verlengde van die moeilijkheden of van de strengere voorwaarden voor de toegang tot of het behoud van sociale rechten, bracht de studie van het Observatorium een verschuiving van situaties van non-take-up naar situaties van sociale onderbescherming in kaart, waarbij mensen steeds verder en blijvend verwijderd raken van het sociale zekerheidssysteem en meer algemeen van het systeem van sociale bescherming in de brede zin van het woord.

De resultaten van verschillende kwantitatieve studies, steunend op ramingen die een grootteorde schetsen, bevestigen dat een bijzonder groot aantal mensen in bestaansonzekerheid in België zich in een situatie van non-take-up van sociale rechten bevindt. Voor het hele land wordt de non-take-up van het leefloon geschat op zo'n 46 %. Dat wil zeggen dat bijna de helft van de mensen die ervoor in aanmerking komt, dat recht niet opneemt (Van den Broeck *et al.*, 2024). De TAKE-studie (2022) bevat ook geraamde percentages van non-take-up van andere rechten. Zo wordt het aandeel mensen die aanspraak kunnen maken op de inkomensgarantie

74 Op basis van de bestaande literatuur en factoren die reeds zijn vastgesteld door het Odenore en Warin, P. (2014).

75 Observatorium voor gezondheid en welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2017.

voor ouderen (IGO) en dat recht niet opnemen, geschat op ongeveer 50 %. Voor rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming bedraagt het percentage non-take-up, ondanks een verplichte proactiviteit en een gedeeltelijke automatisering van dat recht, ongeveer 45 % bij mensen op beroepsactieve leeftijd en 24 % bij 65-plussers.

3.9. OVERMATIGE SCHULDENLAST

Overmatige schuldenlast is een belangrijke problematiek in het Brussels gewest die veel mensen in armoede treft. Een overmatige schuldenlast heeft een aanzienlijke impact op allerlei levensdomeinen, veroorzaakt een snelle verslechtering van de levensomstandigheden en leidt tot veel leed en een juridische strijd. Loonbeslag, inbeslagname van eigendommen, afsluiten van elektriciteit, uithuiszettingen ... zijn allemaal mogelijke gevolgen die de situatie van personen die al in moeilijke levensomstandigheden verkeren nog verder verergeren. De oorzaken ervan zijn onder meer te vinden in een inkomen dat ontoereikend is voor de noodzakelijke uitgaven, tegenslagen in het leven, moeilijkheden met budgetbeheer, geërfde schulden, problematische invorderingspraktijken (schulden voor energie, water,

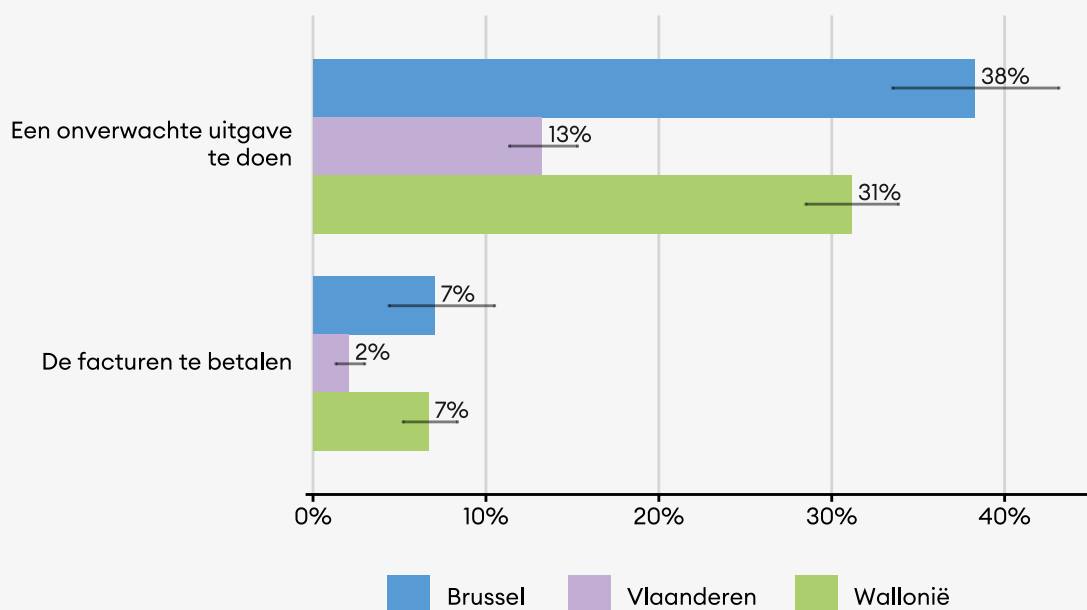
bankschulden, belastingsschulden, de schuldingindustrie), kwetsbaarheid voor agressieve en misleidende handelspraktijken en non-take-up van rechten en hulp bij schulden (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2024).

Helaas bestaan er, met uitzondering van geregistreerde kredietschulden (zie verder), geen officiële gegevens over deze problematiek in het Brussels gewest en zijn de gegevens die wel beschikbaar zijn te partieel om een correcte algemene schatting van de omvang van het probleem van overmatige schuldenlast te kunnen maken, wat bijdraagt tot de onzichtbaarheid van het fenomeen. We beschikken evenwel over de volgende aanwijzingen:

- 1) De EU-SILC-enquête reikt enkele globale indicatoren aan over het onderwerp. Uit de gegevens (EU-SILC 2024) blijkt dat ongeveer 7 % van de Brusselse bevolking zijn rekeningen niet tijdig kan betalen (eveneens 7 % in Wallonië, en 2 % in Vlaanderen). 38 % van de Brusselse bevolking zou geen onverwachte uitgave kunnen doen (tegenover 13 % in Vlaanderen en 31 % in Wallonië) **3-59**.
- 2) Er zijn gegevens beschikbaar via een aantal schuldbemiddelingsdiensten (aantal aanvragen, profiel van de gebruikers, soorten schulden enz.). Het Observatorium voor Gezondheid

3-59

Percentage personen dat in een huishouden woont dat facturen niet op tijd kan betalen of dat geen onverwachte uitgaven kan doen, per gewest, 2024

en Welzijn van Brussel-Hoofdstad heeft in 2021, in samenwerking met het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en enkele schuldbemiddelingsdiensten, een dossier uitgebracht waarin de bestaande gegevens voor het Brussels gewest onder de loep worden genomen om een beter inzicht te krijgen in het profiel van de mensen met een overmatige schuldenlast, de aard van hun schulden, factoren die een aanleiding geven tot een overmatige schuldenlast enz.^[76]

De uit deze studie aangehaalde elementen zijn identiek aan die in de vorige edities van de Welzijnsbarometer. Het gaat overigens om niet-exhaustieve gegevens die niet geactualiseerd konden worden aangezien een gecentraliseerde databank ontbreekt. In het licht van de gegevens die wel beschikbaar zijn en door de Dienst Schuldbemiddeling van Brussel-Stad ter beschikking werden gesteld, lijken de resultaten die in de Welzijnsbarometer van 2021 werden voorgesteld nog steeds valabel. Het profiel van de begunstigen en de aard van hun schulden verschilt amper in 2024 (zonder rekening te houden met het publiek dat zich tot de Cel Energie wendt). Het aantal aanvragen blijft echter toenemen en de dossiers worden steeds complexer, onder meer door het gewicht van andere psychosociale problemen en een toename van psychische problemen. De bemiddelingsdienst

werd in 2024 het vaakst geconfronteerd met schulden voor gezondheidszorg en energieschulden. De dienst noteerde in de afgelopen twee jaar een lichte stijging van het aandeel van die soorten schulden. Als ook de aanvragen bij de Energiecel mee in rekening zouden worden gebracht zou de stijging van de energieschulden nog opmerkelijker zijn (forse toename van nieuwe aanvragen in 2022 en 2023).

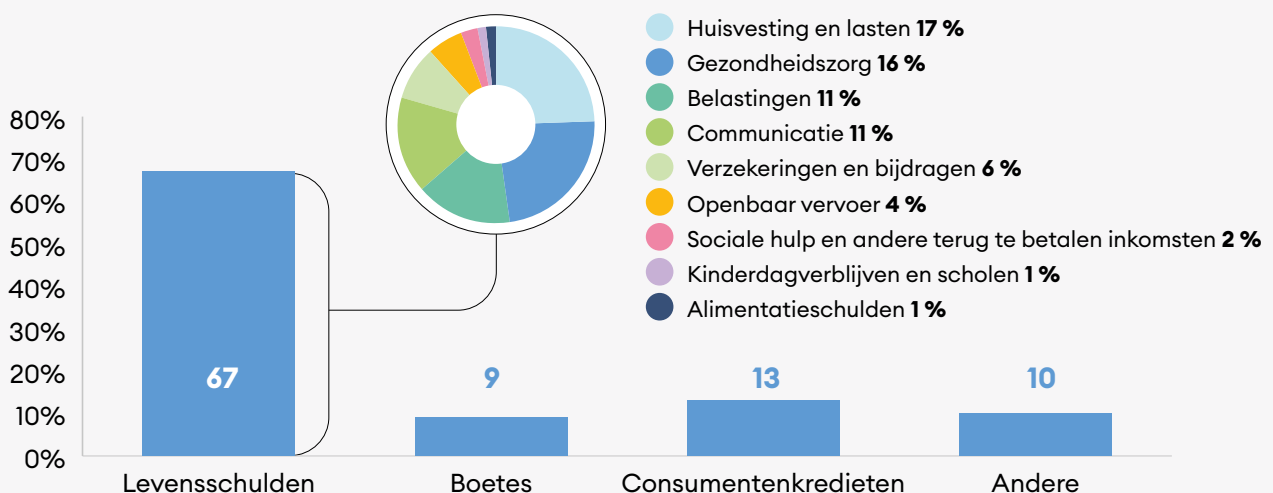
Meer algemeen bleek uit het dossier van het Observatorium uit 2021 dat de zogenaamde 'leefschulden' (samen beschouwd) het vaakst aan de basis liggen van situaties van overmatige schuldenlast onder het publiek dat zich wendt tot de schuldbemiddelingsdiensten die deelnamen aan de studie: twee derde van de schulden zijn in feite 'leefschulden', zoals schulden voor huisvesting en vaste kosten, gezondheidszorg, belastingen, communicatiekosten, verzekeringen, vervoerskosten, uitstaande schulden die moeten worden terugbetaald, kosten van crèches en scholen en achterstallige alimentatiegelden. Krediet schulden of andere consumentenkredieten vertegenwoordigen op zich 13 % van de schulden van de bestudeerde groep **3-60**.

Hoewel 'leefschulden' frequenter voorkomen bij personen in situaties van armoede dan 'krediet schulden', blijven kredieten wel bepalende elementen die een overmatige schuldenlast kunnen

76 Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2021).

3-60

Verdeling van de schulden volgens aard, schuldbemiddelingsdiensten van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

verergeren of uitlokken. Schuldbemiddelaars op het terrein stellen vast dat mensen in precare situaties bijzonder kwetsbaar zijn voor consumentenkredieten om in hun basisbehoeften te kunnen voorzien of hun achterstallige facturen te betalen.

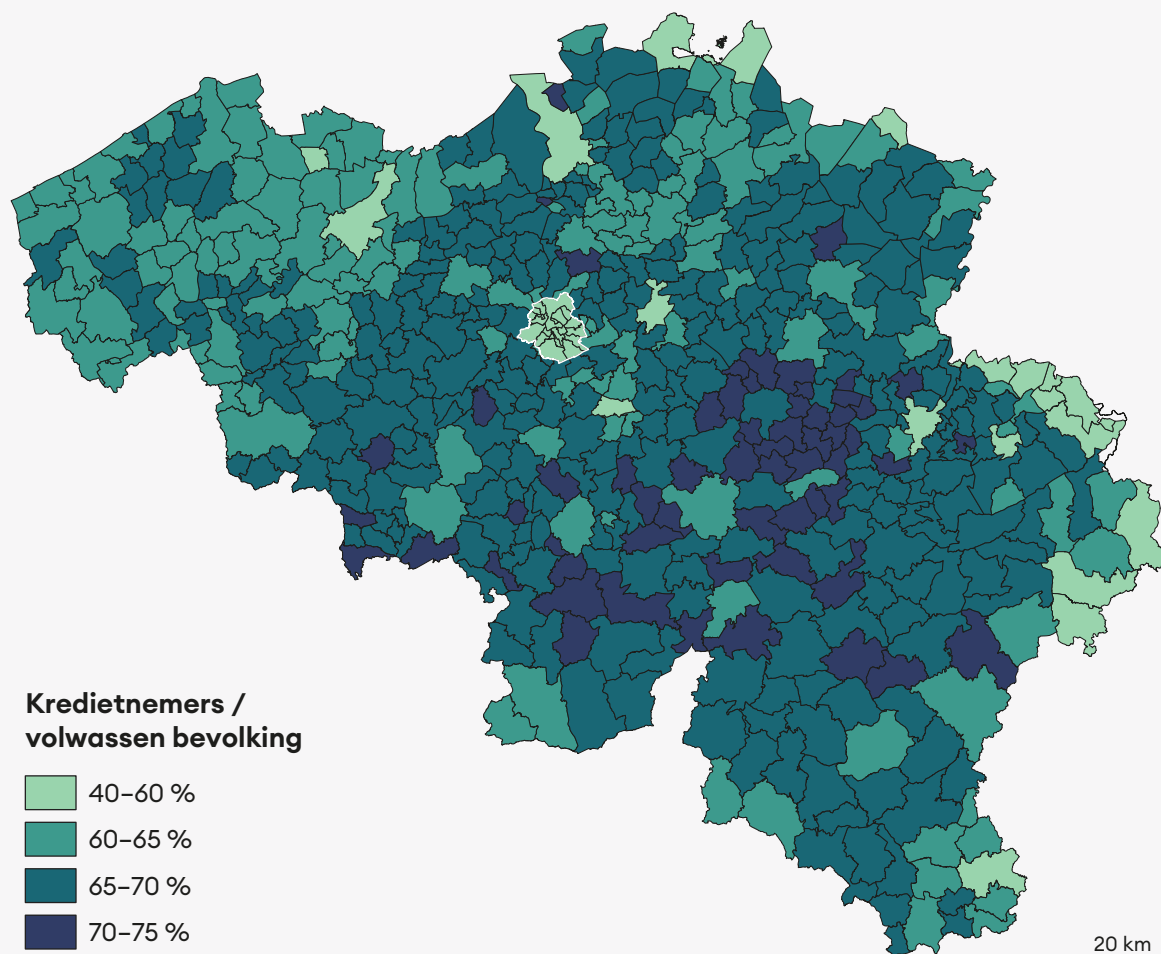
De **Centrale voor kredieten aan particulieren** van de Nationale Bank van België is een van de instrumenten die door de Belgische autoriteiten werden ingevoerd in de strijd tegen overmatige schuldenlast bij particulieren. De Centrale registreert alle hypothecaire kredieten en consumentenkredieten voor privédoeleinden, aangegaan door fysieke personen in België. De Centrale registreert eveneens de eventuele achterstallige aflossingen die uit deze kredieten voortvloeien.

Uit een analyse van de gegevens van de Centrale voor kredieten aan particulieren (2023) blijkt dat er in het Brussels gewest verhoudingsgewijs minder kredietnemers zijn (50 % van de volwassen bevolking) dan elders in België (63 %).^[77] Kaart **3-61** illustreert deze vaststelling eveneens.

77 Bron: NBB (2023).

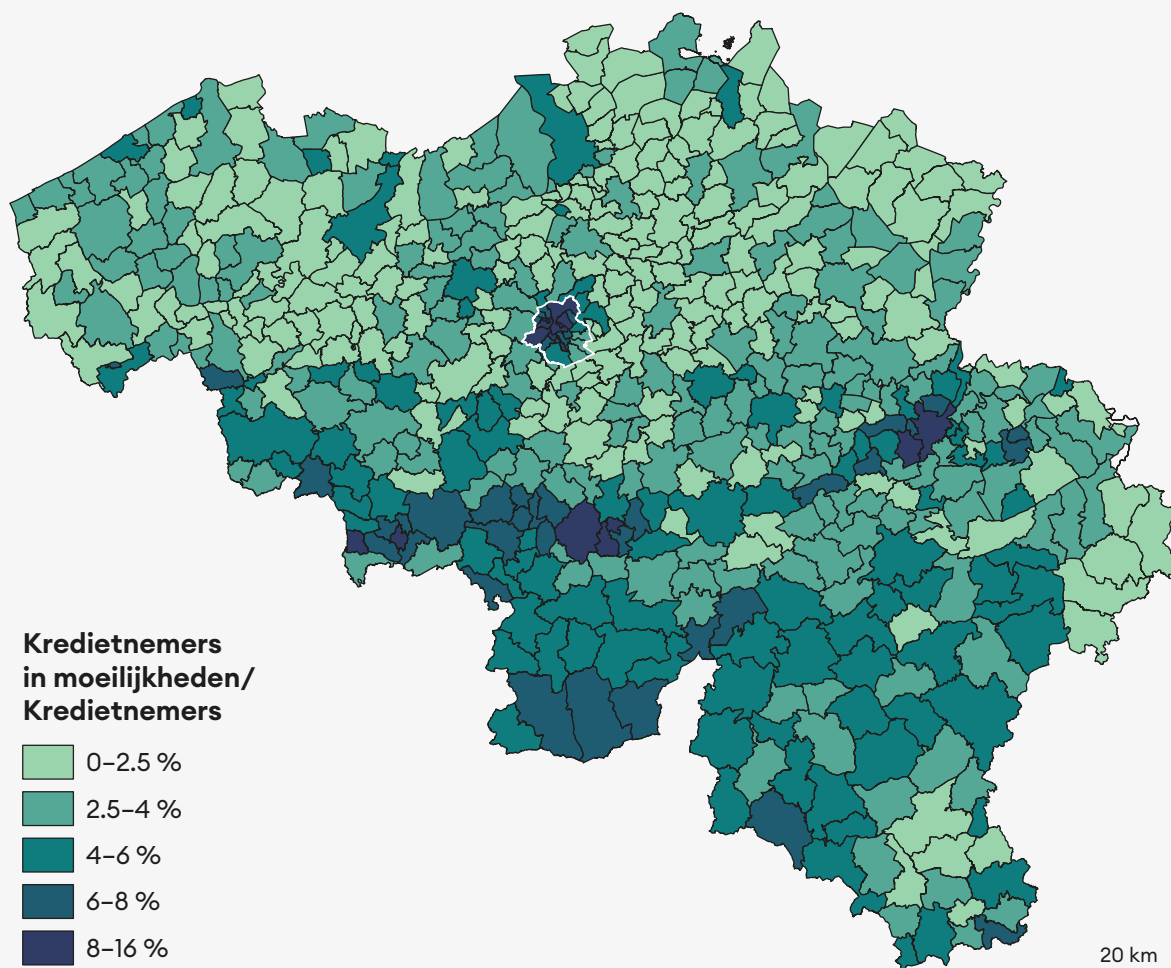
3-61

Aandeel kredietnemers (hypothecaire lening en consumentenkrediet) bij de volwassen bevolking, Belgische gemeenten, 2023

3-62

Percentage kredietnemers met aflossingsproblemen op het totaal aantal kredietnemers (%), Belgische gemeenten, 2023

Bron: Centrale van de kredieten aan particulieren; Belgische Nationale Bank, berekeningen en cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

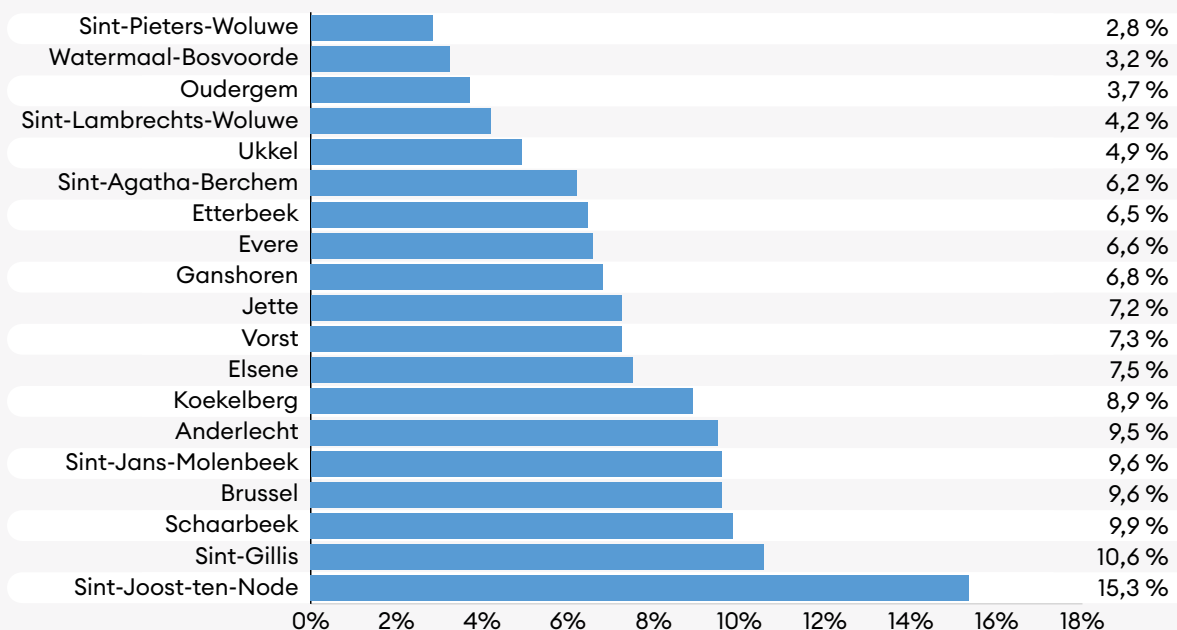
De kredietnemers in het Brussels gewest hebben echter vaker aflossingsproblemen (minstens één achterstallig krediet) dan in heel België (7,8 % in het Brussels gewest tegenover 4,1 % in België), zie kaart [3-62](#).

3,9 % van de meerderjarige bevolking in het Brussels gewest heeft moeite om een lening af te betalen, tegenover 2,6 % in België. Dat hogere cijfer heeft wel alleen betrekking op consumentkredieten en niet op hypothecaire leningen.

Het aandeel van de kredietnemers met een betalingsachterstand voor minstens één lening op het totale aantal kredietnemers (met ten minste één lening) verschilt ook aanzienlijk tussen de Brusselse gemeenten en toont het nauwe verband aan tussen de aflossingsmoeilijkheden enerzijds en de omvang van de armoede in de gemeente anderzijds: dit aandeel varieert van 3 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 15 % in Sint-Joosten-Node [3-63](#).

3-63

Percentage kredietnemers met aflossingsproblemen ten opzichte van het totale aantal kredietnemers per gemeente, Brussels gewest, 2023

Bron: Belgische Nationale Bank (BNB), Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

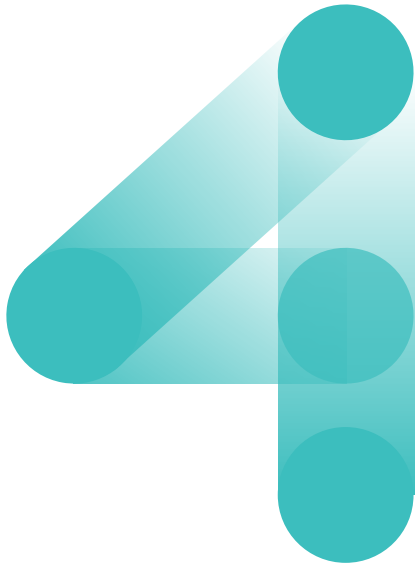
Een **collectieve schuldenregeling (CSR)** is een gerechtelijke procedure om de financiële situatie van de schuldenaar te herstellen door die persoon – voor zover mogelijk – in staat te stellen zijn/haar schulden te betalen met behoud van menswaardige levensomstandigheden voor de persoon (en diens gezin). Als aan bepaalde voorwaarden is voldaan, stelt de arbeidsrechter een schuldbemiddelaar aan om met de schuldeisers tot een aflossingsplan te komen.

Er wordt vrij weinig gebruikgemaakt van deze procedure: ze is niet alleen complex, maar wordt ook vaak gezien als ‘repressief en bestraffend’ en met onvoldoende begeleiding. Een van de problemen is dat het aan de schuldenaar toegekende leefgeld vaak te laag is om nog een menswaardig leven te kunnen leiden (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2024).

In 2023 bevonden zich in België 54 023 personen in een situatie van collectieve schuldenregeling, waarvan 2 783 in het Brussels gewest.^[78] Let wel: niet alle mensen in collectieve schuldenregeling hebben een geregistreerde betalingsachterstand. Een groot deel van hen verkeert in een situatie van overmatige schuldenlast door andere schulden dan kredieten (schulden voor gezondheidszorg, huur, vaste kosten enz. – zie hierboven en Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2021). Ondanks het grotere aantal kredietnemers met aflossingsproblemen in het Brussels gewest en, in het algemeen, de minder gunstige sociale situatie van de bevolking, is het percentage inwoners dat zich in een collectieve schuldenregeling (CSR) bevindt, lager in het Brussels gewest (0,3 %) dan in Vlaanderen (0,6 %) en Wallonië (0,8 %).^[79]

78 Bron: Centrale voor kredieten aan particulieren; Nationale Bank van België.

79 Bron: Federaal Planbureau: <https://indicators.be>, berekeningen op basis van de gegevens van de Nationale Bank van België (cijfers van 2022).

De arbeidsmarkt

voor een deel samen met de ongunstige positie van de Brusselaars op de arbeidsmarkt. Enerzijds is een aanzienlijk deel van de Brusselaars werkloos en liggen de bedragen van de sociale uitkeringen en de meeste minimumvervangingsinkomens (voor rechthebbenden) onder of dicht bij de [armoederisicogrens](#) (→ hoofdstuk 3). Anderzijds bevinden heel wat mensen zich in een preciaire werksituatie, die niet toelaat om uit armoede en bestaansonzekerheid weg te raken.

Dit hoofdstuk zoomt eerst in op de [armoederisicocijfers](#) naargelang het activiteitsstatuut in het Brussels gewest (→ deel 4.1) en op het bevolkingsaandeel dat in een gezin leeft waarvan de leden op arbeidsactieve leeftijd een lage werkintensiteit hebben (→ deel 4.2), uitgaande van de cijfers van de SILC-enquête. Vervolgens belichten we aspecten als activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad naargelang verschillende sociaaleconomische kenmerken, op basis van

gegevens van de Enquête naar de arbeidskrachten (→ deel 4.3). De twee volgende delen behandelen de werkloosheidscijfers op basis van de administratieve gegevens (werklozen die ingeschreven zijn bij de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling – Actiris in het Brussels gewest) in de grote steden en per gemeente (→ deel 4.4), en de evolutie en kenmerken van Brusselse werkzoekenden (→ deel 4.5). Tot slot schetst → deel 4.6 de indicatoren voor precair werk, eveneens op basis van enquêtegegevens (SILC en de Enquête naar de arbeidskrachten).

De aspecten met betrekking tot de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen (beperking tot 2 jaar) zijn in het vorige hoofdstuk aan bod gekomen, → deel 3.6.3.c (pagina's 70-76).

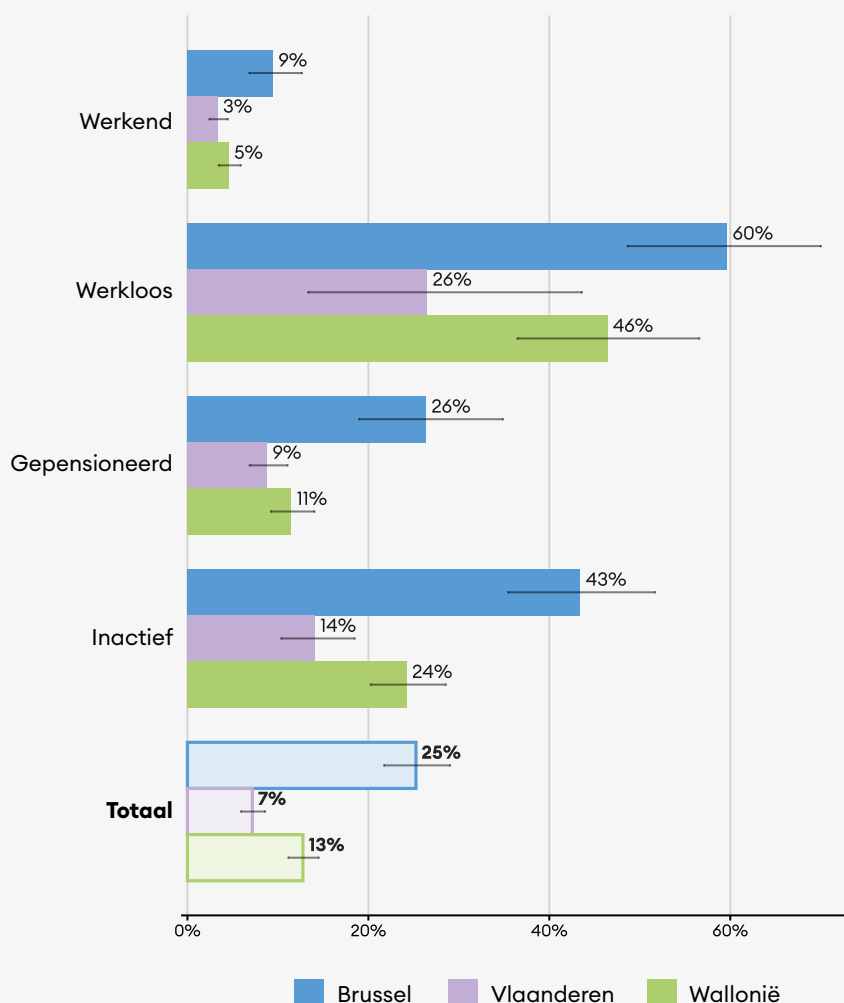
4.1. ARMOEDERISICOCIJFER NAARGELANG ACTIVITEITSSTATUUT

Werklozen in Brussel lopen een hoger armoederisico dan in de twee andere gewesten: In 2024 liep 60 % van de Brusselse werklozen het risico op armoede. In Vlaanderen ging dat om 27 % en in Wallonië om 46 % **4-1**. Ook het aandeel werkenden die in armoede leven, is groter dan in de andere twee gewesten. Ter herinnering: de **armoederisicocijfers** worden berekend op basis

van de inkomens van alle gezinsleden samen en niet op basis van hun individuele inkomen. De verschillen tussen de activiteitsstatuten zouden dus nog groter kunnen zijn als we het individuele inkomen in aanmerking zouden nemen en niet het gezinsinkomen.

4-1

Armoederisicocijfer van personen ouder dan 16 jaar volgens hun meest voorkomende arbeidsstatuut dat jaar, per gewest

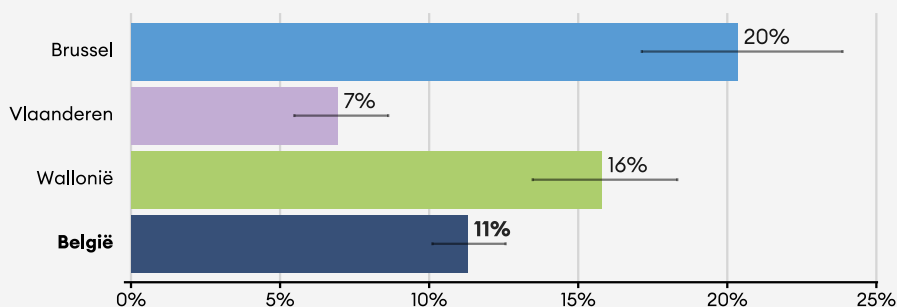
4.2. PERSONEN DIE DEEL UITMAKEN VAN EEN HUISHOUDEN MET EEN ZEER LAGE ARBEIDSINTENSITEIT

Eén op vijf inwoners van het Brussels gewest leeft in een huishouden waarvan de leden op arbeidsactieve leeftijd een lage werkintensiteit hebben ('low work intensity' – LWI). Dat betekent dat zij gedurende de laatste 12 maanden aan

minder dan 20 % van hun arbeidspotentieel werkten^[80]. Het percentage in kwestie ligt aanzienlijk lager in Vlaanderen (7 %) en iets lager in Wallonië (16 %) **4-2**.

4-2

Percentage van de bevolking dat in een huishouden leeft waarvan de leden op arbeidsactieve leeftijd een zeer lage werkintensiteit hebben, België en gewesten, 2024

Bron: Statbel, SILC 2024

4.3. DE ACTIVITEITS-, TEWERKSTELLINGS- EN WERKLOOSHEIDSGRAAD

De activiteitsgraad, de tewerkstellingsgraad en de werkloosheidsgraad worden samen gebruikt om de positie van een bevolking op de arbeidsmarkt te beschrijven (voor de definities, zie kader **4-1**). Het is belangrijk op te merken dat de bepaalde aspecten van de definities van

werkloosheid, tewerkstelling en activiteit verschillen naargelang de gebruikte bronnen. Het verschil tussen de definitie van 'werkloosheid' volgens het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en die van 'administratieve werkloosheid' wordt verduidelijkt in kader **4-2**.

80 Volgens de nieuwe versie van de LWI is een persoon op arbeidsactieve leeftijd iemand van 18 tot 64 jaar, met uitzondering van studenten van 18 tot 24 jaar en personen die zich als gepensioneerd beschouwen of die een pensioen ontvangen (met uitzondering van zij die een *overlevingspensioen* ontvangen) en met uitzondering van inactieve personen van 60 tot 64 jaar die in een huishouden wonen waarvan de hoofdinkomsten uit pensioenen bestaan.

KADER 4-1

DEFINITIE VAN DE ACTIVITEITS-, TEWERKSTELLINGS-, EN WERKLOOSHEIDSGRAAD

De activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad in het Brussels gewest hebben betrekking op de mensen die er wonen – de Brusselaars – ongeacht of zij in Brussel of elders werken, of niet werken. Onderstaand schema 4-3 toont de verdeling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (tussen 15 en 64 jaar⁸¹) in de categorieën op basis waarvan deze verschillende graden berekend worden.

De **activiteitsgraad** is het aandeel van de zogenaamd ‘actieve’ bevolking, d.w.z. de mensen die beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt, ongeacht of ze werken (werkende actieve bevolking) of werkloos zijn (niet-werkende actieve bevolking), op de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd. Een lage activiteitsgraad bijvoorbeeld betekent dat een groot aandeel van de bevolking ‘inactief’ is en dus niet beschikbaar is op de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld arbeidsongeschikte personen, personen in opleiding of studenten, bruggepensioneerden, huismannen/-vrouwen enz.).

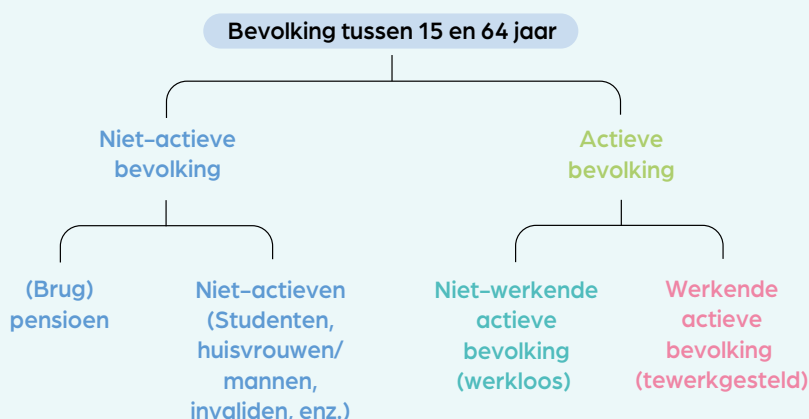
De **tewerkstellingsgraad** is het aandeel personen met een job (werkende actieve bevolking) in de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd. We merken op dat

‘werkenden’ volgens het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) (en dus ook in de enquête naar de arbeidskrachten) personen zijn die minstens één uur hebben gewerkt in de referentieweek.

De **werkloosheidsgraad** is het percentage werklozen (niet-werkende actieve bevolking) in de actieve bevolking. In tegenstelling tot de tewerkstellingsgraad, bestaat de noemer die wordt gebruikt voor de berekening van de werkloosheidsgraad dus alleen uit de zogenaamde ‘actieve’ bevolking van 15-64 jaar, ofwel iedereen die beschikbaar is voor de arbeidsmarkt (en niet de volledige bevolking van 15-64-jarigen). De werkloosheidsgraad kan op verschillende manieren dalen: door een toename van het aantal werkenden (en een statuutswijziging van werkloze naar werkende), door een kleiner wordende actieve bevolking (bijvoorbeeld omdat mensen van statuut wijzigen en van werkloosheid naar inactiviteit veranderen), of beide. Het kan dus voorkomen dat bij een gelijk blijvende tewerkstellingsgraad de werkloosheidsgraad toch daalt wanneer personen met het statuut van werkloze overgaan naar het statuut inactief. Deze twee indicatoren geven dus andere informatie weer.

81 Let wel: aangezien de leerplicht in België geldt tot 18 jaar en de huidige pensioenleeftijd op 66 jaar is vastgelegd, is het misschien aangewezen om deze leeftijdsgroep (15-64 jaar) die internationaal als standaard wordt gehanteerd, te herzien.

4-3 De verschillende categorieën van de bevolking op beroepsactieve leeftijd

Activiteitsgraad: $(\text{Actieve bevolking} / \text{Bevolking 15-64 jaar}) * 100$

Tewerkstellingsgraad: $(\text{Werkende actieve bevolking} / \text{Bevolking 15-64 jaar}) * 100$

Werkloosheidsgraad: $(\text{Niet-werkende actieve bevolking} / \text{Actieve bevolking}) * 100$

KADER 4-2

WERKLOOSHEID VOLGENS HET INTERNATIONAAL ARBEIDSBUREAU (IAB) EN HET BEGRIP ADMINISTRATIEVE WERKLOOSHEID

Al naargelang de gebruikte gegevensbron, worden werkloosheid, tewerkstelling en activiteit op een andere manier gedefinieerd. Zo is er een verschil tussen de cijfers uit de enquête naar de arbeidskrachten (EAK), die voor de positie op de arbeidsmarkt (→ delen 4-3 en 4-6) de specifieke definities van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) hanteert, en de cijfers uit administratieve gegevens (→ delen 4-4 en 4-5).

Volgens de **definitie van het IAB**, wordt iemand als werkloos beschouwd als hij of zij voldoet aan de drie volgende voorwaarden: geen werk hebben (geen uur gewerkt hebben gedurende een referentieweek), beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt (de persoon kan binnen een termijn van twee weken beginnen met werken) en actief op zoek zijn naar werk. Om te voldoen aan dit laatste criterium, moet de werkloze persoon in de loop van de laatste vier weken voorafgaand aan het gesprek met de enquêteur bepaalde 'actieve' methoden gebruikt hebben om werk te vinden. Een werkloze volgens het IAB hoeft dus niet noodzakelijk ingeschreven te zijn in een gewestelijk arbeidsbemiddelingskantoor (Actiris, Forem, VDAB of ADG). Omgekeerd wordt een persoon die wel als werkzoekende is ingeschreven in een arbeidsbemiddelingskantoor, maar niet voldoet aan alle drie de bovenvermelde criteria, niet bij de werkloze bevolking gerekend. In dit laatste geval wordt die persoon zonder werk als inactief beschouwd door het IAB.

De **administratieve werkloosheid** is gebaseerd op gegevens van de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten en telt alle **niet-werkende werkzoekenden** (NWWZ) die zijn ingeschreven bij deze arbeidsbemiddelingsdiensten (Actiris in het Brussels gewest).

De keuze voor het gebruik van administratieve gegevens of gegevens uit enquêtes hangt voornamelijk af van de beschikbaarheid. De werkloosheidsgraad per gemeente kan bijvoorbeeld enkel berekend worden op basis van administratieve gegevens, terwijl de werkloosheidsgraad (net zoals de activiteits- en tewerkstellingsgraad) opgedeeld volgens bepaalde kenmerken (onderwijsniveau, nationaliteit, ...) gemakkelijker berekend kan worden op basis van de enquête naar de arbeidskrachten (EAK) die de definities van het IAB hanteert. Deze enquête maakt het ook mogelijk om bepaalde op Europees niveau gedefinieerde indicatoren te berekenen en om internationale vergelijkingen uit te voeren.

4.3.1. Algemeen

De **activiteitsgraad** van de Brusselse bevolking tussen 15 en 64 jaar bedroeg 67 % in 2024 **4-4**. 33 % van de Brusselaars in die leeftijdscategorie is dus ‘niet actief op de arbeidsmarkt’: het gaat dan zowel om studenten (bij de jongeren), als om huismannen en -vrouwen, mensen in invaliditeit, (brug)gepensioneerden (bij de ouderen) enz. De activiteitsgraad in het Brussels gewest ligt onder die van Vlaanderen (74 %) en is gelijk aan het percentage in Wallonië (66 %).

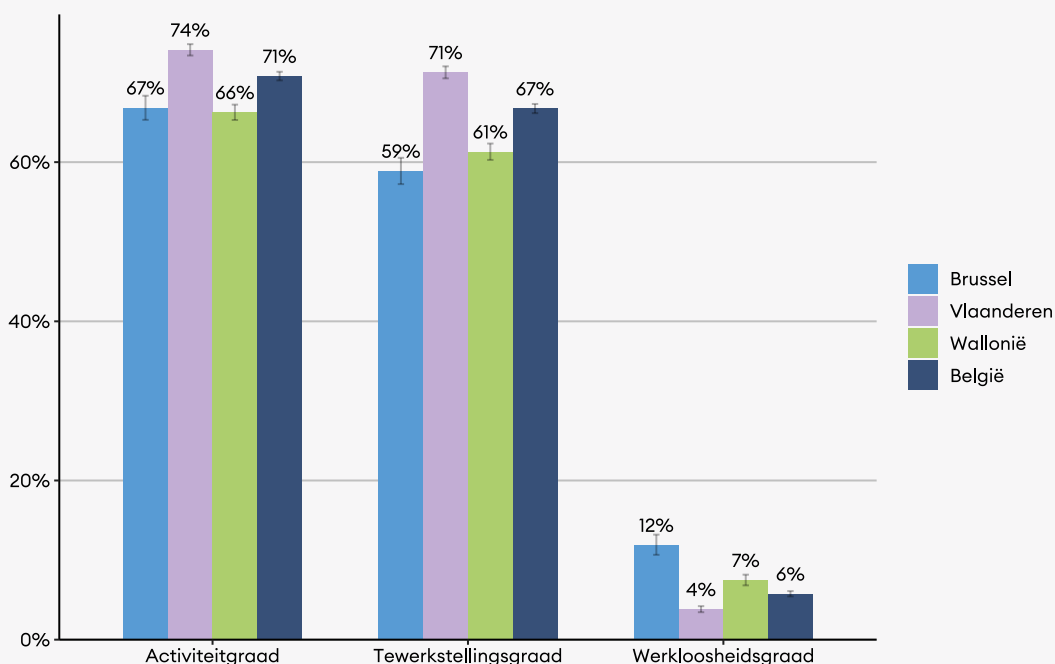
De **tewerkstellingsgraad** ligt beduidend lager in het Brussels gewest (59 %) dan in Vlaanderen (71 %). In Wallonië ligt de tewerkstellingsgraad ongeveer even hoog (60 %).^[82]

Tot slot ligt de **werkloosheidsgraad** hoger in het Brussels gewest (12 %, tegenover 4 % in Vlaanderen en 7 % in Wallonië). Vooral deze laatste twee indicatoren getuigen van de minder gunstige positie van de Brusselse bevolking op de arbeidsmarkt.

82 De federale regering beoogt tegen 2030 een tewerkstellingsgraad van 80% voor heel België.

4-4

Activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad IAB (15-64 jaar), België en gewesten, 2024

KADER 4-3

INTERNE WERKGELEGENHEID

De interne werkgelegenheid omvat alle jobs van mensen die in een bepaald gebied werken, ongeacht de woonplaats van de werknemers. Ondanks de hoge werkloosheid in het Brussels gewest, is de interne werkgelegenheidsgraad er hoog. Deze schijnbare tegenstelling kan verklaard worden door het feit dat de helft van de personen die in Brussel werken, in Vlaanderen of Wallonië wonen.

In 2024 waren ongeveer 820 725 mensen aan de slag op het grondgebied van het Brussels gewest (interne werkgelegenheid), waarvan 49 % wordt ingenomen door pendelaars, 31 % woont in Vlaanderen en 18 % in Wallonië. Omgekeerd werkt 19 % van de ongeveer 514 100 actieve werkende Brusselaars buiten het Brussels gewest (11,5 % werkt in Vlaanderen, 5,5 % in Wallonië en 2 % in het buitenland).^[83]

83 Bron: Statbel, enquête naar de arbeidskrachten.

4.3.2. Ongelijkheden naargelang de sociodemografische kenmerken

Binnen de Brusselse bevolking bestaan er grote ongelijkheden op het vlak van participatie aan en toegang tot de arbeidsmarkt tussen verschillende bevolkingsgroepen (naargelang geslacht, huishoudtype, leeftijd, diploma of nationaliteit).

NAARGELANG GESLACHT

De deelname aan de arbeidsmarkt door de Brusselse bevolking vertoont een sterke ongelijkheid tussen mannen en vrouwen^[84]: de **activiteitsgraad** van vrouwen ligt aanzienlijk lager dan die van mannen (60 % tegenover 74 % in 2024) **4-5**. De activiteitsgraad van vrouwen in het Brussels gewest ligt overigens ook ten opzichte van het hele land lager (60 % in het Gewest tegenover 67 % in België), terwijl de activiteitsgraad van mannen bijna op hetzelfde niveau ligt (75 % in het Brussels gewest tegenover 74 % in België). De ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op het vlak van activiteitsgraad is dus groter in het Brussels gewest dan op nationaal niveau (niet geïllustreerd).

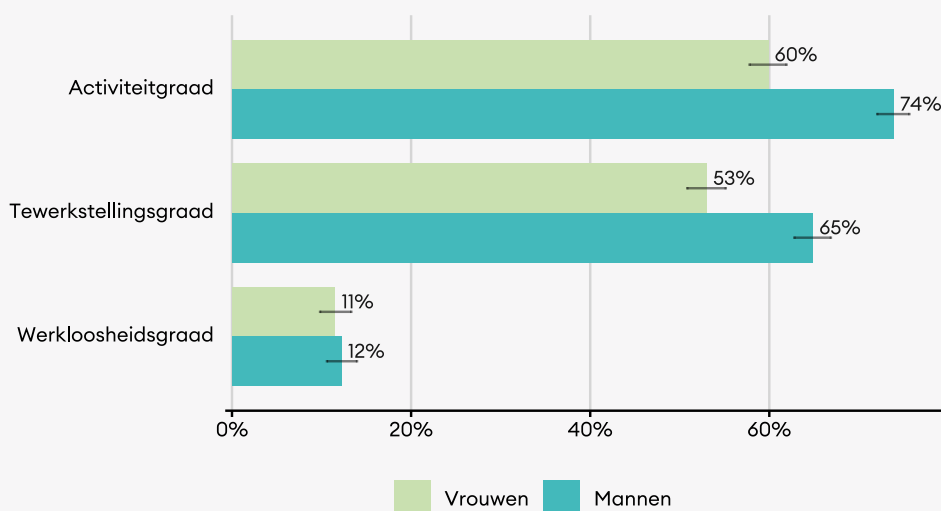
Slechts 53 % van de vrouwen tussen 15 en 64 jaar in het Brussels gewest is **tewerkgesteld** (ongeacht de arbeidstijd), tegenover 65 % van de mannen in het Gewest. Als we ons beperken tot de voltijds werkenden is het verschil nog groter (figuur **4-6**) aangezien werkende vrouwen in verhouding dubbel zo vaak deeltijds zijn tewerkgesteld dan mannen in het Brussels gewest (→ deel 4.6, figuur 4-22).

Enmaal op de arbeidsmarkt lopen vrouwen een gelijkaardig **werkloosheidsrisico** als mannen in het Brussels gewest: de werkloosheidsgraad (definitie IAB) bij vrouwen is gelijkaardig aan die bij mannen **4-5**. Op basis van de administratieve gegevens van Actiris ligt de 'administratieve werkloosheid' bij vrouwen evenwel iets hoger dan bij mannen (→ deel 4.4).

84 Voor een gedetailleerdere analyse van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op de Brusselse arbeidsmarkt, zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad en view.brussels (2015). Zie ook het Thematisch rapport over vrouwen in armoede van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2015).

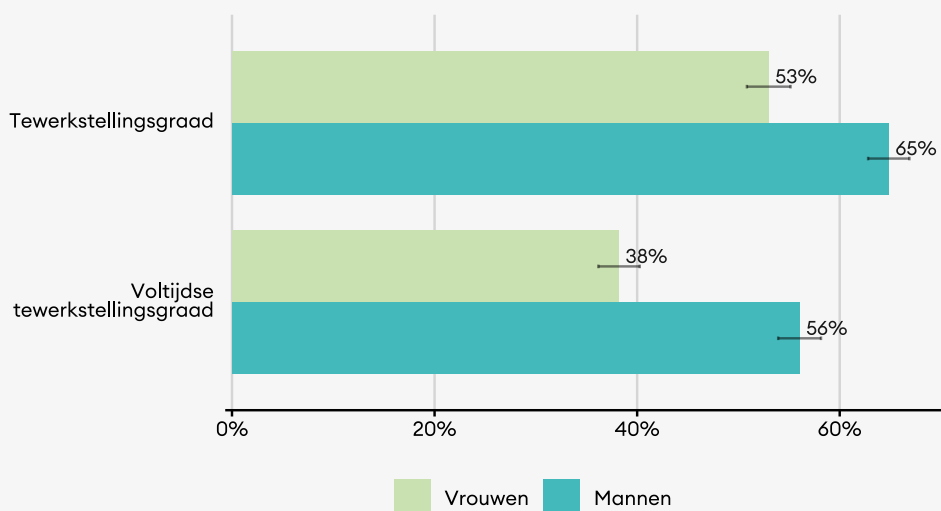
4-5

Activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad (IAB), volgens geslacht (15-64 jaar), Brussels gewest, 2024

4-6

Tewerkstellingsgraad en voltijdse tewerkstellingsgraad, volgens geslacht, Brussels gewest, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

“Genderongelijkheid is duidelijk aanwezig op het vlak van arbeidsmarktparticipatie: de activiteitsgraad van vrouwen ligt beduidend lager dan die van mannen. De Brusselse activiteitsgraad bij vrouwen ligt bovendien lager dan die op niveau van het hele land.”

Figuur 4-6 vergelijkt de tewerkstellingsgraad met de voltijdse tewerkstellingsgraad per geslacht. Bij mannen daalt de tewerkstellingsgraad van 65 % naar 56 % als we enkel de voltijdse tewerkstelling bekijken (een daling van 14 %). Bij vrouwen daalt de tewerkstellingsgraad van 53 % naar 38 % (ofwel een daling van 28 %). Deeltijds werken komt beduidend vaker voor bij vrouwen (→ deel 4.6).

NAARGELANG HUISHOUDTYPE

De invloed van het huishoudtype op het arbeidsstatuut van de gezinsleden wijst op een zeer grote genderongelijkheid. Door de ongelijke verdeling van de taken binnen het gezin heeft de aanwezigheid van kinderen in het huishouden een beduidend grotere impact op de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen dan op die van mannen^[65]. Dat wordt duidelijk wanneer we de **activiteitsgraad** per huishoudtype bekijken **4-7**. Een deel van de vrouwen trekt zich terug van de arbeidsmarkt na de komst van een kind. Het fenomeen wordt des te sterker naarmate het aantal kinderen in het huishouden toeneemt. De activiteitsgraad bij vrouwen met drie kinderen of meer ligt bijzonder laag: amper iets meer dan de

helft van hen is actief (aan het werk of werkloos) op de arbeidsmarkt.

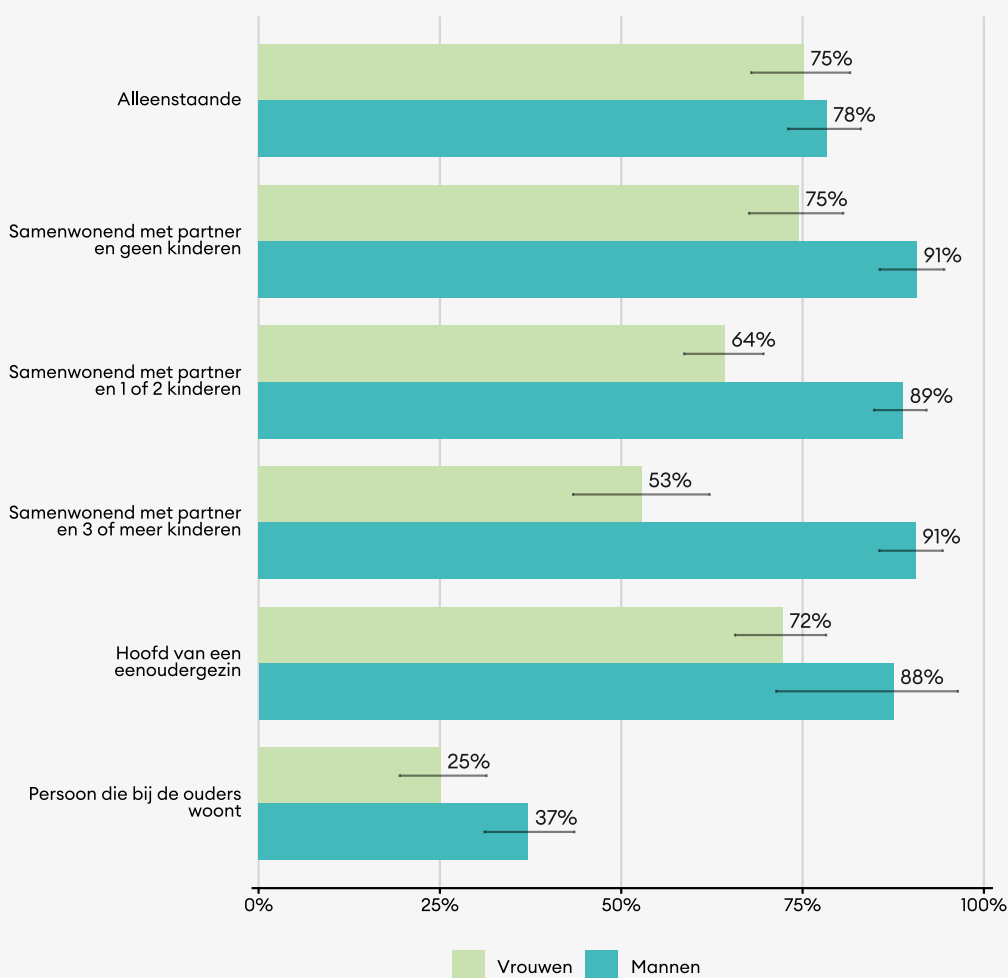
Merk ook op dat mannen die gezinshoofd zijn in een eenoudergezin niet zo talrijk zijn. De enquête toont aan dat in 9 op de 10 eenoudergezinnen een vrouw het gezinshoofd is. Die cijfergegevens moeten evenwel met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, aangezien de steekproef voor die groep erg beperkt is (vandaar de brede **betrouwbaarheidsintervallen**).

Bij alleenwonenden is de **tewerkstellingsgraad** bij mannen (68%) en vrouwen nagenoeg gelijk (67%) **4-8**. Bij koppels zonder kinderen ligt de tewerkstellingsgraad bij vrouwen lager. Hier begint het verschil tussen mannen en vrouwen zich al te vertonen (ten gunste van de mannen).

85 Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2014) en Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad en Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid (2015).

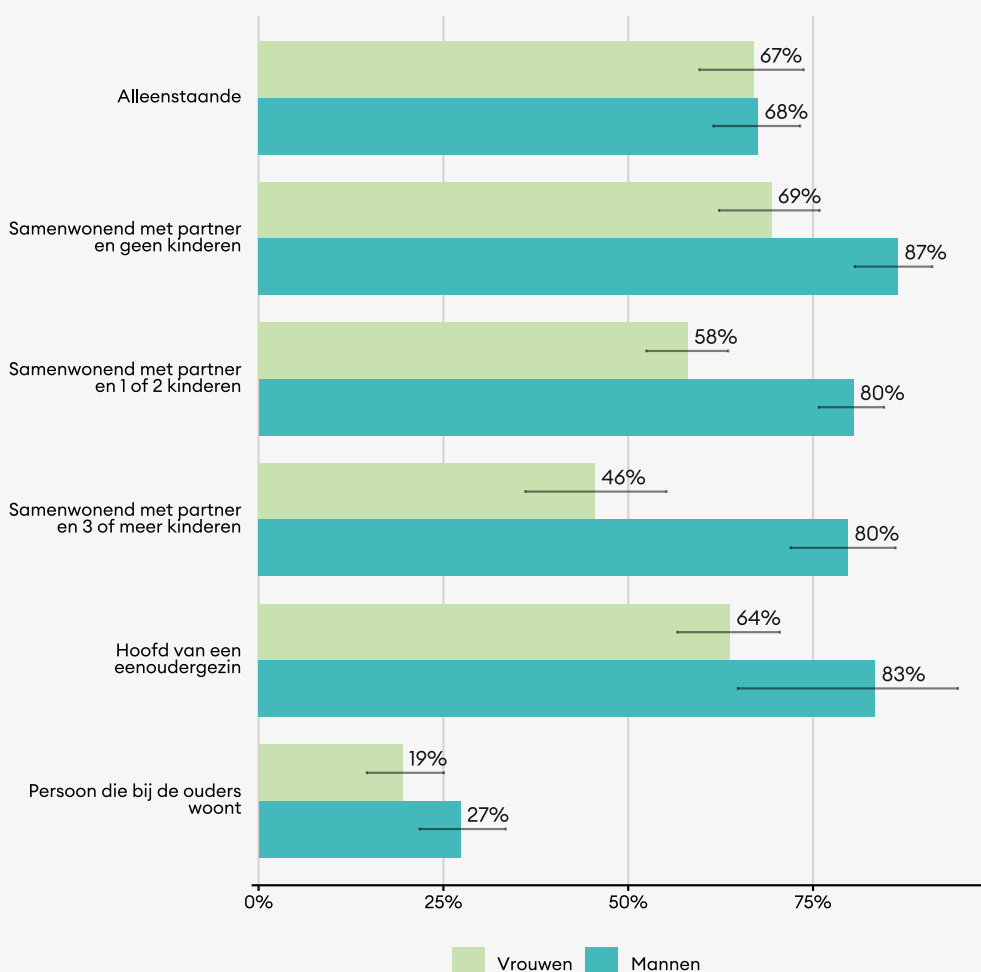
4-7

Activiteitsgraad (IAB) volgens huishoudtype en geslacht (15- tot 64-jarigen), Brussels gewest, 2024

4-8

Tewerkstellingsgraad (IAB) volgens huishoudtype en geslacht (15- tot 64-jarigen), Brussels gewest, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Bij koppels met kinderen neemt de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen verder toe naarmate het aantal kinderen stijgt. Terwijl de tewerkstellingsgraad van mannen relatief weinig verandert naargelang hun gezinssituatie, zien we dat dat cijfer bij vrouwen fors daalt naarmate er meer kinderen zijn in het gezin. In gezinnen met drie of meer kinderen neemt de vrouwelijke tewerkstellingsgraad een duik naar 46 %. Bij mannen bedraagt die 80 %, ofwel bijna het dubbele

4-8

De werkloosheidscijfers volgens huishoudtype en geslacht worden hier niet vermeld, omdat het aantal bevroegde betrokkenen per categorie relatief beperkt is en de [betrouwbaarheids-](#)

[intervallen](#) vaak te ruim zijn om de verschillen objectief te kunnen meten en bespreken.

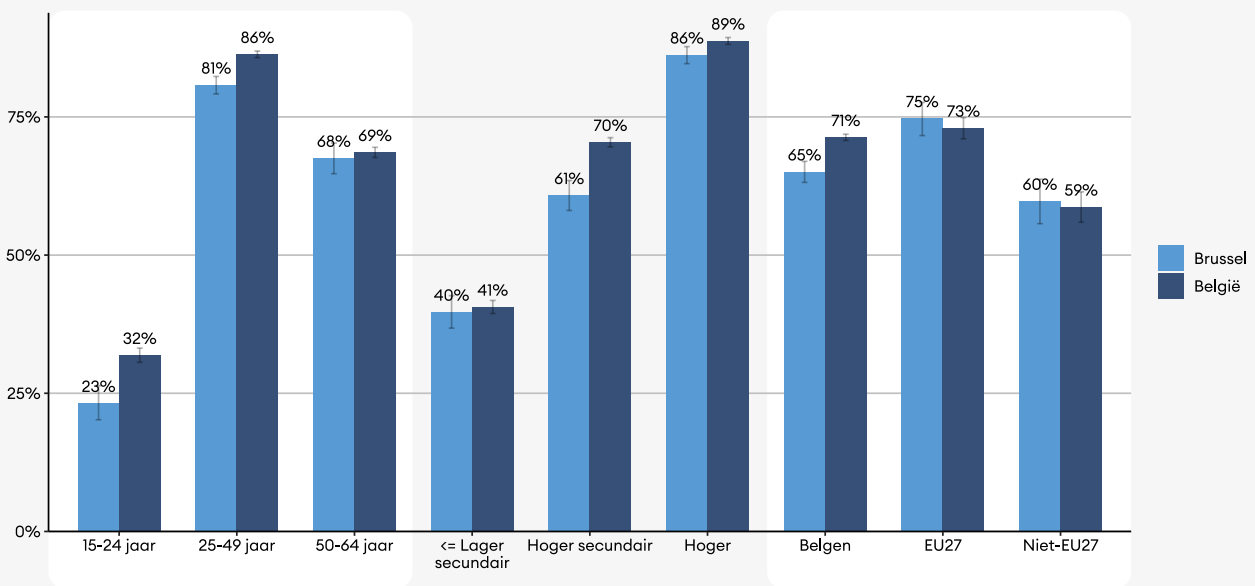
NAARGELANG LEEFTIJD, OPLEIDINGSNIVEAU EN NATIONALITEIT

Naast het geslacht en het type huishouden bestaan er ook belangrijke ongelijkheden op vlak van toegang tot werk naargelang leeftijd, opleidingsniveau en nationaliteit. Jongeren, laagopgeleiden en mensen met een niet-Europese (EU27) nationaliteit bevinden zich gemiddeld vaker in een ongunstige positie op de arbeidsmarkt in het Brussels gewest.

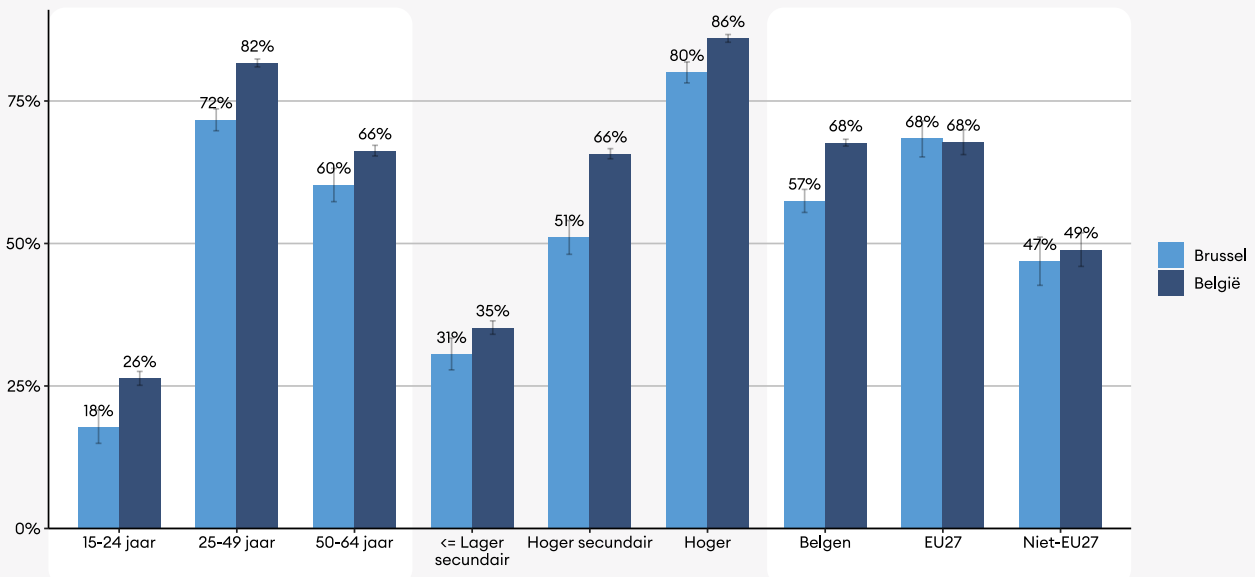
Op het vlak van **leeftijd** liggen de activiteitsgraad **4-9** en tewerkstellingsgraad **4-10** in het Brussels gewest lager in alle leeftijdscategorieën in vergelijking met de cijfers voor België, behalve voor de activiteitsgraad van personen van 50 tot 64 jaar (vergelijkbare cijfers voor het Brussels gewest en heel België). De werkloosheidsgraad ligt voor alle leeftijden in het Gewest hoger **4-11**.

De lage activiteitsgraad en tewerkstellingsgraad bij jongeren tussen 15 en 24 jaar wordt wel sterk beïnvloed door het grote aandeel studenten onder hen, die het aandeel inactieven in deze groep doen toenemen. Wanneer we deze groep buiten beschouwing laten, stijgt de tewerkstellingsgraad van de Brusselse jongeren (15- tot 24-jarigen) van 18 % naar 57 % in 2024. Meer dan de helft van de jongeren in het Brussels gewest die niet meer studeren is dus

4-9 Activiteitsgraad volgens leeftijd, opleidingsniveau en nationaliteit (15- tot 64-jarigen), België en Brussels gewest, 2024

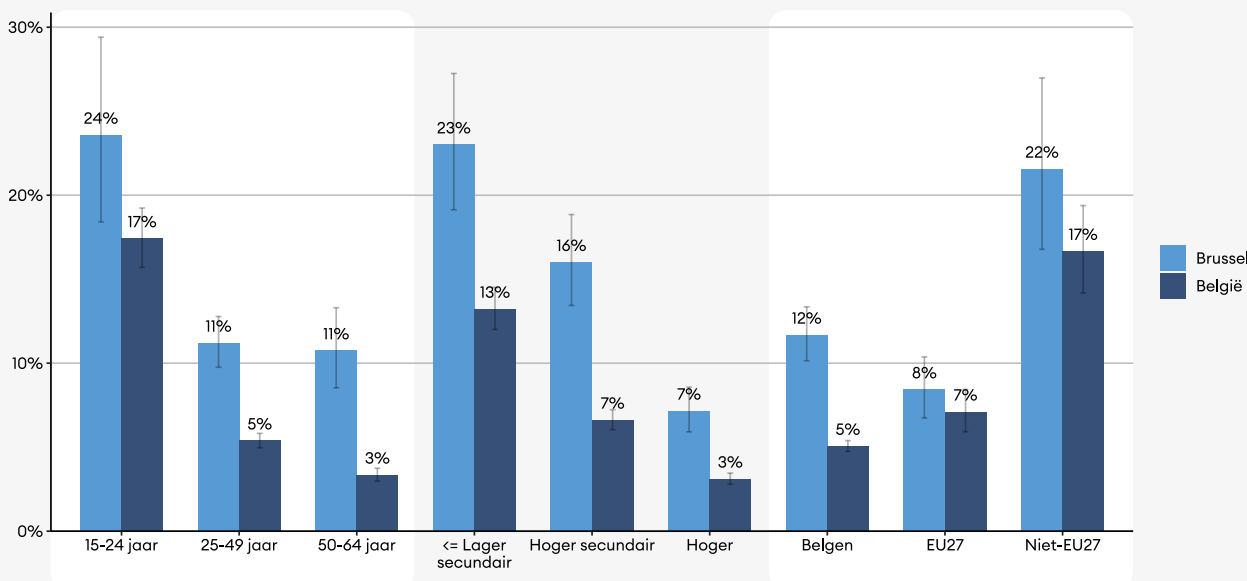
4-10 Tewerkstellingsgraad volgens leeftijd, opleidingsniveau en nationaliteit (15- tot 64-jarigen), België en Brussels gewest, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

4-11

Werkloosheidsgraad (IAB) volgens leeftijd, opleidingsniveau en nationaliteit (15- tot 64-jarigen), België en Brussels gewest, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

aan het werk (tegenover 76 % in Vlaanderen en 59 % in Wallonië (niet geïllustreerd)).^[86]

De werkloosheidsgraad bij Brusselse jongeren (15- tot 24-jarigen) ligt bijzonder hoog: van de actieven in deze leeftijdsgroep die op de arbeidsmarkt beschikbaar zijn, is ongeveer een kwart (24 %) werkloos **4-11**.

“ Van de Brusselse jongeren van 15 tot 24 jaar die beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt, is ongeveer een kwart werkloos.”

Op het vlak van **opleidingsniveau** zijn er aanzienlijke ongelijkheden op de arbeidsmarkt. Zowel de deelname aan de arbeidsmarkt **4-9** als de kans op het vinden van een job **4-10** **4-11** nemen toe naarmate het opleidingsniveau stijgt. In 2024 is 23 % van de actieve Brusselaars met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs **werkloos**, tegenover 16 % van de Brusselaars met een diploma hoger secundair onderwijs (als hoogste diploma) en 7 % van de Brusselaars met een diploma hoger onderwijs^[87].

De werkloosheidsgraad in het Brussels gewest ligt voor alle opleidingsniveaus hoger dan het Belgische gemiddelde **4-11**. Deze vaststelling doet vermoeden dat er specifieke factoren bestaan die de hoge werkloosheid in het Gewest deels kunnen verklaren, zoals tweetaligheidsvereisten, een groot aandeel personen wier buitenlands diploma niet erkend wordt in België of discriminatie bij de aanwerving (Englert, 2013).

86 Bron: Statbel, enquête naar de arbeidskrachten.

87 De cijfers die hier worden voorgesteld werden berekend op basis van de enquête naar de arbeidskrachten, waarin het opleidingsniveau wordt bepaald op basis van de verklaring van de geïnterviewde persoon zelf. Ze houden dus geen rekening met de vraag of het behaalde diploma al dan niet erkend wordt in België. Veel werkloze personen in het Brussels Gewest hebben evenwel een diploma op zak dat niet wordt erkend in België (→ deel 4.5.2, verder).

“Bijna een op de vier laagopgeleide Brusselaars die actief zijn op de arbeidsmarkt is werkloos, tegenover minder dan één op de tien hoogopgeleiden. Voor alle opleidingsniveaus liggen de werkloosheidscijfers hoger in het Brussels gewest dan in de andere twee gewesten.”

De **ongelijkheden in activiteitsgraad tussen mannen en vrouwen** zijn het grootst bij de laagst opgeleiden en nemen geleidelijk af – maar blijven aanwezig – naarmate het opleidingsniveau stijgt (niet geïllustreerd). De activiteitsgraad bij vrouwen met een laag opleidingsniveau bedroeg in 2024 in het Brussels gewest 28 %, tegenover 51 % bij mannen, terwijl vrouwen met een diploma hoger onderwijs een activiteitsgraad van 83 % kenden tegenover 90 % bij mannen^[88].

Wat **nationaliteitsgroepen** betreft, hebben de niet-Belgische onderdanen uit een Europees land (EU27) globaal genomen de meest gunstige positie op de arbeidsmarkt, gevolgd door personen met de Belgische nationaliteit en ten slotte door Brusselaars met een nationaliteit van buiten de EU27 **4-9 4-10 4-11**.

Meer in het algemeen bevinden inwoners met een herkomst^[89] van buiten de EU27 zich globaal genomen in een ongunstige situatie op de arbeidsmarkt. De studie ‘*Monitoring van de werkzoekenden volgens nationale origine*’ (view.brussels, 2025), waarin gegevens van Actiris worden gecombineerd met gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ), wijst op de aanhoudende ongunstige positie van personen van niet-Europese afkomst op de arbeidsmarkt, ook al zijn de verschillen met de andere nationaliteitsgroepen voor de werkloosheids- en werkgelegenheidscijfers enigszins afgenomen.

Hoewel die vaststelling voor een deel toe te schrijven is aan verschillen in opleidingsniveau of diploma’s die niet erkend worden, kan dit niet alles verklaren. Zelfs met hetzelfde diploma op zak hebben mensen van niet-Europese origine meer moeite om een job te vinden. De

ongelijkheden stapelen zich echter op en versterken elkaar: jongeren en ouderen, vrouwen (met name uit Maghreblanden, Sub-Saharaans Afrika en het Nabije en Midden-Oosten) en zeker als die laatsten ook nog eens alleenstaande ouders zijn, laten bijzonder lage werkgelegenheids- en activiteitsgraden noteren (view.brussels, 2025). Volgens de cijfers uit de Enquête naar de arbeidskrachten van 2024 bedraagt de **activiteitsgraad van vrouwen met een niet-Europese (EU27) nationaliteit** 44 %, tegenover 76 % bij mannen (niet-geïllustreerd). Bovendien maakt de studie van view.brussels (2025) ook duidelijk dat er nog steeds sprake is van etnostratificatie op de arbeidsmarkt: personen van niet-Europese herkomst zijn overwegend werkzaam in beroepssectoren die minder goed betaald worden en meer precair zijn terwijl daarin personen van Belgische herkomst veel minder vertegenwoordigd zijn.

Studies toonden aan dat er van een aanzienlijke aanwervingsdiscriminatie sprake is op de arbeidsmarkt in het algemeen (zie bv. de rapporten van Unia) en in het Brussels gewest (zie bv. Martens *et al.*, 2005). Tobback *et al.* (2024) hebben in een recente studie een correspondentietest uitgevoerd waarbij fictieve sollicitatiebrieven – van kandidaten met dezelfde vaardigheden, maar verschillende namen, leeftijden en achtergronden – werden verstuurd als reactie op echte vacatures in drie sectoren (handel, administratieve en ondersteunende diensten en de publieke sector) in Brussel. De resultaten wijzen op een significante discriminatie bij de aanwerving van kandidaten van Marokkaanse herkomst en oudere personen in de privésector.

De relatief gunstigere situatie voor **Europese onderdanen (EU27)** op het vlak van werkloosheidsgraad ten opzichte van personen met de Belgische nationaliteit is een typisch Brussels fenomeen. De **bevolking met Belgische nationaliteit** in Brussel is heterogeen en bestaat uit mensen van diverse origines, waaronder genaturaliseerde personen uit niet-Europese landen^[90]. Het is dus mogelijk dat ook mensen met de Belgische nationaliteit te maken krijgen met discriminatie. Personen met de Belgische nationaliteit, maar van niet-Europese origine, zijn overigens duidelijk oververtegenwoordigd in de Brusselse bevolking in armoede (→ hoofdstuk 3 – Inkomen).

88 Bron: Eurostat, enquête naar de arbeidskrachten.

89 De categorie ‘mensen van vreemde herkomst’ verwijst hier naar iemand die geen Belg is, geen Belg was bij de geboorte of van wie een van de ouders geen Belg was bij de geboorte.

90 Op 1 januari 2025 was 41 % van de Brusselaars met de Belgische nationaliteit van vreemde herkomst, tegenover 17 % in Vlaanderen en 25 % in Wallonië. (Statbel, berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad).

De groep Europese onderdanen is als zelf ook heterogeen, waarbij hun groepering ongelijkheden aan het oog onttrekt, met name tussen mensen uit EU14-landen en uit EU13-landen. De monitoring van *view.brussels* (2025) toont aan dat *“de personen uit de dertien landen die het laatst tot de Europese Unie zijn toegetreden op bepaalde vlakken posities innemen die vergelijkbaar zijn met die van personen van niet-Europese origine, wat wijst op het bestaan van etnostratificatie binnen de groep van mensen uit Europese landen.”* (pagina 102).

4.3.3. Veranderlijke statuten, poreuze categorieën

De standaardindicatoren voor het beschrijven van de situatie van personen op de arbeidsmarkt op een specifiek moment geven een onvolledig beeld van de werkelijkheid. Instabiele loopbanen bijvoorbeeld, met veel wisselingen tussen werk, werkloosheid, inactiviteit, kunnen alleen worden gevat door middel van een dynamische analyse van de loopbanen. Daarbij komt dat de scheidingslijnen tussen die verschillende statuten (werk, werkloosheid, inactiviteit) zoals omschreven door het IAB niet altijd duidelijk afgebakend zijn, waardoor de standaardcategorieën poreus zijn.

Wat statuutveranderingen in de loop van de tijd betreft, publiceert Statbel op basis van de Enquête naar de arbeidskrachten statistieken over de transitie. In het Brussels gewest was 58 % van de werkzoekenden in het eerste kwartaal van 2024 nog steeds werkloos in het eerste kwartaal van 2025. 28 % werd ‘inactief’ en 14 % maakte de overstap naar werk. Daarmee scoort het Brussels gewest minder goed dan de andere twee gewesten: 39 % van de werkzoekenden in Vlaanderen had een jaar later een job. In Wallonië ging het om 29 %.^[91]

Daarnaast gaf een kwantitatieve studie naar de tewerkstellingstrajecten van de Brusselaars (Huysmans *et al.*, 2022) aan dat bij een deel van de bevolking, en vooral bij laaggeschoolden, periodes van tewerkstelling en werkloosheid en inactiviteit elkaar afwisselen, met jobs van korte duur en met onregelmatige werkuren. Het is lastig om uit die wisselvallige cycli van werk en werkloosheid weg te geraken en een duurzame job te vinden (→ deel 4.6).

Wat de ‘poreusheid’ betreft van de verschillende posities op de arbeidsmarkt zoals omschreven door het IAB, belicht de studiedienst van Actiris (*view.brussels*) in zijn ‘Stand van zaken van de arbeidsmarkt in het Brussels gewest in 2023’ twee indicatoren die rekening houden met situaties die buiten de strikte definities van werkloosheid en tewerkstelling vallen van het IAB: de ‘halo rond werkloosheid’ en de ‘ondertewerkstelling’.

- De **halo rond werkloosheid** komt overeen met personen die als inactief worden beschouwd volgens de definitie van het IAB, maar dicht aanleunen bij een situatie van “werkloosheid”. Het gaat enerzijds om personen die op zoek zijn naar werk maar tijdelijk niet beschikbaar zijn (binnen de twee weken na de enquête), en anderzijds om personen die binnen de twee weken wel beschikbaar zijn voor werk, maar tijdens de referentiemaand niet actief naar werk hebben gezocht.
- **Ondertewerkstelling** verwijst dan weer naar mensen die deeltijds werken en beschikbaar en bereid zijn om meer uren te werken.

In 2023 was 11 % van de actieve bevolking werkloos, 4 % bevond zich in de ‘halo rond werkloosheid’ en 4 % zat in een situatie van ondertewerkstelling^[92].

91 Bron: Statbel, www.statbel.fgov.be, geraadpleegd op 04/09/2025.

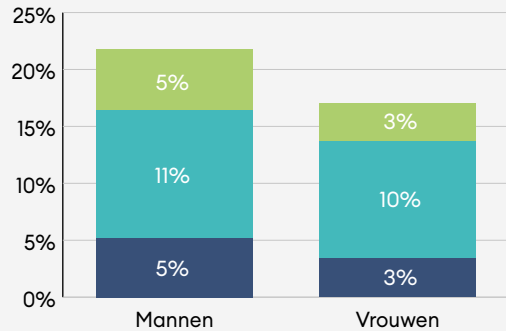
92 Enquête naar de arbeidskrachten, berekeningen: *view.brussels*.

Het is interessant om de verschillen tussen die indicatoren naargelang de sociale en demografische kenmerken te bekijken: vrouwen komen er relatief wat vaker in voor dan mannen **4-12** en ook jongeren en laagopgeleiden zijn er duidelijk in oververtegenwoordigd **4-13**.

4-12

Halo rond werkloosheid, werkloosheid en ondertewerkstelling bij de actieve bevolking, per geslacht, Brussels gewest, 2023

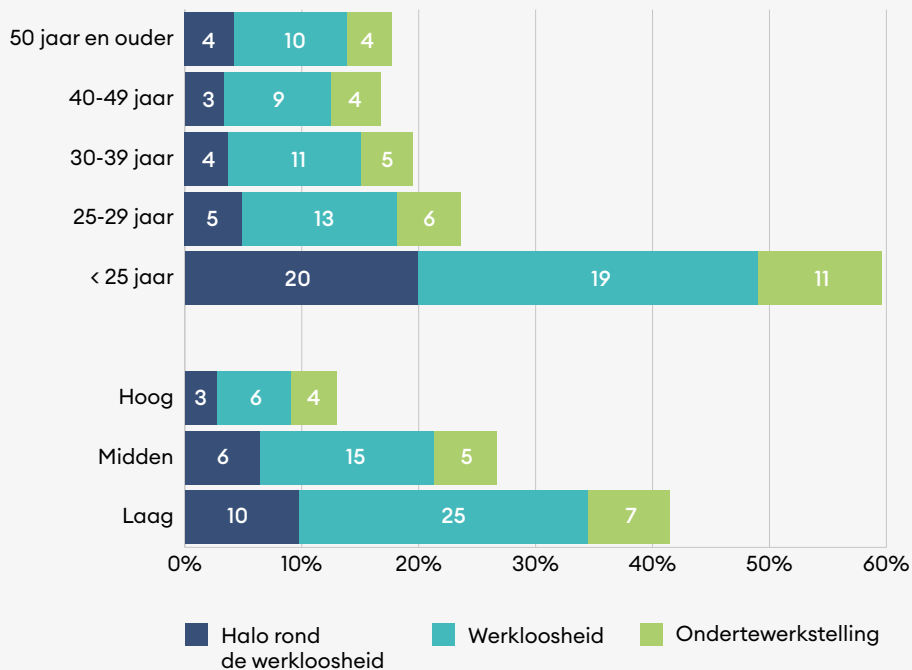
- Ondertewerkstelling
- Werkloosheid
- Halo rond de werkloosheid

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten, berekeningen: view.brussels (2024)

4-13

Halo rond werkloosheid, werkloosheid en ondertewerkstelling bij de actieve bevolking, per leeftijdscategorie en opleidingsniveau, Brussels gewest, 2021-2023

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten, berekeningen: view.brussels (2024)

4.4. 'ADMINISTRATIEVE' WERKLOOSHEIDSGRAAD IN DE GROTE STEDEN EN PER GEMEENTE

De werkloosheidsgraad in 2024 (jaargemiddelde) voor het Brussels gewest, berekend op basis van administratieve gegevens, bedraagt 15 %^[93]. Het Brusselse administratieve werkloosheidscijfer ligt hoger dan in de grote Vlaamse steden Antwerpen (14 %) en Gent (11 %)^[94], maar ligt lager dan in de grote Waalse steden Luik (25 %) en Charleroi (24,5 %)^[95].

De werkloosheidsgraad varieert ook sterk tussen de Brusselse gemeenten onderling. Figuur 4-14 rangschikt de gemeenten van het Brussels gewest in stijgende volgorde volgens hun 'administratieve' werkloosheidsgraad (op basis van Actiris-gegevens): het laagste cijfer wordt waargenomen in Sint-Pieters-Woluwe (8 %), het hoogste in Sint-Jans-Molenbeek (21 %). In de meeste gemeenten ligt de 'administratieve' werkloosheidsgraad bij vrouwen hoger dan die bij mannen, behalve in Elsene, Etterbeek en Sint-Gillis, waar de 'administratieve' werkloosheidsgraad bij mannen iets hoger ligt.

De werkloosheidsgraad verschilt eveneens sterk naargelang de **statistische sector**. De kaart 4-15 laat zien dat de werkloosheidscijfers in de **arme sikkel** van het Brussels gewest bijzonder hoog zijn. Afhankelijk van de sector schommelt de werkloosheidsgraad tussen 25 % en 40 %. Ook opvallend zijn de hoge werkloosheidscijfers in de sectoren met sociale huisvesting.

In 2024 bedroeg de gemiddelde 'administratieve' werkloosheidsgraad bij Brusselse **jongeren** (jonger dan 25 jaar) 25 % 4-16. Het varieerde van 19 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 33 % in Sint-Jans-Molenbeek.

Op gewestelijk niveau ligt de werkloosheidsgraad bij jonge vrouwen iets hoger dan bij jonge mannen (respectievelijk 26 % en 24 %). De cijfers van 2024 tonen aan dat dat verschil ten nadele van vrouwen in sommige gemeenten, zoals Ganshoren, Koekelberg en Sint-Joost-ten-Node erg uitgesproken is. Bij deze vaststelling moet er wel rekening mee worden gehouden dat het om relatief kleine aantallen betrokkenen gaat (bijvoorbeeld een honderdtal mannen en een honderdtal vrouwen in Ganshoren en Koekelberg), gezien de bescheiden omvang van die gemeenten en het aantal **niet-werkende werkzoekenden** (NWWZ) in deze leeftijdsgroep dat bij Actiris is ingeschreven. Deze verschillen

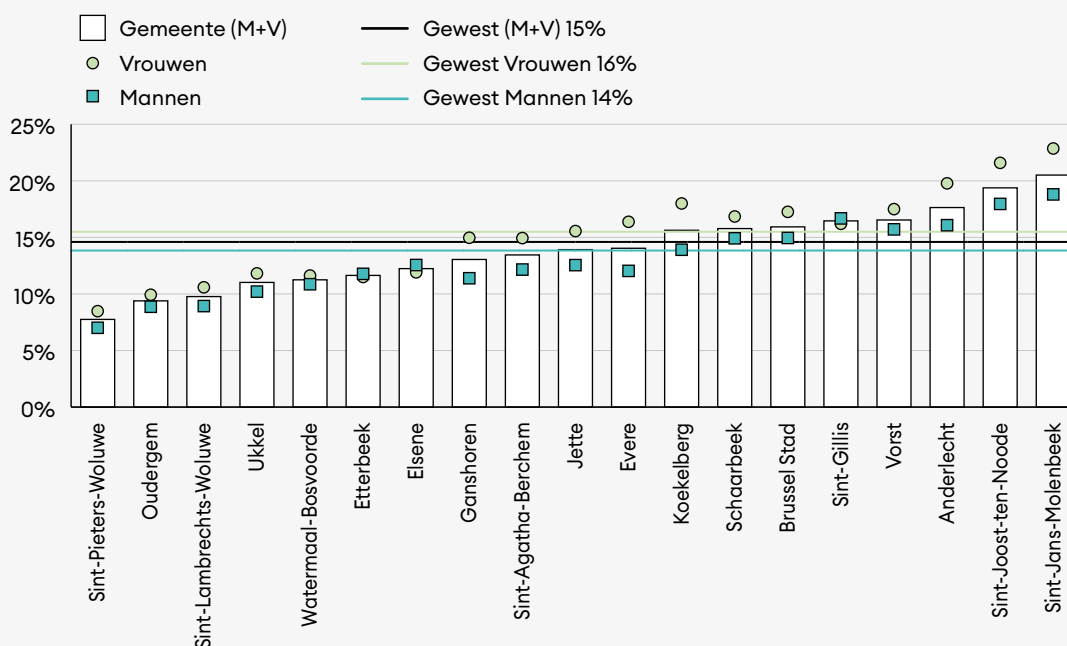
93 Bron: view.brussels, Actiris.

94 Bron: VDAB.

95 Bron: IWEPS, voorlopige cijfers.

4-14

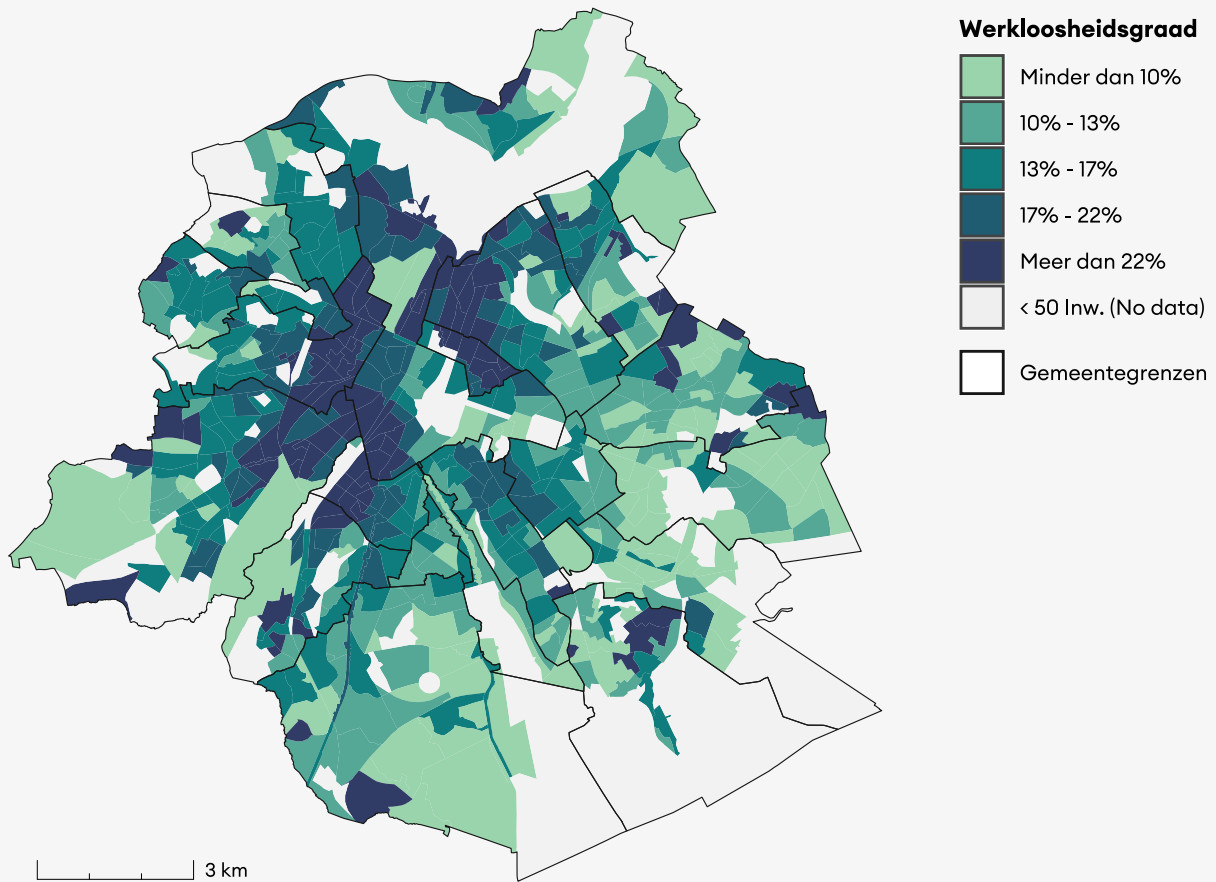
'Administratieve' werkloosheidsgraad, per gemeente en geslacht, Brussels gewest, jaargemiddelde 2024

Bron: view.brussels, Actiris

4-15

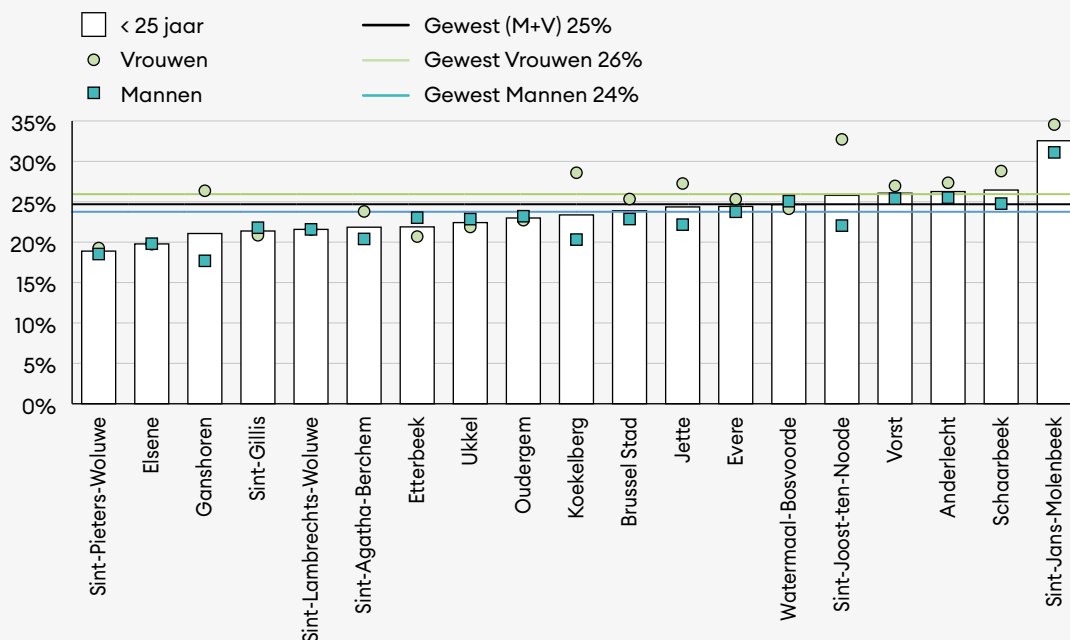
'Administratieve' werkloosheidsgraad per statistische sector, 2023

Bron: BISA – Wijkmonitoring. Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

4-16

'Administratieve' werkloosheidsgraad bij jongeren (jonger dan 25 jaar), per gemeente en per geslacht, Brussels gewest, jaargemiddelde 2024

Bron: view.brussels, Actiris

moeten dus met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. In andere gemeenten ligt de werkloosheidsgraad bij jonge mannen hoger dan die bij jonge vrouwen, zoals in Etterbeek.

4.5. EVOLUTIE EN KENMERKEN VAN DE BRUSSELSE WERKZOEKENDEN

4.5.1. Algemene evolutie

In juli 2025 telde het Brussels gewest 94 693 niet-werkende werkzoekenden die bij Actiris waren ingeschreven.

Figuur 4-17 toont de maandelijkse evolutie van het aantal NWWZ sinds 2007. Na een stijging volgend op de economische crisis van 2008 zien we tussen 2015 en begin 2020 een duidelijk dalende trend in het aantal NWWZ. Die daling kan onder meer worden toegeschreven aan een conjuncturele verbetering op nationaal niveau, aan bepaalde gewestelijke maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid (Jongerengarantie)^[96], maar ook aan een gewijzigde regelgeving met strengere toegangsvoorwaarden voor werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen (federale maatregelen, zie hoofdstuk 3).^[97]

De neerwaartse trend werd onderbroken door de COVID-19-crisis die aanleiding gaf tot een toename van het aantal NWWZ, maar evenwel beperkt bleef door het inzetten van tijdelijke werkloosheid. De oorlog in Oekraïne en de daarmee verbonden economische crisis veroorzaakte eind 2022 samen met de hoge inflatie een toename van het aantal NWWZ in de laatste jaren. Sinds 2022 wordt ook een toename genoteerd van het aantal jongeren dat zich bij Actiris inschrijft (langere studietijd tijdens de COVID-19-crisis, demografische evolutie enz.). In februari 2023 kwam daarbij nog de wijziging van de inschrijvingsprocedure voor NWWZ die een uitkering van het OCMW ontvangen, waarbij de geldigheidsduur van de inschrijving als werkzoekende bij Actiris werd verlengd van 3 tot 6 maanden, wat ook heeft bijgedragen tot een toename van het aantal ingeschrevenen (view.brussels, 2024).

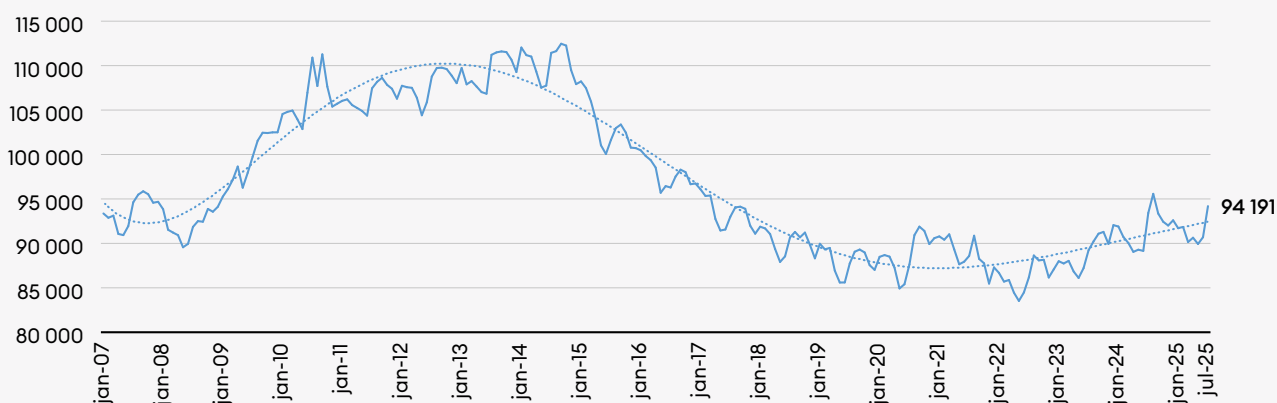
Daarbij moet worden opgemerkt dat de recente stijging uitsluitend het gevolg is van een toename van het aantal NWWZ die geen RVA-uitkering krijgen (jongeren die een professionele inschakelingsstage volgen of 'andere NWWZ'). Het aantal werkzoekenden met een werkloosheidsuitkeringsaanvraag (WZUA) die een werkloosheids- of inschakelingsuitkering van de RVA ontvangen, is de afgelopen maanden/jaren nog verder gedaald 4-18.

96 In 2015 werd door Actiris de "Jongerengarantie" ingevoerd die aan wie zich voor de eerste keer inschrijft als werkzoekende en jonger is dan 30 jaar de garantie biedt op het vinden van een oplossing binnen de 6 maanden na de inschrijving. Het kan daarbij gaan om een stage, een opleiding, een job of een weg terug naar het onderwijs. In 2019 werd deze maatregel uitgebreid naar alle werkzoekenden die zich voor de eerste keer inschrijven, ongeacht hun leeftijd, met als bijkomende oplossing de erkenning van competenties. Bron: view.brussels.

97 Deze veranderingen leidden tot een daling van het aantal werkzoekenden met een uitkering van de RVA, maar ook van het aantal bij Actiris ingeschreven personen (door schrapping of niet-inschrijving).

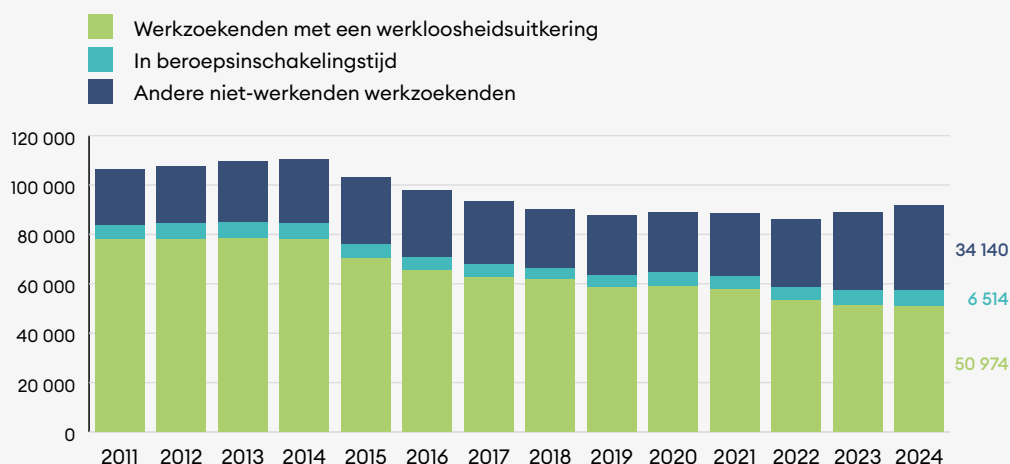
4-17

Maandelijkse evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ), januari 2007-juli 2025

4-18

Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) volgens categorie, jaargemiddelde 2011-2024

Bron: view.brussels, Actiris

4.5.2. Kenmerken van de Brusselse werkzoekenden

Figuur 4-19 geeft de verdeling van de Brusselse niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) (in %) weer voor enkele kenmerken, in januari 2015 en 2025.

In januari 2025 had bijna de helft (44 %) van de 91 717 Brusselse NWWZ een **diploma** dat niet wordt erkend in België, 17 % heeft als hoogste diploma een diploma lager secundair onderwijs, 21 % een diploma hoger secundair onderwijs (als hoogste diploma) en 19 % een diploma hoger onderwijs. Vergeleken met de vorige 10 jaar is het aandeel laaggeschoolden onder de NWWZ sterk gedaald, terwijl de aandelen NWWZ met een diploma van het hoger onderwijs en met een niet-erkend buitenlands diploma net zijn toegenomen.

In januari 2025 ontving slechts 55 % van de NWWZ een **RVA-uitkering** ('werkzoekenden met een werkloosheidsuitkeringsaanvraag - WZUA), 8 % zijn jongeren in een in beroepsinschakelingstijd (BIT) en 37 % valt onder de categorie 'andere NWWZ'. De helft van de mensen binnen deze laatste categorie (17 030 personen, ofwel bijna een vijfde van alle Brusselse NWWZ), krijgt een **leefloon** (of equivalent) van het OCMW. De

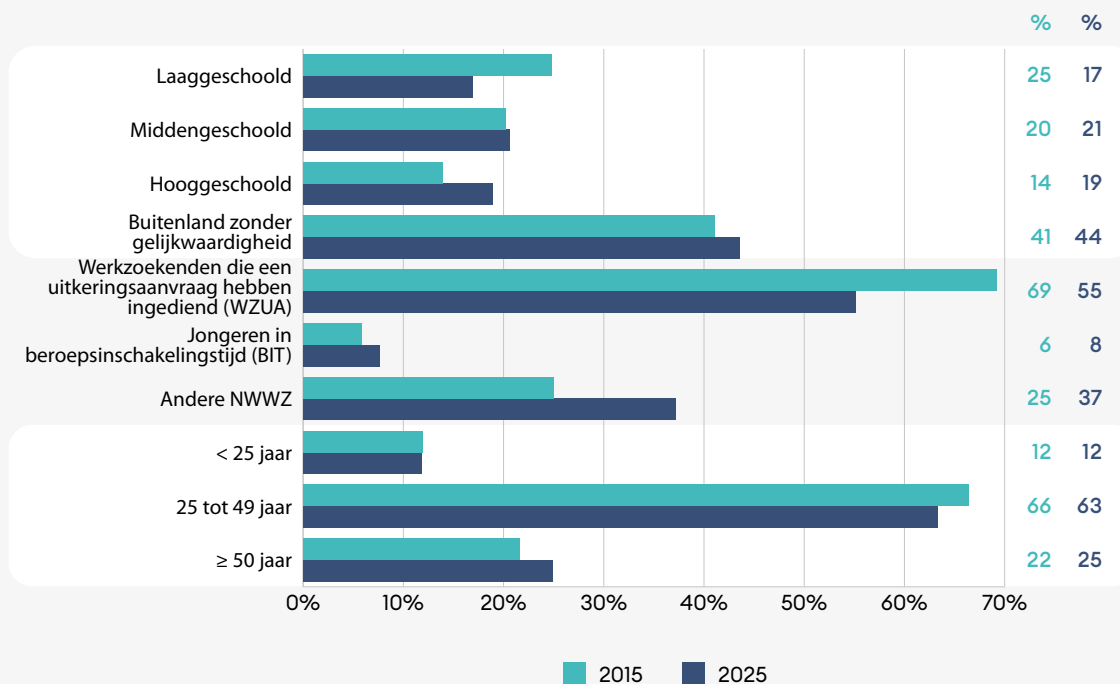
andere NWWZ in die categorie kunnen ofwel mensen zijn die een beslissing van de RVA afwachten over hun recht op werkloosheidsuitkering, mensen die uitgesloten zijn van een werkloosheidsuitkering en zich opnieuw inschrijven bij Actiris, en mensen zonder enig vervangingsinkomen. Deze categorie is verhoudingsgewijs sterk toegenomen, terwijl het aandeel van de groep WZUA (met een uitkering van de RVA) is afgenomen.

Als we naar de **leeftijd** kijken, is 12 % van de NWWZ jonger dan 25 jaar, 63 % is tussen 25 en 49 jaar en 25 % is 50 jaar of ouder 4-19.

In **absolute cijfers** is het totale aantal Brusselse NWWZ gedaald van 108 221 in januari 2015 naar 91 717 in januari 2025. Die daling doet zich vooral voor bij werkzoekenden met een RVA-uitkering en laaggeschoolden. Het aantal NWWZ in de categorie 'andere NWWZ' is dan weer gestegen in absolute cijfers.

4-19

Verdeling van de niet-werkende werkzoekenden volgens hun opleidingsniveau, statuut bij Actiris en leeftijdscategorie, januari 2015 en 2025

Bron: view.brussels; Actiris; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

4.5.3. Duur van de werkloosheid

In totaal was in augustus 2025 bijna de helft (46 %) van de NWWZ al minstens twee jaar werkloos. Die groep is voornamelijk terug te vinden in de categorie ‘werkzoekenden met een RVA-uitkering’, WZUA genoemd – werkzoekenden met een werkloosheidsuitkeringsaanvraag). Twee derde (66 %) van de WZUA is al minstens twee jaar werkloos [4-20](#).

De federale regering heeft besloten de reglementering inzake werkloosheidsuitkeringen grondig te hervormen, waarbij het recht op een [werkloosheidsuitkering](#) voortaan beperkt wordt

tot maximaal twee jaar. De maatregel wordt stapsgewijs doorgevoerd vanaf januari 2026. De details van de maatregel, het profiel van de werklozen die zullen worden uitgesloten en in welke situaties ze terecht zouden kunnen komen worden uiteengezet in [→ deel 3.5.3 \(punt c\)](#), op pagina's 70 tot 76 van deze Barometer. De betrokken werklozen worden bij uitsluiting van het recht op werkloosheidsuitkeringen niet onmiddellijk uitgeschreven bij Actiris. Ze blijven nog 3 maanden ingeschreven als ‘vrij ingeschreven werkzoekende’ (categorie ‘andere NWWZ’). Wie daarna ingeschreven wil blijven, moet proactief actie ondernemen.

4-20 Aantal niet-werkende werkzoekenden volgens categorie en werkloosheidsduur, augustus 2025

Duur van de werkloosheid	Werkzoekenden die een uitkeringsaanvraag hebben ingediend (WZUA)	Jongeren in beroepsinschakeltijd (BIT)	Andere NWWZ	Totaal
< 1 jaar	9 292	5 953	20 598	35 843
1 - 2 jaar	8 129	221	6 848	15 198
≥ 2 jaar	34 434	90	9 256	43 780
Totaal	51 855	6 264	36 702	94 821

Bron: view.brussels, Actiris

4.6. WERKENDE ARMEN

Een job hebben biedt lang niet altijd voldoende bescherming tegen armoede. Een laag uurloon, een beperkt aantal arbeidsuren, onzekere loopbanen door kortlopende contracten, een mix van statuten (meerdere gecombineerde contracten en opeenvolgende statuten) of alleenstaand zijn, meerdere personen in het gezin ten laste hebben en in een stad wonen waar de huisvestingskosten het hoogst zijn, kunnen ervoor zorgen dat sommige werkenden niet uit de armoede weg geraken.

De SILC-enquête van 2024 toont aan dat het armoedecijfer in het Brussels gewest bij werkenden hoog is: ongeveer 10 % van de werknemers moet het stellen met een inkomen (equivalent^[98] per lid van het huishouden) dat onder de **armoederisicogrens** ligt, tegenover 3 % in Vlaanderen en 5 % in Wallonië **4-21**.

Daarnaast geeft de Enquête naar de arbeidskrachten (EAK) informatie over vrijwillige en onvrijwillige deeltijdse tewerkstelling en tijdelijke tewerkstelling.

Deeltijds werk (21 %) komt gemiddeld iets minder vaak voor bij werkende Brusselaars dan in de twee andere gewesten, meer bepaald 26 % in Vlaanderen en 23 % in Wallonië in 2024 (niet geïllustreerd). Over het algemeen komt deeltijds

werk heel wat vaker voor bij vrouwen (3 tot 4 keer vaker, afhankelijk van het gewest). In Brussel bedraagt het aandeel vrouwen die deeltijds werken 28 % tegenover 15 % bij de mannen onder de werkenden. Het aandeel vrouwen die deeltijds werken ligt er lager dan de overeenkomstige percentages in de andere twee gewesten. Bij mannen daarentegen is dat percentage in Brussel iets hoger **4-22**.

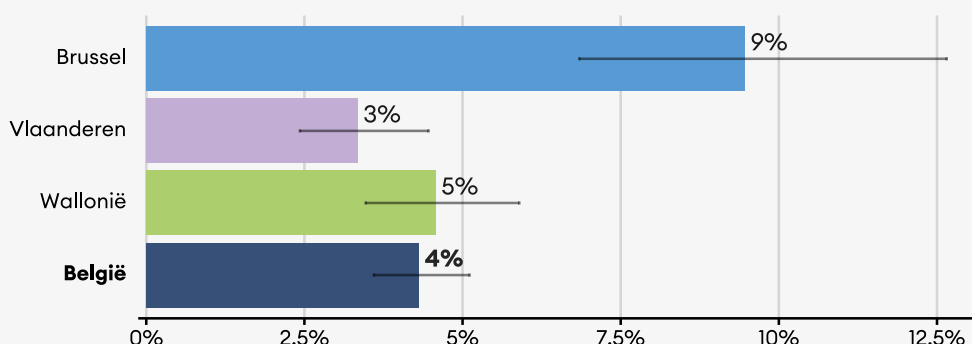
Hoewel deeltijds werk in het Brussels gewest minder vaak voorkomt bij mensen met een job dan in de andere twee gewesten, gaat het wel vaker om 'onvrijwillig' deeltijds werk. In 2024 gaf 32 % van de deeltijds werkenden in het Brussels gewest aan dat ze zich in die situatie bevonden omdat ze geen voltijdse job hadden gevonden, tegenover 12 % in Vlaanderen en 27 % in Wallonië (niet geïllustreerd).^[99]

Wat het verschil betreft tussen deeltijds werkende mannen en vrouwen in het Brussels gewest, gaf 41 % van de mannen aan dat ze zich in die situatie bevonden omdat ze geen voltijds werk vinden. Bij de vrouwen gaat het om 27 %. Bij een vierde (24 %) van de deeltijds werkende vrouwen blijken zorgtaken of familiale omstandigheden de reden te zijn waarom ze niet voltijds werken. Slechts 6 % van de mannen voert deze redenen aan als argument **4-23**.

98 Het **equivalent beschikbaar inkomen** van de leden van een huishouden wordt berekend door de inkomens binnen het huishouden te delen door de som van de consumptie-eenheden (CE) van het huishouden. Die eenheden worden als volgt gedefinieerd: 1 CE voor de eerste volwassene in het huishouden, 0,5 CE voor de andere personen van 14 jaar of ouder, 0,3 CE voor de kinderen jonger dan 14 jaar.

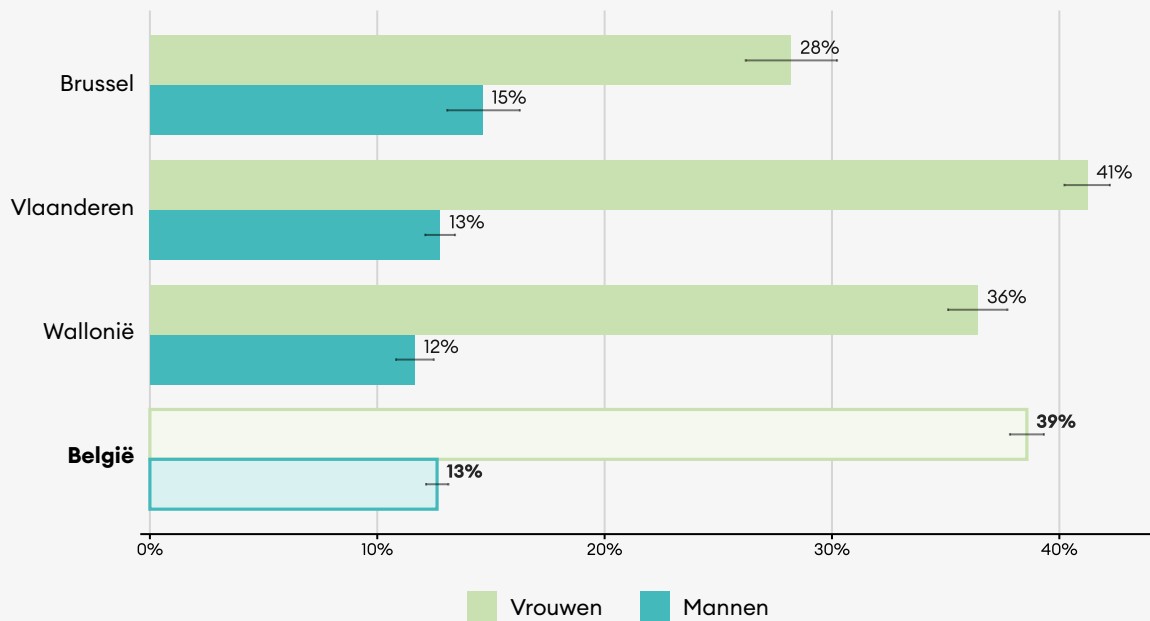
99 Statbel, enquête naar de arbeidskrachten.

4-21 Armoedecijfer bij werkenden, gewesten en België, 2024

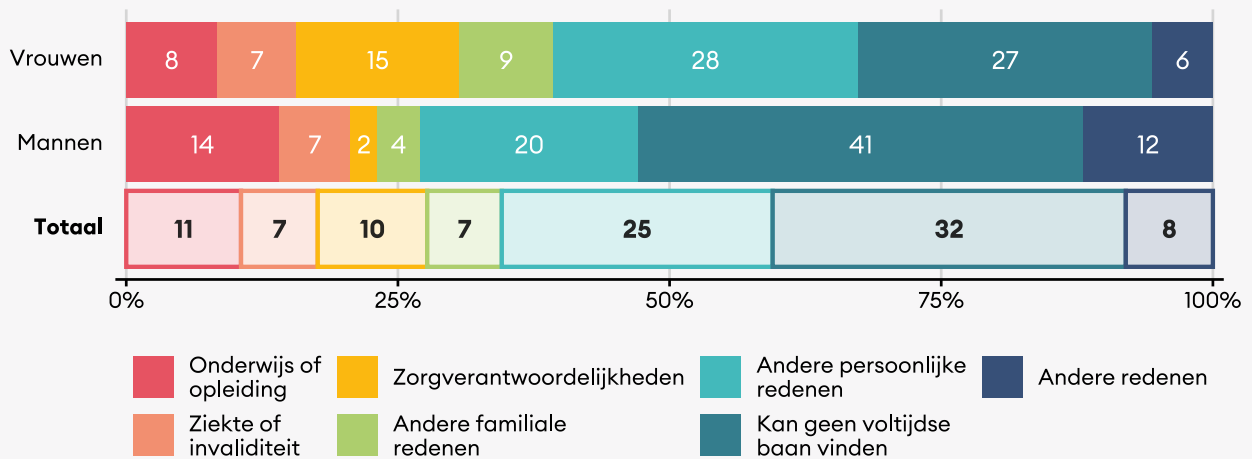
4-22

Aandeel personen met deeltijds werk onder de werkenden, per geslacht, België en de gewesten, 2024

4-23

Aandeel deeltijds werkenden volgens achterliggende reden, per geslacht, Brussels gewest, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Het aandeel tijdelijke jobs (contracten van bepaalde duur, uitzendarbeid, occasioneel werk enz.) is daarentegen het grootst in het Brussels gewest: ongeveer één op de zeven Brusselse werknemers (15 %) had een tijdelijke job in 2024, tegenover 9 % in Vlaanderen en 10 % in Wallonië. Tijdelijk werk komt iets vaker voor bij vrouwen. In het Brussels gewest heeft 16 % van de vrouwen een tijdelijke job, tegenover 13 % van de mannen **4-24**.

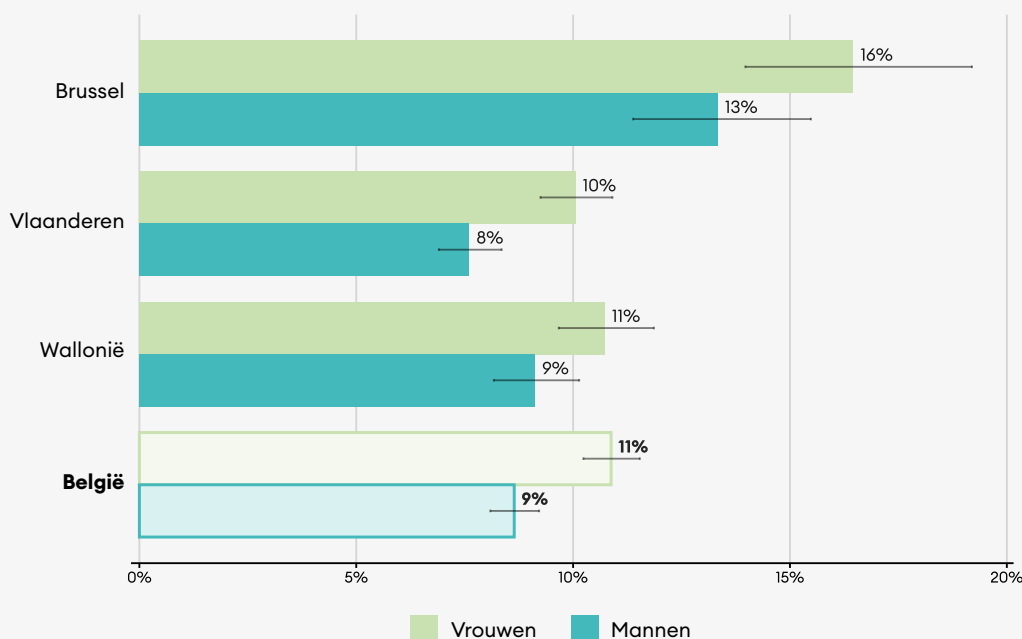
Tijdelijke tewerkstelling komt vaker voor bij mensen met een niet-Europese nationaliteit, gevolgd door Europese onderdanen (EU-27) en daarna de Belgen **4-25**. De studie van view.brussels (2025) belicht de mechanismen van etnostratificatie op de Brusselse arbeidsmarkt: mensen van niet-Europese origine vinden vaak alleen preciaire en laagbetaalde jobs, wat op

een aanhoudende hiërarchisering op basis van herkomst wijst.

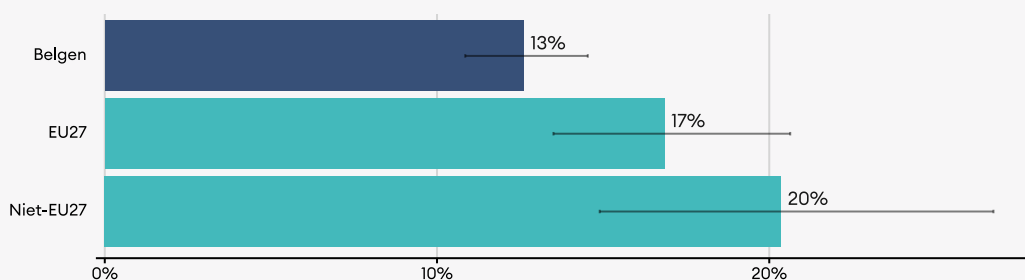
Het vaker voorkomen van tijdelijke jobs brengt ook meer onstabiele arbeidstrajecten met zich mee. Dit komt ook naar voor uit bepaalde administratieve gegevens. Onder meer uit de gegevens van de RSZ, met name de statistieken over de dynamiek op de regionale arbeidsmarkten voor loontrekkenden (Dynam-Reg), blijkt dat loontrekkenden in Brussel minder stabiele loopbanen hebben waardoor ze vaker in- en uitstromen op de arbeidsmarkt (transities tussen werken, werkloosheid en inactiviteit) dan in de andere twee gewesten van het land: *“Brusselse loontrekkenden maken meer transities dan loontrekkenden in de andere twee gewesten, en dat in elke leeftijdsgroep.”* (Moreau & Cuyvers, 2024, p. 360).

4-24

Aandeel werkenden met een tijdelijke job, per geslacht, per gewest en in heel België, 2024

4-25

Aandeel werkenden met een tijdelijke job per nationaliteitsgroep, Brussels gewest, 2024

KADER 4-4 EEN MOEILIJK TE VATTEN REALITEIT MET VEEL VERSCIJNINGSVORMEN

Uit het rapport van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025), **‘Werken en toch in bestaansonzekerheid of armoede leven in het Brussels gewest’** blijkt dat precair werk een complexe realiteit is die vele vormen kan aannemen en niet makkelijk in haar totaliteit omschreven kan worden.

Bepaalde situaties zijn moeilijk zichtbaar te maken aan de hand van de administratieve bronnen, zoals die van zelfstandigen in moeilijkheden, waarbij een veelheid aan statuten en arbeidsstelsels – kunstwerkers, flexi-jobs, studentenjobs, tewerkstellingsmaatregelen, freelance werk, digitaal platformwerk, detachering of bepaalde vormen van verenigingswerk – een volledig zicht op het fenomeen belemmeren en niet altijd systematisch worden geregistreerd. Ook informeel werk is een realiteit die per definitie moeilijk kwantificeerbaar is.

Daarnaast combineren personen in preciaire werksituaties vaak meerdere statuten, wat een statistische categorisering nog complexer maakt. Statuten wijzigen ook en de jobs zijn soms van (erg) korte duur, wat bijdraagt aan de instabiliteit van de trajecten. Ondanks de centralisatie en registratie van de duur van arbeidsovereenkomsten (ook voor bovengenoemde specifieke stelsels), beschikken we toch niet over administratieve statistieken die op basis daarvan zijn opgemaakt. (Voor meer informatie, zie: *Werken en toch in bestaansonzekerheid of armoede leven in het Brussels gewest*, Observatorium voor gezondheid en welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2025).

Met de aangekondigde maatregelen om de arbeidsmarkt flexibeler te maken, bestaat de kans dat de instabiliteit en het tijdelijke en deeltijdse karakter van de contracten van Brusselse werkkenden nog verder zal toenemen.¹⁰⁰

100 Het Federaal regeerakkoord 2025-2029 beoogt op het vlak van de arbeidsmarkt: een uitbreiding van de regeling voor flexijobs/studentenwerk/gelegenheidswerkers enz., de berekening op jaarbasis van de werktijd, een verlaging van de minimale arbeidsduur per week in de arbeidsovereenkomsten, wijzigingen in de regelgeving van nacht- en weekendwerk, meer flexibiliteit in de uurroosters enz.

Onderwijs en vorming

Iemand's opleidingsniveau hangt nauw samen met zijn of haar socio-economische positie. In 2024 bedroeg het **armoederisicocijfer** bij laaggeschoolden (met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs) in het Brussels gewest 42 %, tegenover 30 % bij personen met hoogstens een diploma hoger secundair onderwijs en 12 % bij hoogopgeleiden (met een diploma hoger onderwijs). Merk ook op dat de armoederisicocijfers, ongeacht het opleidingsniveau, in Brussel hoger zijn dan in Vlaanderen en Wallonië **5-1**.

Het verband tussen opleidingsniveau en armoede is deels gelinkt aan de ongelijkheden op de arbeidsmarkt.

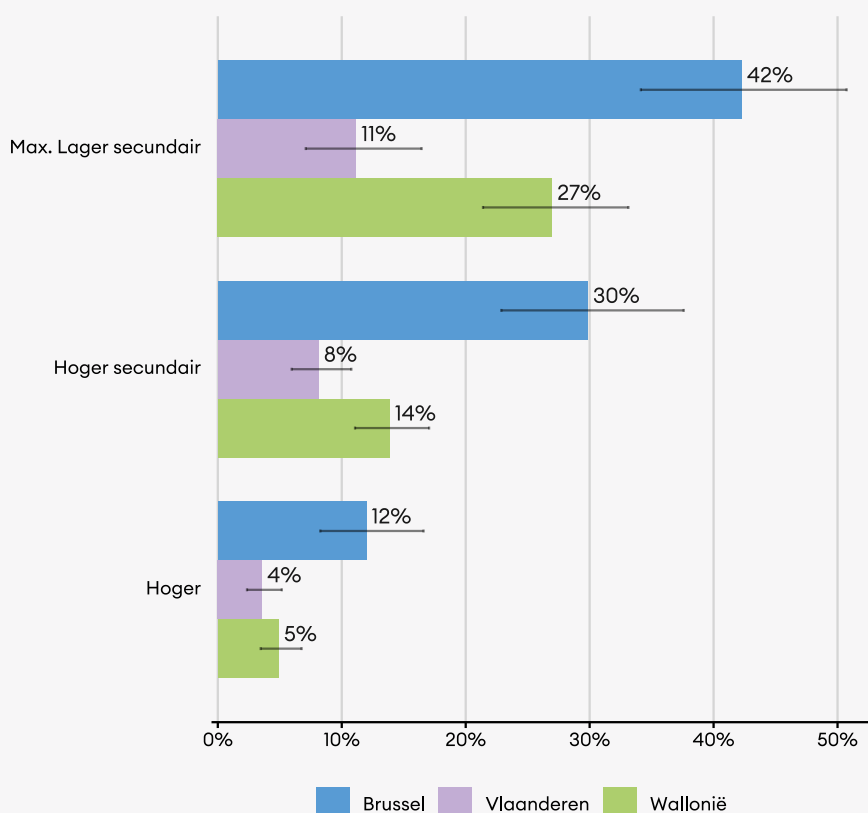
Hoewel een erkend diploma ook nog geen garantie biedt op een kwaliteitsvolle job (met goede loonvoorwaarden en werkomstandigheden), daalt de kans op toetreding tot de

arbeidsmarkt wel wanneer in het buitenland voltooide studies niet worden erkend of men niet over een diploma van het secundair onderwijs beschikt (→ hoofdstuk 4). Dit geldt in het bijzonder voor de Brusselse arbeidsmarkt, waar hoge eisen worden gesteld op het vlak van kwalificaties (Van Hamme *et al.*, 2011 en view.brussels, 2017).

Naast dit effect van onaangepaste kwalificaties is er ook nog het fenomeen van een neerwaartse cascade in de overeenkomst van het kwalificatieniveau van de werkende met de kwalificatievereisten van zijn of haar functie. Door het structureel ontoereikende aanbod van vacatures slaagt een hele groep werkzoekenden er niet in een job te vinden die in overeenstemming is met hun kwalificatieniveau. Daardoor gaan ze jobs aannemen waarvoor ze overgekwalificeerd zijn. Dit zorgt er uiteindelijk voor dat lager opgeleide werknemers verdrongen worden en nog sneller

5-1

Armoederisicocijfer volgens opleidingsniveau, Belgische gewesten, 2024

in de werkloosheid verzeild geraken. Met andere woorden, nog los van de kwalitatieve factor die verband houdt met competenties, speelt er dus ook een kwantitatieve factor – het algemene tekort aan beschikbare jobs – die een kettingreactie van onderwaardering van kwalificaties in gang zet (Englert, 2013).

De verbanden tussen opleidingsniveau en positie op de arbeidsmarkt hebben ook te maken met de versnippering van de jobs en de ongelijkheden tussen soorten taken. De tertiarisering van stedelijke economieën, in het bijzonder in internationale steden als Brussel, gaat gepaard met een sterke concentratie van hooggekwalificeerde, goedbetaalde jobs in geavanceerde dienstensectoren.^[101] Die dynamiek leidt tegelijkertijd tot een grotere vraag naar laaggeschoolde, laagbetaalde en vaak precare jobs, die voornamelijk bedoeld zijn om tegemoet te komen aan de behoeften van deze meer welgestelde werknemerscategorieën (onderhoudsdiensten, ondersteuning, zorg enz.). Men spreekt dan van beroespolarisatie^[102], die er op neer komt dat de economische herstructurering van de steden in de afgelopen vijftig jaar heeft geleid tot een toenemende ongelijkheid op de arbeidsmarkt, met een groei aan zowel de boven- als de onderkant van de inkomens- en opleidingsverdeling, ten nadele van de middengroepen.

De COVID-19-crisis en haar socio-economische gevolgen tenslotte, hebben de ongelijkheden op de arbeidsmarkt tussen laaggeschoolden en hoogopgeleiden nog verder verscherpt (view. brussels, 2021 en 2022).

Naast de toegang tot werk zijn ook de toegang tot kwaliteitsvol onderwijs, het behalen van een diploma secundair onderwijs en de mogelijkheid om hoger onderwijs te volgen fundamentele rechten^[103] die bijdragen tot emancipatie en als springplank kunnen dienen naar andere fundamentele rechten (sociale rechten, gezondheid enz.).

In dit hoofdstuk wordt in →deel 5.1 eerst ingegaan op enkele indicatoren over de onderwijstrajecten van leerlingen in het secundair onderwijs (op basis van gegevens van de Franse en Vlaamse gemeenschap). →Deel 5.2 en 5.3 schetsen op basis van de Enquête naar de arbeidskrachten de situatie inzake het opleidingsniveau van de jongvolwassenen (18-24 jaar)

en de volwassenen van 25 jaar en ouder, naargelang gewest, geslacht en nationaliteit. Merk op dat de informatie uit de enquête betrekking heeft op het opleidingsniveau dat door de respondenten wordt aangegeven, ongeacht of hun diploma in België wordt erkend. In het Brussels gewest heeft een groot deel van de geïmmigreerde bevolking in het buitenland gestudeerd, waarbij hun diploma in België niet als equivalent wordt erkend. In →deel 5.4 tot slot, belichten we – ditmaal op basis van de Census 2021 (administratieve bron) – statistieken van de opleidingsniveaus van de inwoners per Brusselse gemeente en per statistische sector.

5.1. SCHOOLACHTERSTAND EN VERZUIM

Jongeren die het secundair onderwijs verlaten zonder diploma hebben vaak een moeilijk schoolparcours achter de rug.

De mate waarin jongeren in het Brussels gewest zo'n moeilijk schoolparcours doorlopen, kan ingeschat worden aan de hand van het aandeel leerlingen dat twee of meer jaren **schoolachterstand** opgelopen heeft. Er zijn verschillende redenen waarom leerlingen een schoolachterstand oplopen. Een aantal daarvan houden verband met de sociaaleconomische situatie van het gezin (migratietraject, gebrekkige beheersing van de schooltaal, leef- en huisvestingsomstandigheden die het moeilijk maken om huiswerk te maken enz.). Een kleine schoolachterstand betekent niet noodzakelijk dat het kind zijn of haar schooltijd niet met succes zal afronden, maar het opstapelen van een aanzienlijke schoolachterstand (twee jaar of meer) verhoogt wel het risico dat het kind de school verlaat zonder een diploma van het hoger secundair onderwijs (Visée-Leporcq, 2011).

Deze indicator voor schoolachterstand wordt ook beïnvloed door wetswijzigingen en het beleid van de scholen wat betreft het al dan niet zittenblijven van de leerlingen. Ook schooluitval heeft een impact op het percentage schoolachterstand in het secundair onderwijs: leerlingen die afhaken worden niet meer meegeteld in de indicator. Daarnaast zijn er nog een aantal leerlingen die niet in de indicator zijn opgenomen, meer bepaald de leerlingen van het alternerend

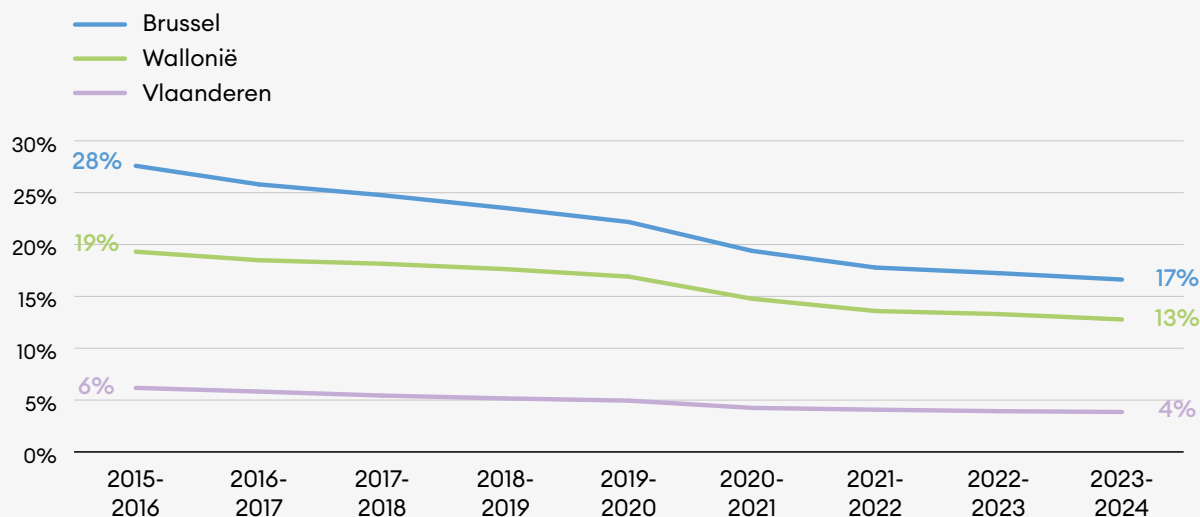
101 Zie Van Hamme *et al.*, 2024.

102 Zie onder meer Sassen, 2006.

103 Het recht op onderwijs is een van de fundamentele rechten in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en tal van andere internationale instrumenten die de mensenrechten moeten vrijwaren. Zie: <https://www.unesco.org/en/right-education/need-know>

5-2

Evolutie van het percentage leerlingen met minstens twee jaar schoolachterstand in het secundair onderwijs, per gewest (woonplaats), schooljaar 2015-2016 tot 2023-2024

Noot: De leerlingen van het alternerend onderwijs, de onthaalklassen (DASPA) en de vierde graad (aan Franstalige kant) en de leerlingen van het modulair onderwijs, de onthaalklassen (OKAN) en het derde jaar van de derde graad (aan Nederlandstalige kant) zijn niet in deze statistiek opgenomen.

Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

onderwijs, de onthaalklassen (DASPA) en de vierde graad van het gewoon onderwijs (aan Franstalige kant) en de leerlingen van het modulair onderwijs, de onthaalklassen (OKAN) en het derde jaar van de derde graad gewoon onderwijs (aan Nederlandstalige kant).

Figuur 5-2 geeft de evolutie weer van het percentage leerlingen in het secundair onderwijs (gewoon onderwijs) met minstens twee jaar schoolachterstand, per gewest, tussen de schooljaren 2015-2016 en 2023-2024. Dat percentage is in de drie gewesten gedaald, maar het sterkst in het Brussels gewest. Desalniettemin voert de hoofdstad nog steeds de lijst aan (met 17 % van de leerlingen).

Deze dalende evolutie zou gedeeltelijk kunnen samenhangen met bepaalde hervormingen en beleidspraktijken. Denk maar aan het Pact

voor uitmuntend onderwijs in de Fédération Wallonie-Bruxelles (van kracht sinds 2017), dat bedoeld is om het aantal zittenblijvers te verminderen, onder meer door de verlenging van een gemeenschappelijk basisprogramma, een vermindering van het automatisch laten overdoen van een schooljaar, meer begeleiding enz. Ook de COVID-19-crisis en de lockdownmaatregelen hebben een grote invloed gehad op de schooltrajecten en -praktijken, onder meer door een daling van het aantal zittenblijvers als gevolg van een grotere flexibiliteit van de klassenraden in het kader van de door de epidemie verstoorte schoolwerking. Daardoor is het aantal zittenblijvers in het secundair onderwijs gedaald van 14 % in het schooljaar 2018-2019 (en de voorgaande jaren) tot 7 % in 2020-2021. In het schooljaar 2022-2023 steeg het aantal opnieuw tot 13 % en in 2023-2024 tot 11%.^[104] Dit heeft vanzelfsprekend een impact gehad op het

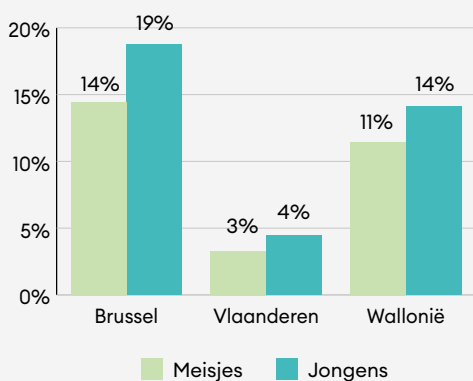
104 Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. Noten: (1) een leerling wordt als zittenblijver beschouwd als hij voor het tweede opeenvolgende schooljaar in hetzelfde leerjaar is ingeschreven. (2) De leerlingen van het alternerend onderwijs, de onthaalklassen (DASPA) en de vierde graad van het gewoon onderwijs (aan Franstalige kant) en de leerlingen van het modulair onderwijs, de onthaalklassen (OKAN) en het derde jaar van de derde graad (aan Nederlandstalige kant) zijn niet in deze statistiek opgenomen.

totale aantal leerlingen met een leerachterstand sinds de crisis.

Jongens lopen vaker achterstand op dan meisjes; dat verschil is iets meer uitgesproken in het Brussels gewest. In 2023-2024 had in het gewest 19 % van de jongens in het secundair onderwijs een schoolachterstand, tegenover 14 % van de meisjes **5-3**.

5-3

Percentage leerlingen in het secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand, per geslacht en per gewest (woonplaats), schooljaar 2023-2024

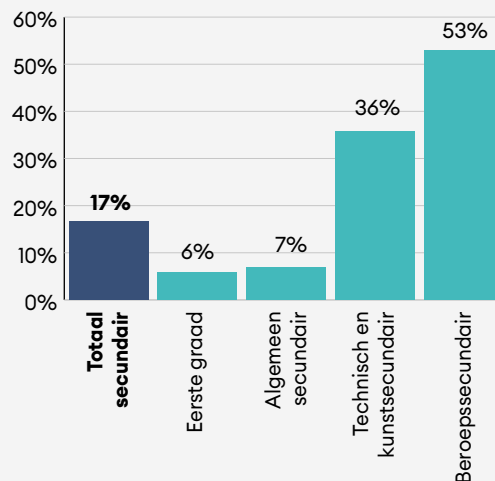
Noot: De leerlingen van het alternerend onderwijs, de onthaalklassen (DASPA) en de vierde graad (aan Franstalige kant) en de leerlingen van het modulair onderwijs, de onthaalklassen (OKAN) en het derde jaar van de derde graad (aan Nederlandstalige kant) zijn niet in deze statistiek opgenomen.

Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Het aandeel leerlingen met een schoolachterstand verschilt ook sterk naargelang de onderwijsvorm. Het beroepsonderwijs kent naar verhouding het hoogste aantal leerlingen met een schoolachterstand (53 %), gevolgd door het technisch- en kunstsonderwijs (36 %) en tot slot het algemeen onderwijs (7 %) **5-4**.

5-4

Percentage leerlingen in het secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand, Brussels gewest, schooljaar 2023-2024

Noot: De leerlingen van het alternerend onderwijs, de onthaalklassen (DASPA) en de vierde graad (aan Franstalige kant) en de leerlingen van het modulair onderwijs, de onthaalklassen (OKAN) en het derde jaar van de derde graad (aan Nederlandstalige kant) zijn niet in deze statistiek opgenomen.

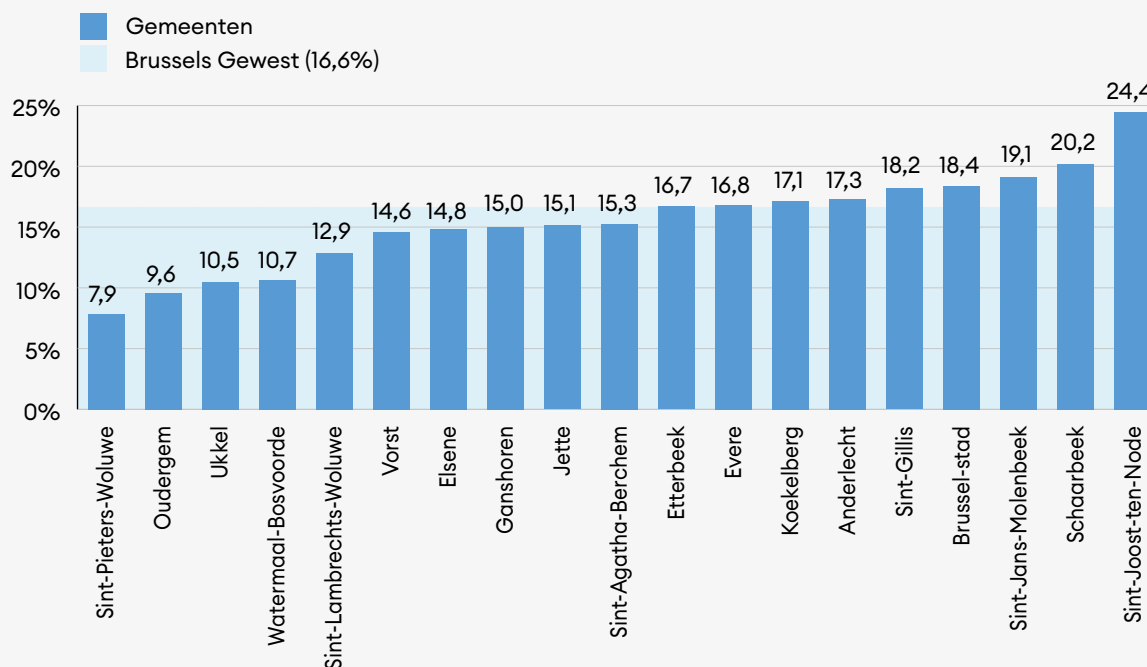
Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Binnen het Brussels gewest varieert het aandeel leerlingen met minstens twee jaar schoolachterstand sterk tussen de Brusselse gemeenten onderling. De aandelen zijn het grootst in de gemeenten met een hoog armoedeniveau. Leerlingen uit Sint-Joost-ten-Node liepen het vaakst een schoolachterstand op in het schooljaar 2023-2024 (24 %). De laagste aandelen vinden we terug in de meer welgestelde gemeenten: Sint-Pieters-Woluwe laat het laagste percentage (8 %) optekenen **5-5**.

Het verschil in schoolachterstand naargelang het sociaaleconomisch niveau van de gemeente waar de leerlingen wonen laat zich al vanaf de eerste graad secundair onderwijs opmerken. Het aandeel leerlingen met een schoolachterstand (minstens twee jaar) in de eerste graad varieerde van 2 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 12 % in Sint-Joost-ten-Node in het schooljaar 2023-2024 (niet geïllustreerd).

5-5

Percentage in het secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand, per woongemeente, Brussels gewest, schooljaar 2023-2024

Noot: De leerlingen van het alternerend onderwijs, de onthaalklassen (DASPA) en de vierde graad (aan Franstalige kant) en de leerlingen van het modulair onderwijs, de onthaalklassen (OKAN) en het derde jaar van de derde graad (aan Nederlandstalige kant) zijn niet in deze statistiek opgenomen.

Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

” In het Brussels gewest heeft 17 % van de leerlingen minstens twee jaar schoolachterstand (zonder de nieuwkomers in de onthaalklassen mee te tellen). Het aandeel leerlingen met een schoolachterstand verschilt sterk naargelang de gemeenten en ligt vooral in bepaalde arme gemeenten bijzonder hoog.”

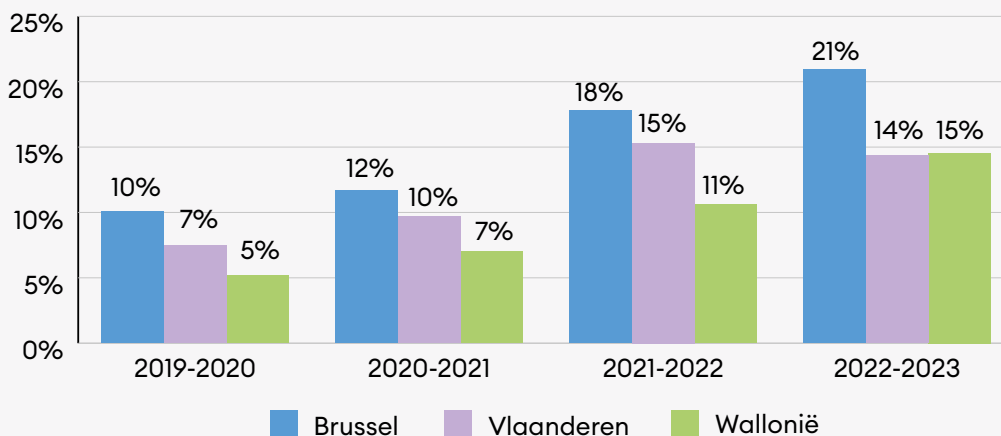
Het schooltraject van leerlingen en hun moeilijkheden kunnen ook worden benaderd aan de hand van het aantal dagen onwettige afwezigheid op school. Figuur 5-6 geeft het percentage leerlingen weer, per gewest (woonplaats), die minstens 9 halve dagen tijdens het schooljaar onwettig afwezig waren. Dat percentage

gaat in stijgende lijn in de drie gewesten en is het hoogst in het Brussels gewest. In het schooljaar 2022-2023 was 21 % van de Brusselse leerlingen van het secundair onderwijs minstens 9 halve dagen onwettig afwezig, waarvan 17 % tussen 9 en 29 halve dagen en 4 % meer dan 30 halve dagen. De COVID-19-crisis heeft geleid tot een groter schoolverzuim; en dit effect heeft zich ook na de crisis nog sterk doorgezet. In het algemeen hebben telewerken, het verlies van houvast, verminderde deelname aan het maatschappelijk leven, maar ook de economische en sociale crisis door onder meer de COVID-19-crisis gevolgen gehad voor jongeren, zoals demotivatie en een gebrek aan toekomstperspectieven.

Onwettige afwezigheid komt het vaakst voor in de armste gemeenten 5-7.

5-6

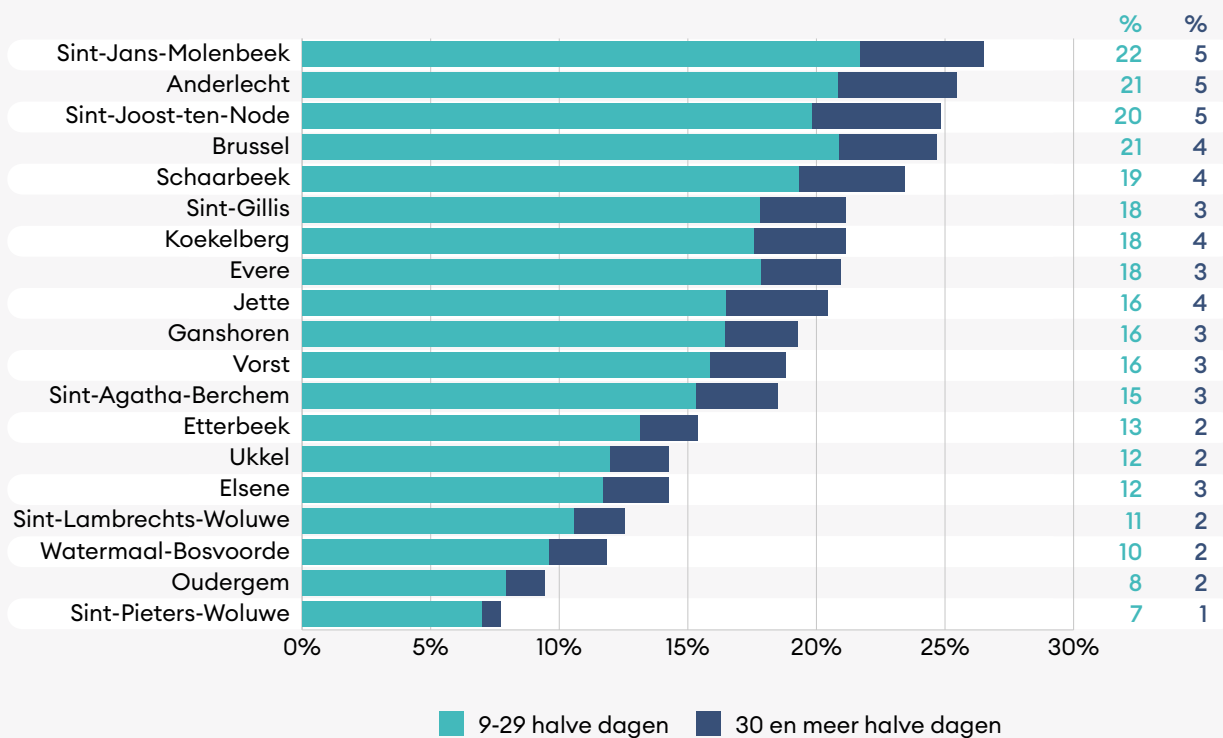
Percentage leerplichtige leerlingen in het secundair onderwijs dat minstens 9 halve dagen onwettig afwezig was, per gewest (woonplaats), schooljaren 2019-2020 tot 2022-2023

Noot: De leerlingen van het alternerend onderwijs zijn niet meegeteld in de cijfers van de Franstalige gemeenschap.
Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

5-7

Percentage leerplichtige leerlingen in het secundair onderwijs dat 9 tot 29 halve dagen en 30 en meer halve dagen onwettig afwezig was, per woongemeente, Brussels gewest, 2022-2023

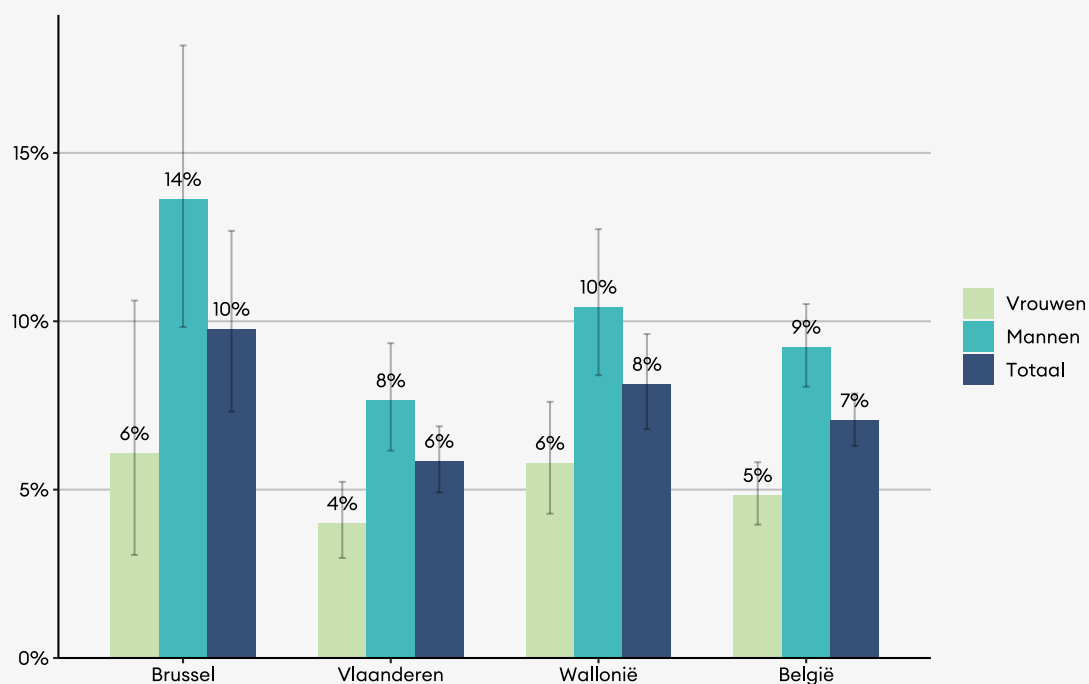
Noot: De leerlingen van het alternerend onderwijs zijn niet meegeteld in de cijfers van de Franstalige gemeenschap.
Bron: BISA; Vlaamse Gemeenschap; Fédération Wallonie-Bruxelles; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

5.2. JONGEREN VAN 18 TOT 24 JAAR ZONDER DIPLOMA HOGER SECUNDAIR ONDERWIJS

Het aandeel jongeren in het Brussels gewest tussen 18 en 24 jaar zonder diploma hoger secundair onderwijs (dus met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs) dat geen onderwijs of opleiding (meer) volgt, is aanzienlijk: in 2024 gaat het om ongeveer één Brusselse jongere op tien. Dat aandeel ligt hoger in het Brussels gewest dan in Vlaanderen, maar ligt dicht in de buurt van het cijfer voor Wallonië. Het aandeel jongens dat vroegtijdig de schoolbanken verlaat, is ongeveer het dubbele van dat van de meisjes **5-8**.

5-8

Percentage jongeren tussen 18 en 24 jaar die vroegtijdig de school verlieten met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs en die geen onderwijs of opleiding meer volgen, volgens geslacht, België en de gewesten, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

5.3. HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEVOLKING VAN 25 TOT 64 JAAR: GEWESTELIJKE VERGELIJKING EN EVOLUTIE

Het Brussels gewest onderscheidt zich van het Belgische gemiddelde door een oververtegenwoordiging van zowel laag- als hoogopgeleiden, ten koste van het aandeel gemiddeld gediplomeerden. In 2024 had 21 % van de Brusselse 25- tot 64-jarigen hoogstens een diploma van het lager secundair onderwijs. 26 % had een diploma hoger secundair onderwijs als hoogste diploma (12 % hoger secundair beroeps onderwijs en 14 % hoger secundair algemeen onderwijs). 54 % had een diploma hoger onderwijs. Op nationaal niveau gaat het om respectievelijk 17 %, 37 % (26 % en 11 %) en 45 % (5-9). We stellen vast dat het aandeel van de bevolking met een diploma hoger secundair beroeps- of technisch onderwijs als hoogste diploma opmerkelijk kleiner is in het Brussels gewest dan in de andere gewesten van het land: slechts 12 % van de Brusselaars heeft een diploma hoger secundair beroeps- of technisch onderwijs, tegenover 30 % in Vlaanderen en 26 % in Wallonië.

In het Brussels gewest is er geen beduidend verschil in het opleidingsniveau van **mannen en vrouwen** tussen 25 en 64 jaar. In Vlaanderen en Wallonië daarentegen hebben vrouwen vaker een diploma hoger onderwijs dan mannen: in Vlaanderen heeft 50 % van de vrouwen en 41 % van de mannen een diploma hoger onderwijs; in

Wallonië gaat het om 46 % van de vrouwen en 36 % van de mannen (niet geïllustreerd)^[105].

Het aandeel personen van 25 tot 64 jaar met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs kent over het algemeen een neerwaartse trend in België. In de loop van de periode 2014-2024 werd deze dalende trend in de drie gewesten vastgesteld, zij het in verschillende mate (5-10). Het aandeel van de bevolking met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs is groter in het Brussels gewest en Wallonië dan in Vlaanderen (terwijl dit aandeel begin jaren 2000 in het Brussels gewest het kleinst was – niet geïllustreerd).

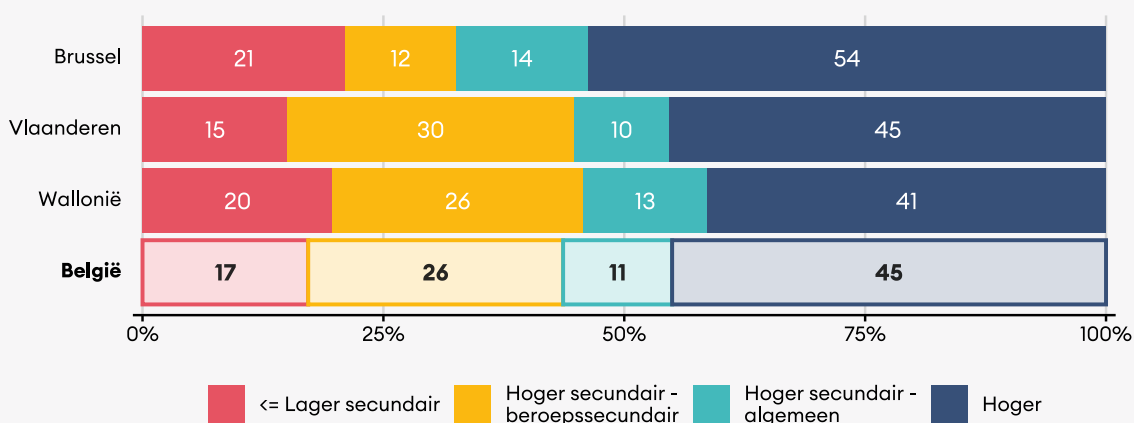
Aan het andere uiterste gaat het aandeel van de 25- tot 64-jarigen met een diploma hoger onderwijs in stijgende lijn in de drie gewesten, met het hoogste niveau in het Brussels gewest (5-11).

Het is hierbij wel belangrijk om te vermelden dat, waar de globale scholingsgraad van de bevolking toeneemt in België, het niveau van de schoolprestaties in dalende lijn gaat. Internationale peilingen (waaronder het PISA-onderzoek) geven aan dat de wetenschappelijke, lees- en rekenvaardigheden van de leerlingen de afgelopen tien jaar op nationaal niveau is afgenomen (Joskin, 2022).

Deze peilingen leggen niet alleen een sterke segregatie tussen de Belgische schoolsystemen bloot (Hirt, 2017), maar ook de grote sociale ongelijkheden in de schoolresultaten. Leerlingen uit socio-economisch meer welstellende milieus

105 Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

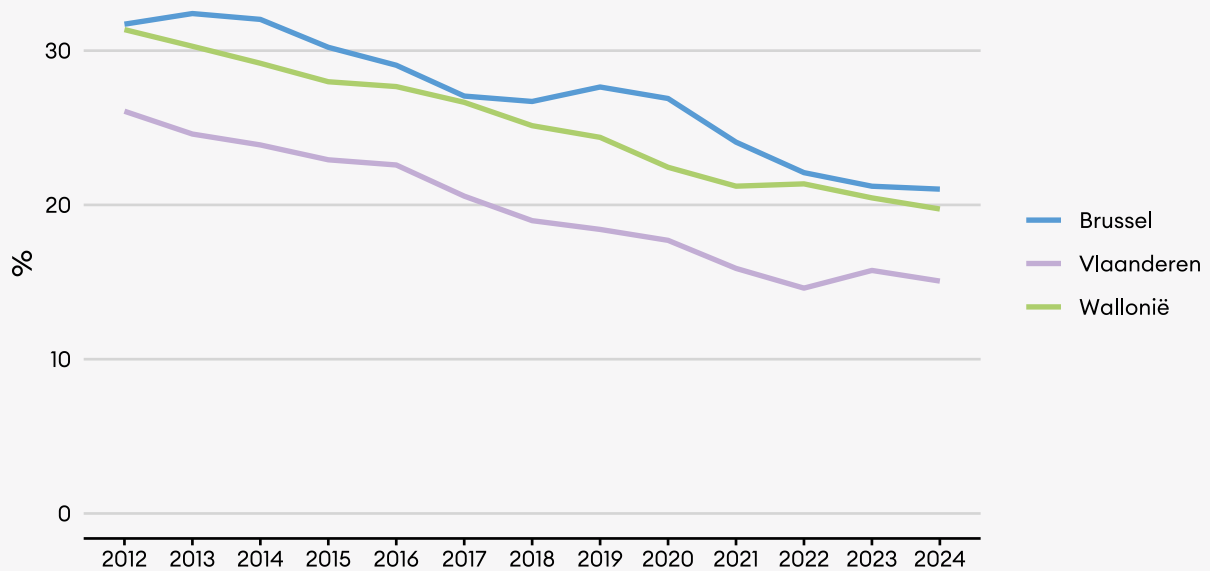
5-9 Verdeling van de bevolking van 25 tot 64 jaar volgens opleidingsniveau, België en gewesten, 2024

Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

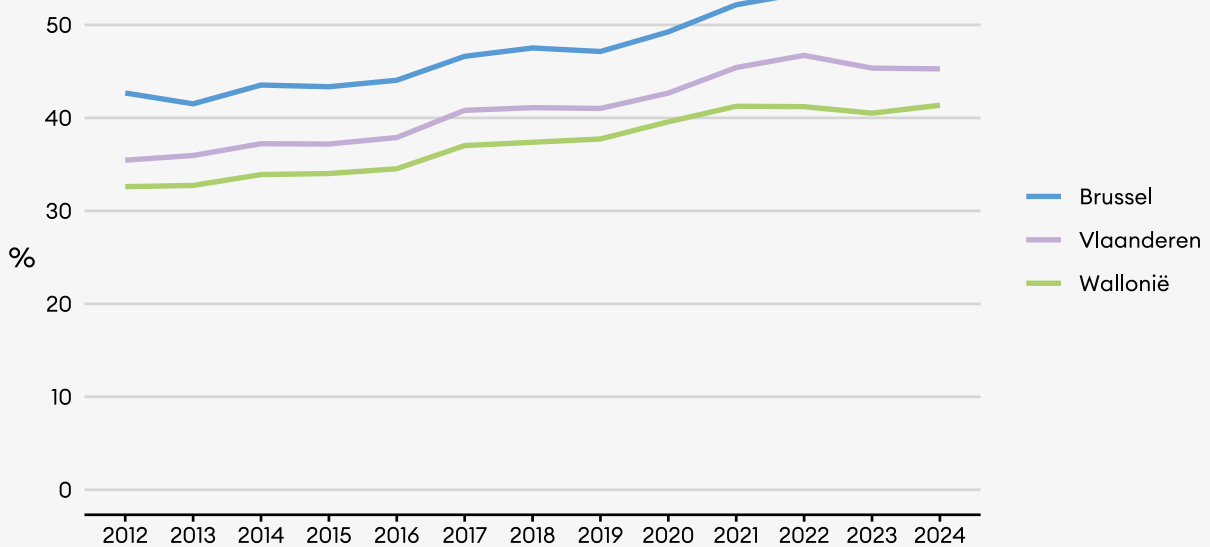
5-10

Evolutie van het aandeel van de bevolking van 25 tot 64 jaar met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, per gewest, 2012-2024

5-11

Evolutie van het aandeel van de bevolking van 25 tot 64 jaar met een diploma hoger onderwijs, per gewest, 2012-2024

of met hoogopgeleide ouders halen betere resultaten dan leerlingen uit minder welstellende milieus (Joskin, 2022). De sociale ongelijkheden wordt sterk gereproduceerd, met een opvallende correlatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en dat van de kinderen (Girès, 2020).

5.4. VOLWASSENEN VAN 25 JAAR EN OUDER ZONDER DIPLOMA HOGER SECUNDAIR ONDERWIJS

Het aandeel volwassenen met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs verschilt naargelang de leeftijd. Zowel de cijfers voor heel België als voor het Brussels gewest vertonen een heel duidelijk generatie-effect: het aandeel laaggeschoolden ligt aanzienlijk hoger bij de oudste leeftijdscategorieën (42 % bij de 65-plussers) en neemt geleidelijk af bij de jongere leeftijdscategorieën (12 % bij de 25-34-jarigen) **5-12**. Bij de 35- tot 64-jarigen ligt het aandeel laaggeschoolden in Brussel hoger dan op nationaal niveau. In de categorie van 25 tot 34 jaar en bij de 65-plussers is het aandeel laaggeschoolden in Brussel en België vrijwel gelijk.

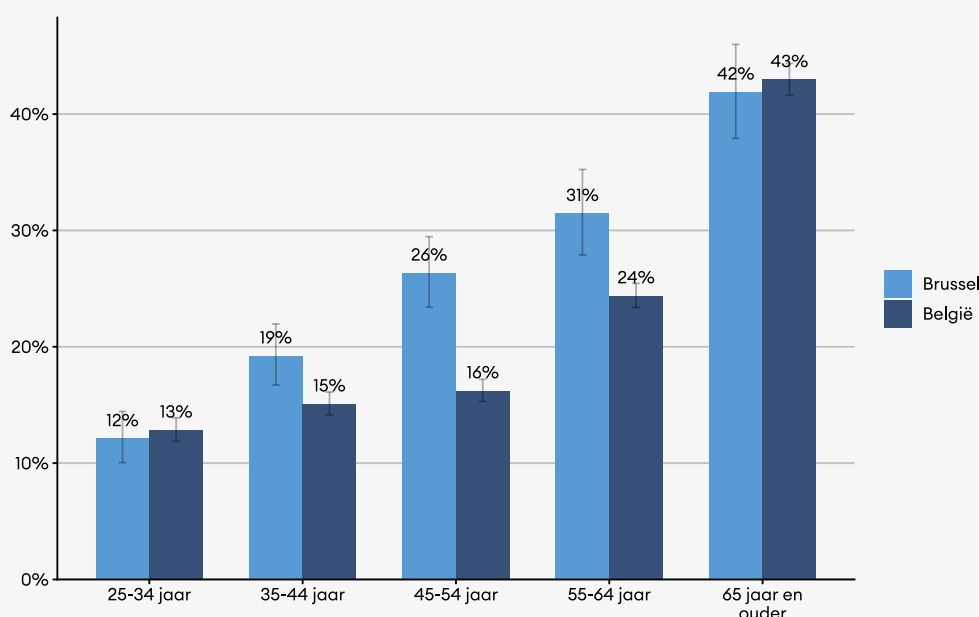
Terwijl het percentage jongens (jonger dan 25) die vroegtijdig de schoolbanken verlaten veel hoger is dan dat bij meisjes uit die leeftijdsgroep (→ figuur 5-8 hierboven), blijkt het aandeel mannen en vrouwen zonder diploma hoger secundair onderwijs bij 25- tot 54-jarigen vrijwel gelijk te zijn **5-13**. In de categorieën vanaf 55 jaar neemt de genderongelijkheid opnieuw toe en is het aandeel laagopgeleide vrouwen dan weer groter.

Er zijn grote ongelijkheden op het vlak van opleidingsniveau naargelang de nationaliteit. Het aandeel personen (25 jaar en ouder) met een laag opleidingsniveau is groot (35 %) bij Brusselaars met een niet-Europese nationaliteit. Daarna volgen de mensen met de Belgische nationaliteit (24 % is laag opgeleid). Brusselse inwoners met een nationaliteit uit een **EU-27-land** zijn minder vaak laag opgeleid (20 %).

Ook in Vlaanderen en Wallonië zijn het de niet-Europese onderdanen die het vaakst hoogstens een diploma lager secundair onderwijs behaalden, maar daar zijn het de inwoners met een Europese nationaliteit die op de tweede plaats komen **5-14**.

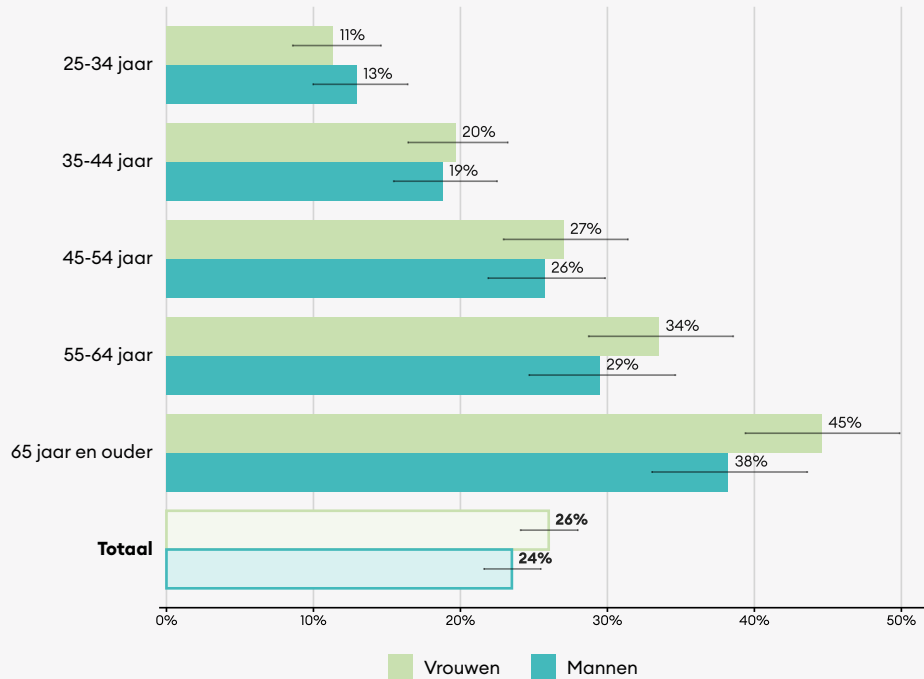
5-12

Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, volgens leeftijd, Brussels gewest en België, 2024

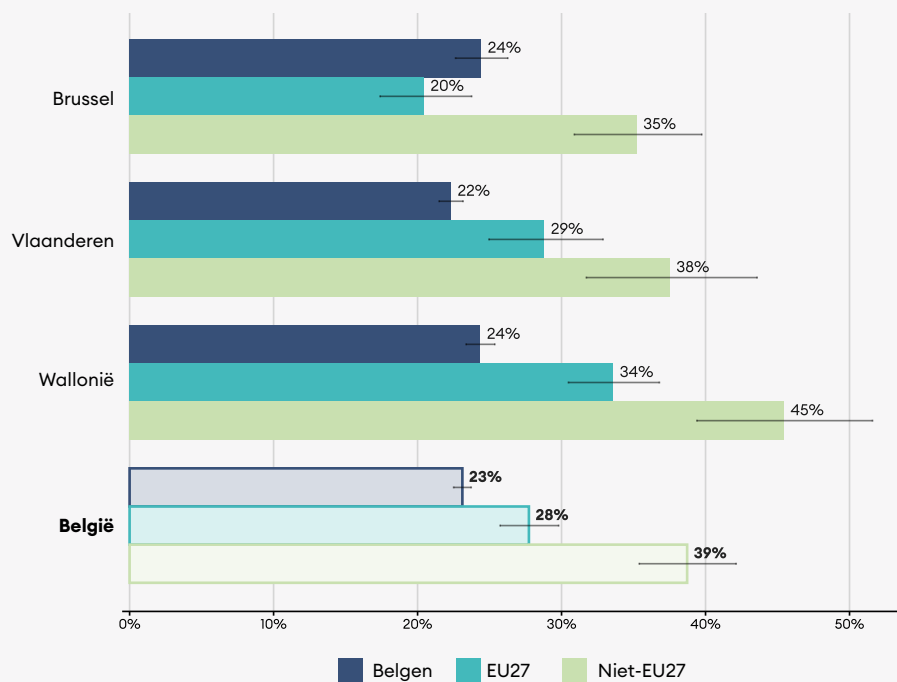
5-13

Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, volgens leeftijd en geslacht, Brussels gewest, 2024

5-14

Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, volgens nationaliteit, gewesten en België, 2024

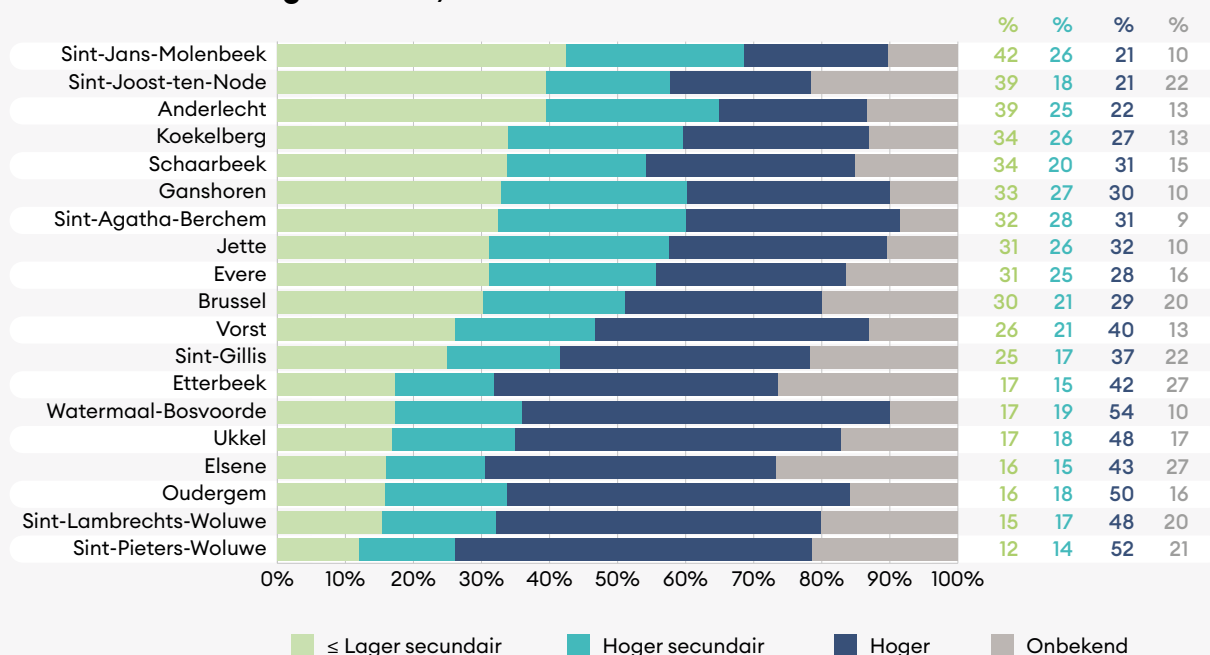
Bron: Enquête naar de arbeidskrachten; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

5.5. OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEVOLKING PER GEMEENTE EN STATISTISCHE SECTOR

In dit deel gebruiken we de gegevens van Census 2021 (bron: Statbel). In tegenstelling tot de delen 5.2 tot 5.4, waarin gebruik werd gemaakt van zelfgerapporteerde gegevens uit een enquête bij een steekproef van respondenten (de Enquête naar de arbeidskrachten), zijn de gegevens van de Census voornamelijk gebaseerd op administratieve databanken over diploma's die zijn

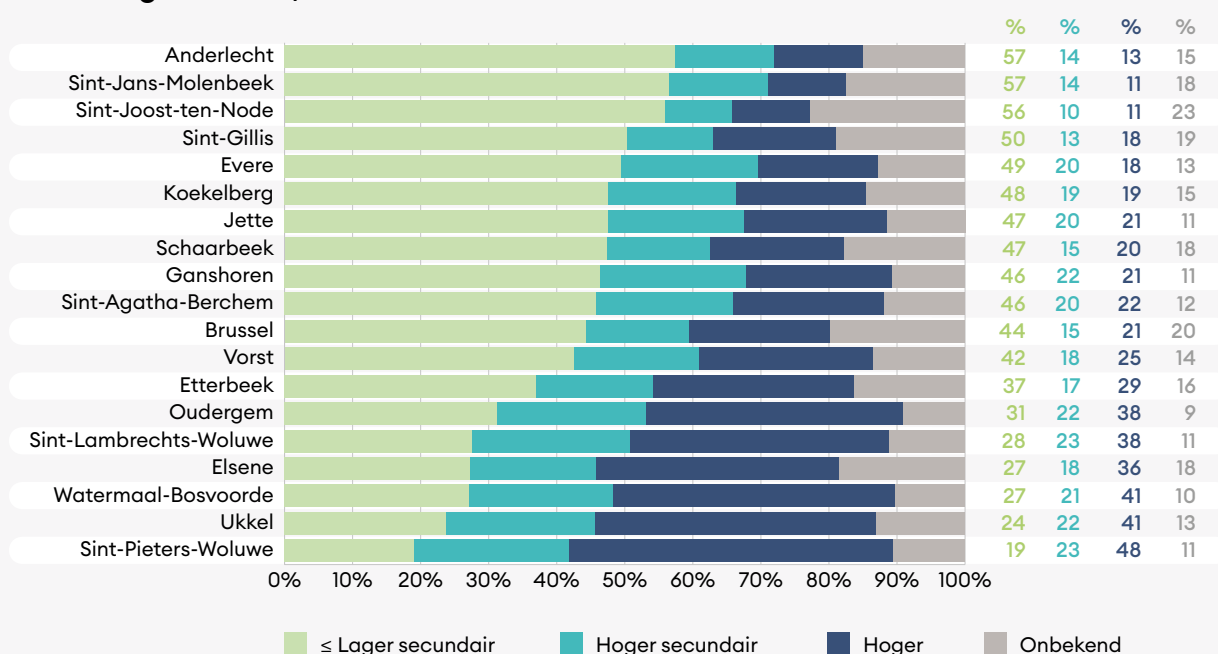
5-15

Verdeling van de bevolking van 25 tot 64 jaar naar opleidingsniveau per Brusselse gemeente, 2021

5-16

Verdeling van de 65-plussers naar opleidingsniveau per Brusselse gemeente, 2021

uitgereikt door bevoegde onderwijsinstaties (gemeenschappen en gewesten), de gegevens van de vorige Census (2011) en deducties van het aantal afgeleverde diploma's op basis van inschrijvingen bij de bevoegde onderwijsinstaties (gemeenschappen en gewesten). Ondanks het vrij hoge percentage ontbrekende gegevens, zijn die gegevens toch nuttig, omdat ze het voordeel hebben beschikbaar te zijn op het niveau van de gemeenten en van de **statistische sectoren**^[106].

Figuur **5-15** geeft de verdeling weer van de bevolking tussen 25 en 64 jaar naar opleidingsniveau voor elke Brusselse gemeente, met inbegrip van personen van wie geen informatie beschikbaar is in de databank (zoals o.a. mensen met een in het buitenland behaald diploma zonder erkende gelijkwaardigheid, maar ook anderen).^[107] In de gemeenten Molenbeek,

Sint-Joost en Anderlecht heeft 40 % van de 25- tot 64-jarigen hoogstens een (gekend) diploma lager secundair onderwijs, tegenover 12 % in Sint-Pieters-Woluwe.

Figuur **5-16** geeft per gemeente de verdeling weer volgens het opleidingsniveau van de 65-plussers. In de gemeenten Anderlecht, Molenbeek en Sint-Joost is meer dan de helft van die leeftijdscategorie laaggeschoold.

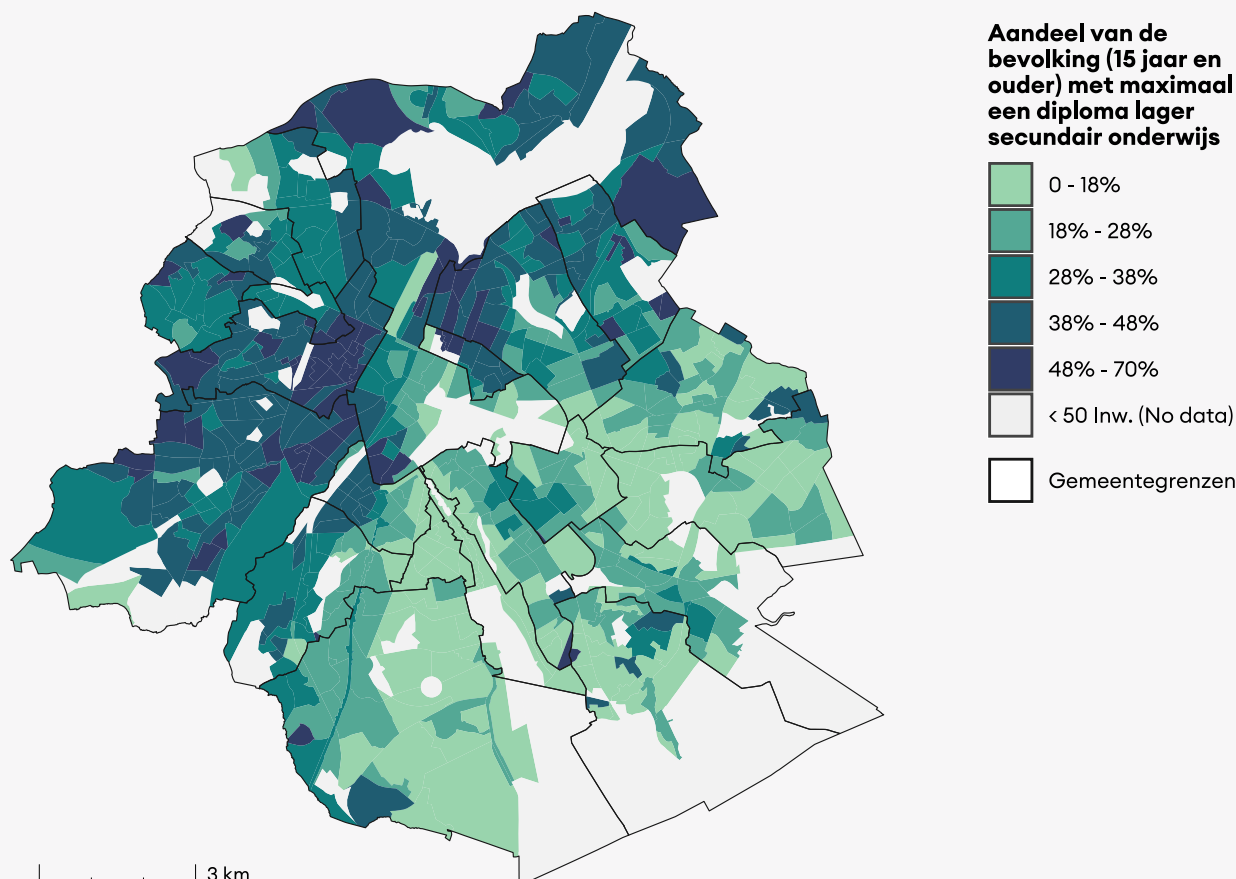
Kaart **5-17** geeft per **statistische sector** het percentage van de bevolking van 15 jaar en ouder weer met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs. Ze geeft grote verschillen weer tussen het noorden en westen van het Gewest, waar het percentage hoger ligt, en het oosten en zuiden, waar dat percentage over het algemeen lager ligt, behalve in verschillende sectoren bestaande uit sociale woningen.

106 Voor methodologische informatie en een vergelijking van de resultaten van de Census 2021 en de Enquête naar de arbeidskrachten, alsook de voor- en nadelen van beide bronnen, zie deze verklarende nota van Statbel: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Census2021/Fiche%20EDU%20CENSUS%20versus%20LFS_Short%20version_NL.pdf

107 Idem.

5-17

Percentage van de bevolking (15 jaar en ouder) met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, statistische sector, Brussels gewest, 2021

Gezondheid

Armoede en gezondheid zijn nauw met elkaar verweven. Armoede, en alles wat daarbij hoort, kan leiden tot een verslechtering van de gezondheidstoestand, en omgekeerd kan een slechte gezondheid ook leiden tot verarming. Sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid treffen alle leeftijden en komen tot uiting in de meeste gezondheidsproblemen.

Dit hoofdstuk belicht een aantal voorbeeldindicatoren van sociale ongelijkheden in de gezondheidstoestand (→ deel 6.1) en in de toegang tot (curatieve en preventieve) zorg (→ deel 6.2).^[108] Vervolgens wordt in → deel 6.3 een analyse gemaakt van de gegevens over invaliditeit (evolutie, sociaal-demografische ongelijkheden en invaliditeitscijfers per gemeente). In → deel 6.4 tenslotte wordt ingegaan op de geestelijke gezondheid van de Brusselse bevolking.

6.1. SOCIALE GEZONDHEIDS-ONGELIJKHEDEN

Het conceptuele kader opgemaakt door de Commissie Sociale Determinanten van de Gezondheid van de WHO wordt vaak gebruikt om sociale ongelijkheden in gezondheid en de gezondheidsdeterminanten te verklaren.^[109] Er worden twee grote categorieën gezondheidsdeterminanten onderscheiden: ‘structurele’ determinanten en ‘intermediaire’ determinanten. De **structurele determinanten** verwijzen naar de sociale structuren die de maatschappij ordenen (overheidsbeleid, economisch systeem, culturele normen enz.) en die de positie van individuen op de maatschappelijke ladder bepalen (naargelang opleidingsniveau, geslacht, herkomst enz.).

Deze structurele determinanten oefenen een invloed uit op de **intermediaire determinanten**, die op hun beurt naar de concrete levens- en arbeidsomstandigheden van individuen verwijzen die samenhangen met hun sociale positie. Denk aan huisvestingsomstandigheden, de situatie op de arbeidsmarkt en de kwaliteit van de jobs, het inkomensniveau, sociale ondersteuning, enz. Verschillende van die determinanten worden in andere hoofdstukken van deze Barometer besproken. Ook de toegang tot zorg is een intermediaire gezondheidsdeterminant (→ deel 6.2).

GEZONDHEIDSENQUÊTE 2023-2024

De resultaten van de Gezondheidsenquête 2023-2024 over bepaalde gezondheidsthema's, zoals subjectieve gezondheid, zijn beschikbaar in de rapporten van Sciensano. Bij de interpretatie van de resultaten van de nieuwe editie is echter voorzichtigheid geboden, omdat verschillende factoren de gegevensverzameling bemoeilijkten en het aantal respondenten kleiner was dan verwacht, vooral in Brussel (zie methodologisch rapport van Sciensano, 2025). In afwachting van kwaliteitscontroles en aanvullende analyses publiceren we in deze Barometer voorlopig nog de gegevens van 2018.

¹⁰⁸ Meer informatie over sociale ongelijkheden in gezondheid in het Brussels Gewest kan worden gevonden in het uitgebreide dossier over dit onderwerp, opgesteld door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019a).

¹⁰⁹ Heel wat studies nemen dat kader over, zie onder meer Laasman *et al*, 2019 en het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019a).

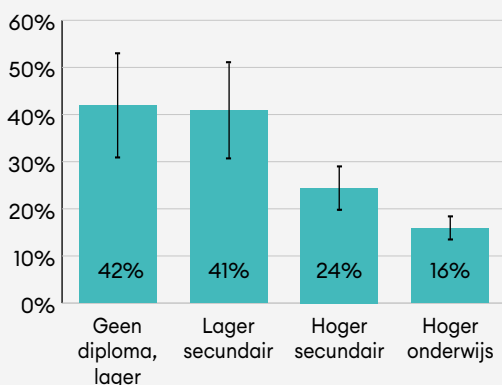
6.1.1. Subjectieve gezondheid

De ‘subjectieve gezondheid’ is een begrip dat de gezondheid in brede zin vat. Het wordt gebruikt als algemene indicator voor de gezondheid van een bevolking. Volgens de Gezondheidsenquête 2018 van Sciensano verklaart 22 % van de Brusselse bevolking van 15 jaar en ouder niet in goede gezondheid te verkeren^[110].

Het aandeel personen dat de eigen gezondheidstoestand niet als goed beoordeelt, verschilt beduidend naargelang het socio-economisch statuut, dat hier wordt benaderd via het opleidingsniveau^[111]: 42 % van de personen zonder diploma of met hoogstens een diploma basisonderwijs en 41 % van de personen met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs verklaart niet in goede gezondheid te verkeren, tegenover 24 % van de personen met een diploma hoger secundair onderwijs en 16 % van de personen met een diploma hoger onderwijs **6-1**.

6-1

Aandeel van de bevolking van 15 jaar en ouder dat de eigen gezondheid niet als goed beoordeelt, volgens opleidingsniveau, Brussels gewest, 2018

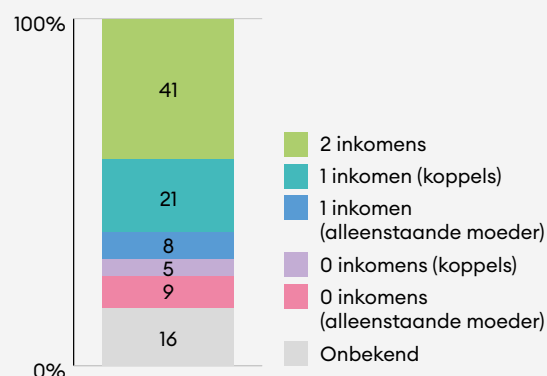
Bron: Sciensano, Gezondheidsenquête 2018

6.1.2. Infantiele sterfte

Uit de Statistische geboorteformulieren van 2022 kunnen we opmaken dat 14 % van de kinderen (één op de zeven) in het Brussels gewest geboren wordt in een huishouden zonder inkomen uit arbeid.^[112] Daarbij komt dat één kind op vier (29 %) werd geboren in een gezin met slechts één inkomen uit arbeid. Daarnaast werd 17 % van de kinderen geboren in een huishouden waarin de moeder alleenstaand was op het moment van de geboorte **6-2**. Meer dan de helft van de alleenstaande moeders (54 %) had geen inkomen uit arbeid.

6-2

Verdeling van de geboortes in functie van het aantal inkomens uit arbeid in het huishouden en of de moeder al dan niet alleenstaand is, Brussels gewest, 2022

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Statistische formulieren voor geboortes en overlijdens

” Al vanaf (en zelfs nog vóór) de geboorte heeft het sociaal statuut van de ouders een invloed op de gezondheid van het kind.

¹¹⁰ Voorzichtigheid is geboden bij het interpreteren van de resultaten, aangezien hoger opgeleiden oververtegenwoordigd zijn in de Brusselse steekproef van de Gezondheidsenquête van 2018 (op basis van berekeningen van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad).

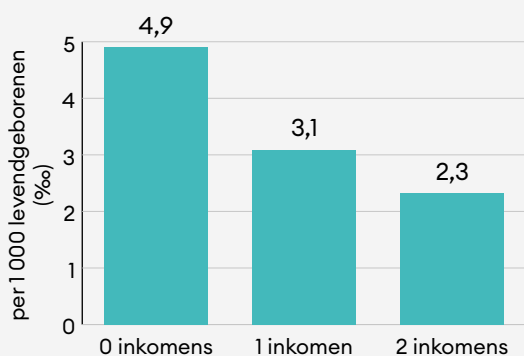
¹¹¹ Het armoederisico ligt aanzienlijk hoger bij laaggeschoolde personen (→ hoofdstuk 5).

¹¹² Deze cijfers houden rekening met alle geboortes (levend- of doodgeborenen vanaf 22 weken zwangerschap of vanaf een minimumgewicht van 500 gram), en dus niet enkel met de levendgeborenen.

Figuur 6-3 geeft de infantiele sterfte^[113] weer naargelang het aantal inkomens in het huishouden. Kinderen die in een huishouden worden geboren zonder inkomen uit arbeid lopen meer dan twee keer zoveel risico om in het eerste levensjaar te overlijden als kinderen die in een huishouden met twee inkomens worden geboren.

6-3

Infantiele sterfte volgens het aantal inkomens uit arbeid in het huishouden, Brussels gewest, 2012-2022

Noot: bovenstaande figuur houdt geen rekening met de geboorten waarbij het aantal inkomens in het huishouden onbekend is.

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Statistische formulieren voor geboortes en overlijdens

In de periode 2012-2022 bedroeg de infantiele sterfte 4,9 per 1000 levendgeborenen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, tegenover respectievelijk 3,1 per 1000 en 2,3 per 1000 levendgeborenen in een huishouden met één en twee inkomens uit arbeid.

6.1.3. Levensverwachting

De levensverwachting bij de geboorte^[114] in het Brussels gewest ligt hoger dan in Wallonië, maar lager dan in Vlaanderen.

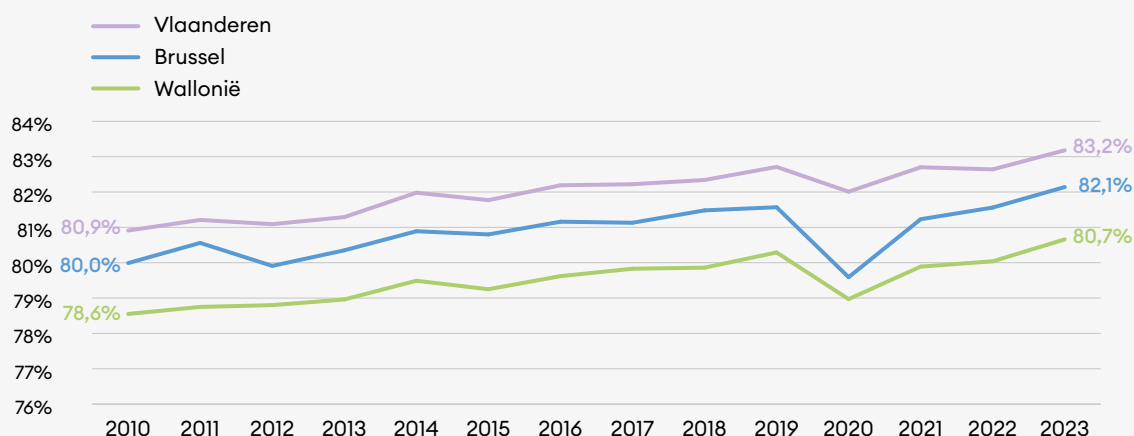
De levensverwachting vertoont een globaal stijgende trend. In 2020 heeft de COVID-19-epidemie echter een aanzienlijke impact gehad op de levensverwachting, en dit in de drie gewesten maar nog meer uitgesproken in het Brussels gewest 6-4.

113 Infantiele sterfte staat voor het aantal levend geboren kinderen die tijdens hun eerste levensjaar overlijden (per 1000 levendgeborenen).

114 De levensverwachting bij de geboorte is het aantal jaren dat een pasgeborene kan verwachten om te leven als rekening wordt gehouden met de leeftijdsspecifieke sterftecijfers voor de bevolking gedurende het geboortjaar en deze gedurende het hele leven onveranderd blijven.

6-4

Evolutie van de levensverwachting bij de geboorte per gewest (2010-2023)

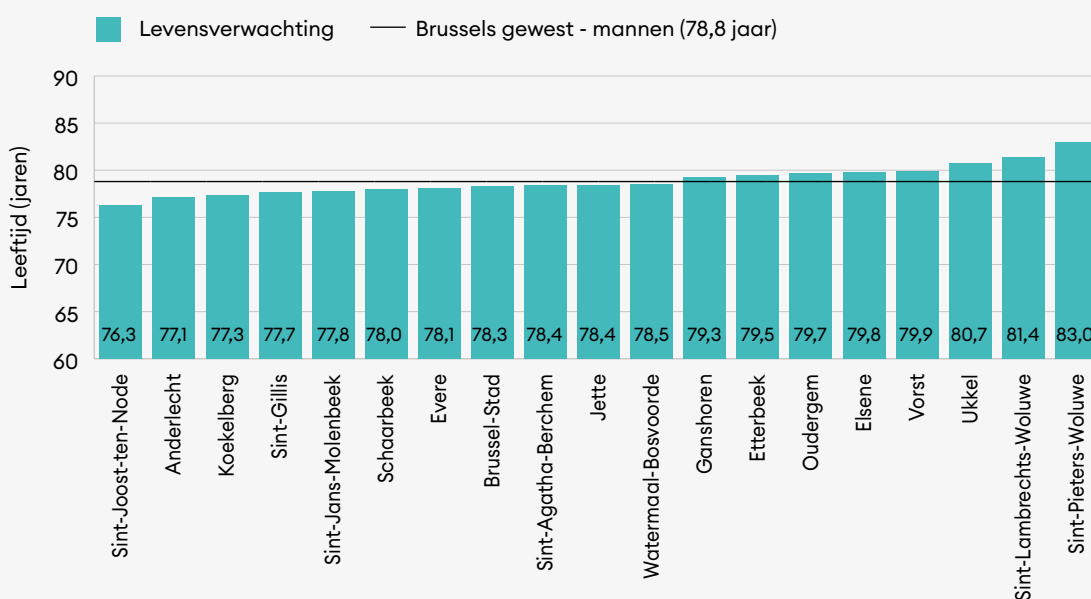

De levensverwachting bij de geboorte verschilt naargelang de socio-economisch status van de betrokkenen. Om dat fenomeen te illustreren en bij gebrek aan gegevens over de sociaaleconomische status van overleden personen in de Statistische overlijdensformulieren^[115], werd

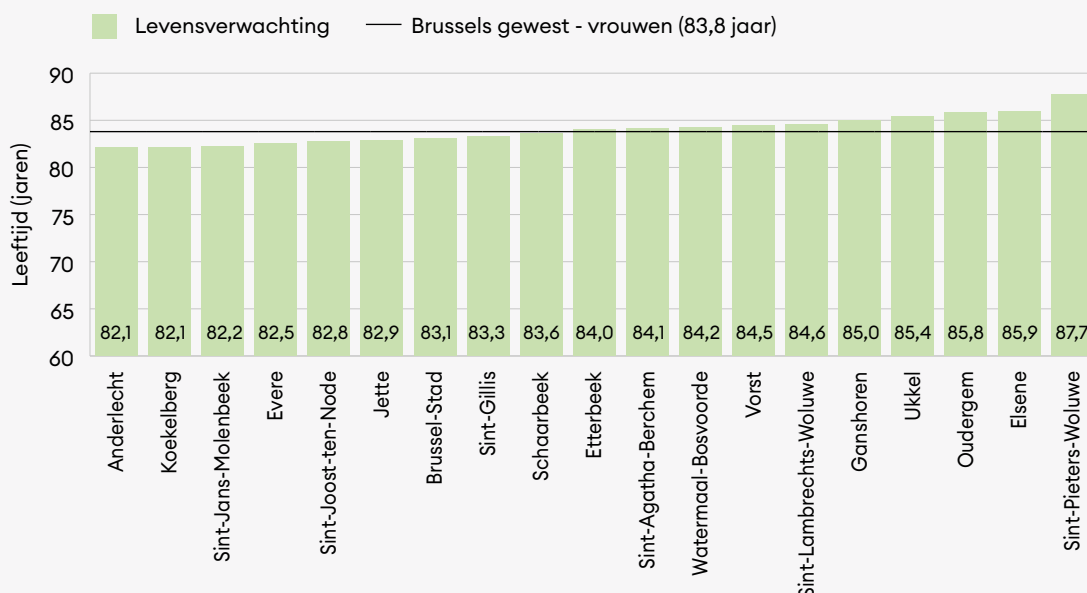
de levensverwachting berekend naargelang de woongemeente voor de periode 2017-2021, afzonderlijk voor mannen **6-5** en vrouwen **6-6**. Aangezien het jaar 2020 in de berekening is opgenomen, is de levensverwachting getemperd als gevolg van de COVID-19-crisis.

115 In tegenstelling tot figuur 6-4, waarin uitsluitend de overlijdens van de officiële bevolking zijn meegeteld, zijn in de gegevens uit de formulieren voor overlijdens (die werden gebruikt voor figuren 6-5 en 6-6) ook de overlijdens van de niet-officiële bevolking (die niet is ingeschreven in de bevolkingsregisters) meegeteld. De formulieren voor overlijdens houden evenwel geen rekening met overlijdens die plaatsvinden in het buitenland.

6-5 Levensverwachting (bij geboorte) van mannen, per gemeente, Brussels gewest, 2017-2021

6-6 Levensverwachting (bij geboorte) van vrouwen per gemeente, Brussels gewest, 2017-2021

Bij mannen ligt de levensverwachting op 76,3 jaar in Sint-Joost-ten-Node en op 83,0 jaar in Sint-Pieters-Woluwe **6-5**. Bij vrouwen varieert de levensverwachting van 82,1 jaar in Anderlecht tot 87,7 jaar in Sint-Pieters-Woluwe **6-6**. De levensverwachting ligt dus hoger in de rijkste gemeenten dan in de armste gemeenten van het gewest.

6.1.4. Chronische aandoeningen: het voorbeeld van diabetes

Chronische aandoeningen zijn veruit de voornaamste oorzaak van (vroegtijdige en algemene) sterfte. Ze kunnen ook een aanzienlijke invloed hebben op de levenskwaliteit en vormen een van de belangrijkste redenen waarom ouderen een beroep doen op de gezondheidsdiensten. De prevalentie van chronische ziekten is dan ook – net als de subjectieve gezondheid – een belangrijke indicator voor de (on)gezondheidstoestand van de bevolking.^[116] In de gezondheidsenquête van 2018 van Sciensano^[117] verklaarde 29 % van de Brusselaars aan een chronische aandoening

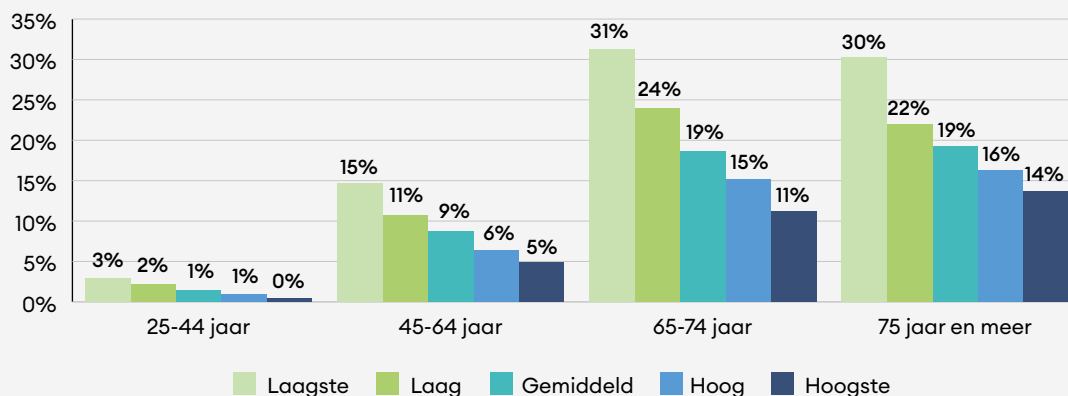
te lijden, tegenover 28 % in Vlaanderen en 33 % in Wallonië.

De verschillende chronische aandoeningen hebben vaak meerdere risicofactoren die elkaar overlappen, wat dikwijls leidt tot multimorbiditeit.^[118] Diabetes is daarvan een voorbeeld. Het is een chronische aandoening die verschillende gezondheidsproblemen met zich mee kan brengen. Diabetes type 2, het vaakst voorkomende type, hangt samen met overgewicht en een aantal sociaaleconomische determinanten, naast factoren waarop niet preventief kan worden ingewerkt, zoals genetische aanleg en leeftijd.

Op basis van de gegevens van het Inter-mutualistisch Agentschap (IAM)^[119] kan geschat worden dat 6,6 % van de Brusselaars (die bij een Belgisch ziekenfonds zijn aangesloten) in 2023 aan diabetes leed (en daarvoor werd behandeld)^[120]. Het is belangrijk om daarbij te vermelden dat veel mensen aan diabetes lijden zonder zich daarvan bewust te zijn en dus niet worden behandeld, wat betekent dat de prevalentie wordt onderschat. Voor diabetes zien we een duidelijke sociale gradiënt. Figuur **6-7** toont

6-7

Aandeel Brusselaars met diabetes, volgens leeftijd en inkomenskwintiel van de statistische sector van de woonplaats, 2023

Bron: IMA Atlas 2023 & BISA 2020; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

116 <https://www.gezondbelgie.be/nl/gezondheidstoestand/niet-overdraagbare-aandoeningen>

117 Let wel: het gaat om verklaringen van de respondenten zelf. De perceptie van de persoon kan verschillen van zijn of haar werkelijke (gediagnosticeerde) gezondheidstoestand.

118 Een situatie waarin de patiënt met meerdere (chronische) aandoeningen kampt.

119 Het InterMutualistisch Agentschap (IMA) verzamelt informatie bij alle Belgische ziekenfondsen. Zo beschikken we over administratieve en facturatiegegevens omtrent de terugbetaalde gezondheidszorg en geneesmiddelen van iedereen die ingeschreven is bij de verplichte ziekteverzekering in België. Voor het Brussels Gewest ging het in 2023 om 91% van de officiële bevolking (IMA Atlas en BISA, berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad).

120 De prevalentie van diabetes wordt geschat op basis van de consumptie van diabetesmedicatie (ATC-code A10) en/of de verstrekking van geneeskundige zorg die in het kader van de verplichte ziekteverzekering wordt terugbetaald en rechtstreeks verband houdt met diabetes. Diabetes kan ook opduiken tijdens de zwangerschap. In dat geval gaat het om een tijdelijk fenomeen, niet om een chronische aandoening. Dit type diabetes wordt hier dan ook niet meegeteld.

aan dat het percentage mensen met diabetes in alle leeftijdscategorieën systematisch hoger ligt naarmate het inkomen^[21] daalt. Het risico op diabetes neemt ook duidelijk toe met de leeftijd, tot 65 jaar. De prevalentie van diabetes bij mensen tussen 65 en 74 jaar en bij 75-plussers is ongeveer gelijk.

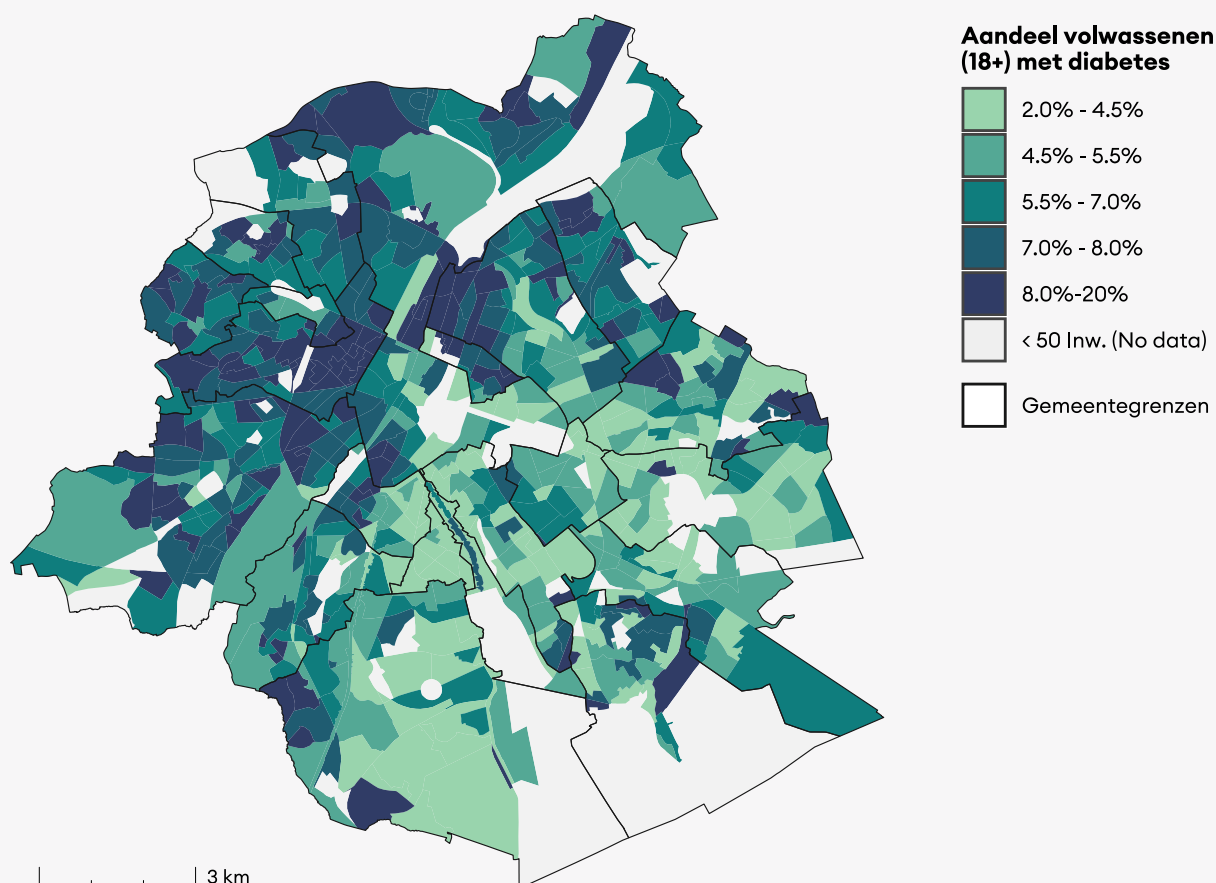
Kaart **6-8** laat zien waar het aandeel volwassenen met diabetes het hoogst is in het Brussels gewest. De prevalentie van diabetes is duidelijk geografisch gestructureerd, met hogere prevalentiecijfers in wijken waar het inkomen gemiddeld lager ligt. Over het algemeen ligt de prevalentie aanzienlijk hoger ten westen van het kanaal en in de **arme sikkel** van het gewest. In een groot aantal van die zones kampt 8 % tot 20 % van de bevolking met diabetes. In het

meer welgestelde zuidoosten van het gewest ligt de gemiddelde prevalentie van diabetes lager (meestal tussen 2 % en 4,5 %), behalve in de **statistische sectoren** met veel sociale huisvesting.

121 De databank van het InterMutualistisch Agentschap bevat geen informatie over inkomen, opleidingsniveau of andere indicatoren die kunnen worden gebruikt om de sociaaleconomische situatie van personen te bepalen. Het woonadres kan evenwel worden gebruikt om de sociaaleconomische situatie bij benadering in te schatten op basis van het mediaan equivalent inkomen in de statistische sector van de woonplaats (2020). De **statistische sectoren** werden opgedeeld in vijf naar inwonersaantal gelijke groepen (**kwintielen**) en gerangschikt in oplopende volgorde op basis van het inkomen.

6-8

Prevalentie van diabetes (niet gestandaardiseerd), per statistische sector, Brussels gewest, 2023

6.2. SOCIALE ONGELIJKHEDEN IN DE TOEGANG TOT ZORG

6.2.1. Preventieve zorg: borstkankerscreening

De systematische screening op borstkanker bij vrouwen wordt op internationaal niveau aanbevolen. Sinds juni 2002 beschikt het Brussels gewest over een borstkankerscreeningsprogramma (de Mammotest) voor vrouwen van 50 tot 69 jaar.

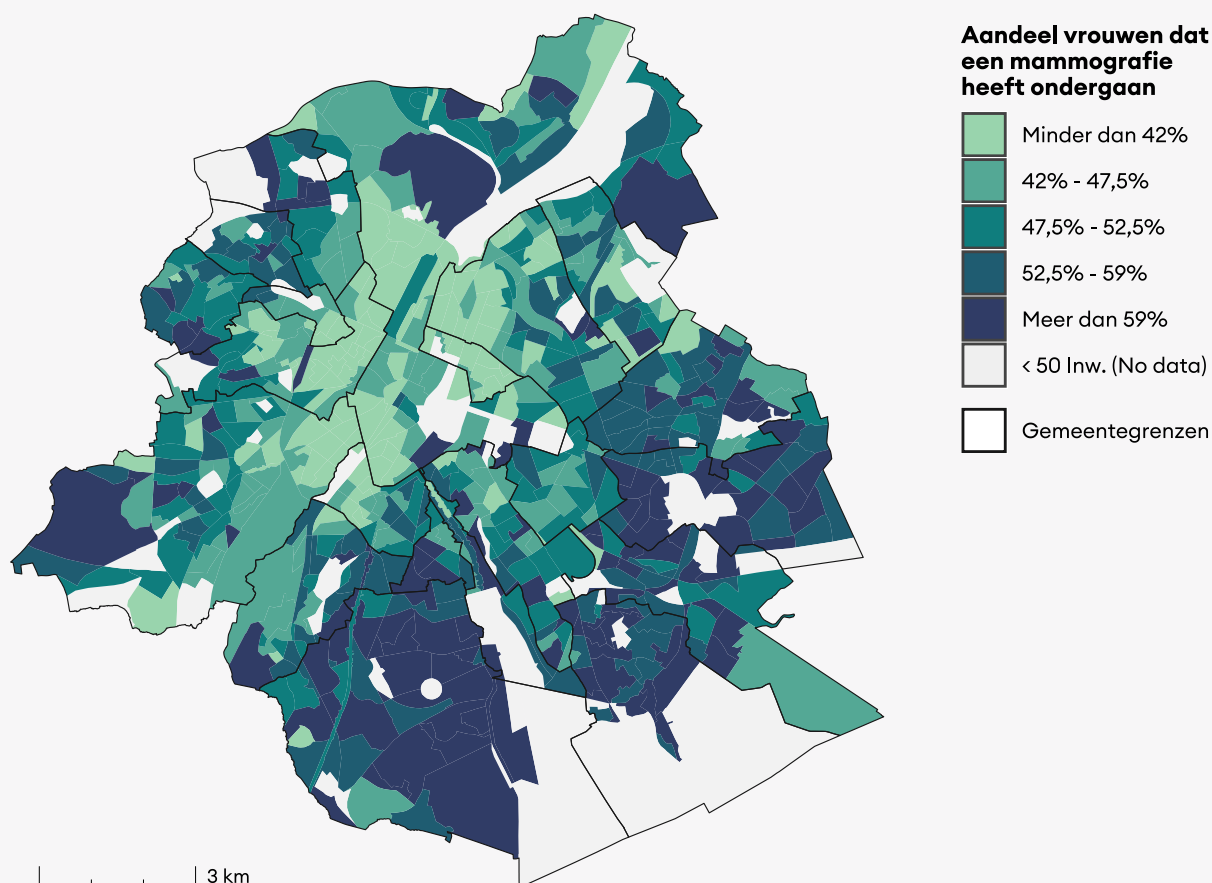
Ongeveer de helft (49 %) van de vrouwen tussen 50 en 69 jaar die in het Brussels gewest wonen, lieten in 2023 een mammografie uitvoeren, al

dan niet in het kader van het georganiseerde screeningprogramma voor borstkanker. Die participatiegraad is vergelijkbaar met de cijfers van Wallonië (51 %), maar ligt duidelijk lager dan in Vlaanderen (65 %). De verschillen in deelname aan een borstkankerscreening via mammografie (al dan niet in het kader van een georganiseerd programma) naargelang de statistische sector waarin de vrouwen wonen, komen duidelijk tot uiting^[122] **6-9**: het percentage vrouwen dat zich laat screenen komt zo goed als perfect overeen met de inkomensverdeling in het Brussels gewest (→ kaart 3-25, hoofdstuk 3).

122 Op basis van de gegevens van het IMA en [fiscale statistieken](#). Ter herinnering: de databank van het InterMutualistisch Agentschap (die gegevens bundelt over de terugbetaling van gezondheidszorg door de verschillende ziekenfondsen) bevat geen informatie over het inkomen, het opleidingsniveau of andere indicatoren die zicht kunnen bieden op de socio-economische situatie van de personen. Daarom wordt hier het woonadres gebruikt om de socio-economische situatie te benaderen via het mediane equivalent inkomen na belasting van de statistische sector van de woonplaats (op basis van de fiscale statistieken).

6-9

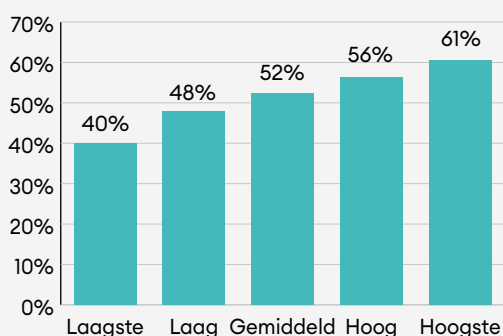
Percentage vrouwen van 50 tot 69 jaar dat een mammografie liet uitvoeren (al dan niet in het kader van het georganiseerde borstkankerscreeningsprogramma), per statistische sector, Brussel, 2023

In figuur 6-10, zijn de statistische sectoren gegroepeerd in vijf categorieën op basis van hun inkomensniveau, waardoor een sociale gradiënt zich duidelijk aftekent. Het percentage vrouwen dat een mammografie liet uitvoeren (al dan niet in het kader van een georganiseerd screeningsprogramma (Mammotest)) stijgt systematisch met het inkomen in de statistische sector van de woonplaats. In de armste wijken bedraagt het aandeel vrouwen dat zich laat screenen 40 %, terwijl dat percentage bij vrouwen uit de meest welgestelde wijken oploopt tot 61 %.

6-10

Percentage vrouwen van 50 tot 69 jaar dat een mammografie liet uitvoeren volgens inkomenskwintiel in de statistische sector van de woonplaats, Brussels gewest, 2023*

* in de loop van het jaar of het voorgaande jaar (er wordt aanbevolen om tweejaarlijks een mammografie te laten uitvoeren).

Bron: InterMutualistisch Agentschap en BISA, berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

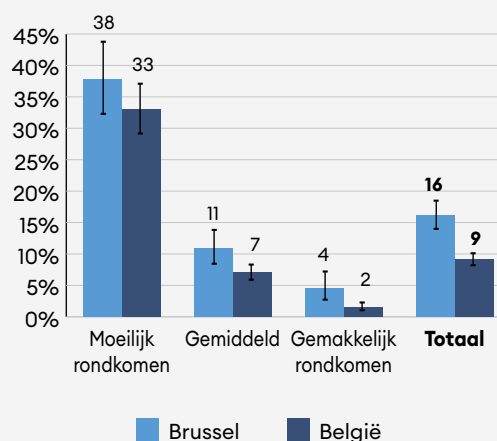
6.2.2. Zorg uitstellen om financiële redenen^[123]

De toegang tot gezondheidszorg is moeilijk voor heel wat Brusselse huishoudens. Volgens de Gezondheidsenquête 2018 verklaart 16 % van de Brusselse huishoudens gezondheidszorg te hebben uitgesteld om financiële redenen. Verhoudingsgewijs wordt in het Brussels gewest vaker zorg uitgesteld dan in Vlaanderen (5 %). Het verschil met Wallonië was in 2018 statistisch niet significant (niet geïllustreerd).

Ook hier is de sociale gradiënt duidelijk: het uitstellen van gezondheidszorg neemt af naargelang de beschikbare financiële middelen toenemen. 38 % van de huishoudens in het Brussels gewest die aangeven moeilijk rond te komen, verklaart dat ze gezondheidszorg hebben uitgesteld om financiële redenen, tegenover 11 % van de huishoudens in de tussencategorie en slechts 4 % bij de huishoudens die aangeven gemakkelijk rond te komen 6-11.

6-11

Percentage huishoudens dat verklaart gezondheidszorg* te hebben moeten uitstellen om financiële redenen, naargelang hun financiële situatie, Brussels gewest en België, 2018

* medische zorg, tandzorg, medicatie (op voorschrift), bril en/of geestelijke gezondheidszorg.

Bron: Sciensano, Gezondheidsenquête; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

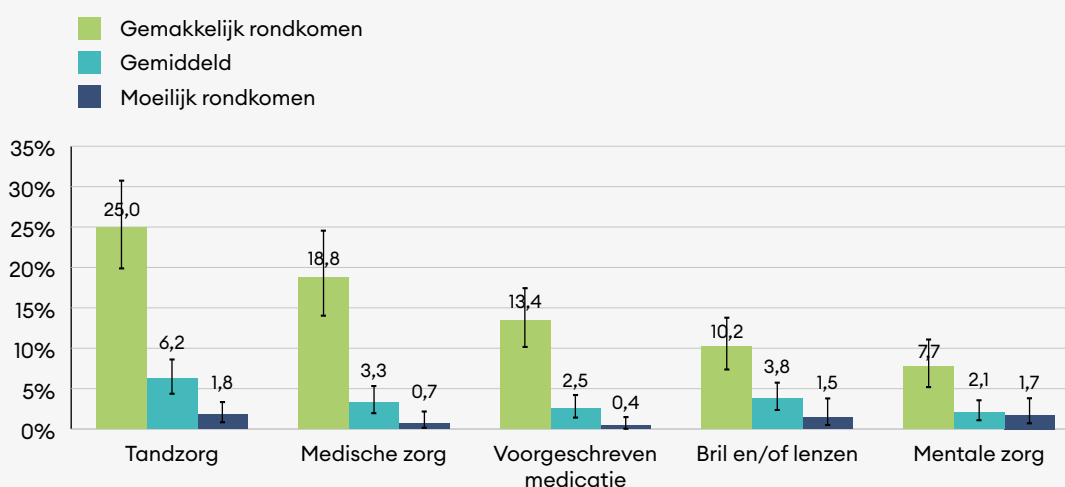
123 Dit deel komt volledig overeen met de inhoud van de vorige Barometer, omdat de resultaten van de enquête 2023-2024 van Sciensano voor Brussel nog moeten worden geanalyseerd (→ kader in punt 6.1.1).

Het uitstellen van gezondheidszorg om financiële redenen komt in Brussel vaker voor bij eenoudergezinnen (26 %) dan bij alleenstaanden (17 %), koppels met kind(eren) (15 %) en koppels zonder kind (8 %) (niet geïllustreerd) (Gezondheidsenquête, 2018).

Als we de types gezondheidszorg die om financiële redenen worden uitgesteld meer in detail bekijken, komt tandzorg op de eerste plaats. 25 % van de mensen die het moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen stelt tandzorg uit. Daarna komt medische zorg (19 %), medicatie op voorschrift (13 %), brillen en/of lenzen (10 %) en psychologische zorg (8 %). Opnieuw tekent er zich een sociale gradiënt af **6-12**. Het uitstellen van zorg neemt systematisch af naarmate de huishoudens het makkelijker hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Dat geldt voor elk type zorg. Naast financiële obstakels voor gezondheidszorg kunnen nog andere factoren de toegang tot zorg beperken voor bepaalde personen, onder meer socioculturele factoren (zie Thunus *et al.*, 2023).

6-12

Percentage huishoudens dat verklaart gezondheidszorg te hebben moeten uitstellen om financiële redenen, per type zorg en naargelang hun financiële draagkracht, Brussels gewest, België, 2018

Bron: Sciensano, Gezondheidsenquête; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

6.3. INVALIDITEIT

Gezondheidsproblemen kunnen leiden tot langdurige werkonbekwaamheid (invaliditeit)^[124], en bijgevolg tot inkomensverlies. Globaal genomen neemt het invaliditeitscijfer in het Brussels gewest, net als in de rest van België, elk jaar toe. Die stijgende trend valt deels te verklaren door de verhoging van de activiteitsgraad bij vrouwen en het gelijktrekken van hun wettelijke pensioenleeftijd^[125], alsook de vergrijzing van de actieve bevolking, de strengere voorwaarden voor het krijgen van een **werkloosheidsuitkering** en de hervorming van de toegang tot pensioen en brugpensioen (effect van ‘communicerende vaten’), maar ook door een opvallende toename van het aantal burn-outs, depressies en spier- en skeletaandoeningen die tot invaliditeit leiden (zie verder). Een aanzienlijk deel van de stijging

in het aantal personen in invaliditeit betreft de 55-plussers, hoewel ook jongere personen betrokken zijn. De invaliditeitsgraad stijgt in alle leeftijdscategorieën.

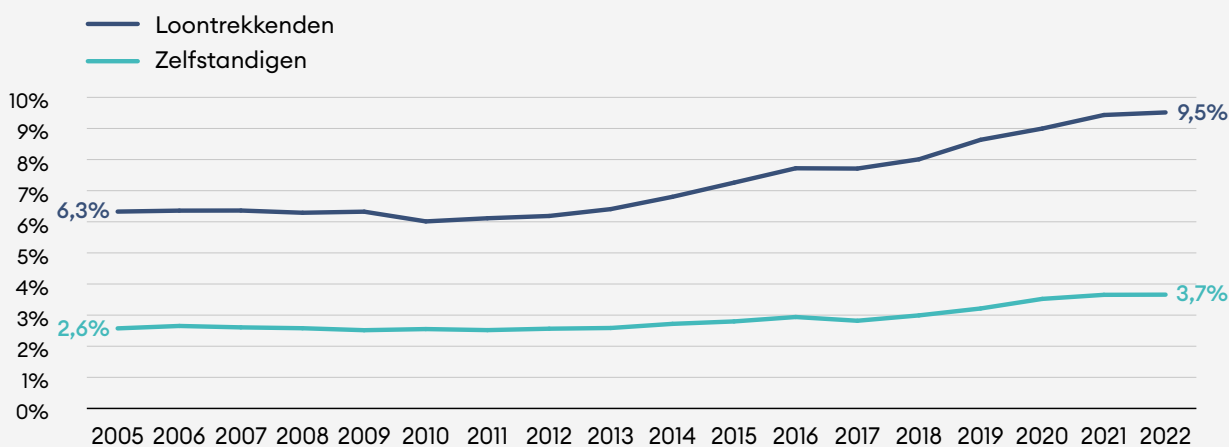
6.3.1. Algemene evolutie

In 2022 telde het Brussels gewest 39 897 loontrekkenden (of werkzoekenden)^[126] en 2 682 zelfstandigen met een **invaliditeitsuitkering**, tegenover respectievelijk 38 798 en 2 582 in 2021. Dit komt overeen met een toename met ongeveer 3 % van het aantal gevallen van invaliditeit bij de loontrekkenden en met 4 % bij de zelfstandigen^[127].

Bij de loontrekkenden bevindt bijna 10 op 100 uitkeringsgerechtigd verzekerden zich in een situatie van invaliditeit. Bij de zelfstandigen

6-13

Invaliditeitscijfers bij loontrekkenden en zelfstandigen, per 100 uitkeringsgerechtigd verzekerden, Brussels gewest, 2005-2022

Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV); berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

124 De invaliditeitsgegevens die hier worden voorgesteld, betreffen personen die op 30 juni van het jaar in kwestie een **invaliditeitsuitkering** ontvingen omwille van een **arbeidsongeschiktheid** van meer dan een jaar. Met tijdelijke arbeidsongeschiktheid (minder dan een jaar) wordt in deze gegevens geen rekening gehouden.

125 De wettelijke pensioenleeftijd van mannen en vrouwen is gelijk sinds 2009.

126 Mensen die een **werkloosheidsuitkering** ontvangen kunnen ziek worden en in invaliditeit terechtkomen (langdurig arbeidsongeschikt). In dat geval geldt voor hen het stelsel van loontrekkenden. Wanneer we het verder in dit hoofdstuk over ‘loontrekkenden’ hebben, bedoelen we zowel mensen die loontrekkend of werkloos waren voordat ze arbeidsongeschikt raakten.

127 De invaliditeitspercentages worden afzonderlijk voorgesteld voor loontrekkenden en zelfstandigen, omdat de situatie van invaliden in beide stelsels anders is: behalve de verschillen qua profiel van mensen die als zelfstandige staan ingeschreven en de verschillende types van activiteit, bestaan er ook aanzienlijke verschillen in termen van het recht op een **invaliditeitsuitkering**. Personen in invaliditeit uit het stelsel van loontrekkenden ontvangen een uitkering op basis van het verloren loon (met een toepassing van minima en maxima), terwijl personen in invaliditeit in het stelsel van zelfstandigen een uitkering krijgen op basis van forfaits (RIZIV, 2019).

gaat het om 4 %.^[128] Die invaliditeitscijfers gingen de afgelopen jaren in stijgende lijn. Tussen 2012 en 2022 stegen ze van 6,2 % tot 9,5 % bij de loontrekkenden en van 2,6 % tot 3,7 % bij de zelfstandigen in het Brussels gewest **6-13**.

Geestelijke gezondheidsproblemen waren in 2022 de vaakst voorkomende oorzaak van invaliditeit. Bij loontrekkenden vormen ze 45 % van de invaliditeitsgevallen (tegenover 43 % in 2012). Op de tweede plaats komen de spier- en skeletaandoeningen, die in 2022 van toepassing zijn op 27 % van de mensen in invaliditeit (tegenover 20 % in 2012 – niet geïllustreerd).

Bij de zelfstandigen bedragen deze percentages respectievelijk 29 % voor geestelijke gezondheidsproblemen en 28 % voor spier- en skeletaandoeningen in 2022 (niet geïllustreerd).

De invaliditeitscijfers bij loontrekkenden voor geestelijke gezondheidsproblemen (in het bijzonder burn-outs en depressies) en voor spier- en skeletaandoeningen blijven dan ook de hoofdmoot uitmaken en gingen de afgelopen jaren verder in stijgende lijn, zo in grote mate bijdragend tot de stijging van het globale invaliditeitscijfer **6-14**.

Ook bij de zelfstandigen is het aantal gevallen van burn-out en depressie de afgelopen jaren bijzonder sterk gestegen (niet geïllustreerd).^[129]

6.3.2. Verschillen in de invaliditeitscijfers naargelang beroeps categorie, geslacht en leeftijd

Binnen het werknemersstelsel bestaan er aanzienlijke verschillen in invaliditeitspercentages, afhankelijk van de beroeps categorie en het geslacht **6-15**. De invaliditeitsgraad ligt aanzienlijk hoger bij arbeiders (14 %) dan bij bedienden (6 %). Vrouwen komen ook vaker in invaliditeit terecht dan mannen. De cijfers bedragen respectievelijk 11 % en 8 % (niet geïllustreerd).

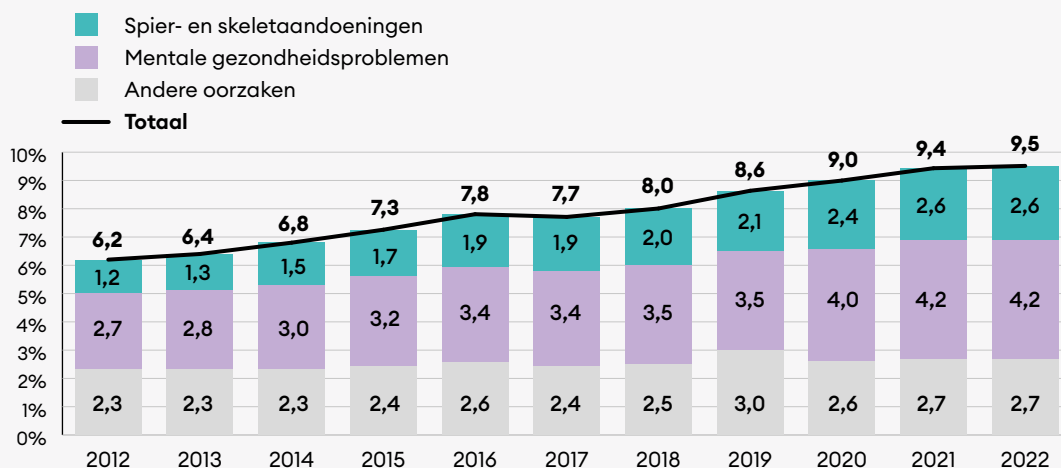
De ongelijkheid wordt nog groter wanneer deze factoren worden gecombineerd. Arbeidsters worden zo twee keer geraakt door een hoger risico. Hun invaliditeitscijfer bedraagt 17 %, tegenover 12 % bij de mannelijke arbeiders. Bij mannelijke bedienden gaat het om 4 % en bij vrouwelijke bedienden om 8 % **6-15**.

128 Het invaliditeitscijfer bij loontrekkenden wordt berekend op basis van het aantal personen dat een *invaliditeitsuitkering* ontvangt (op 30 juni van het jaar in kwestie) in verhouding tot het aantal uitkeringsgerechtigde verzekerden in het algemene systeem (loontrekkende werknemers of werkzoekenden die op diezelfde datum aanspraak zouden kunnen maken op een invaliditeitsuitkering), met uitzondering van personen op brugpensioenen. Voor de zelfstandigen wordt het invaliditeitscijfer berekend op basis van het aantal zelfstandigen en meewerkende echtgenoten die een invaliditeitsuitkering ontvangen, in verhouding tot het totale aantal uitkeringsgerechtigde verzekerde zelfstandigen en meewerkende echtgenoten op 30 juni van het jaar in kwestie.

129 Bron: RIZIV.

6-14

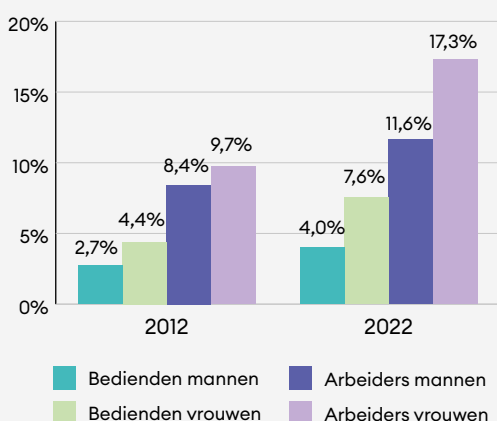
Evolutie van de invaliditeitscijfers van loontrekkenden wegens geestelijke gezondheidsproblemen, spier- en skeletaandoeningen en om andere redenen, per 100 uitkeringsgerechtigde verzekerden), Brussels gewest, 2012-2022

De invaliditeitspercentages zijn in alle groepen gestegen in de periode 2012-2022, maar bij vrouwen was de stijging groter dan bij mannen. De ongelijkheden namen in de loop van de jaren toe **6-15**.

6-15

Invaliditeitscijfers per geslacht en beroepscategorie onder loontrekkenden, Brussel, 2012 en 2022

Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV); berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Het invaliditeitscijfer neemt daarnaast ook toe met de leeftijd. Uit de analyse voor 2022 naar gelang leeftijd, geslacht en beroepscategorie blijkt dat: 38 % van de arbeidsters in het Brussels

gewest tussen 60 en 64 jaar en 29 % van de arbeiders tussen 60 en 64 jaar in invaliditeit verkeerden, tegenover respectievelijk 22 % van de vrouwelijke bedienden en 13 % van de mannelijke bedienden uit dezelfde leeftijdscategorie **6-16**.

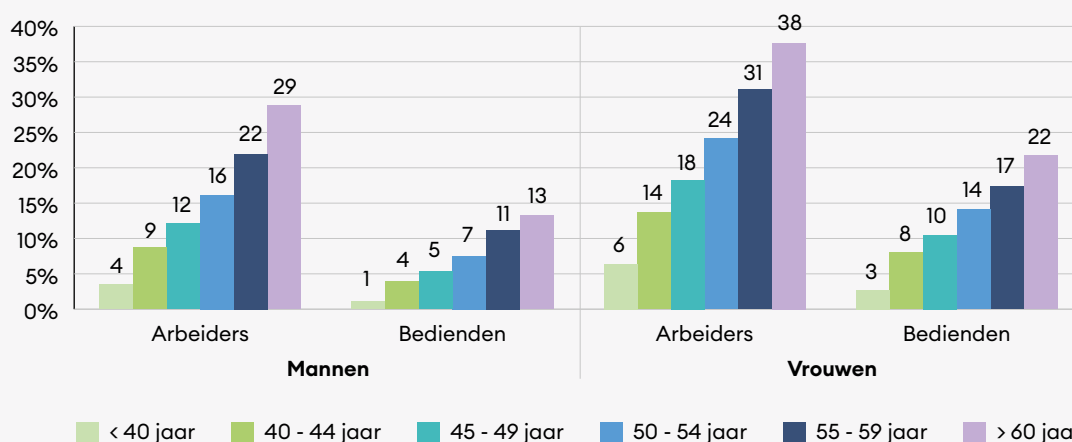
Figuur **6-17** geeft de evolutie weer van de invaliditeitscijfers door geestelijke gezondheidsproblemen onder de loontrekkenden (en werkzoekenden) naar gelang het geslacht en de beroepscategorie. In 2022 bevond bijna 7 % van de vrouwelijke arbeiders zich in een situatie van invaliditeit om geestelijke gezondheidsredenen. Bij mannelijke arbeiders gaat het om iets meer dan 4 %. 4 % van de vrouwelijke bedienden en 2 % van de mannelijke bedienden is invalide om geestelijke gezondheidsredenen. Deze cijfers wijzen op een stijgende trend in de loop van de afgelopen tien jaar, vooral bij vrouwen (zowel arbeiders als bedienden). Het ziet er naar uit dat ook de COVID-19-crisis een negatieve en duurzame impact heeft gehad op de invaliditeitscijfers wegens geestelijke gezondheidsproblemen, vooral onder arbeidsters.

Figuur **6-18** geeft de evolutie weer van de invaliditeitscijfers door spier- en skeletaandoeningen bij loontrekkenden en werkzoekenden, naar gelang het geslacht en de beroepscategorie. Ook hier zijn de sociaaleconomische en genderverschillen uitgesproken. De percentages zijn in de loop van de tijd aanzienlijk gestegen en liggen bijzonder hoog voor vrouwelijke arbeiders.

De invaliditeitscijfers bij vrouwelijke arbeiders zijn globaal sterk toegenomen, in alle leeftijdscategorieën (niet geïllustreerd).

6-16

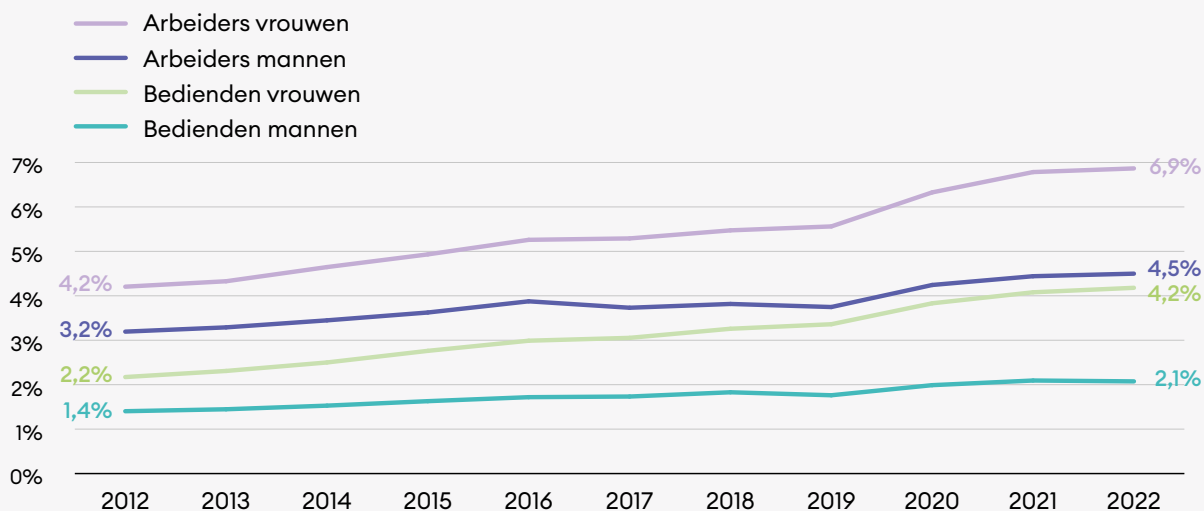
Invaliditeitscijfers per leeftijdscategorie, geslacht en beroepsstatuut, stelsel van loontrekkenden, Brussels gewest, 2022

Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV); berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

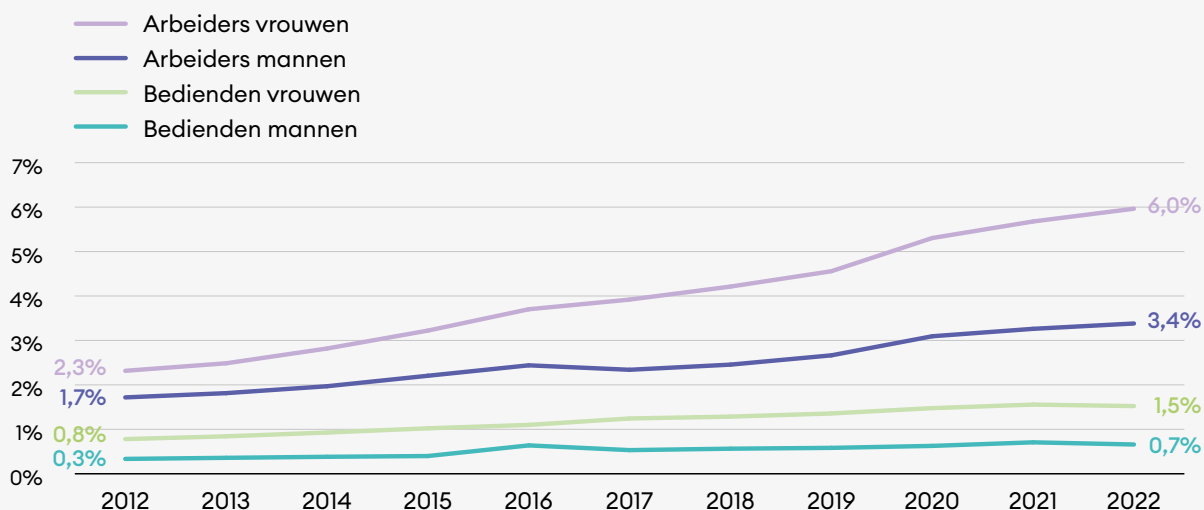
6-17

Evolutie van de invaliditeitscijfers wegens geestelijke gezondheidsproblemen, per geslacht en beroepscategorie, stelsel van loontrekkenden, Brussels gewest, 2012-2022

6-18

Evolutie van de invaliditeitscijfers wegens spier- en skeletaandoeningen, per geslacht en beroepscategorie, stelsel van loontrekkenden, Brussels gewest, 2012-2022

Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV); berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

6.3.3. Aandeel invaliden per gemeente

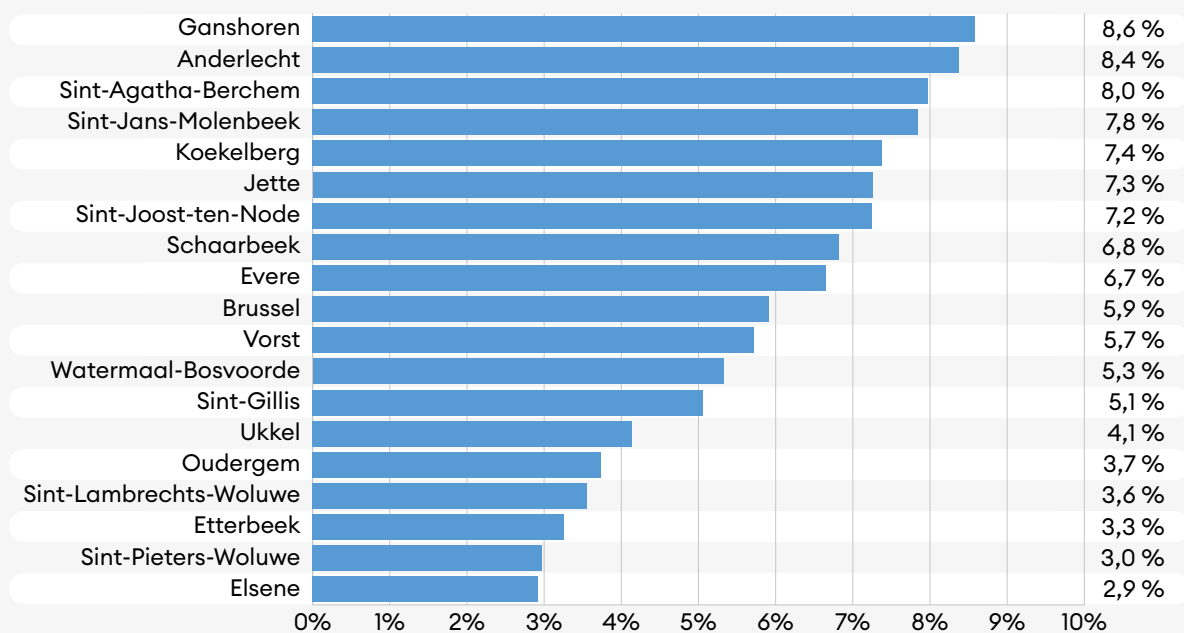
Het percentage mensen in invaliditeit (stelsel van loontrekkenden) bij de 25- tot 64-jarigen^[130] varieert aanzienlijk naargelang de woongemeente. Het aandeel in 2022 gaat van 2,9 % in Elsene tot 8,6 % in Ganshoren **6-19**.

Het risico om arbeidsongeschikt te worden hangt samen met het sociaaleconomisch niveau van de inwoners van de gemeente, maar ook andere factoren kunnen daarbij meespelen, zoals de activiteitsgraad, de historische achtergrond en kenmerken van de tewerkstelling in de gemeenten, de nabijheid van gezondheidsdiensten enz.

130 Aangezien we geen cijfers hadden over het aantal uitkeringsgerechtigd verzekerden per gemeente, hebben we als noemer het aantal inwoners tussen 25 en 64 jaar gebruikt van elke gemeente (gemiddelde van het bevolkingscijfer op 1 januari 2022 en op 1 januari 2023, omdat het aantal invaliden betrekking heeft op de situatie op 30 juni 2022).

6-19

Aandeel invaliden binnen de bevolking van 25 tot 64 jaar (%), per Brusselse gemeente, stelsel van loontrekkenden, 2022

6.4. GEESTELIJKE GEZONDHEID

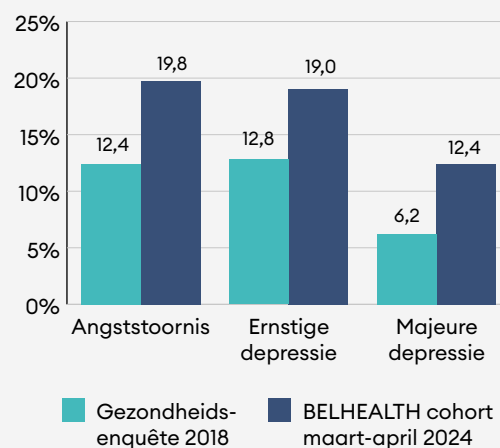
Sciensano voerde tussen april 2020 en juni 2022 COVID-19-gezondheidsenquêtes uit die peilden naar het psychisch welzijn van de bevolking sinds de uitbraak van de COVID-19-crisis. Aansluitend op die peilingen werd vanaf september 2022 het cohort BELHEALTH opgezet, een longitudinale studie met als doel op regelmatige tijdstippen de gezondheid en het welzijn bij een grote groep inwoners van België op te volgen.

Volgens de gegevens van de vijfde BELHEALTH-enquête, die tussen 18 maart en 3 april 2024 werd gehouden (Duveau *et al.*, 2024), vertoont bijna 20 % van de Brusselse respondenten symptomen van een angststoornis of een depressieve stoornis, en iets meer dan 10 % vertoont symptomen van een majeure depressie **6-20**. Hoewel voorzichtigheid geboden is bij het vergelijken van de resultaten^[31], onder meer door de methodologische verschillen tussen de studies, lagen deze cijfers in de gezondheidsenquête van 2018 – dus vóór de COVID-19-epidemie – rond de 12 % voor angststoornissen en depressieve stoornissen en rond 6 % voor majeure depressies.

De sociale ongelijkheden vertonen zich ook bij geestelijke gezondheidsproblemen. De resultaten voor België van de vijfde BELHEALTH-peiling tonen aan dat angststoornissen en depressies vaker voorkomen bij mensen met een lager opleidingsniveau (Duveau *et al.*, 2024). Uit de gegevens van de gezondheidsenquête van 2018 blijkt ook dat bij de Brusselaars angst- en depressiestoornissen vaker voorkomen bij mensen met financiële problemen, en angststoornissen ook vaker voorkomen bij vrouwen en jongere generaties (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2024).

6-20

Percentage van de volwassen bevolking* met bepaalde geestelijke gezondheidsproblemen, Brussels gewest, 2018 en 2024

* 15 jaar en ouder in de enquête van 2018, 18 jaar en ouder in het cohort BELHEALTH

Bron: Sciensano, Gezondheidsenquête 2018 en cohort BELHEALTH maart-april 2024

Huisvesting

Een groot aantal Brusselaars heeft het zeer moeilijk om een fatsoenlijke woning te vinden.^[132]

De bijzonder hoge huur- en verkoopprijzen, in combinatie met het hoge armoedecijfer en de verouderde staat van een deel van het Brusselse woningpark hebben tot gevolg dat een aanzienlijk deel van de bevolking in overbezette woningen van slechte kwaliteit woont, en het in een aantal gevallen moet stellen zonder eigen woning of zich genoodzaakt ziet te verhuizen naar een ander gewest.^[133]

Naast de hoge huurprijzen wegen ook de vaste kosten (elektriciteit, gas en water) zwaar op het huishoudbudget van de Brusselaars.

Ook bij de toegang tot huisvesting (net als bij de toegang tot tewerkstelling) is er in het Brussels gewest sprake van discriminatie op grond van herkomst of van de aard van het inkomen. Hier wordt in deze Barometer niet verder op ingegaan.^[134]

Deel 7.1 leidt dit hoofdstuk in met het illustreren van welke hap de uitgaven voor huisvesting nemen uit het budget van de huishoudens, per gewest en naargelang het inkomen. Het bewonersstatuut (eigenaar of huurder) wordt toegelicht in **deel 7.2**. Vervolgens bestuderen we in **deel 7.3** de woningprijzen op de privémarkt (zowel koop- als huurprijzen). De gegevens over het huuraanbod van sociale woningen (sociale huisvesting, andere openbare woningen, SVK) en de huurtoelagen komen aan bod in **deel 7.4**, waarbij ruim aandacht wordt besteed aan vraag en aanbod van sociale woningen. **Deel 7.5** belicht de aspecten van de kwaliteit van de woningen in het Brussels gewest. Kwesties omtrent energie (evolutie van de kosten, energiedeprivatie en bijhorende maatregelen) en water worden behandeld in **deel 7.6 en 7.7**. In **deel 7.8** tenslotte worden gegevens gepresenteerd omtrent het verlies van huisvesting (uit-huiszetting) en het niet hebben van een woning (daklozen en slecht gehuisveste mensen).

132 Opvallend is ook het grote aantal oproepen via het gratis nummer 'Hallo? Welzijnswerk' van het Brussels Gewest die te maken hebben met huisvestingsproblemen (meer dan een oproep van de vijf), en in het bijzonder met de zoektocht naar een betaalbare woning op de privémarkt (Bron: FMC, 2024).

133 Zie bijvoorbeeld De Laet (2018).

134 Zie de UNIA-rapporten over dit thema en de studie Discrimibrux van Verhaeghe *et al.*, 2017.

7.1. HUISVESTINGSKOSTEN: EEN GROTE HAP UIT HET BUDGET VAN DE INWONERS

De resultaten van de SILC-enquête geven aan dat het mediane aandeel van huisvestingskosten in Brussel 26 % bedraagt van het inkomen van een huishouden. Die kosten omvatten de eventuele huur, de interesten op een eventuele kredietaflossing^[135], kosten voor water, gas en elektriciteit, verzekeringen enz. Dat aandeel ligt hoger dan in de andere gewesten van het land: in Vlaanderen besteedt de helft van de huishoudens meer dan 14 % van het inkomen besteedt aan huisvesting, en het mediaan aandeel in Wallonië bedraagt 18 % **7-1**.

De verschillen in de uitgaven voor huisvesting zijn eerder beperkt als we de **inkomenskwintielen** in Brussel met elkaar vergelijken **7-2**. Uit de gegevens van de SILC-enquête blijkt dat de 20 % rijkste huishoudens in Brussel € 815 (mediaan) per maand uitgeven aan huisvesting.^[136] Bij de 20 % armste huishoudens bedraagt die uitgave € 695, ofwel een verschil van € 120. Dat verschil lijkt eerder gering in verhouding tot het verschil van minimum € 2000 equivalent beschikbaar maandinkomen tussen de personen in die twee groepen. Blijkbaar is het

voor Brusselse huishoudens amper mogelijk om hun woonuitgaven te drukken.^[137]

Het aandeel van het inkomen van huishoudens dat aan woonuitgaven wordt besteed, verschilt dan ook sterk naargelang het **inkomenskwintiel**. De 20 % Brusselaars met de laagste inkomens wonen in een huishouden dat bijna 50 % van het inkomen aan huisvestingskosten uitgeeft. Dat in contrast met de 20 % Brusselaars met de hoogste inkomens die maar iets meer dan 10 % van hun inkomen aan huisvestingskosten besteden **7-2**.

Het budget dat overblijft na betaling van de woonuitgaven verschilt bijgevolg heel erg naargelang het inkomenskwintiel. Na betaling van de huisvestingskosten blijft er voor de armste huishoudens met moeite € 13 per dag per persoon over voor alle andere uitgaven (voeding, onderwijs, gezondheid, ontspanning enz.). Bij 20 % van de rijkste huishoudens is het resterende bedrag € 82 per dag en per persoon^[138] **7-3**.

Deze situatie is het gevolg van de combinatie van lage inkomens (→ hoofdstuk 3) en een hoge huisvestingskost in Brussel (→ deel 7.3), naast een krapte op de sociale huisvestingsmarkt (→ deel 7.4).

135 Het 'kapitaal'-gedeelte van de eventuele hypothecaire lening wordt niet meegeteld, omdat het in wezen kan worden beschouwd als spaargeld. Aangezien de spaarbedragen van huurders niet bekend zijn – wat dan ook van het beschikbare inkomen zou kunnen worden afgetrokken – werd besloten om het vastgoedkapitaal als een beschikbare financiële bron te beschouwen, om zo een zekere vergelijkbaarheid te verkrijgen met de situatie van huurders.

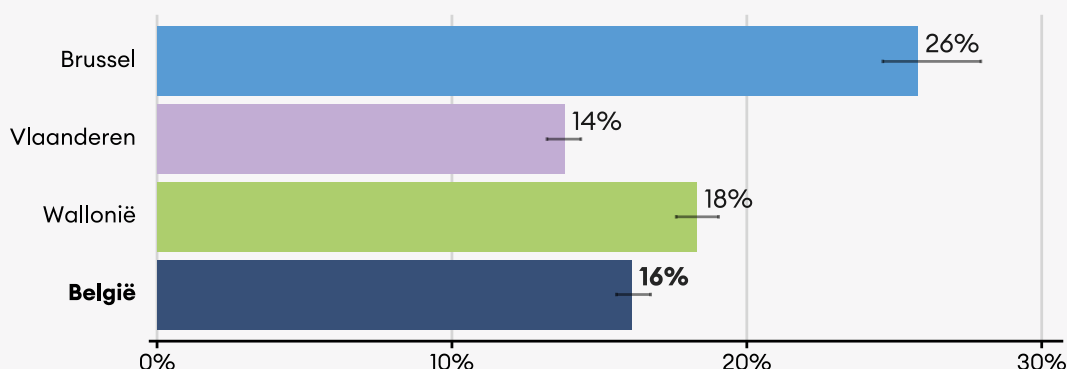
136 Zonder het 'kapitaal'-gedeelte van de aflossing van een eventuele hypothecaire lening mee te tellen.

137 Let wel: de **kwintielen** van equivalent inkomen bestaan niet allemaal uit dezelfde huishoudtypes (cf. figuur 3-15, deel 3) en de omvang van het huishouden bepaalt bijgevolg de omvang – en dus de prijs – van de woning.

138 Aangezien het 'kapitaal'-gedeelte in eventuele hypothecaire leningen niet wordt meegeteld als woonuitgave (wordt beschouwd als spaargeld), worden de 'onmiddellijk' beschikbare bedragen overschat voor huishoudens die een woning bezitten waarvoor ze nog een hypothecaire lening aan het afbetalen zijn.

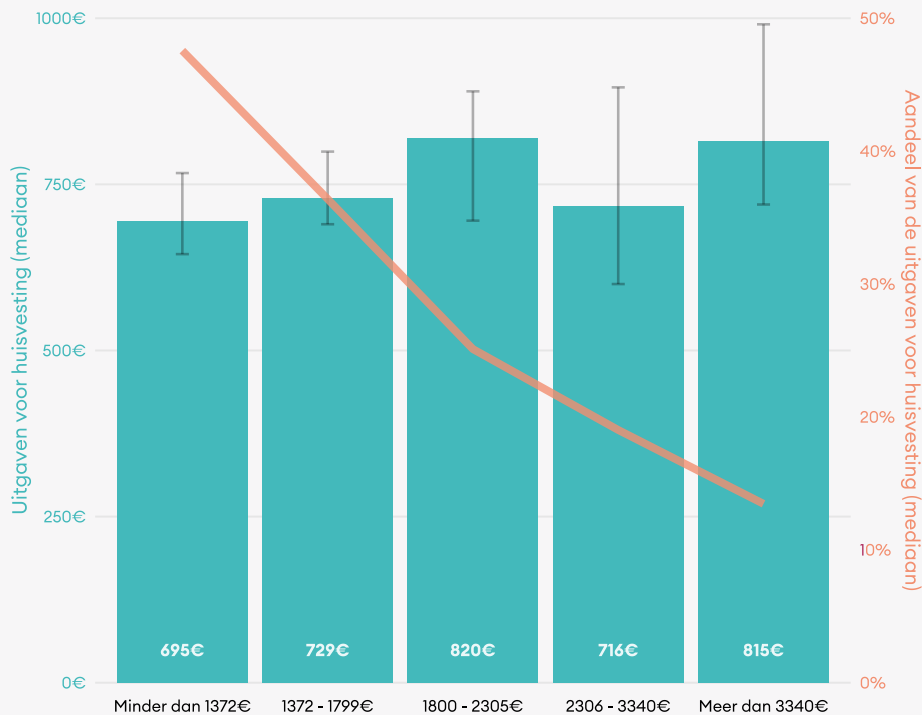
7-1

Mediaan aandeel van de maandelijkse uitgaven voor huisvesting in het inkomen van de huishoudens, per gewest en in heel België, 2024

7-2

Mediane maandelijkse uitgaven voor huisvesting en het aandeel van die uitgaven in het beschikbaar inkomen van huishoudens, volgens het kwintiel van het equivalent beschikbaar inkomen van de individuen waaruit de huishoudens zijn samengesteld, Brussels gewest, 2024

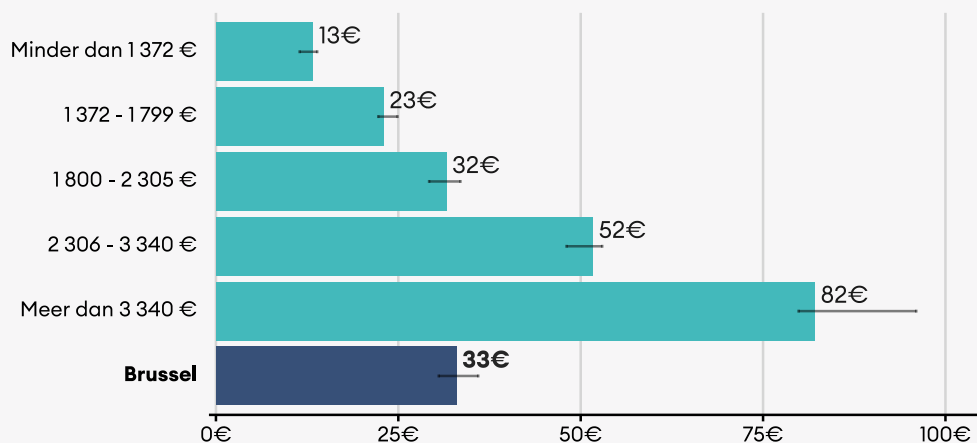

Noot: In deze figuur wordt de mediaan bepaald op basis van huishoudens als observatie-eenheden (en niet op basis van individuen). Voor de bepaling van de mediane woonuitgaven houdt dat in dat de huishoudens volgens inkomen worden gerangschikt, ongeacht het aantal personen waaruit ze bestaan. Om aan te sluiten bij de andere analyses in de Barometer worden in de figuur echter de equivalente inkomenskwintielen gebruikt die een gelijk aantal individuen (en geen huishoudens) omvatten.

Bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

7-3

Beschikbaar budget per persoon en per dag na betaling van de huisvestingskosten, volgens kwintiel equivalent beschikbaar inkomen, Brussels gewest, 2024

Bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

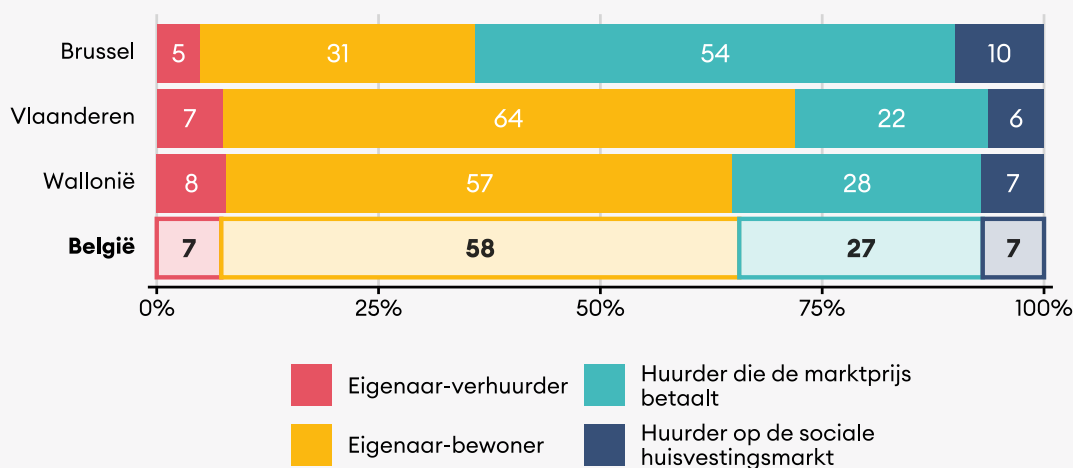
7.2. BEWONERSSTATUUT

Het Brussels gewest wordt gekenmerkt door een bijzonder hoog percentage huurders, hoger dan in de andere gewesten en grote steden van het land **7-4**. Op basis van de EU-SILC-enquête van 2024 is 64 % van de huishoudens in het Brussels gewest huurder, tegenover 28 % in Vlaanderen en 35 % in Wallonië.

In het Brussels gewest huurt 54 % van de huishoudens op de private woningmarkt en 10 % huurt een woning tegen een lager tarief dan op de woningmarkt (bv. huurders van een sociale woning, een andere openbare woning of via een sociaal verhuurkantoor). Daarnaast is 31 % van de huishoudens eigenaar-bewoner en 5 % is eigenaar van de eigen woning en heeft nog 1 of meer panden die hij of zij verhuurt **7-4**.

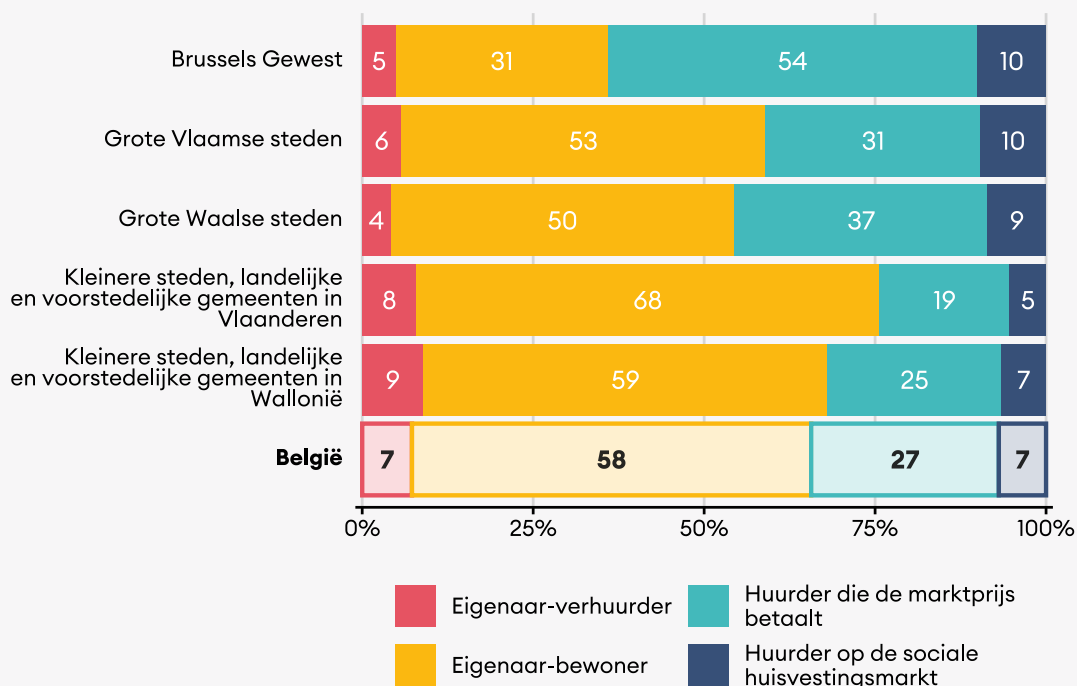
7-4

Verdeling van de huishoudens (%) naargelang hun bewonersstatuut, per gewest en voor heel België, 2024

7-5

Verdeling van de huishoudens (%) naargelang hun bewonersstatuut, per gewest en verstedelijkingsgraad, 2024

De oververtegenwoordiging van huurders in het Brussels gewest, in vergelijking met de situatie in de andere gewesten van het land, kan deels verklaard worden door het stedelijke karakter van Brussel, maar dat is niet de enige reden. Gemeenten met een stedelijk karakter, zowel in Vlaanderen als in Wallonië^[139] tellen in verhouding minder huurders dan het Brussels gewest (41 % huurders in Vlaamse steden, 46 % in Wallonië, tegenover 64 % in het Brussels gewest)

7-5.

De Census 2021 reikt infragewestelijke gegevens aan, steunend op administratieve bronnen. Ook die gegevens tonen aan dat het percentage huurwoningen iets meer dan 60 % bedraagt in het Brussels gewest, tegenover ongeveer 50 % in de meeste grote steden van het land. Binnen het Brussels gewest zijn er grote verschillen tussen de gemeenten en **statistische sectoren**

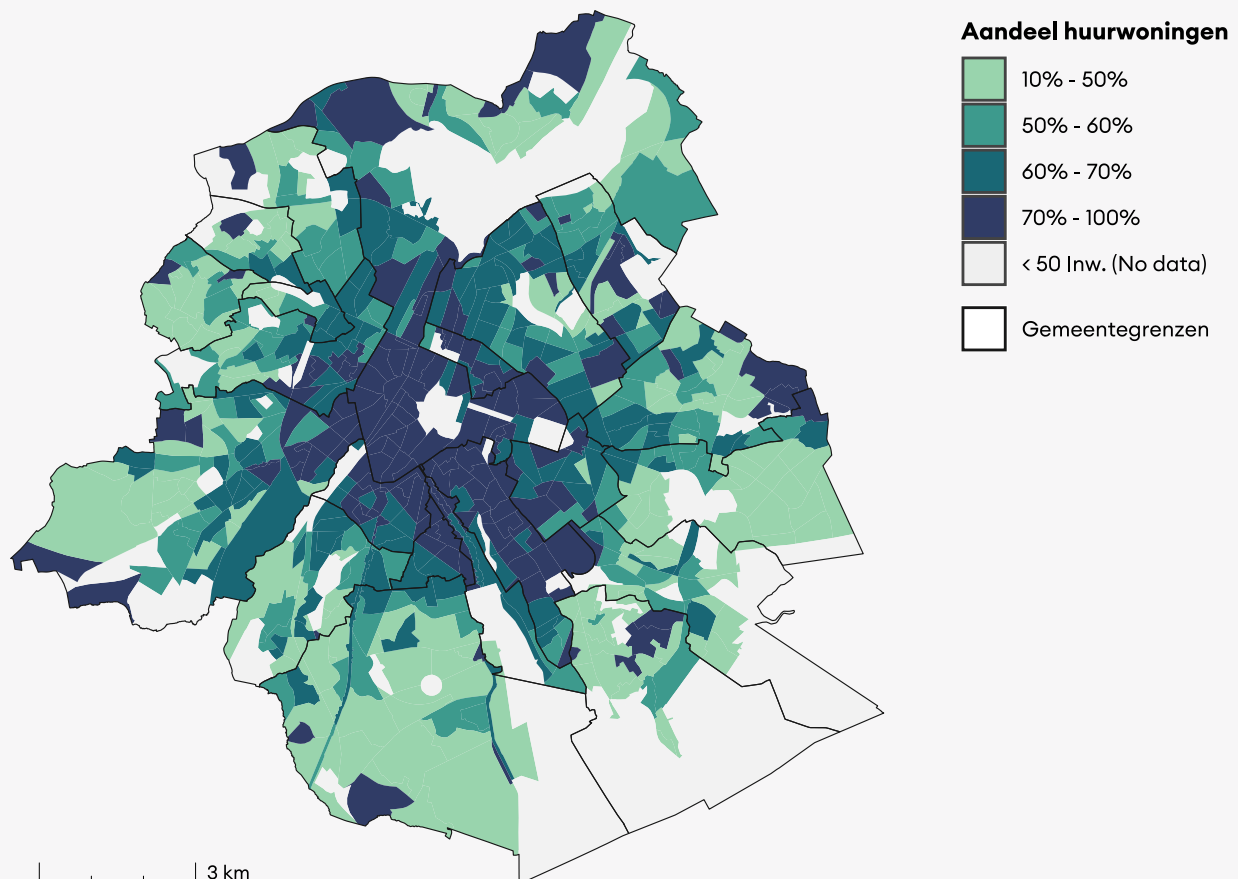
onderling wat het percentage huurders betreft: in het centrum van het Gewest en in de **eerste kroon**, met name in de **arme sikkel**, ligt het percentage huurders hoger dan in de **tweede kroon**. Ook bepaalde statistische sectoren in de tweede kroon, waar sociale huurwoningen gelegen zijn, onderscheiden zich van de rest van hun omgeving door het hoge aandeel huurders

7-6.

139 Het gaat om: Antwerpen, Brugge, Kortrijk, Gent, Leuven, Mechelen en Oostende in Vlaanderen; Ans, Beyne-Heusay, Charleroi, Châtelet, Colfontaine, Dison, Fléron, Frameries, Grâce-Hollogne, Herstal, Luik, Bergen, Namen, Quaregnon, Saint-Nicolas, Seraing en Verviers in Wallonië (typologie volgens de definities in de EU-SILC-enquête).

7-6

Percentage huurwoningen in het totale woningaanbod, per statistische sector, Brussels gewest, 2021

7.3. WONINGPRIJZEN OP DE PRIVATE MARKT

7.3.1. Een woning kopen

Voor veel Brusselse huishoudens is een eigen woning kopen moeilijk en vaak onmogelijk. Het is evenwel toch van belang om stil te staan bij de verkoopprijzen van vastgoed aangezien die mee de huurprijs bepalen.

De vastgoedprijzen in Brussel zijn hoger dan in Vlaanderen en Wallonië. De mediane prijs van de appartementen die tijdens de eerste helft van 2025 werden verkocht in Brussel, bedraagt € 265 000, tegenover € 255 000 in Vlaanderen en € 190 000 in Wallonië. Ook 2- en 3-gevelwoningen zijn, in veel grotere mate nog, duurder in Brussel dan in de andere gewesten van het land: € 500 000 in Brussel, tegenover € 315 000 in Vlaanderen en € 195 000 in Wallonië.

Hoewel de prijsverschillen beïnvloed kunnen worden door verschillen in grootte en kwaliteit van het vastgoed (hier niet in overweging genomen), neemt dit niet weg dat potentiële kopers

in Brussel geconfronteerd worden met hogere vastgoedprijzen.

Net als in de andere gewesten zijn de mediane verkoopprijzen in Brussel in constante euro (gecorrigeerd voor inflatie)^[140] tussen 2010 en 2025 aanzienlijk gestegen: +14 % voor appartementen in Brussel (tegenover +17 % in Vlaanderen en +14 % in Wallonië) en +9 % voor huizen in Brussel (tegenover +20 % in Vlaanderen en +10 % in Wallonië). De aanzienlijke prijsstijging, met name in 2021, houdt verband met de nasleep van de COVID-19-crisis en de lage rentevoeten. De daaropvolgende hoge inflatie heeft tot 2024 een neerwaarts effect gehad op de reële vastgoedprijzen^[141] **7-7**.

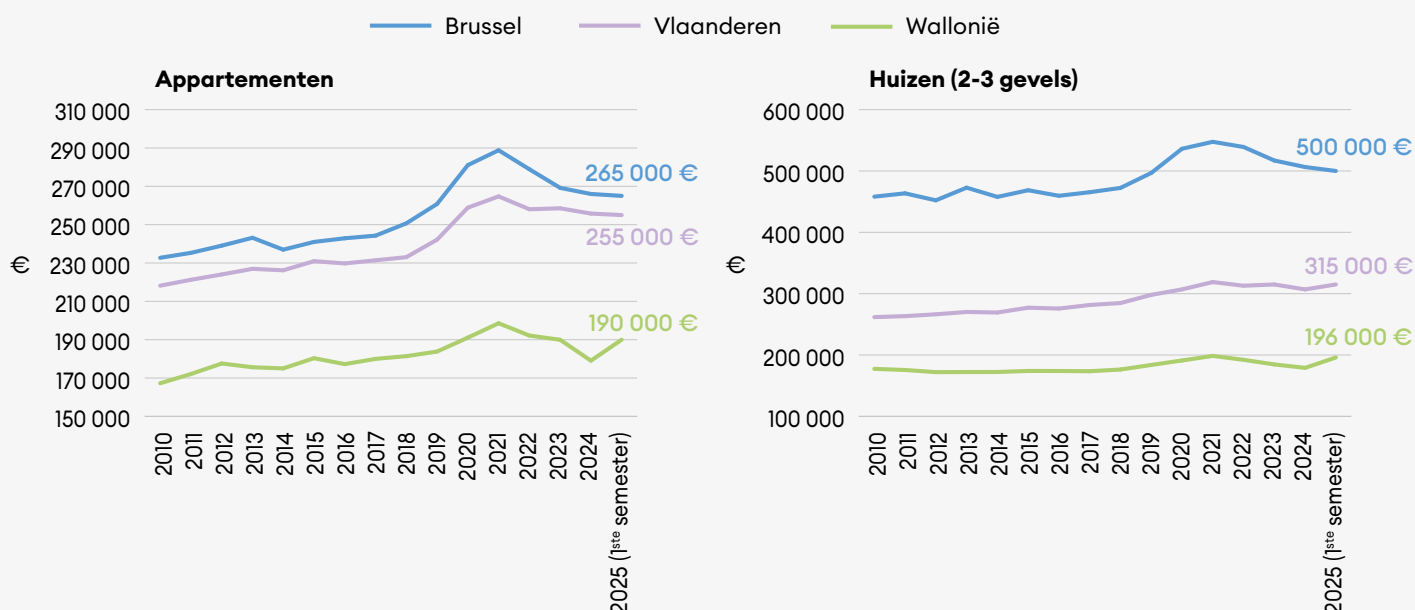
De mediane verkoopprijzen verschillen sterk van wijk tot wijk en van gemeente tot gemeente, zoals blijkt uit figuur **7-8**, waarin de mediane verkoopprijzen van appartementen van het eerste semester van 2025 worden weergegeven. De duurste appartementen zijn te vinden in: Sint-Pieters-Woluwe, Elsene, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Ukkel.

140 Het gebruik van constante euro laat toe de prijsevolutie weer te geven los van de inflatie. Daardoor sluiten de prijsevoluties nauwer aan op de evoluties in financiële inspanningen die nodig zijn om vastgoed te verwerven.

141 Merk op dat de stijging van de mediane prijzen in het Waals Gewest in 2024 en begin 2025 moet worden gezien in de context van de hervorming van de registratierechten. Het Waals Gewest voerde namelijk vanaf 1 januari 2025 – onder bepaalde voorwaarden – een verlaging in van de registratierechten voor woningen van 12,5 % naar 3 %. Met het budget dat daardoor vrijkomt, kunnen kopers duurdere woningen kopen (bron: Statbel).

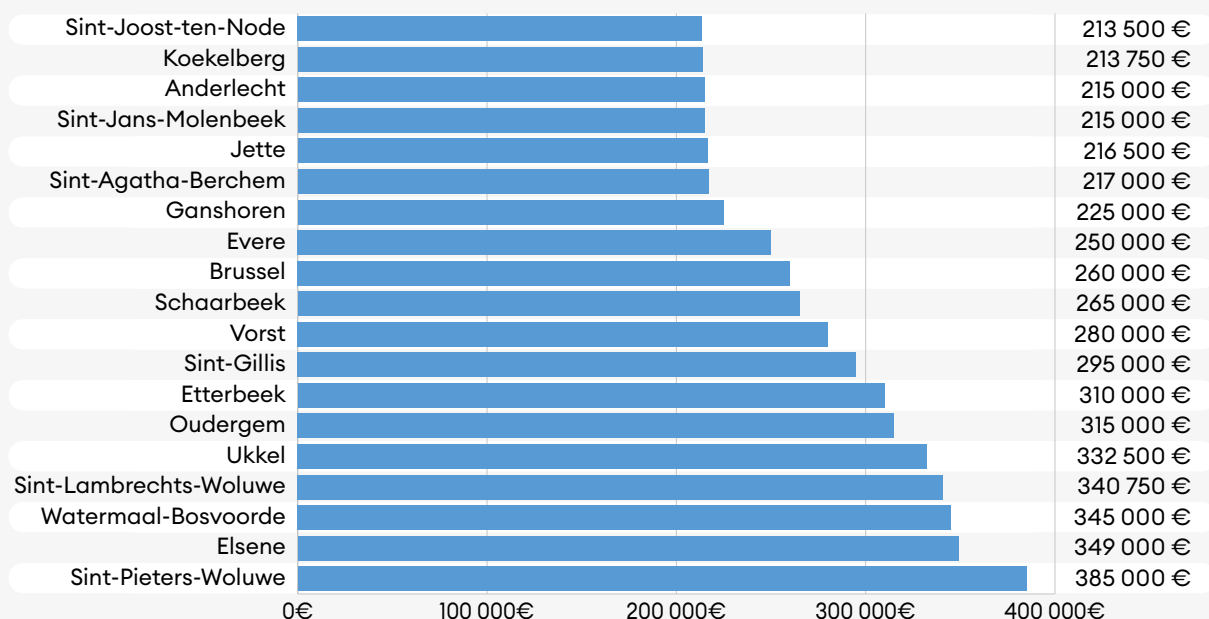
7-7

Evolutie van de mediane verkoopprijzen voor woningen in reële termen volgens gewest en type woning, in constante euro van 2025

7-8

Mediane prijs voor appartementen per Brusselse gemeente, eerste semester 2025

Bron: Statbel

7.3.2. Huurprijzen op de private markt

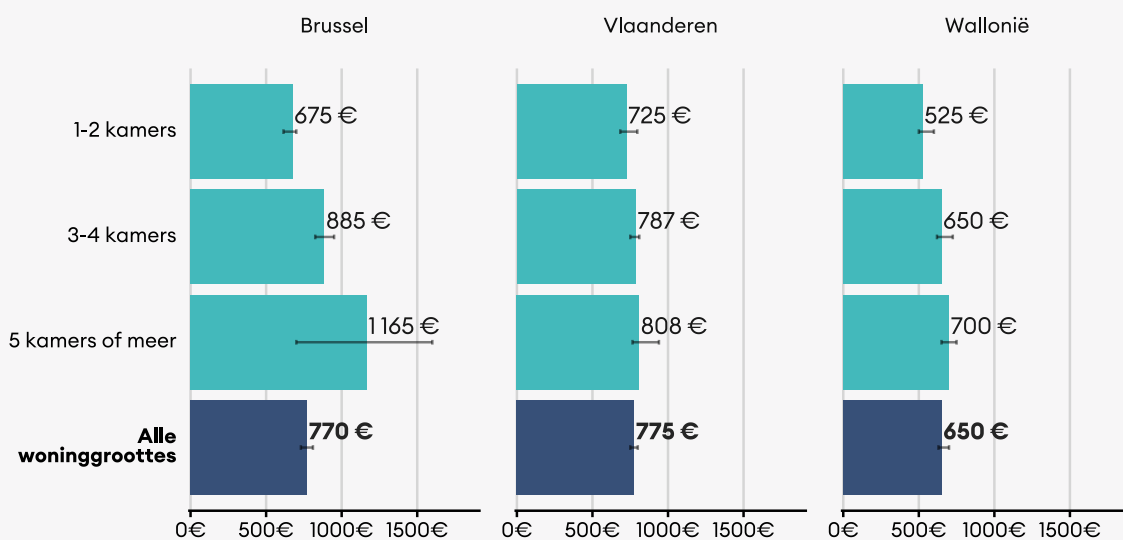
Er bestaat geen centrale en betrouwbare informatiebron die ons toelaat om de exacte huurprijzen in België of Brussel te beschrijven. In theorie moeten huurovereenkomsten bij de FOD Financiën geregistreerd worden. Verschillende elementen verhinderen echter het gebruik van deze administratieve gegevens om de huurprijzen te beschrijven^[42]. Bijgevolg zijn de bruikbare gegevens voornamelijk afkomstig uit enquêtes. In dit deel gebruiken we twee verschillende bronnen: de EU-SILC-enquête enerzijds en de enquêtes van de federaties van Franstalige (Federia) en Nederlandstalige (Confederatie van Immobiliënberoepen Vlaanderen - CIB) vastgoedmakelaars.

HUURPRIJZEN BETAALD DOOR BRUSSELSE HUURDERS OP DE PRIVATE MARKT

De gegevens uit de EU-SILC-enquête van 2024 laten toe de huurprijzen in kaart te brengen betaald door Brusselse huurders op de private markt in 2024. Het gaat om alle huurprijzen die in 2024 betaald werden, ongeacht het jaar waarin de huishoudens hun intrek namen in de woning. Het gaat bijgevolg zowel om woningen die al lang worden gehuurd als om woningen die nog maar pas gehuurd worden.

¹⁴² Bijvoorbeeld: het feit dat in de praktijk niet alle huurovereenkomsten geregistreerd worden, dat de eigenschappen van de woning (oppervlakte, aantal kamers, type woning, buiteninrichting enz.) niet altijd opgenomen zijn in de huurovereenkomsten, dat er onduidelijkheid bestaat over hoe actueel de geregistreerde overeenkomsten nog zijn enz. De registratie van huurovereenkomsten werd niet opgezet als tool voor beschrijvende statistiek, met als gevolg dat de structuur en kwaliteit van de gegevens zich daartoe dan ook niet lenen.

7-9 Mediane maandelijkse huurprijs op de private markt volgens het aantal kamers, per gewest, 2024

Bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Grafiek 7-9 laat zien dat de mediane huurprijs die Brusselaars in 2024 betaalden vergelijkbaar is met die in Vlaanderen en hoger ligt dan in Wallonië. De woningen in Brussel zijn nochtans gemiddeld kleiner (zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2025a). Als we kijken naar de mediane huurprijs naargelang het aantal woonvertrekken, zien we dat die voor een woning met 1 tot 2 woonvertrekken^[143] in het Brussels gewest lager is dan in Vlaanderen en hoger dan in Wallonië. De mediane huurprijs van woningen met 3 woonvertrekken of meer is hoger in Brussel dan in Vlaanderen en Wallonië. Hierbij dient nog opgemerkt dat er in Brussel zeer weinig woningen zijn met 5 of meer woonvertrekken, terwijl Vlaanderen en Wallonië een aanzienlijk en divers aanbod van dergelijke woningen tellen (niet geïllustreerd).

EVOLUTIE VAN DE GEMIDDELDE HUURPRIJS OP DE PRIVATE MARKT

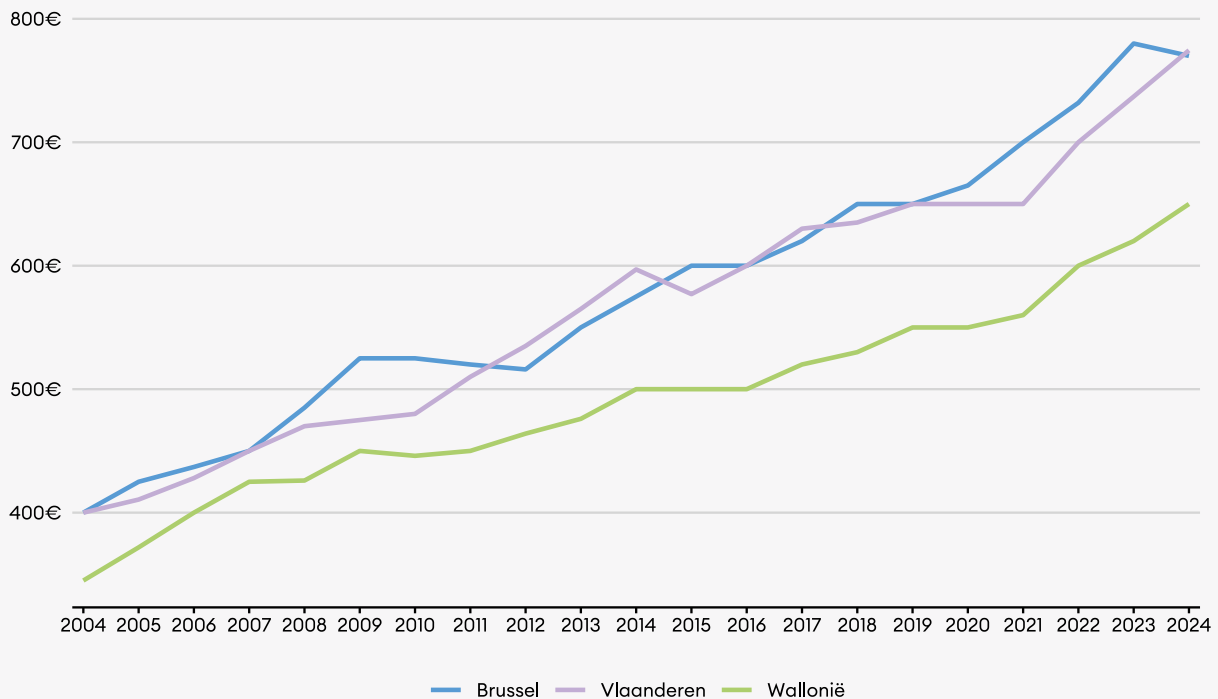
De figuren 7-10 en 7-11 geven de evolutie weer over een periode van 20 jaar (2004-2024) van de mediane huurprijzen^[144] die huurders betaalden op de private markt, tegen respectievelijk lopende prijzen 7-10 en constante prijzen van 2024 7-11. Over een periode van 20 jaar en met de inflatie meegerekend zijn de huurprijzen gestegen met 93 %, wat neerkomt op bijna een verdubbeling in het Brussels gewest. Als we de inflatie neutraliseren, is de mediane huurprijs in Brussel met 19 % toegenomen in die periode. Die prijsstijgingen lopen gelijk met de prijsevoluties in Vlaanderen en Wallonië (maar de mediane huurprijs is evenwel nog steeds lager in Wallonië dan in Brussel en Vlaanderen).

143 In de EU-SILC-enquête wordt bij de bepaling van het aantal woonvertrekken geen rekening gehouden met de keuken (als die enkel wordt gebruikt om te koken), de badkamer(s) en het/de toilet(ten), noch met ruimten die enkel professioneel worden gebruikt, gangen, bergplaatsen, kelders en zolders.

144 Het gaat hier enkel om de huurprijs, maar die omvat in sommige gevallen ook de vaste kosten die huurders via de huurprijs aan de eigenaar van hun woning betalen. In dat geval is het in het kader van de enquête niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen huur en vaste kosten.

7-10

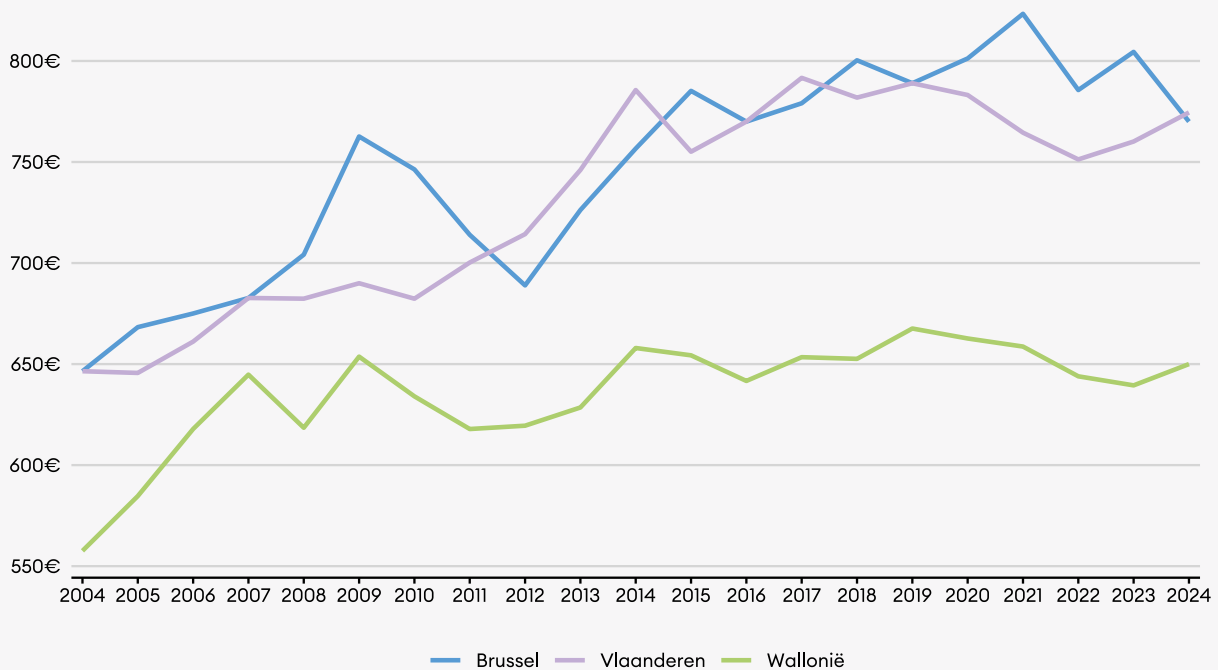
Evolutie van de mediane huurprijzen op de private markt tegen lopende prijzen, per gewest, 2004-2024

Bron: SILC; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

7-11

Evolutie van de mediane huurprijzen op de private markt tegen constante prijzen (van 2024), per gewest, 2004-2024

Bron: SILC en Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

DE HUURPRIJZEN IN NIEUWE HUUROVEREENKOMSTEN

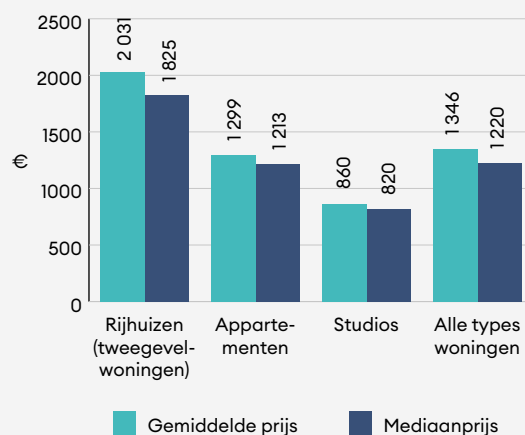
De federaties van vastgoedmakelaars voeren gezamenlijk een jaarlijkse enquête naar de huurprijzen op de private markt in het kader van hun Huurbarometers. In dit geval, en in tegenstelling tot hierboven, betreft de enquête uitsluitend nieuwe huurovereenkomsten die in de loop van het jaar via een vastgoedkantoor werden ondertekend. Het is dus belangrijk in het achterhoofd te houden dat het over een potentieel duurder huurmarktsegment gaat dan wanneer de eigenaar niet met een agentschap werkt.

Uit de gegevens van de Federia-enquête, in partnerschap met CIB en in samenwerking met Korfine, blijkt dat de mediane huurprijs voor nieuwe huurovereenkomsten van Brusselse woningen midden 2025 €1220 bedroeg. De mediane huurprijs – naargelang het soort pand – bedroeg €1213 voor appartementen, €820 voor studio's en €1825 voor rijhuizen **7-12**. De gemiddelde huurprijzen zijn hoger door de duurder woningen in de hoogste huurcategorieën, die de gemiddelde huurprijs optrekken. De nieuwe huurovereenkomsten op de huurmarkt die via vastgoedmakelaars lopen, worden dus afgesloten tegen veel hogere prijzen dan voor het volledige huurwoningenbestand dat in de SILC-enquête wordt benaderd (→figuur 7-9 hierboven).

Uit de gegevens van de Federia-enquête blijkt dat een appartement met 1 woonvertrek dat wordt gehuurd via een vastgoedmakelaar gemiddeld €1082 kost. De huurprijs van een appartement met 2 woonvertrekken in het Brussels gewest bedraagt intussen bijna €1500. In 2025 tekent geen enkele Brusselse gemeente nog een gemiddelde huurprijs voor een appartement op die onder de symbolische grens van €1000 per maand ligt (niet geïllustreerd).

7-12

Mediane en gemiddelde huurprijzen volgens het soort woning, nieuwe huurovereenkomsten via vastgoedmakelaars, Brussels gewest, midden 2025

Bron: Federia in samenwerking met CIB en Korfine

KADER 7-1

ROOSTER VAN DE REFERENTIEHUURPRIJZEN EN BUITENSPORIGE HUURPRIJZEN: NIEUWE BEPALINGEN IN BRUSSEL

Het Brussels gewest heeft een referentierooster uitgewerkt voor huurprijzen: <https://huurprijzen.brussels/>. De gegevens die voor de berekening van de referentiehuurprijzen zijn gebruikt, komen uit bevragingen die in 2017, 2018 en 2020 onder huurders zijn gehouden (in het kader van drie studies “Observatiecentrum van de huurprijzen”). De berekening van de referentiehuurprijzen is dus gebaseerd op de werkelijk gehanteerde huurprijzen, zoals die door de huurders zijn opgegeven. In het rooster wordt rekening gehouden met verschillende parameters (naast oppervlakte, ligging, bouwjaar en aanwezigheid van dubbele beglazing worden ook een reeks maatstaven zoals EPC in aanmerking genomen) en met een marge ten opzichte van de mediane huurprijs die wordt berekend op basis van andere elementen die de huurprijs kunnen beïnvloeden (bv. uitzicht, ingerichte keuken enz.). Als de huurprijzen niet op basis van nieuwe enquêtes of databanken worden aangepast, wordt dat automatisch gedaan op basis van de [gezondheidsindex](#).

Het referentierooster wordt als volgt gebruikt:

- In de huurovereenkomsten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet naast de eigenlijke huurprijs, ook de referentiehuurprijs worden vermeld.
- Een huurprijs wordt als buitensporig beschouwd wanneer die:
  - 20 % hoger ligt dan de referentiehuurprijs. Die aanname kan echter worden weerlegd als de verhuurder kan aantonen dat de woning of de omgeving ervan specifieke pluspunten biedt inzake comfort.
  - minder dan 20 % hoger ligt dan de referentiehuurprijs, maar de woning specifieke kwaliteitsgebreken vertoont.

Vanaf 1 mei 2025 is artikel 224/1 van de Brusselse Huisvestingscode in werking getreden. In theorie mag de verhuurder sindsdien **geen buitensporige huurprijs meer vragen**. Gebeurt dat toch, dan kan de huurder onder bepaalde voorwaarden een herziening van de huurprijs vragen. Bij een verzoek tot herziening van de huurprijs kunnen zowel de verhuurder als de huurder zich tot de Paritaire Huurcommissie^[145] wenden met de vraag naar een niet-bindend advies over de redelijkheid van de huurprijs.

Wanneer de partijen na bemiddeling door de Paritaire Huurcommissie geen overeenstemming bereiken, kan een vrederechter worden ingeschakeld om de buitensporige huurprijs te herzien. Die laatste kan ook advies inwinnen bij de Paritaire Huurcommissie alvorens een uitspraak te doen.

Bronnen: <https://huurprijzen.brussels/over-de-indicatieve-huurprijzen> en <https://be.brussels/nl/huisvesting/huren-en-verhuren/huurovereenkomst/referentiehuurprijs>

145 De commissie bestaat uit vertegenwoordigers van huurders en verhuurders.

7.4. WONINGEN VAN SOCIALE AARD EN HUISVESTINGSBIJSTAND

De financiële situatie van veel Brusselaars, in combinatie met de hoge huurprijzen, leidt tot een heel grote vraag naar woningen van sociale aard aan meer betaalbare huurprijzen of naar andere vormen van bijstand. Er bestaan verschillende vormen van financiële bijstand bij huren: het te huur aanbieden van openbare woningen (sociale woningen, woningen van de gemeente, het OCMW, ...) of woningen van private eigenaars die worden beheerd door een sociaal verhuurkantoor (SVK), of het toekennen van financiële bijstand^[146].

7.4.1. Sociale woningen: vraag en aanbod

Op 31 december 2024 telde de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) 41 014 sociale woningen (36 055 bewoond en 4 959 onbewoond, wat neerkomt op 12 % leegstand^[147]). Tussen 2009 en 2024 nam het aantal sociale woningen toe met 2 421 eenheden (+6 %).

Die toename volstaat lang niet om tegemoet te komen aan de grote en groeiende vraag naar sociale woningen in het gewest (zie hieronder). Bovendien is men er hiermee niet in geslaagd het aantal sociale woningen per 100 huishoudens op peil te houden: in 2005 telde het Gewest 7,7 sociale woningen per 100 huishoudens, tegenover 7,0 per 100 huishoudens in december 2024 **7-13**.

Het aantal sociale woningen per 100 huishoudens verschilt sterk tussen de gemeenten onderling: op 31 december 2024 telde Watermaal-Bosvoorde het hoogste aantal (18 sociale woningen per 100 huishoudens), terwijl Elsene het laagste aantal telde (3 sociale woningen per 100 huishoudens)^[148].

Kaart **7-14** geeft het aantal sociale woningen en het aandeel sociale woningen per 100 huishoudens weer, per **statistische sector** in het Brussels gewest.

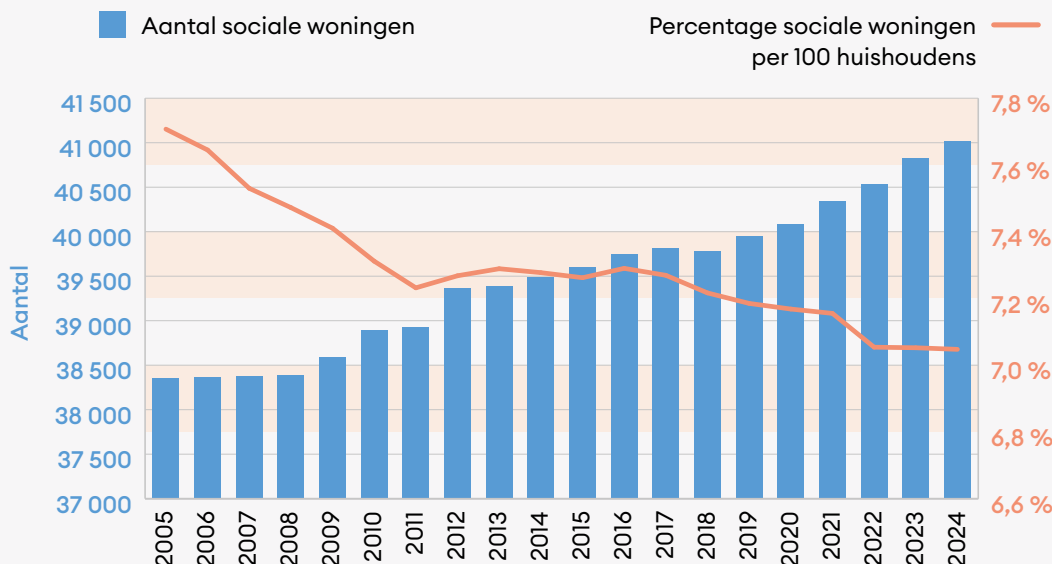
146 Er bestaat ook bijstand voor het verwerven van een woning, maar dit komt hier niet aan bod.

147 Deze leegstaande woningen worden ofwel momenteel gerenoveerd, wachten op renovatie of op nieuwe huurders.

148 Bron: BISA

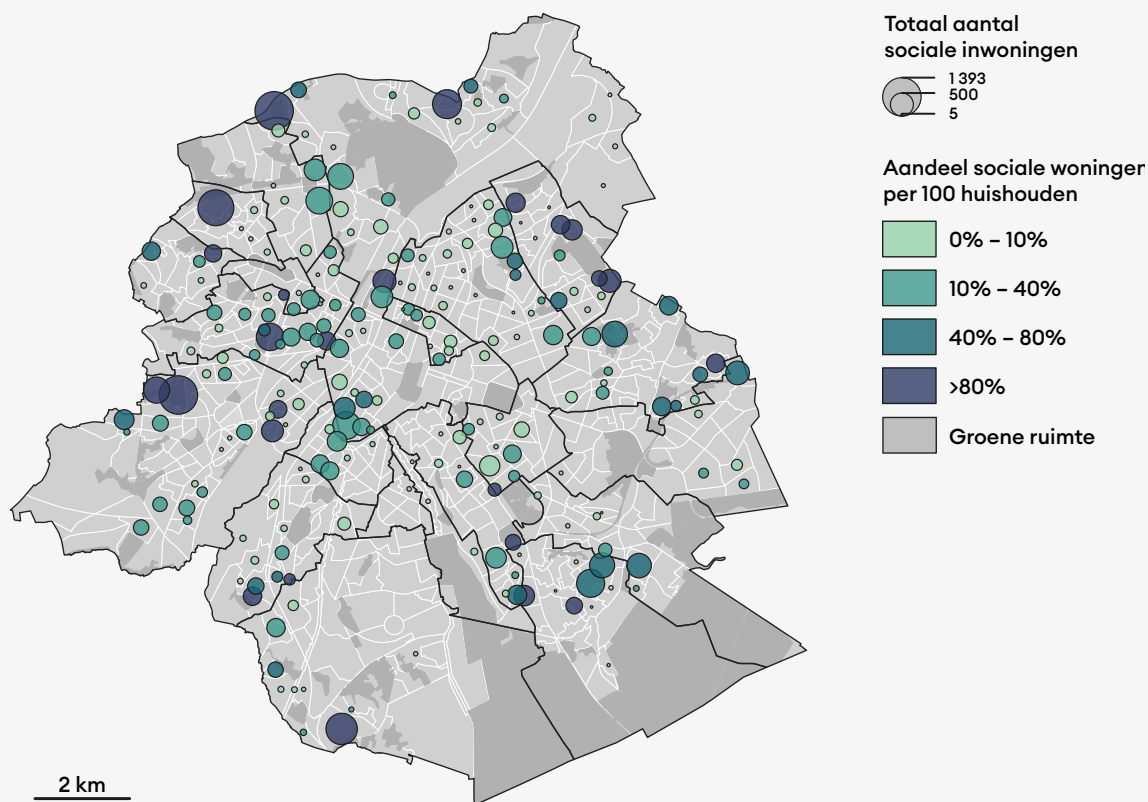
7-13

Evolutie van het (absolute) aantal sociale woningen, zowel bewoond als leegstaand, en het aantal sociale woningen per 100 huishoudens (relatief), Brussels gewest, 31 december 2005-2024

7-14

Aantal sociale woningen en percentage sociale woningen per 100 huishoudens, per statistische sector, Brussels gewest, 2023

Bron: BISA - Wijkmonitoring. Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 7-15 geeft de evolutie weer van het aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning, vóór en na schrappingen, en het aantal sociale woningen (totaal en verhuurd). Op 31 december 2024 stonden er 60 419 huishoudens op de wachtlijst (vóór schrappingen), dit zijn 4 037 huishoudens meer dan het jaar voordien.

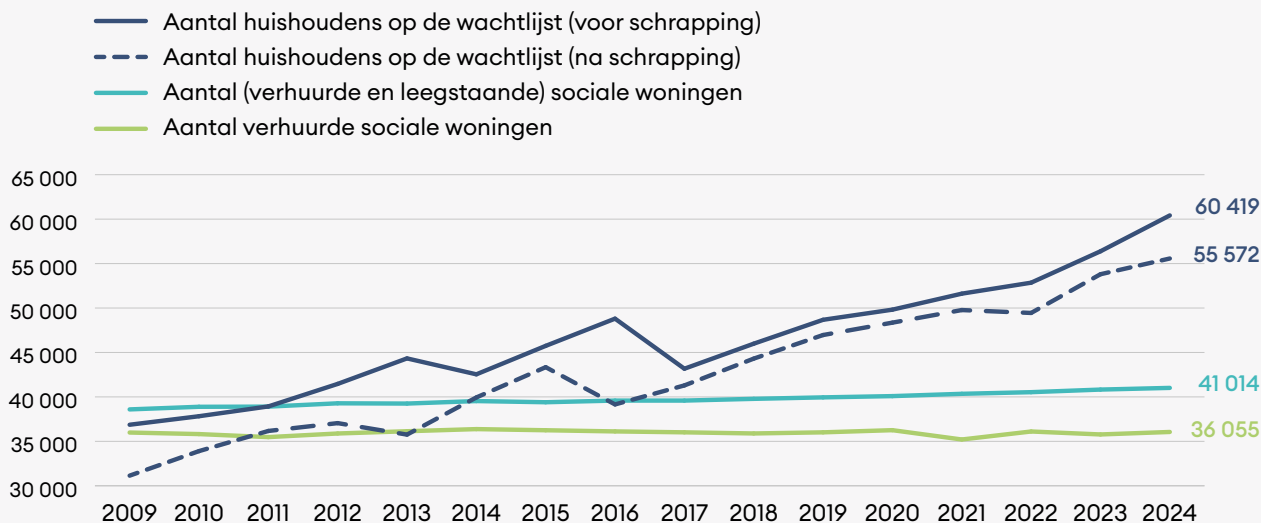
Na schrappingen stonden op 1 januari 2025 nog 55 572 huishoudens op de wachtlijst; dat zijn er 1 771 meer dan het jaar voordien. Het aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning in het Brussels gewest stijgt al jaren zeer sterk: in 15 jaar tijd is het aantal huishoudens op de wachtlijst vóór schrappingen gestegen met 64 % (+23 552 huishoudens). De stijging na schrappingen bedraagt 78 % (+24 432 huishoudens) 7-15. Verschillende situaties

kunnen aanleiding geven tot een schrapping (→ kader 7-2). Let wel: niet alle huishoudens op die wachtlijst zijn inwoners van Brussel. Op 1 januari 2025 (na schrapping) waren 47 588 van de 55 572 huishoudens op de wachtlijst inwoners van Brussel (ofwel 86 %).

Terwijl het totale aantal sociale woningen in de periode 2009-2024 licht is gestegen, is het aantal verhuurde sociale woningen eerder gestagneerd. Dat betekent dat het aantal leegstaande sociale woningen in die periode over het algemeen is toegenomen 7-15.

7-15

Aantal huishoudens op de wachtlijst (vóór en na schrappingen) en aantal sociale woningen (totaal en verhuurd), Brussels gewest, 31 december 2009-2024

Bron: BGHM

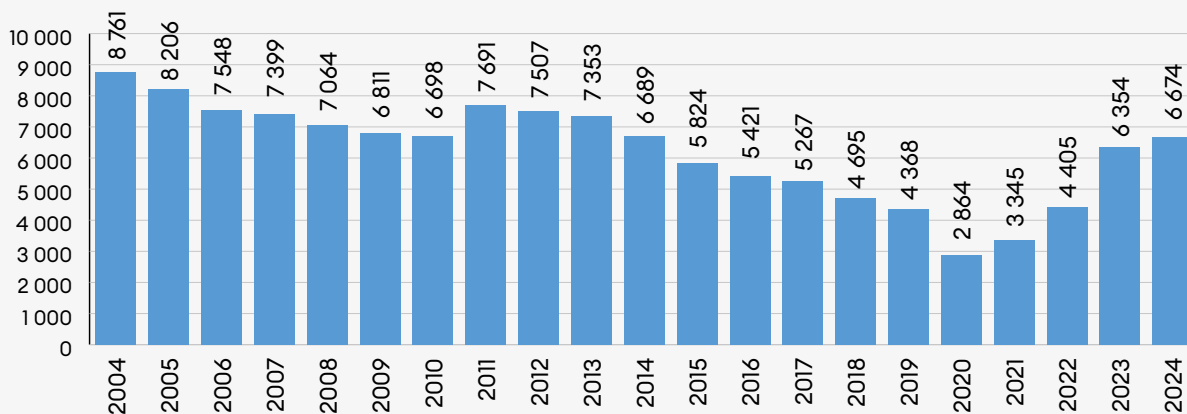
Ter aanvulling geeft figuur **7-16** de evolutie weer van het aantal nieuwe inschrijvingen per jaar. In 2024 dienden 6 674 nieuwe huishoudens een aanvraag in voor een sociale woning¹⁴⁹. Tot 2020 vertoonde het aantal nieuwe inschrijvingen op jaarbasis een dalende trend, met een

zeer sterke terugval in 2020 als gevolg van de COVID-19-crisis. Daarna schoten de cijfers opnieuw de hoogte in met veel nieuwe inschrijvingen in 2023 en 2024.

¹⁴⁹ De toename van het aantal huishoudens na schrappingen tussen 1 januari 2024 (53 801) en 1 januari 2025 (55 572) bedraagt 1 771 huishoudens. Dat cijfer zou moeten overeenkomen met het aantal nieuwe inschrijvingen in 2024 (6 674) min het aantal schrappingen in 2024 (4 847), wat neerkomt op 1 827. Het verschil heeft te maken met het feit dat de schrapping van een aantal dossiers (56 huishoudens) in de loop van het jaar ongedaan werd gemaakt. Bron: BGHM.

7-16

Evolutie van het aantal nieuwe inschrijvingen voor een sociale woning, per jaar, Brussels gewest, 2004-2024

Bron: BGHM

KADER 7-2

SCHRAPPINGEN VAN DE WACHTLIJST: WAAR GAAT HET OVER?

Een schrapping van de wachtlijst voor een sociale woning kan verschillende redenen hebben: bv. de aanvragers hebben hun kandidatuur niet hernieuwd, door andere administratieve problemen (zoals een adreswijziging of gewijzigde gezinssamenstelling die niet is doorgegeven), bij de toekenning van een woning, bij een weigering of het uitblijven van een reactie op een voorgestelde woning enz. Aangezien de controleprocedures van jaar tot jaar verschillen, schommelt het aantal schrappingen doorheen de jaren. Bijvoorbeeld:

- In 2016 werden aan de kandidaat-huurders aanvullende specifieke gegevens gevraagd, wat resulteerde in een hoog aantal schrappingen en een daling van het aantal huishoudens op de wachtlijst in dat jaar (→ figuur 7-15, hierboven):
- 9 651 huishoudens zijn toen geschrapt van de wachtlijst, waarvan 8 506 wegens niet-verlenging van hun aanvraag (BGHM, 2016).
- Ook tussen 2021 en 2022 wordt een toename vastgesteld van het aantal schrappingen 7-17. In 2022 is het aantal schrappingen bijna verdubbeld ten opzichte van het voorgaande jaar. Die toename kan worden verklaard door diverse elementen, waaronder strengere controles op de toelatingsvoorwaarden (onder meer de voorwaarde dat huurders geen onroerend goed mogen bezitten^[150]).
- In 2024 tot slot was het aantal schrappingen bijzonder hoog, vooral door het niet hernieuwen van kandidaturen.

7-17 Aantal schrappingen van de wachtlijst voor een sociale woning, volgens reden, 2019-2024

Reden van schrapping	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aanvraag niet hernieuwd	1	19	4	18	2	1 915
Weigering van toekenningsvoorstel	27	27	27	49	151	174
Geen antwoord op toekenningsvoorstel	113	88	92	184	97	120
Weigering van definitieve toekenning	145	81	168	253	135	144
Geen antwoord op definitieve toekenning	108	115	228	294	145	183
Toekenning van een woning	1 224	897	1 185	1 321	1 330	1 395
Inbreuk op het eigendomsbezit	7	15	37	557	535	381
Adreswijziging niet doorgegeven	0	0	0	2	3	4
Intrekking kandidatuur	68	180	78	467	97	146
Te hoog inkomen	0	0	0	0	0	0
Niet voldoen aan de voorwaarden voor wettig verblijf	2	8	2	54	5	12
Weigering door referentie-OVM	0	0	0	0	0	2
Andere redenen	18	31	23	174	31	152
Geschillen	0	0	0	0	0	0
Fraude	0	0	0	0	0	0
Socialisering ^[151]	0	0	0	0	50	219
Totaal	1 713	1 461	1 844	3 404	2 581	4 847

Bron: BGHM

150 De Openbare Vastgoedmaatschappijen (OVM's) hebben sinds mei 2021 digitaal toegang tot de gegevens van het Belgische kadaster. In 2022 kwam bij de toepassing hiervan op alle kandidaturen aan het licht dat bepaalde kandidaat-huurders eigenaar waren van een onroerend goed, waarop de OVM's hun dossiers hebben geschrapt. Het gaat evenwel niet noodzakelijk om een 'inbreuk'. Zo erven sommige personen in de loop van hun kandidatuur een eigendom na een overlijden. Andere personen zijn er dan weer niet eens van op de hoogte dat ze vastgoed bezitten.

151 De socialisering van de huurprijzen is een initiatief dat werd uitgewerkt in het kader van het Noodplan voor huisvesting van de vorige legislatuur en houdt in dat de huurprijs van woningen van de gemeente die door kandidaat-huurders worden bewoond, wordt gesocialiseerd. De bedoeling van socialisering is om aan kandidaat-huurders voor te stellen om in de woning die ze betrekken te blijven, een "sociale" huurprijs te betalen en van de wachtlijst te worden geschrapt.

8 % van alle huishoudens die in het Brussels gewest wonen, staat ingeschreven op de wachtlijst voor een sociale woning. In de armste gemeenten van het gewest (Molenbeek, Sint-Joost enz.) gaat het om 10 % tot 15 % van de huishoudens. In de meer welgestelde gemeenten in het zuiden en oosten van het gewest ligt dat percentage tussen 3 % en 5 % **7-18**.

7-18 Aantal huishoudens op de wachtlijst (na schrappingen) per Brusselse gemeente, in aantal en percentage van de huishoudens, 1 januari 2025

Gemeente	Aantal	Percentage
Sint-Jans-Molenbeek	6 084	15 %
Sint-Joost-ten-Node	1 525	12 %
Koekelberg	1 091	12 %
Anderlecht	6 207	11 %
Schaarbeek	6 256	11 %
Brussel Stad	9 151	10 %
Jette	2 096	9 %
Ganshoren	932	8 %
Evere	1 567	8 %
Sint-Agatha-Berchem	807	8 %
Sint-Gillis	2 036	8 %
Vorst	2 094	8 %
Etterbeek	1 426	5 %
Watermaal-Bosvoorde	513	4 %
Elsene	2 309	4 %
Ukkel	1 505	4 %
Oudergem	550	3 %
Sint-Lambrechts-Woluwe	938	3 %
Sint-Pieters-Woluwe	501	3 %
Totaal	47 588	8 %

Noot: het totale aantal huishoudens op de wachtlijst per Brusselse gemeente komt niet overeen met het aantal huishoudens dat een aanvraag heeft ingediend voor een sociale woning in het Brussels gewest, omdat een deel van hen (14 %) niet in het gewest is gedomicilieerd.

Bron: BGHM en BISA, berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

7.4.2. Andere vormen van openbare huisvesting van sociale aard

Wat het huurbestand betreft, zijn er naast de sociale woningen die worden verhuurd door de Openbare vastgoedmaatschappijen (OVM's) een aantal andere openbare woningen met een potentieel sociaal karakter (voornamelijk woningen van de gemeente en OCMW-woningen). Volgens de laatste cijfers die door Perspective werden geïnventariseerd in oktober 2025, zijn er 7 918 woningen van de gemeente, 2 604 OCMW-woningen en 59 woningen van de gewestelijke Grondregie¹⁵². Het is evenwel zo dat, algemeen genomen in het Brussels gewest, een deel van die woningen wordt verhuurd aan prijzen die aanleunen bij de prijzen op de private markt en zo dus eerder bestemd zijn voor de middenklasse (BBROW, 2018).

7.4.3. Woningen verhuurd door SVK's

Sociale verhuurkantoren (SVK) hebben als opdracht om een deel van de Brusselse private huurmarkt te 'socialiseren', om zo mensen met een bescheiden inkomen toegang te bieden tot woningen aan een betaalbare huurprijs. Met het oog daarop brengen de SVK's, die door het Gewest gesubsidieerd worden, private eigenaars en kandidaat-huurders met elkaar in contact, waarbij De SVK's de verhuurders een inkomensgarantie bieden en instaan voor het beheer van de verhuur van het vastgoed, in ruil voor een gereguleerde huurprijs. De verhuurders verbinden zich ertoe het vastgoed minstens 3 jaar te huur aan te bieden via de SVK's¹⁵³; het gaat met andere woorden niet om een definitieve socialisatie van het vastgoedaanbod in kwestie.

Om toegang te krijgen tot een woning via een SVK gelden dezelfde voorwaarden als voor een sociale woning. Toch heeft elk SVK zijn onafhankelijke werking en zijn eigen inschrijvings- en toewijzingsprocedures (er bestaat dus geen gecentraliseerde procedure).

Op 30 september 2024 beheerden de 23 erkende 'klassieke' SVK's in het Brussels gewest 7 627 woningen, ofwel ongeveer 1 % meer (53 woningen) dan op 30 september 2023. Daarnaast beheerde het 'Studenten-SVK' 350 wooneenheden voor studenten. In totaal worden in het

152 De cijfergegevens over woningen van de gemeente en OCMW-woningen zijn het resultaat van de optelsom van de recentst beschikbare gegevens van alle lokale overheidsinstanties. Sommige cijfers dateren van 2023, andere uit 2024 of 2025. Het cijfer over het aantal woningen van de gewestelijke Grondregie dateert van 31/12/2021.

153 Bepaalde SVK's werken uitsluitend met huurovereenkomsten van minstens 9 jaar. Om recht te hebben op een renovatiepremie, moet er eveneens een overeenkomst zijn van 9 jaar.

Brussels gewest dus 7 977 woningen beheerd door SVK's. Tussen 2023 en 2024 slaagden de SVK's erin om 379 nieuwe woningen aan hun bestand toe te voegen, maar ze verloren er ook een aanzienlijk aantal (338). Het woningbestand van de SVK's groeide de afgelopen 15 jaar vrij snel aan; in 2010 hadden ze slechts iets meer dan 2 000 woningen in beheer. De laatste jaren (2022-2024) lijkt de toename van het aantal woningen bij de SVK's echter te vertragen.

7.4.4. De toelagen

Er bestaan vandaag twee types van toelagen als bijstand voor huisvesting: de huurtoelage^[154] en de herhuisvestingstoelage^[155]. Er bestaat ook specifieke steun voor huurders van wie de woning door de Directie Gewestelijke Huisvestingsinspectie (DGHI) werd afgekeurd voor verhuur, maar deze wordt maar zelden toegekend (91 begunstigden in 2023)^[156].

DE HUURTOELAGE

De huurtoelage is bestemd voor personen die op de wachtlijst voor een sociale woning staan bij de BGHM. De toelage moet het verschil tussen de betaalde huurprijs en de prijs die men zou betalen voor een sociale woning (gedeeltelijk) opvangen in afwachting van de toekenning van een sociale woning. Het systeem werd in oktober 2021 hervormd. Om in aanmerking te komen voor een huurtoelage mag de aanvrager geen eigen onroerend goed bezitten, geen andere vormen van huursubsidie ontvangen, en moet hij ten minste op zes voorkeurrechten aanspraak kunnen maken (minstens twee voor eenoudergezinnen)^[157], waarbij de voorkeurrechten zelf afhankelijk zijn van het inkomen van het gezin^[158]. De huurtoelage kan toegekend worden voor een eenmalig hernieuwbare periode van 5 jaar. De huurtoelage schommelt afhankelijk van het gezinstype tussen € 140 en € 190 per maand, te verhogen met € 23 tot € 47 per maand per kind.

Op 31 december 2023 werden er in 10 511 dossiers huurtoelagen uitbetaald (tegenover 404 in oktober 2021). Er werd ook een groot aantal aanvragen afgewezen, omdat veel mensen niet aan de voorwaarden voldeden (onder meer omdat ze niet als kandidaat-huurder waren ingeschreven bij de BGHM voor sociale huisvesting of omdat ze niet over voldoende voorkeurrechten beschikten)^[159].

DE HERHUISVESTINGSTOELAGE

De herhuisvestingstoelage is bestemd voor personen die van woning veranderen omdat hun woning onbewoonbaar is, de grootte ervan niet is afgestemd op de grootte van het huishouden, de indeling ervan niet is afgestemd op de mobiliteit of leeftijd van de huurders, of voor personen die uit bepaalde situaties van dakloosheid komen. Om een herhuisvestingstoelage te krijgen, moet de aanvrager aan bepaalde inkomensvoorwaarden voldoen en moeten zowel de voorgaande als de nieuwe woning aan bepaalde eigenschappen beantwoorden op het vlak van bewoonbaarheid of aangepastheid. De toelage kan twee vormen aannemen: een verhuisprijs en een tegemoetkoming in de huur. Beide vormen zijn cumuleerbaar. De tegemoetkoming in de huur is een maandelijkse financiële tussenkomst in de huur voor een periode van 5 jaar.

Op 31 december 2023 kregen 2 633 huishoudens een herhuisvestingstoelage (verhuisprijs en/of tegemoetkoming in de huur). Het aantal begunstigden is gedaald ten opzichte van 2022 wat ongetwijfeld mede verklaard wordt door de versoepelde toegangsvoorwaarden voor een huurtoelage^[160].

Merk op dat sinds 1 januari 2026 de herhuisvestingstoelage werd vervangen door de begeleidingstoelage voor herhuisvesting (BVH). Het principe blijft gelijkaardig. De BVH bestaat uit een eenmalige forfaitaire bijdrage van ongeveer € 950 (vermeerderd met ongeveer € 50 per kind) en een maandelijkse financiële steun, die gedurende maximaal 3 jaar wordt toegekend,

154 Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 15 Juli 2021 tot invoering van een huurtoelage, in voege sinds 1 oktober 2021.

155 Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot instelling van een herhuisvestingstoelage van 28 november 2013. Dit besluit werd aangevuld en gewijzigd met andere besluiten (23 januari 2014 en 18 februari 2016).

156 Zie Brussel Huisvesting (2024).

157 De voorkeurrechten worden aan het huishouden toegekend op basis van het Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 26 september 1996 houdende de regeling van de verhuur van woningen die beheerd worden door de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij of door de openbare vastgoedmaatschappijen. Bij wijze van voorbeeld: een gezin dat een onbewoonbare woning moet verlaten krijgt 5 voorkeurrechten; een gezin met minstens één gezinslid met een erkende handicap krijgt 2 voorkeurrechten, net als bepaalde gezinnen met kinderen ten laste enz.

158 De maximale jaarlijkse inkomensplafonds zijn gelijk aan de leefloonbedragen ($\leq$ € 15 770 voor een alleenwonende en $\leq$ € 21 313 voor een gezin samengesteld uit meerdere personen), en voor eenoudergezinnen, tot het grensbedrag van de verhoogde tegemoetkoming ($\leq$ € 28 100).

159 Zie Brussel Huisvesting (2024).

160 Idem.

die rond de € 150 tot € 190 schommelt, afhankelijk van het inkomen en met een verhoging per kind (met een toeslag voor eenoudergezinnen).

7.5. KWALITEIT VAN DE WONINGEN

7.5.1. Overbezetting

De gegevens uit de EU-SILC-enquête laten toe in te schatten welk aandeel van de Brusselse woningen als overbezet kunnen worden beschouwd, dus te krap zijn in verhouding tot de omvang van het huishouden^[161]. De gevolgen van een overbezette woning zijn talrijk en zijn meer dan een kwestie van comfort. De overbezetting van een woning beïnvloedt de gezondheid (en kan onder meer leiden tot geestelijke gezondheidsproblemen als gevolg van de bijhorende stress, of luchtwegaandoeningen door condensatie en luchtvochtigheid^[162]), de eetgewoonten (wanneer het moeilijk of onmogelijk is om verse voedingswaren te bewaren en te bereiden^[163]), de schoolprestaties (wegens een gebrek aan ruimte om te studeren of huiswerk te maken^[164]) enz.

In Brussel leeft 30 % van de bevolking in een overbezette woning (volgens de definitie van

overbezetting van Statbel, zie bijlage 10-2). Dat percentage ligt veel hoger dan in Vlaanderen en Wallonië (ongeveer 4 % in beide gewesten). Daarbij leefde in 2024 bijna de helft van de kinderen en jongeren (49 %) in een overbezet huishouden in het Brussels gewest (tegenover 6,5 % in Vlaanderen en 4 % in Wallonië) (niet geïllustreerd).

Van de Brusselaars die tot de eerste drie **inkomenskintielen** behoren, leeft tussen 40 % en 45 % in een situatie van overbezetting. Dat aandeel vermindert met de helft in het vierde kwintiel en bedraagt bijna nul (1 %) bij de huishoudens die tot het kwintiel met de hoogste inkomens behoren (de 20 % rijkste huishoudens)

7-19.

7.5.2. Ongezonde huisvesting

In deze editie van de Welzijnsbarometer wordt een woning als ongezond omschreven (vastgesteld op basis van de gegevens uit de SILC-enquête) wanneer de bewoners melding maken van minstens één van de volgende problemen: (a) vocht op de muren of vloer, (b) rottend houtwerk, (c) geen bad, geen douche, geen toilet binnen, (d) te weinig lichtinval (te donkere woning). Een lekkend dak werd niet als criterium opgenomen, omdat veel woningen in Brussel geen eigen

161 Zie definitie in Bijlage 10.2.

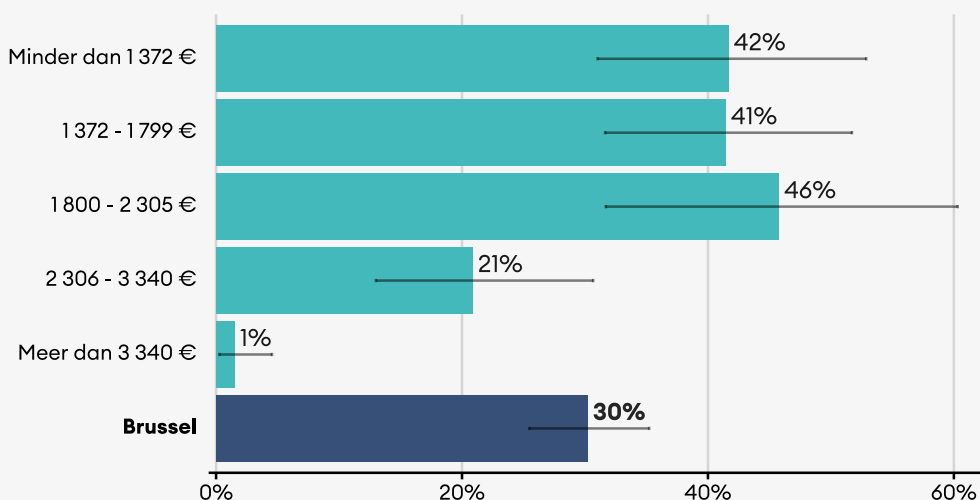
162 Madec (2016).

163 Petit et al. (2017).

164 Gouyon (2006).

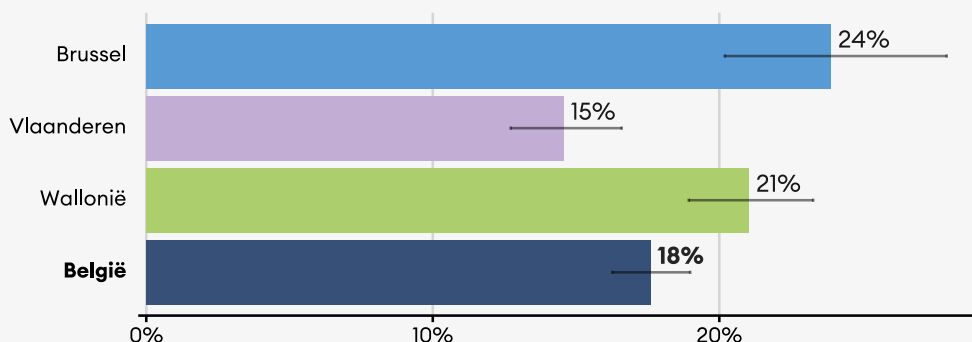
7-19

Aandeel van de bevolking dat in een overbezette woning leeft per kwintiel equivalent beschikbaar inkomen, Brussels gewest, 2024

7-20

Aandeel van de bevolking dat in een ongezonde woning leeft, per gewest, 2024

Noot: Een ongezonde woning wordt hier gedefinieerd als een woning met minstens een van de volgende problemen: (a) vocht op de muren of vloer, (b) rottend houtwerk, (c) geen bad, geen douche, geen toilet binnen, (d) te weinig lichtinval.

Bron: EU-SILC 2024; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

dak hebben (alle appartementen die zich niet op de bovenste verdieping bevinden)^[165].

In het Brussels gewest woont ongeveer een kwart van de bevolking (24 %) in een woning die aan de bovenstaande definitie voldoet. Dat is iets meer dan in Wallonië (21 %), maar beduidend meer dan in Vlaanderen (15 %) **7-20**.

7.5.3. Energieprestatiecertificaten (EPC)

De administratieve gegevens die zicht bieden op de energieprestaties van woningen zijn fragmentarisch. Volgens Leefmilieu Brussel (2025) beschikte slechts 44 % van de woningen in het Brussels gewest over een EPC dat op 01/01/2025 geldig was. Er zijn evenwel verschillen tussen de gemeenten: Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en Ganshoren hebben de laagste percentages woningen met een geldig certificaat (minder dan 40 % van het woningbestand). De gemeenten Sint-Lambrechts-Woluwe, Ukkel en Etterbeek laten dan weer de hoogste percentages noteren (ongeveer 50 % van het woningbestand). Dergelijke certificaten zijn

verplicht wanneer een woning te koop of te huur wordt aangeboden. Voor een woning die niet recentelijk te koop of te huur werd aangeboden is een EPC dus niet verplicht. Het EPC dat op het moment van verkoop of verhuur wordt voorgesteld, wordt ook niet altijd geactualiseerd na renovatiewerken die bijvoorbeeld na de verkoop worden uitgevoerd. Daarom kan het zijn dat de verdeling in EPC-klassen de energieprestaties van het vastgoedpark in zekere mate onderschat. Het Brussels gewest heeft de volgende EPC-vereisten vastgelegd: tegen 2033 minimaal E en tegen 2045 minimaal C.

In januari 2025 kon 19 % van de woningen met een certificaat een EPC-score voorleggen tussen A en C. 38 % had een EPC-score D of E en 43 % behoorde tot de laatste categorie (F-G)^[166].

De referentiehurprijzen^[167] in Brussel worden ook beïnvloed door de energieprestaties van de gebouwen. Zo heeft een appartement met twee slaapkamers en EPC-score A een referentiehurprijs die tussen 20 % en 30 % hoger ligt dan voor een op alle andere vlakken gelijkaardig appartement met EPC-score G.

¹⁶⁵ Eigenaars kaarten blijkbaar te vaak het probleem van een lekkend dak aan, zelfs wanneer ze in een appartement wonen (bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad). Het zou kunnen dat het om een probleem van het gebouw gaat waar zij gevoelig voor zijn, aangezien ze moeten bijdragen in de onderhoudskosten, zonder dat ze er rechtstreeks de gevolgen van ondervinden.

¹⁶⁶ Bron: Leefmilieu Brussel (2025).

¹⁶⁷ Zie de referentiehurprijzen op basis van verschillende criteria: <https://huurprijzen.brussels/> en kader 7-1 (zie hierboven) voor informatie over het gebruik van dat rooster.

KADER 7-3 INDEXERING EN EPC IN HET BRUSSELS GEWEST

Om de huurprijs te kunnen indexeren (voor zover de huurovereenkomst zo'n indexering niet uitsluit), moet de eigenaar-verhuurder voldoen aan de gewestelijke verhuurwetgeving, en meer bepaald:

- de huurovereenkomst hebben geregistreerd,
- een EPC van de verhuurde woning hebben voorgelegd aan de huurder.

Van oktober 2022 tot 13 oktober 2023 gold, in het kader van het pieken van de energieprijzen, een tijdelijke maatregel die de indexering van huurprijzen voor woningen met een hoog energieverbruik sterk aan banden legde. Sinds 14 oktober 2023 is de indexering van huurprijzen voor woningen met EPC-scores E, F en G opnieuw toegelaten, zij het volgens een aangepaste formule (correctiefactor).

Voor meer info: <https://be.brussels/nl/huisvesting/huren-en-verhuren/huurovereenkomst/huurprijsindexatie>

7.6. ENERGIE-UITGAVEN

Elektriciteits- en gasfacturen vormen een aanzienlijke kost voor de huishoudens (→ deel 7.6.1). Naast de kost van energie, zorgt de combinatie van ontoereikende inkomens en verouderde en dikwijls slecht geïsoleerde woningen ervoor dat een groot aantal huishoudens in energiearmoede verkeert (d.w.z. grote moeilijkheden heeft om te voorzien in hun basisbehoeften op vlak van energie) (Huybrechts, Meyer en Vranken 2011). De stijgende energieprijzen in 2021 en 2022 hebben die problematiek verder versterkt (Meyer en Coen, 2024) en doen niet alleen het budget van de armsten verder krimpen, maar ook dat van de middenklasse, de zelfstandigen enz. Bovenop de impact op het budget en in het licht van de problematiek van overmatige schuldenlast, hebben situaties van deprivatie als gevolg van de energiearmoede (of het nu gaat om verwarming, verlichting, warm water enz.) een impact op de fysieke en mentale gezondheid, het professionele leven, het schooltraject van de kinderen enz. (zie Delvaux en Grévisse, 2017).

De energie-uitgaven van Brusselse huishoudens liggen gemiddeld lager dan in de andere gewesten en steden. Dat heeft te maken met de kleinere woningen, het fenomeen van overbezetting en de hoge armoedecijfers. Toch kampen heel wat Brusselse huishoudens met 'energiedeprivatie' (→ deel 7.6.2).^[168]

Voor huishoudens met financiële problemen zijn er een aantal maatregelen voorzien, zoals het federaal sociaal tarief (→ deel 7.6.3) en het statuut van beschermde klant (→ deel 7.6.4). Sommige huishoudens met een langdurige betalingsachterstand lopen evenwel het risico dat hun gas en elektriciteit worden afgesloten, behalve tijdens de winterperiode (→ deel 7.6.5).

7.6.1. Evolutie van de gemiddelde factuur

Het Prijzenobservatorium van BRUGEL schetst een beeld van de evolutie van de gemiddelde energiefactuur van de huishoudens ('residentiële klanten')^[169]. In het kader van de wereldwijde explosie van de energieprijzen die in 2021 begon

¹⁶⁸ Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel (2025a).

¹⁶⁹ Die gegevens zijn het resultaat van een samenwerking tussen de energieleveranciers die actief zijn op de Brusselse markt en maandelijks hun prijzen invoeren in de vergelijkingstool BruSim van BRUGEL. "Het doel van dit prijzenobservatorium is de verbruikers te informeren over de laatste ontwikkelingen van de elektriciteits- en gasprijzen, voor uiteenlopende verbruikersprofielen, zowel in het residentiële als in het professionele segment." Let wel: aangezien leveranciers niet verplicht zijn om maandelijks zijn prijzen door te geven, kan BRUGEL de volledigheid van de prijzen niet garanderen. Bron: BRUGEL.

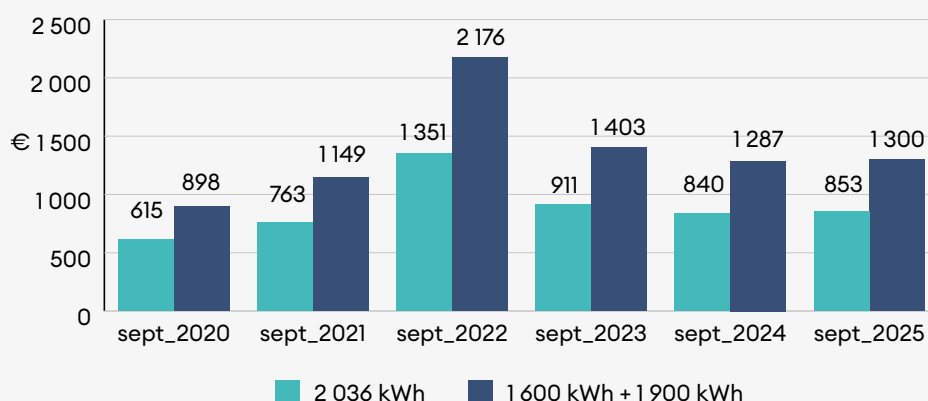
en in 2022 een piek bereikte, is de gemiddelde energiefactuur van de Brusselaars sterk gestegen. Die hoge prijzen waren het gevolg van de stijging van de wereldwijde vraag (voornamelijk door de economische heropleving na COVID-19), die in 2022 verder werd versterkt door de oorlog in Oekraïne. Tijdens de eerste maanden van 2023 zijn de prijzen gedaald. Toch zien we dat de gemiddelde prijzen in 2024 en 2025 nog steeds hoger liggen dan vóór de crisis, zoals blijkt uit de evolutie van de gemiddelde jaarafrekening van de huishoudens voor elektriciteit **7-21** en gas **7-22**, in reële termen (gecorrigeerd voor inflatie).

7.6.2. Huishoudens met energiedepriatie

In een studie over energiearmoede toonde het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025a) aan dat de energie-uitgaven van de Brusselaars gemiddeld lager liggen dan die van de inwoners van de twee andere gewesten en van de andere Belgische steden. Die vaststelling kan worden verklaard door de kleinere woningen, het hogere percentage begunstigden van het sociaal tarief gezien de hoge armoedecijfers in het gewest en de situaties van energiedepriatie.

7-21

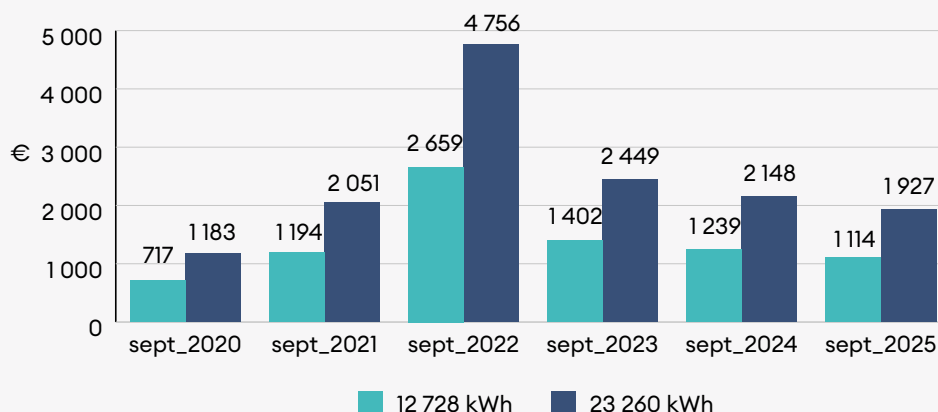
Evolutie van de gemiddelde jaarafrekening van de huishoudens voor elektriciteit in reële termen (gecorrigeerd voor inflatie), volgens het verbruiksprofiel*, Brussels gewest, september 2020-2025

* 2 036 kWh: elektriciteitsverbruik van een mediane klant in Brussel met enkelvoudig tarief; 1 600 + 1 900 kWh: elektriciteitsverbruik van een gemiddelde klant met dag- en nachttarief
Bron: BRUGEL en Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

7-22

Evolutie van de gemiddelde jaarafrekening van de huishoudens voor gas in reële termen (gecorrigeerd voor inflatie), volgens het verbruiksprofiel*, Brussels gewest, september 2020-2025

* 12 728 kWh: gasverbruik van een mediane klant in Brussel; 23 260 kWh: gasverbruik van een gemiddelde klant
Bron: BRUGEL en Statbel; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Energiedeprivatie komt in Brussel vaak voor. Volgens de definitie van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad en zoals berekend op basis van de SILC-enquête, is het een situatie waarbij een huishouden aangeeft het zich niet te kunnen veroorloven om de woning voldoende te verwarmen en/of in de afgelopen 12 maanden niet in staat te zijn geweest om een elektriciteits-, water-, gas- of verwarmingsfactuur te betalen^[170]. Het is dus een indicator die is gebaseerd op de ervaringen van de inwoners^[171] en van toepassing kan zijn op twee situaties: de huishoudens die zich verwarming ontzeggen wegens een gebrek aan financiële middelen – en daarom hoogstwaarschijnlijk kou lijden in de winter – en de huishoudens die de verwarming wel aanzetten, maar hun factuur niet kunnen betalen.

13 % van de huishoudens in het Brussels gewest kampt met energiedeprivatie. Dat percentage komt overeen met het cijfer voor Wallonië, maar is beduidend hoger dan in Vlaanderen **7-23**. Rekening houdend met de hogere armoedecijfers in Brussel dan in de twee andere gewesten, hadden we voor de hoofdstad een nog hoger percentage kunnen verwachten. Die vaststelling heeft onder meer te maken met het feit dat Brusselaars in kleinere woningen leven, die vaker overbezet zijn (→ deel 7.5.1) en waarin minder energie wordt verbruikt voor verwarming.

In Wallonië woont de meerderheid van de huishoudens in grotere, en dus meer energie verbruikende huizen. Bovendien verwarmt een groot deel van de Waalse huishoudens met stookolie, waarvoor geen sociaal tarief bestaat.

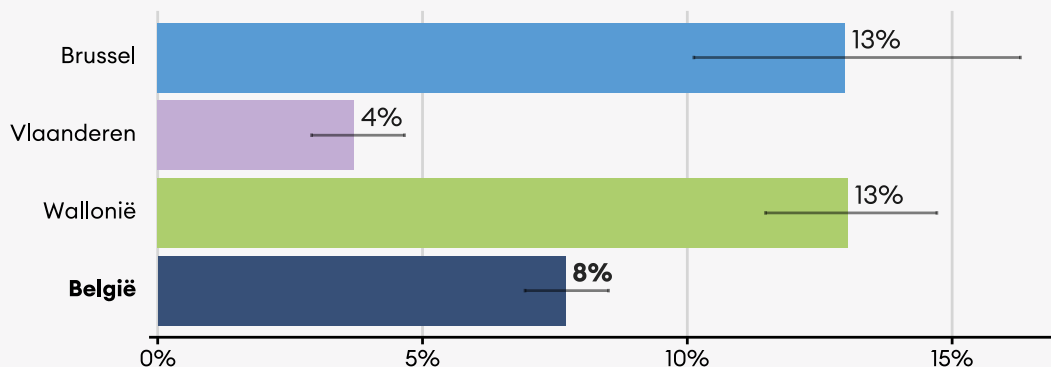
Energiedeprivatie neemt toe naarmate het inkomen van de huishoudens afneemt: in het vijfde kwintiel (de 20 % rijkste huishoudens) bevindt slechts 2 % van de huishoudens zich in deze situatie. In het eerste kwintiel (de 20 % armste huishoudens) kampt één op de vijf huishoudens (20 %) met energiedeprivatie **7-24**.

170 Water is hierin ook opgenomen, maar aangezien de uitgaven voor water lager zijn dan voor energie, blijft de impact ervan beperkter. Het houdt evenwel steek om water en energie samen te beschouwen, omdat ook de waterfactuur een probleem zal vormen voor de huishoudens die moeite hebben om hun energiefacturen te betalen.

171 Deze indicator is geïnspireerd op de door François Ghesquière gebruikte indicator in de studie van het IWEPS (2025) over energiearmoede in Wallonië.

7-23

Aandeel huishoudens dat met energiedeprivatie kampt, per gewest, 2024

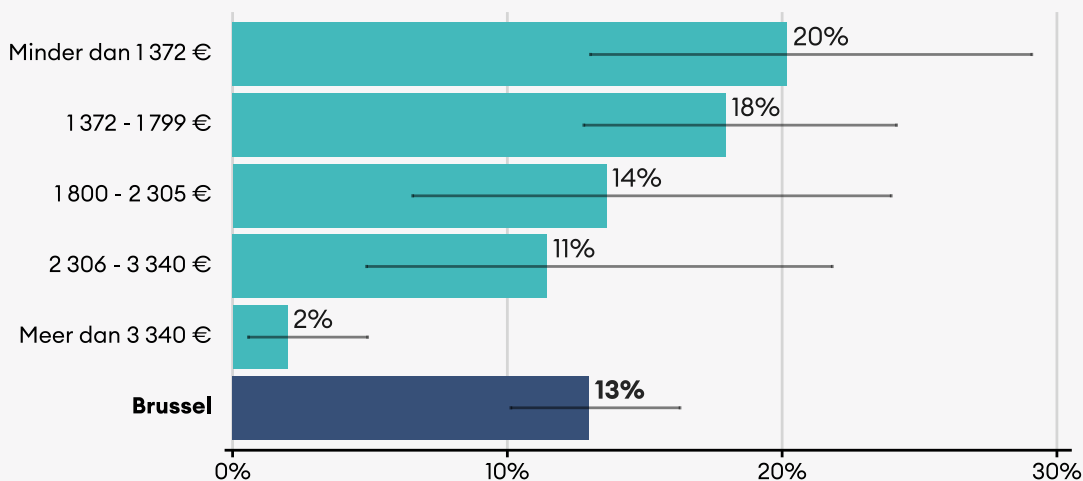

Noot: 'huishoudens die met energiedeprivatie kampen' verwijst hier naar huishoudens die aangeven zich niet te kunnen veroorloven om hun woning voldoende te verwarmen en/of in de afgelopen 12 maanden niet in staat te zijn geweest om een elektriciteits-, water-, gas- of verwarmingsfactuur te betalen.

Bron: SILC 2024; berekeningen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

7-24

Aandeel van de huishoudens dat met energiedeprivatie kampt, per kwintiel equivalent inkomen, Brussels gewest, 2024

Noot: 'huishoudens die met energiedeprivatie kampen' verwijst hier naar huishoudens die aangeven zich niet te kunnen veroorloven hun woning voldoende te verwarmen en/of in de afgelopen 12 maanden niet in staat te zijn geweest om een elektriciteits-, water-, gas- of verwarmingsfactuur te betalen.

Bron: SILC 2024; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

7.6.3. Huishoudens met een sociaal tarief

Er bestaan verschillende (federale en gewestelijke) maatregelen om personen die hun energiefactuur moeilijk kunnen betalen te ondersteunen.

Het **federaal sociaal tarief** voor energie is een van de speerpuntmaatregelen om bepaalde huishoudens (leefloontrekkers, IGO-begunstigden, begunstigden van een [inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap](#), huurders van sociale woningen enz.) te helpen hun energiefacturen te betalen. De maatregel geeft recht op een lager tarief voor elektriciteit en aardgas dat in heel België gelijk is, ongeacht de energieleverancier of netbeheerder. Tijdens de COVID-19-crisis en de energiecrisis werd dit recht van 1 februari 2021 tot 30 juni 2023 ook toegekend aan [rechthebbers op een verhoogde tegemoetkoming voor gezondheidszorg \(VT\)](#). Daarna golden opnieuw de oorspronkelijke voorwaarden.

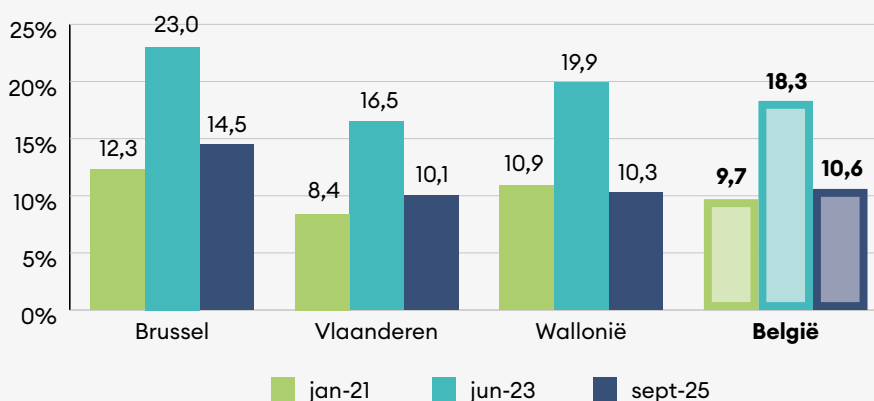
In september 2025 telde de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (CREG) 71 346 private huishoudens die het federale sociaal tarief genieten voor elektriciteit in het Brussels gewest, (tegenover 122 605 in juni 2023¹⁷²) en 62 175 in januari 2021). Van die 71 346 huishoudens konden er ook 50 042 aanspraak maken op het sociaal tarief voor gas. Uitgedrukt in percentages zien we dat 14,5% van de Brusselse huishoudens kon terugvallen op het sociaal tarief voor elektriciteit (al dan niet in combinatie met het sociaal tarief voor gas), tegenover 10% in Vlaanderen en Wallonië

7-25

172 De toename in 2022 en 2023 van het aantal huishoudens dat het sociaal tarief geniet volgend op de tijdelijke uitbreiding voor [rechthebbers op VT](#) valt waarschijnlijk vooral toe te schrijven aan de toegang tot het sociaal tarief voor rechthebbers op een verhoogde tegemoetkoming omwille van hun inkomen (de rechthebbers op VT omwille van hun statuut hadden vaak al vóór de uitbreiding (ten minste deels) recht op het sociaal tarief.

7-25

Percentage van de residentiële klanten dat het federale sociaal tarief voor elektriciteit geniet, januari 2021, juni 2023 en september 2025, België en de gewesten

Noot: De hogere cijfers in 2023 zijn toe te schrijven aan de crisismaatregel die werd genomen in het kader van de explosieve stijging van de energieprijzen en waarbij het sociaal tarief werd toegekend aan alle **rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming (VT)**. Die maatregel liep af op 30 juni 2023.

Bron: Boordtabellen van de CREG, januari 2021, juni 2023 en september 2025

KADER 7-4 HERVORMING VAN HET SOCIAAL TARIEF?

Op het moment dat deze Barometer werd opge maakt overweegt België een hervorming van het sociaal tarief voor elektriciteit en gas, zoals vastgelegd in het Arizonaregeerakkoord. Op 6 december 2024 werd een voorstel van resolutie ingediend (DOC 56 0195/001).

Dat voorstel omvat onder meer:

- de invoering van inkomensafhankelijke toegangsvoorwaarden (afgestemd op de inkomensplafonds van de verhoogde tegemoetkoming), rekening houdend met de samenstelling van het huishouden;
- een degressief systeem om de drempel effecten te beperken;
- het huidige sociaal tarief omvormen tot een aanpasbare premie gekoppeld aan het goedkoopste contract van de energieleveranciers.

Vandaag staat het sociaal tarief automatisch garant voor een lagere factuur voor de meeste begunstigde huishoudens - gekoppeld aan de laagste marktprijzen en zonder omslachtige procedures - wat

kwetsbare huishoudens daadwerkelijk beschermt en non-take-up van steun beperkt.

De hervorming zou de steun kunnen vereenvoudigen en transparanter maken, maar de verenigingssector en de CREG wijzen op een aantal risico's bij de overgang naar een premie ter vervanging van het sociaal tarief:

- huishoudens zouden kunnen blijven vastzitten aan dure energiecontracten zonder begeleiding naar het goedkoopste aanbod;
- een forfaitaire premie past zich niet onmiddellijk aan snelle prijsschommelingen aan;
- de premie houdt geen rekening met het werkelijke verbruik van de huishoudens, noch met de ongelijkheden wat energie betreft. Alle (rechthebbende) huishoudens in België krijgen dezelfde steun, terwijl hun energie-uitgaven kunnen verschillen naargelang de energieprestaties van hun woning.

Voor meer informatie over het voorstel, zie: www.inforgazelec.be

7.6.4. Het Brussels statuut van beschermde klant

Er bestaat een onderscheid tussen klanten die op federaal niveau worden beschermd (en recht hebben op het federaal sociaal tarief, zie hierboven) en de klanten die op gewestelijk niveau worden beschermd. Het Brussels gewest en Wallonië hebben een statuut van beschermde klant ingevoerd dat werd uitgebreid naar andere categorieën huishoudens dan deze die het federale sociaal tarief kunnen genieten. De op gewestelijk niveau beschermde klanten genieten onder bepaalde voorwaarden eveneens een specifiek sociaal tarief voor gas of elektriciteit. Het statuut van beschermde klant in Brussel is een systeem van **tijdelijke bescherming** dat bedoeld is om te voorkomen dat een klant met een schuldenlast die een betalingsachterstand heeft door zijn commerciële energieleverancier wordt afgesloten. Sibelga wordt dan de sociale leverancier en het leveringscontract met de commerciële leverancier wordt opgeschort. Nadat de schuld is afbetaald, keert de klant terug naar zijn commerciële leverancier.

Om het statuut van beschermde klant op Brussels niveau te krijgen moet aan 4 voorwaarden tegelijk worden voldaan:

- schulden hebben bij de huidige energieleverancier;
- een aanmaning hebben ontvangen van de leverancier van gas en/of elektriciteit;
- inwoner zijn van Brussel;
- een inkomen hebben dat onder een specifiek inkomensplafond ligt. Sinds april 2022 werden nieuwe inkomensplafonds gedefinieerd na de gewestelijke maatregelen die de Brusselse Regering trof om gezinnen het hoofd te helpen bieden aan de stijgende energieprijzen^[173].

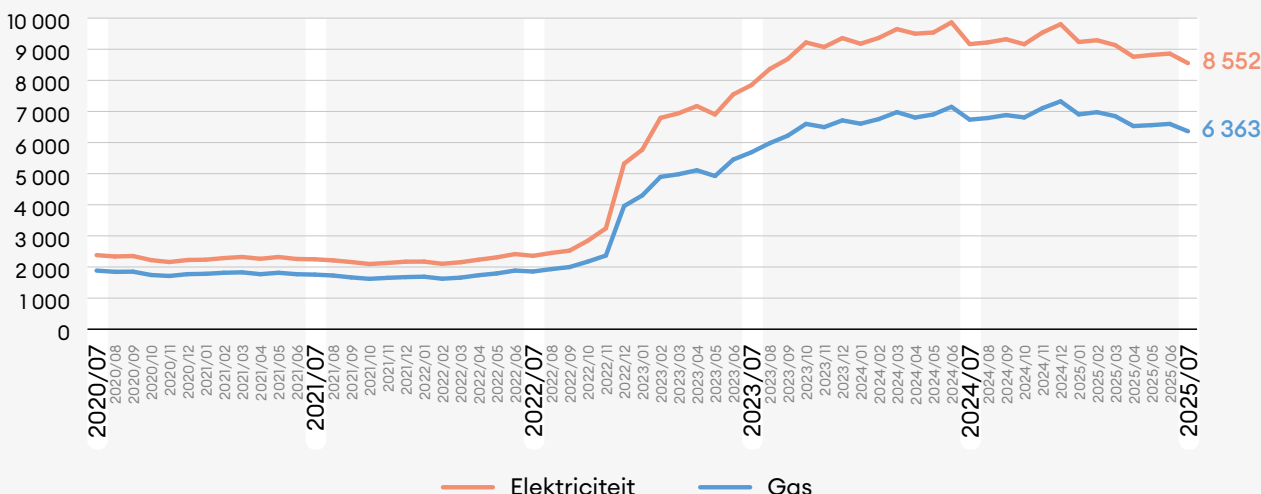
Figuur 7-26 toont de evolutie van het aantal gewestelijk beschermde klanten in het Brussels gewest. Vóór de tweede helft van 2022 bleef het aantal beschermde klanten relatief stabiel in het Brussels gewest (iets meer dan 2 000 gezinnen voor elektriciteit). Na de hervorming van maart 2022^[174] werd een forse stijging opgetekend (ongeveer 7 000 betrokken huishoudens), gezien de uitbreiding van de inkomensvork die toegang

173 Zie website van BRUGEL voor de inkomensplafonds: <https://brugel.brussels/>

174 De Brusselse regering heeft in maart 2022 een herziening van de Ordonnantie ter zake aangenomen. Deze herziening voorziet onder meer in de invoering van een universele dienst in de vorm van een 'gewaarborgde bevoorrading'. Huishoudens met schulden worden door de noodleverancier (Sibelga) tegen het sociale tarief gefactureerd voor een hernieuwbare periode van twaalf maanden en kunnen in aanmerking komen voor eventuele steun van het OCMW. Het statuut van beschermde klant werd hervormd en uitgebreid (wijziging van de inkomensplafonds en een gedeeltelijke automatisering van het statuut voor bepaalde categorieën personen met schulden). De verplichting voor energieleveranciers die hun contract met een in gebreke blijvende klant willen verbreken om zich tot de vrederechter te wenden blijft gehandhaafd in die nieuwe versie van de Ordonnantie. De nieuwe versie voorziet eveneens in een geleidelijke afbouw van de vermogensbegrenzers. In juli 2025 hadden nog slechts 335 huishoudens zo'n begrenzer. Die wijzigingen werden doorgevoerd om enerzijds het risico op stroomonderbrekingen te verminderen en anderzijds leveranciers terug te halen naar het Brussels Gewest (wat momenteel niet evident is door de beperkte 'aantrekkingskracht' van de Brusselse markt).

7-26

Evolutie van het aantal beschermde klanten in Brussel, elektriciteit en gas, juli 2020 – juli 2025

Noot: Om het totale aantal betrokken huishoudens te achterhalen, kan het aantal beschermde klanten voor gas en elektriciteit niet zomaar worden samengeteld, aangezien beschermde klanten voor elektriciteit over het algemeen ook beschermd zijn voor gas wanneer hun woning een gasaansluiting heeft. Het totale aantal beschermde klanten komt dus bij benadering overeen met het aantal beschermde klanten voor elektriciteit.

Bron: Brugel

biedt tot de maatregel. Daarna volgde een relatief stabiele periode wat het aantal begunstigden betrof (tussen 9 000 en 10 000), en een licht dalende trend in de eerste helft van 2025.

7.6.5. ‘Winterklanten’, ‘end of contract’-klanten en afsluitingen

Sommige huishoudens hebben niet op tijd gebruik gemaakt van het statuut van beschermde klant. Wanneer zij een zware schuldenlast hebben bij hun commerciële leverancier, of wanneer zij zonder leverancier komen te zitten, liepen zij tot voor kort in sommige gevallen het risico dat hun gas en/of elektriciteit zou worden afgesloten, behalve tijdens de winterperiode.

‘Winterklanten’ en ‘end of contract’-klanten zijn klanten voor wie een afsluiting is besloten door de vrederechter of wegens niet-verlenging van het contract (en die geen contract met een andere leverancier hebben gesloten). Deze afsluiting mag niet uitgevoerd worden in de winterperiode, d.w.z. tussen 1 oktober en 31 maart. Sibelga dient de continuïteit van de levering te waarborgen aan het specifieke sociale tarief van 1 oktober tot 31 maart (het einde van de winterperiode). Op 1 april worden deze klanten dan afgesloten indien zij geen contract met een commerciële leverancier hebben gesloten.

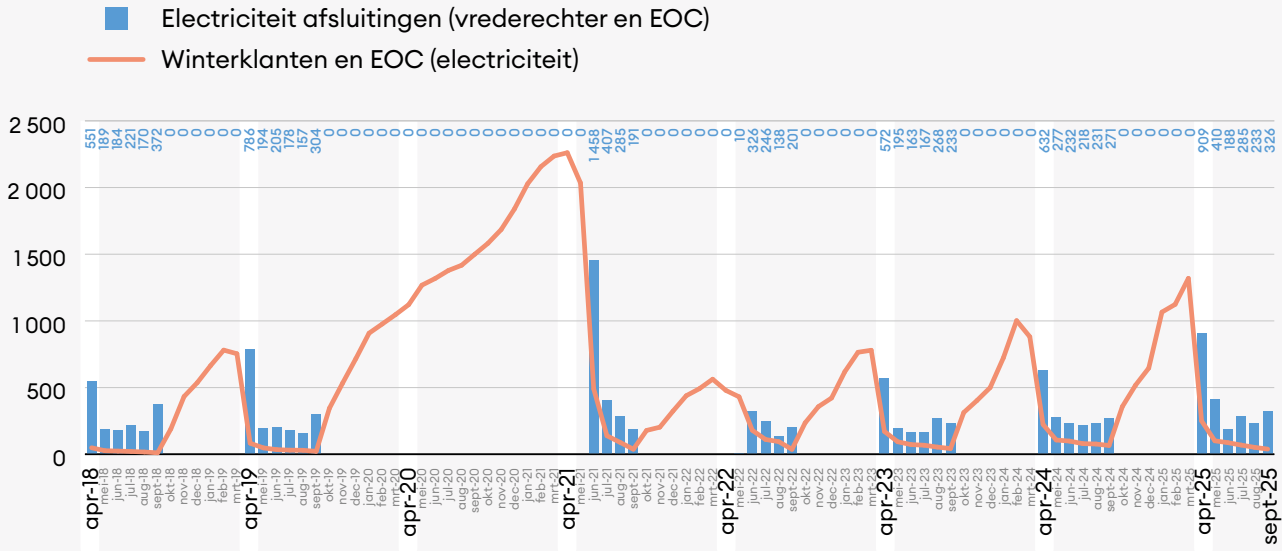
Figuur **7-27** hieronder geeft de maandelijkse evolutie weer van het aantal winterklanten en ‘end-of-contract’-klanten (EOC) enerzijds en het aantal afsluitingen anderzijds.

In het kader van de COVID-19-crisis werd er een tijdelijk moratorium op gas- en elektriciteitsafsluitingen ingesteld. Het verbod op het overgaan tot afsluitingen tijdens de lockdown werd verlengd tot de ganse periode tussen de twee winterperiodes, tijdens welke het verbod automatisch van toepassing is. Het verbod werd dus de facto uitgebreid naar heel 2020. Deze periode vertoont een forse toename van het aantal winterklanten en EOC-klanten. Bij de beëindiging van het moratorium in mei 2021 werden heel wat huishoudens afgesloten van het stroomnet (2 341 huishoudens tussen juni en september 2021).

Het aantal winterklanten en EOC-klanten is tijdens de afgelopen winters – tussen 2022 en 2025 – licht gestegen en daaruit voortvloeiend een toename van het aantal afsluitingen, met een piek in het voorjaar. Tussen april 2025 en september 2025 (de recentste beschikbare gegevens bij de opmaak van dit rapport) werden al 2 351 huishoudens in het Brussels gewest afgesloten van het elektriciteitsnet. In de meeste gevallen werd bij het afsluiten van de elektriciteit ook de gaslevering afgesloten **7-28**.

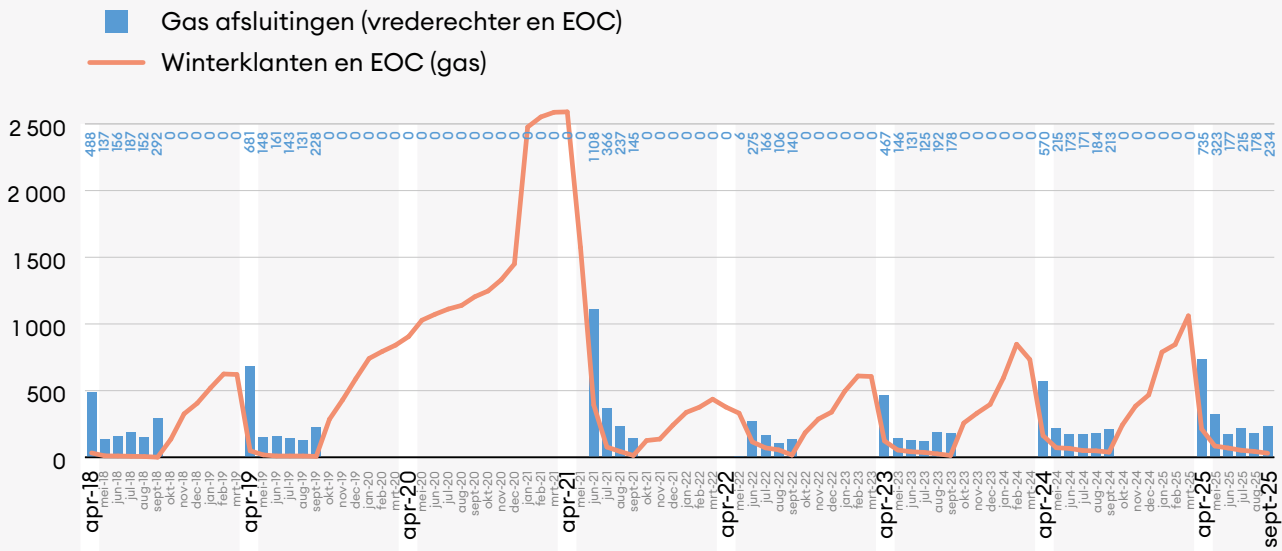
7-27

Maandelijkse evolutie van het aantal ‘winterklanten’ en ‘end of contract’-klanten (EOC) voor elektriciteit en van het aantal afsluitingen van elektriciteit, Brussels gewest, april 2018 – september 2025

7-28

Maandelijkse evolutie van het aantal ‘winterklanten’ en ‘end of contract’-klanten (EOC) voor gas en van het aantal afsluitingen van gas, april 2018 – september 2025

Bron: Brugel

7.7. WATER

Waterarmoede is een situatie waarin een persoon onvoldoende (in termen van hoeveelheid en/of kwaliteit) toegang heeft tot water en daardoor niet aan zijn of haar basisbehoeften kan voldoen – wat betreft voeding, persoonlijke hygiëne of huishoudelijke hygiëne (Meyer en Coene, 2023b). *“Waterarmoede is in België hoofdzakelijk het resultaat van een te laag inkomen, een te hoge waterfactuur en een woning van slechte kwaliteit.”* (Van Vooren, 2018)

De meeste huishoudens die in waterarmoede leven, kampen ook met energiearmoede. Voor huishoudens met een laag inkomen zijn, over het algemeen, eigenlijk alle woonkosten moeilijk om te dragen.

Het waterverbruik per persoon varieert niet naargelang het inkomensniveau in het Brussels gewest: huishoudens die in armoede leven, verbruiken niet minder water dan rijke huishoudens (May et al., 2021). De waterconsumptie (en dus de factuur) hangt af van de grootte van het huishouden.

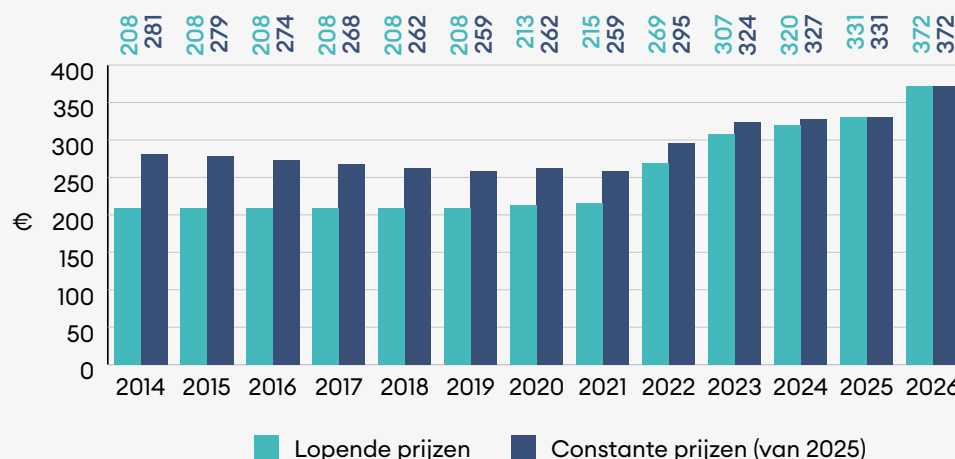
Figuur 7-29 toont de evolutie van de waterfactuur van een gemiddeld Brussels huishouden op basis van gegevens van Brugel. De bedragen zijn over het algemeen stabiel gebleven tussen 2014 en 2021. Als gevolg van de wijziging van de Kaderordonnantie Water (→kader 7-5) werd de progressieve huishoudelijke tarifiering (die rekening houdt met de samenstelling van de huishoudens) vanaf januari 2022 vervangen door een lineair tarief dat wordt vastgesteld aan de hand van de door Brugel bepaalde tarifieringsmethode. De operatoren hebben een nieuw, door Brugel goedgekeurd watertarief voorgesteld, wat in 2022 heeft geleid tot een stijging van de gemiddelde waterfactuur met enkele tientallen euro's. Door de toepassing van een lineair tarief nam het verschil in factuurbedrag tussen kleine en grote verbruikers af. De stijging van de gemiddelde factuur werd voor een deel van de meest kwetsbare gebruikers evenwel gecompenseerd door de nieuwe sociale tegemoetkoming die in 2021 werd goedgekeurd. Die wordt toegekend door Vivaqua^[175] en gefinancierd door het Brussels gewest (→kader 7-5). Sinds 2022 leidden de kostenstijgingen bij Vivaqua en Hydria^[176] tot hogere tarieven, die door Brugel werden goedgekeurd. Deze stijgingen zijn te wijten aan (1) belangrijke investeringsbehoeften in de sector (rioleringsnetwerk), (2) ontoereikende tarieven veroorzaakt

175 Vivaqua is een instelling van openbaar nut die instaat voor de productie en distributie van drinkwater, het beheer van de rioleringsnetwerken en de bestrijding van overstromingen in het Brussels Gewest.

176 Hydria is een naamloze vennootschap van publiek recht die instaat voor de inzameling en zuivering van het afvalwater in het Zennebekken.

7-29

Evolutie van de jaarlijkse waterfactuur van een gemiddeld Brussels huishouden* voor de periode 2014-2026, tegen lopende prijzen en constante prijzen** van 2025 (behalve voor 2026)

* Voor 2 personen die elk 31 m² per jaar verbruiken.

** De reeks van constante prijzen laat toe om de evolutie te zien met neutralisatie van het inflatieeffect.

Bron: BRUGEL, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

door een bevrozing van de tarieven tussen 2014 en 2019 en (3) de hoge inflatie in 2022-2023. In 2026 werd ook een tariefverhoging van 12,5% doorgevoerd rekening houdend met de precare financiële situatie van Vivaqua en het hoger dan verwachte aandeel niet inbare facturen door Vivaqua in 2021. Deze verhoging vormt “een uitzonderlijke inhaalbeweging. Deze is bedoeld om in één keer de herziening van het percentage oninbare vorderingen over de hele periode 2022-2026 (d.w.z. over 4 jaar) te corrigeren. Deze eenmalige maatregel zal zich dus niet herhalen in de volgende jaren. Voor een gemiddeld huishouden betekent dit een jaarlijkse stijging van ongeveer 41,5 €”^[177].

Veel huishoudens hebben moeite om hun waterfactuur te betalen. Ze krijgen de mogelijkheid om hun betaling over meerdere maanden te spreiden. In 2024 hadden 27 644 ‘huishoudelijke abonnees’ een afbetalingsplan, wat neerkomt op 9 % van alle huishoudelijke abonnees. Het totaalbedrag aan onbetaalde facturen bij VIVAQUA in 2024 (over de laatste 12 maanden) bedroeg 48,5 miljoen euro (inclusief btw). (Bron: Vivaqua).

177 https://brugel.brussels/nl_BE/actualites/toelichting-over-de-verhoging-van-de-watertarieven-in-brussel-725

KADER 7-5 HERVORMING VAN HET WATERBELEID IN HET BRUSSELS GEWEST

Sinds 1 januari 2022 regelt een nieuwe Brusselse Ordonnantie het waterbeleid. De wijzigingen omvatten onder meer:

- de afschaffing van de progressieve tarifiering waarin rekening werd gehouden met de kwantiteit van het waterverbruik en de vervanging ervan door een lineaire tarifiering voor iedereen.
- de invoering van een sociale tegemoetkoming voor water. De tegemoetkoming, die wordt gefinancierd door het Brussels gewest, wordt eenmaal per jaar voor een heel jaar toegekend. Ze is bedoeld voor huishoudens die in Brussel gedomicilieerd zijn en waarvan een van de leden recht heeft op een verhoogde tegemoetkoming (VT) voor gezondheidszorg.^[178] In 2025 bedragen de tegemoetkomingen € 57,5 voor een alleenwonende en € 52 per bijkomende persoon. Ze worden momenteel aan de rechthebbende huishoudens uitbetaald via een bankoverschrijving.^[179]
- in de nasleep van het tijdens de COVID-19-crisis ingestelde moratorium is het nog steeds verboden de watertoevoer af te sluiten bij niet-betaling.
- Wanbetalers die daartoe een verzoek indienen, krijgen een ‘redelijk’ afbetalingsplan aangeboden met een langere termijn dan voorheen^[180]. Deze verschillende maatregelen moeten in zekere mate de stijging van de waterprijs in het Brussels gewest compenseren.

178 Om recht te hebben op een sociale tegemoetkoming moeten de potentiële rechthebbenden op 1 januari van het betreffende jaar voldoen aan zowel de domiciliëringsvoorwaarde in Brussel als het VT-statuut.

179 Bij gebruikers met een individuele watermeter zal het bedrag van de sociale tegemoetkoming vanaf 2026 in principe rechtstreeks van de waterfactuur worden afgetrokken. Voor gebruikers met een collectieve watermeter blijft het betalingssysteem via bankoverschrijving behouden.

180 Voor een completer overzicht en samenvatting van de maatregelen, zie onder meer de informatie op de website van het Steunpunt voor Diensten voor Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

7.8. VERLIES VAN OF GEBREK AAN ONDERDAK

7.8.1. Uithuiszettingen

De huur weegt bijzonder zwaar op het budget van de Brusselaars, vooral voor diegenen die in armoede leven (zie hierboven). Daarnaast heeft het inkomensverlies dat sommige huishoudens tijdens de COVID-19-crisis hebben geleden, samen met de stijging van de energieprijzen en de daaropvolgende stijging van de voedingsprijzen, mogelijk het risico op een overmatige schuldenlast doen toenemen. Dit kan onder meer leiden tot problemen met huurachterstallen. Het cumuleren van huurschulden kan, in extreme gevallen, leiden tot een verzoek tot uithuiszetting door de verhuurder.

Het is bijzonder moeilijk om gegevens te verkrijgen over het aantal mensen dat het slachtoffer is van uithuiszettingsprocedures, aangezien er nog geen systematische, exhaustieve en gevalideerde centrale gegevensbank bestaat over deze problematiek. Er werd in 2023 evenwel gestemd over een Ordonnantie inzake de uithuiszettingsprocedure door de Brussels regering (→ kader **7-6**). Die Ordonnantie voorziet onder meer in een monitoring door perspective brussels op basis van de uitgesproken uithuiszettingsvonnissen doorgegeven door de griffies van de Brusselse vrederechters. Op dit ogenblik is deze procedure nog niet operationeel.

Het OCMW moet in principe op de hoogte worden gebracht van gerechtelijke verzoeken tot uithuiszettingen en, sinds kort ook, van vonnissen ter zake. Gezien het voorlopige gebrek aan beschikbare gegevens over de gerechtelijke procedures en beslissingen richtte het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn zich in het kader van het Armoederapport van 2018 over uithuiszettingen^[181] tot de 19 Brusselse OCMW's. Op basis van de verzamelde cijfers en een extrapolatie van de ontbrekende gegevens leverde het onderzoek een voorzichtig te interpreteren schatting op van ongeveer 5 000 **verzoeken tot een gerechtelijke uithuiszetting** per jaar **7-30**.

Meer recent zamelde ook Brussel Huisvesting deze gegevens in bij de OCMW's.^[182] Uit de resultaten blijkt dat voor de periode tussen 1 juli 2023 en 30 juni 2024 er in 16 van de 19 OCMW's (zonder de gemeenten Koekelberg, Vorst en Ukkel) 2 870 verzoeken tot uithuiszetting werden ontvangen.^[183]

In het kader van een studie door de ULB (Bru-Home), hebben onderzoekers informatie verzameld bij de Brusselse vrederechters over het aantal vonnissen waarbij een uithuiszetting werd uitgesproken voor het jaar 2018. Er werden in dat jaar 3 908 uithuiszettingen uitgesproken. Dat komt neer op 11 vonnissen tot uithuiszetting per dag. In verhouding tot het aantal huishoudens worden er in het Brussels gewest 13 vonnissen tot uithuiszetting uitgesproken op 1 000 huurdershuishoudens.^[184]

Via de Kamer van gerechtsdeurwaarders van het arrondissement Brussel bekwam het Observatorium een raming van het aantal feitelijke uithuiszettingen per jaar voor de periode 2017-2022. Er werden tijdens die periode (met uitzondering van de COVID-19-crisis) jaarlijks ongeveer 500 uithuiszettingen effectief uitgevoerd **7-30**. Om de mogelijke gevolgen van de hervorming van 2023 te kunnen beoordelen, zouden we over recentere gegevens moeten beschikken over het totale aantal uitgevoerde uithuiszettingen, maar de Kamer van gerechtsdeurwaarders van Brussel kon ons geen recentere gegevens verstrekken.

We herinneren eraan dat achter elke uitzettingsprocedure en feitelijke uitzetting een menselijk drama schuilt met diverse en vaak blijvende gevolgen^[185].

181 Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2019b.

182 Hierbij baseerden ze zich op de gegevens die waren opgevraagd in het kader van de verantwoording voor de aan de OCMW's toegekende toelagen in de periode tussen 1 juli 2023 en 30 juni 2024.

183 <https://bx1.be/categories/news/la-region-dresse-un-premier-bilan-de-la-reforme-sur-lexpulsion-des-locataires/>. Een nota van Perspective waarin die gegevens worden gebruikt is voorzien, maar bij het opstellen van deze Barometer was deze nog niet beschikbaar.

184 Voor meer informatie: Godart et al. (2023) en <https://bru-home.ulb.be/>

185 Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019b).

7-30

Schatting van het aantal jaarlijkse uithuiszettingen in het Brussels gewest (2018 voor de verzoeken en vonnissen, 2022 voor de feitelijke uitzettingen)

Bron: Navraag bij de Brussels OCMW's (aanvragen tot uithuiszetting), ULB (vonnissen) en de gerechtsdeurwaarderskamer van het arrondissement Brussel (feitelijke uithuiszettingen), aangevuld met andere fragmentarische bronnen. Het is belangrijk rekening te houden met het feit dat die gegevens met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd: door het ontbreken van officiële statistieken over de uithuiszettingen bij het opstellen van dit rapport, gaat het hier eerder om een benaderende grootteorde gebaseerd op onvolledige gegevens.

KADER 7-6 HERVORMING VAN DE REGLEMENTERING OMTRENT UITHUISZETTINGEN IN HET BRUSSELS GEWEST (2023)

De reglementering omtrent uithuiszettingen in het Brussels gewest werd in 2023 hervormd. De hervorming steunt op 4 pijlers:

- een aangepaste uithuiszettingsprocedure (waardoor onder meer het OCMW beter geïnformeerd en meer betrokken wordt); vóór de hervorming zaten er acht dagen tussen de aanvraag en de hoorzitting voor de vrederechter. Die termijn bedraagt nu veertig dagen. Aangezien de vrederechter voortaan meer informatie over de aanvraag aan het OCMW moet doorgeven, krijgen de huurder en de eigenaar hierdoor meer tijd om tot een akkoord te komen en kan het OCMW gemakkelijker tussenkomen.
- een algemeen verbod op uithuiszettingen tijdens de winter voor alle woningen – openbare en private markt – in het Brussels gewest. Die zogenaamde winterstop was voorheen alleen van toepassing op huurders van sociale woningen, maar geldt vanaf 2023 zowel voor huurders van sociale woningen als huurders op de private markt in het Brussels gewest. Concreet zijn uithuiszettingen sindsdien verboden van 1 november tot 15 maart.
- de oprichting van een fonds voor het wegwerken van huurachterstallen (gefinancierd door boetes opgelegd aan eigenaars van onbewoonbare gebouwen en aan plegers van huisvestingsdiscriminatie en door inkomsten uit administratieve kosten voor het afleveren van conformiteitsattesten);
- de oprichting van een monitoringsysteem voor uithuiszettingen door perspective.brussels (nog niet operationeel).

Voor meer informatie: <https://huisvesting.brussels/>

7.8.2. Dak- en thuislozen

Geen woning hebben of een woning verliezen is vaak het resultaat van een langdurig en complex proces. In bepaalde gevallen is dakloosheid het gevolg van een uithuiszetting waarbij geen oplossing voor herhuisvesting gevonden werd (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2019b).

Het hebben van een domicilie, een woning en een adres, is de basis voor de toekenning van sociale rechten en de toegang tot rechten in het algemeen. Het niet hebben of verliezen van een woning, zonder dat een referentieadres wordt verkregen kan dus bijzonder ernstige gevolgen hebben (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2017).

In de nacht van 6 november 2024 organiseerde Bruss'help voor de achtste keer een telling van dak- en thuislozen en slecht gehuisveste mensen in het Brussels gewest. Zo'n telling vindt om de twee jaar plaats. Telkens worden op één specifieke nacht gegevens van drie bronnen gebundeld: de telling in de openbare ruimte, de cijfers afkomstig van de dak- en thuislozensector en verwante sectoren, en de informatie over de trajecten en profielen van de dak- en thuislozen. Door de telling kan de verscheidenheid in de uitsluitingssituaties in kaart worden gebracht, met inbegrip van minder zichtbare vormen zoals tijdelijke huisvesting of niet-conventionele woonvormen. Bruss'help wijst er evenwel op dat de methode geen rekening houdt met de mensen die op de dag van de telling niet dak- of thuisloos zijn, waardoor het aantal gevallen van kortstondige dak- en thuisloosheid wordt onderschat. Hoewel de telling dus een onvolledig beeld van de situatie schetst, is ze toch erg nuttig om evoluties doorheen de tijd vast te stellen.

In de nacht van 6 november trof Bruss'help 9 777 mensen (ofwel bijna 8 op 1 000 inwoners van Brussel) aan in een situatie van dak- of thuisloosheid, waarvan:

- 27 % in niet-conventionele woningen, zoals kraakpanden of tijdelijke onderkomens;
- 26 % in voorzieningen voor noodopvang (Samusocial, BelRefugees enz.);
- 16 % in opvangcentra (onthaalstructuren, transitwoningen of hotelvoorzieningen);

- 16 % bij naasten (vrienden of familie);
- 10 % in de openbare ruimte (d.w.z. bijna 1 000 mensen bevonden zich op straat);
- 4 % in medische instellingen, instellingen voor verzoekers om internationale bescherming en in lokale opvanginitiatieven (LOI's);
- Daarnaast werd nog 1 % van de getelde personen bedreigd met uithuiszetting binnen de 30 dagen na de telling.

Met dezelfde methodologie als bij de vorige telling in 2022 werd een stijging met 24,5 % genoteerd. Die toename is in verschillende mate merkbaar in alle categorieën. Er werd onder meer een aanzienlijke toename vastgesteld van het aantal personen in noodopvangstructuren. Die evolutie is deels te verklaren door de 'Brussels Deal', die eind 2022^[186] werd ondertekend en door het toenemende besef van de urgentie om oplossingen aan te reiken aan mensen in een situatie van dak- en thuisloosheid. Daarbij moet opgemerkt dat de federale regering eind 2025 haar financiering heeft stopgezet voor het 'koudeplan' voor grote steden. Die beslissing heeft vooral gevolgen voor het Brussels gewest, waar de opvangvoorzieningen al overbelast zijn. Het koudeplan blijft voor de periode 2025-2026 uiteindelijk nog behouden, maar dan op kosten van het Brussels gewest en het OCMW van de Stad Brussel.

Algemeen genomen is de stijgende trend bij elke telling duidelijk zichtbaar, wat erop wijst dat het probleem steeds acuter wordt.

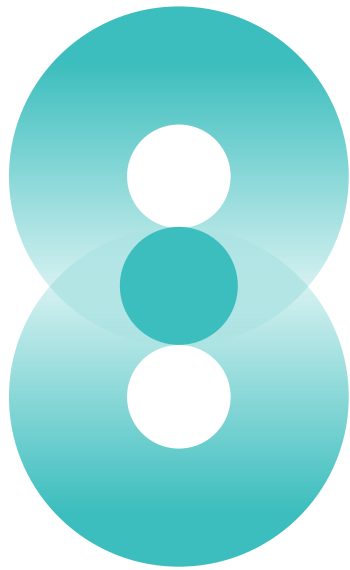
Wat het profiel van de daklozen en slecht gehuisveste mensen betreft, gaat het om 49 % mannen, 20 % vrouwen, 17 % minderjarigen en 1 % non-binaire personen. Bij 13 % van de getelde mensen ontbreekt die informatie.

Een rondvraag onder hulpverlenende diensten (OCMW, Samusocial en talloze andere verenigingen) aan de hand van een vragenlijst bracht tevens aan het licht dat 25 % van de personen over wie informatie beschikbaar was, geen geldige verblijfsvergunning had. 21 % was in het bezit van een tijdelijke verblijfsvergunning of had een vergunnings- of andere procedure lopen (bv. In het kader van de Dublinverordening^[187] (bruss'help, 2025).

186 Als gevolg van de opvangcrisis door het tekort aan opvangplaatsen voor verzoekers om internationale bescherming moeten steeds meer mensen aankloppen bij de Brusselse noodopvangstructuren, waardoor de druk op die voorzieningen verder toeneemt. De 'Brussels Deal', ondertekend eind 2022, verwijst naar een deal waarbij de federale overheid een compensatiebedrag toekent aan het Brussels Gewest voor de financiering van een bepaald aantal opvangplaatsen voor dak- en thuislozen.

187 De Dienst Vreemdelingenzaken zoekt uit welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming. Het feit dat een verzoek om internationale bescherming in België wordt ingediend, betekent niet automatisch dat België het verzoek ook zal behandelen. De regels om te bepalen welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming zijn vastgelegd in de zogenaamde Dublinverordening. Bron: Dienst Vreemdelingenzaken.

De Brusselse Bond voor het Recht op Wonen (BBRoW) heeft een studie uitgevoerd naar thuis- en dakloosheid onder ouderen en de leefomstandigheden van mensen die op straat levend oud worden. Er bestaan te weinig cijfers over deze onzichtbare realiteit. Op basis van de gegevens van Samusocial blijkt evenwel dat ook een beduidend aantal ouderen op straat leeft: een kwart van de mensen die door de Maraudes (mobiele teams) worden aangetroffen, is ouder dan 50 jaar en een tiende is ouder dan 60 jaar. 80 % van deze mensen hebben een wettelijk verblijfsstatuut (BBRoW, 2025).

Maatschappelijke integratie, participatie en digitale kloof

Het laatste luik van deze Welzijnsbarometer behandelt een aantal aspecten van maatschappelijke integratie. Volgende thema's komen aan bod: sociaal isolement (→ deel 8.1) en de financiële drempels om deel te nemen aan het sociaal en cultureel leven (→ deel 8.2) enerzijds en de digitale kloof anderzijds (→ deel 8.3).

8.1. SOCIAAL ISOLEMENT EN EENZAAMHEID

Het belang van sociaal contact voor het welbevinden en de levenskwaliteit is al uitvoerig gedocumenteerd. Onder meer het Federaal Planbureau (FPB) toont in zijn studies het belang aan van sociale relaties als bepalende factor voor het welzijn van mensen (FPB, 2017 en 2020; Joskin, 2017; BISA en FPB, 2025).

De problematiek van sociaal isolement kan kaart gebracht worden aan de hand van de gegevens uit de SILC-enquête, meer bepaald op basis van de vragen uit de (module 'Levenskwaliteit'). Nadat de COVID-19-pandemie de problematiek wereldwijd onder de aandacht heeft gebracht, heeft het thema in de westerse landen de afgelopen jaren ook steeds meer aan belang gewonnen.^[188] De individualisering en digitalisering van de samenleving, de verzwakte verzorgingsstaat en de vergrijzing van de bevolking zijn dan ook structurele veranderingen die sociale banden kunnen aantasten.^[189]

In Frankrijk heeft de CESE (Conseil économique, social et environnemental) onderzoek gedaan naar dit onderwerp en 'sociaal isolement' als volgt gedefinieerd: *"de situatie waarin een persoon zich bevindt die, als gevolg van een langdurig tekort aan sociale relaties – in aantal en kwaliteit – lijdt en gevaar loopt"* (Serres, 2017). Analyses van sociaal isolement maken meestal een onderscheid tussen de objectieve dimensie ervan (zoals de frequentie van sociale contacten) en de subjectieve dimensie (zoals het gevoel van eenzaamheid).

Omtrent de frequentie en de verscheidenheid van fysieke sociale contacten^[190] **8-1**, geven de gegevens van 2022 aan dat **6 % van de Brusselaars zich in een situatie bevindt waarin ze minder dan maandelijks vrienden of familieleden zien (behalve de personen waarmee ze samenwonen)**. Dat percentage van ernstig isolement is niet alleen dubbel zo hoog als in de rest van België (3 %), maar ook hoger dan het regionale gemiddelde van de andere grote Belgische steden. Matig sociaal isolement (niet wekelijks een contact) bedraagt 23 % in Brussel, tegenover 20 % op nationaal niveau. **Minder dan drie vierden van de Brusselaars (71 %) ziet dus minstens eenmaal per week iemand uit de vriendenkring of familie. Voor heel België bedraagt dat cijfer 77 %.**

Verder onderscheidt het Brussels gewest zich duidelijk van de andere Belgische steden door het lage percentage van mensen dat wekelijks zowel vrienden als familieleden ziet (25 %). Uit de cijfers blijkt daarbij wel dat bijna een derde van de Brusselaars (30 %) wekelijks contacten heeft binnen hun vriendenkring (maar niet binnen de familie); dat percentage is bijna dubbel zo hoog als het nationale cijfer **8-1**. Die specifieke situatie heeft wellicht te maken met het feit dat Brussel als nationale en internationale hoofdstad veel Belgische en buitenlandse werknemers en studenten aantrekt.

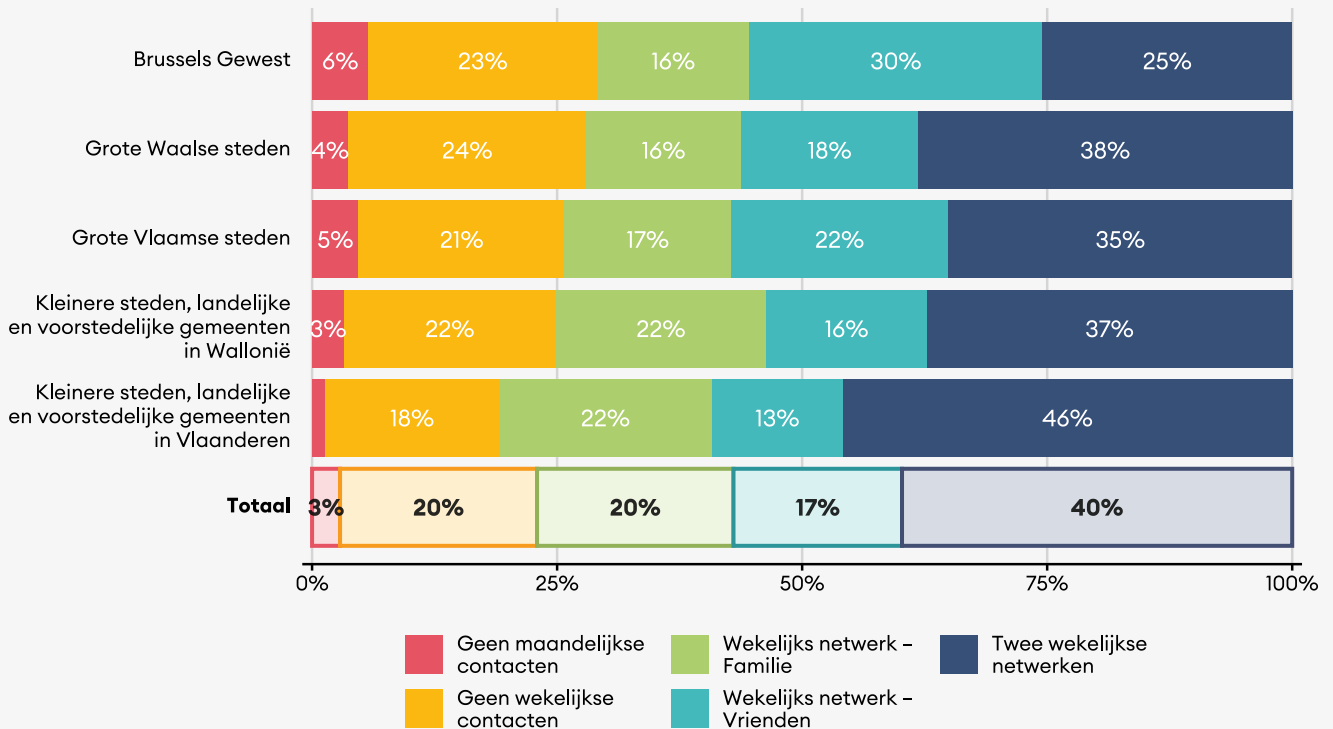
188 In mei 2025 keurde de Wereldgezondheidsvergadering een resolutie goed waarin sociale verbondenheid werd genoemd als een essentieel onderdeel van de mondiale gezondheidsagenda. In samenhang met die resolutie en de inspanningen van de commissie voor sociale verbinding van de Wereldgezondheidsorganisatie heeft ook de Europese Commissie sociaal isolement en eenzaamheid uitgeroepen tot prioriteiten binnen het domein van volksgezondheid. Zie het recente rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie *"From loneliness to social connection: charting a path to healthier societies"* (juni 2025): <https://www.who.int/groups/commission-on-social-connection/report>

189 Zie ook de analyses van Klotz P, 2025.

190 We hebben ervoor gekozen om de gegevens over niet-fysieke sociale contacten (telefoon en internet) niet mee te tellen, omdat het verband met objectief en subjectief isolement hiervan minder duidelijk is.

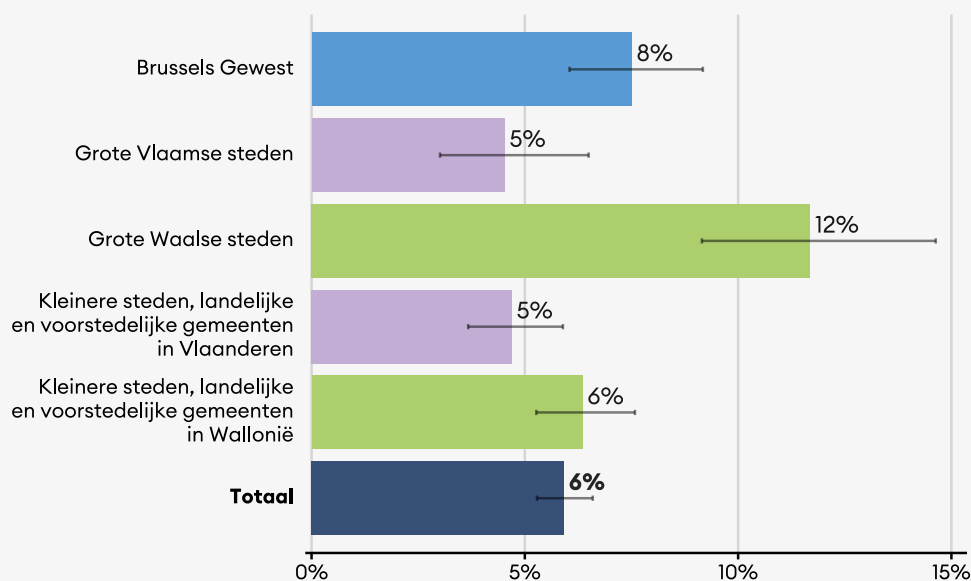
8-1

Verdeling van de bevolking (16 jaar en meer) volgens de frequentie van fysieke ontmoetingen en het soort netwerk (vrienden of familieleden – zonder de gezinsleden), per gewest en mate van verstedelijking, 2022

8-2

Percentage van de bevolking (16 jaar en meer) dat aangeeft op geen materiële of niet-materiële sociale steun te kunnen rekenen van buiten het gezin, per gewest en mate van verstedelijking, 2022

Bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Los van de frequentie van de sociale interacties, **geeft 8 % van de Brusselaars aan dat ze met uitzondering van de leden van hun huishouden, bij niemand anders terecht kunnen voor sociale steun** (op financieel, materieel of mentaal vlak) **8-2**. Hoewel dat percentage lager ligt dan in de grote Waalse steden (12 %), is het nog steeds hoger dan het nationale gemiddelde (6 %), en dan in de Vlaamse steden (5 %).

Met betrekking tot de subjectieve dimensie van sociaal isolement **geeft 8 % van de Brusselaars aan dat ze zich de afgelopen maand vaak eenzaam hebben gevoeld** **8-3**. Dat percentage van (ernstige) eenzaamheid komt overeen met het cijfer in de grote Waalse steden, maar is dubbel zo hoog als in de grote Vlaamse steden (3 %). Daartegenover staat dat meer dan de helft van de Brusselaars (57 %) aangeeft zich nooit eenzaam te voelen; dat is maar liefst 9 procentpunten meer dan het cijfer voor heel België.

Hoewel de samenstelling van het huishouden een bepalende invloed lijkt te hebben op het gevoel van eenzaamheid – **waardoor alleenwonenden en alleenstaande ouders**, die talrijker zijn in Brussel dan in Vlaanderen en Wallonië (zie hoger, hoofdstuk 2), veel meer risico lopen

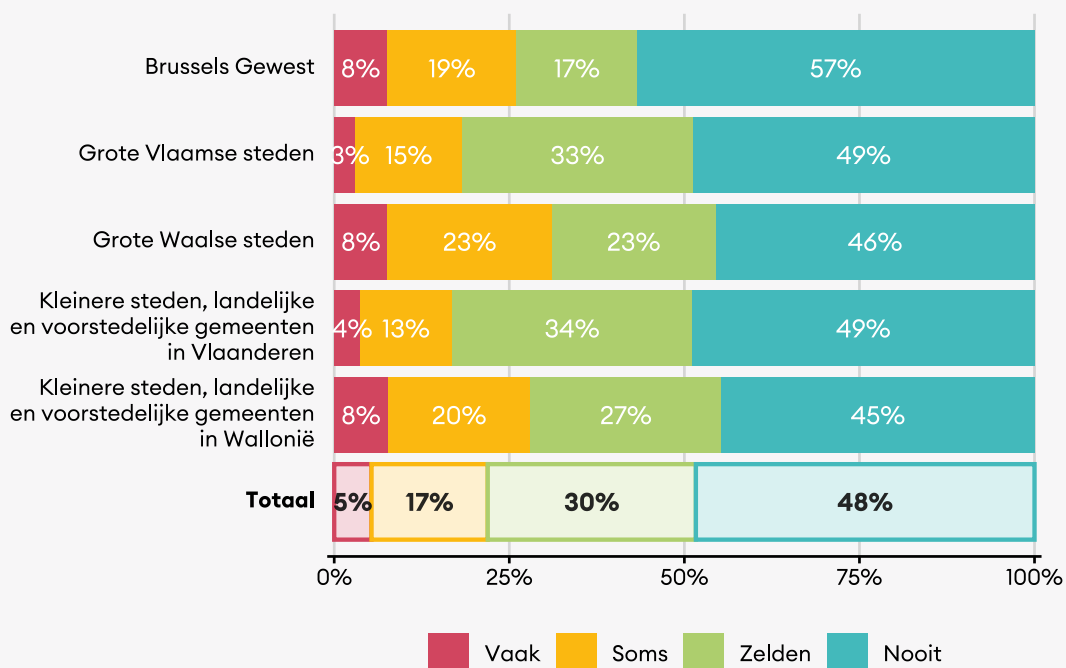
om zich eenzaam te voelen dan koppels met kinderen – spelen ook sociaaleconomische factoren een doorslaggevende rol bij subjectief isolement. Een **laag opleidingsniveau** en/of een **situatie van inactiviteit** (waaronder werkloosheid) verhogen aanzienlijk de kans om zich eenzaam te voelen (niet geïllustreerd^[91]). In de mate dat het **equivalent beschikbaar inkomen** een graadmeter is voor die sociaaleconomische factoren, blijkt dan ook dat eenzaamheid in de praktijk beduidend vaker voorkomt in de huishoudens met de **laagste inkomens** **8-4**.

Ook al is het percentage Brusselaars dat een tekort aan sociale contacten aangeeft (6 %), een tekort aan sociale steun rapporteert (8 %) of zich vaak eenzaam voelt (8 %) vergelijkbaar, blijken de twee dimensies van isolement – objectief en subjectief – elkaar slechts gedeeltelijk te overlappen. In België geeft globaal genomen minder dan een vijfde (19 %) van de mensen die noch maandelijkse sociale contacten noch sociale steun hebben, aan zich vaak eenzaam te voelen, en minder dan de helft (47 %) als daar ook de mensen die zich soms eenzaam voelen worden bijgeteld. Omgekeerd heeft slechts 15 % van de bevolking die zich eenzaam voelt, noch wekelijkse sociale contacten noch sociale steun heeft. Los van de sociaaleconomische

191 Deze gegevens komen uit een analyse (lineaire regressie) van het Observatorium.

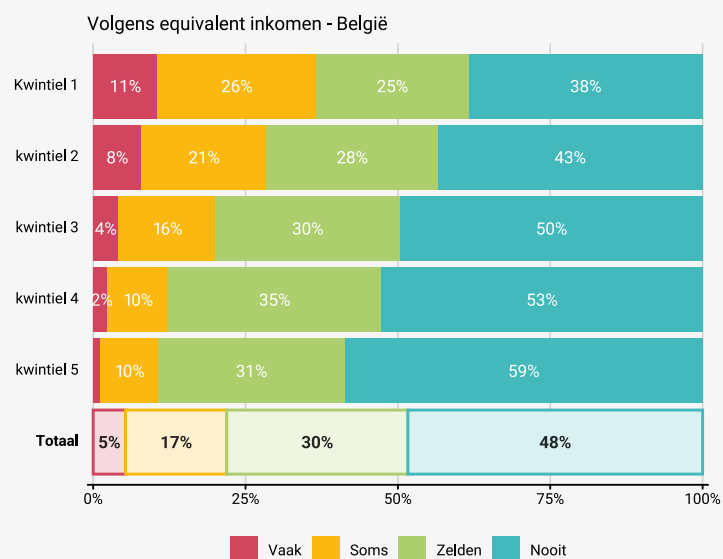
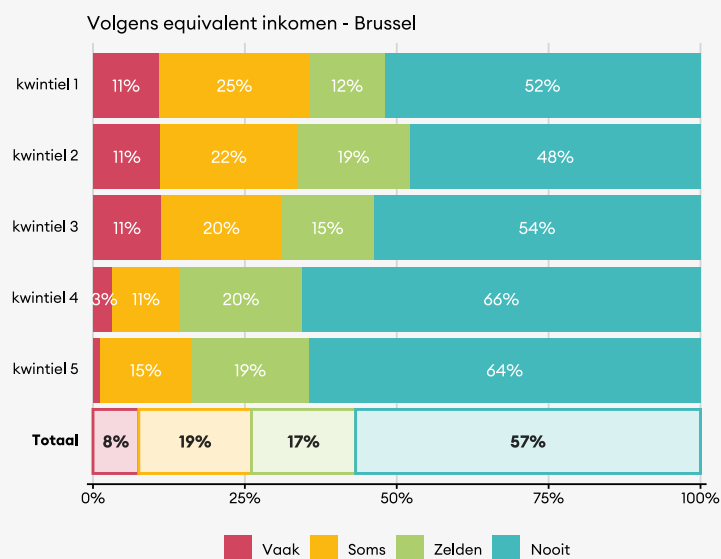
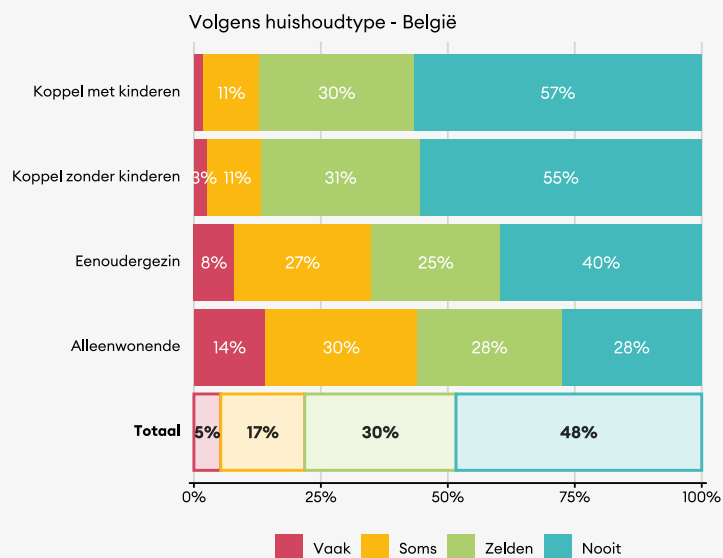
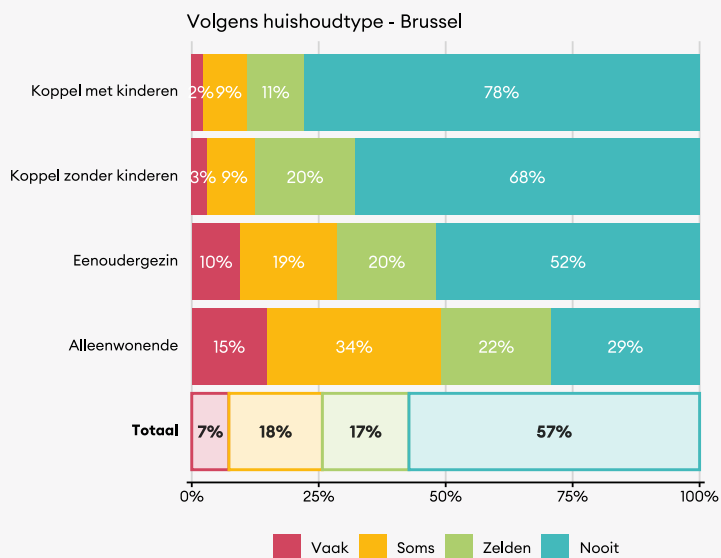
8-3

Verdeling van de bevolking (16 jaar en meer) volgens de frequentie van zich eenzaam voelen, per gewest en mate van verstedelijking, 2022

8-4

Verdeling van de bevolking (16 jaar en meer) in Brussel en in België van de frequentie van zich eenzaam voelen, naargelang het huishoudtype en naargelang de kwintielen equivalent beschikbaar inkomen, 2022

Bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

factoren stellen we ook vast dat de andere sociale determinanten van de twee vormen van isolement onderling aanzienlijk verschillen: terwijl objectief isolement toeneemt met de leeftijd (met uitzondering van jonggepensioneerden), hangt subjectief isolement eerder af van de samenstelling van het huishouden. Hoewel er

een verband bestaat tussen beide vormen van sociaal isolement mogen we dus stellen dat de ene vorm niet automatisch leidt tot de andere: alleen zijn hoeft niet te betekenen dat men zich eenzaam voelt, en omgekeerd.

8.2. WAT MET SOCIAAL CONTACT, MAATSCHAPPELIJKE EN CULTURELE PARTICIPATIE WANNEER FINANCIËLE KWETSBAARHEID EEN DREMPEL VORMT?

Hoewel de mogelijkheden in het sociale en culturele leven talrijk zijn in het Brussels gewest, gezien het stedelijke karakter, zijn niet al die mogelijkheden even toegankelijk voor iedereen. De jaarlijkse module van de SILC-enquête laat ook toe een beeld te schetsen van de sociale en culturele deprivaties om financiële redenen.

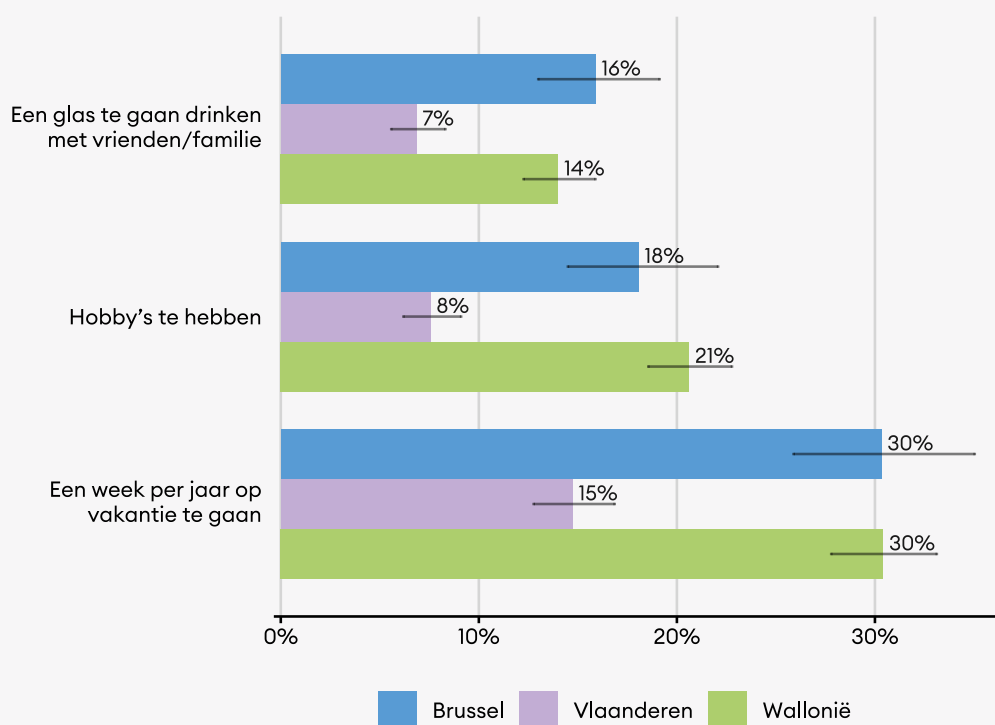
In het Brussels gewest geeft 16 % van de Brusselaars aan om financiële redenen niet in staat te zijn minstens eenmaal per maand met vrienden of familie af te spreken voor een drankje of een maaltijd, tegenover 7 % in Vlaanderen en 14 % in Wallonië **8-5**.

Wat de sociale en culturele participatie betreft, leeft 18 % van de Brusselaars in een huishouden dat niet over de middelen beschikt om regelmatig aan een ontspanningsactiviteit deel te nemen (sport, bioscoop, concert enz.). Dat percentage ligt wel nog wat hoger in Wallonië (21 %) maar aanzienlijk lager in Vlaanderen (8 %).

Verder leeft 30 % van de Brusselse bevolking in een huishouden dat zich geen week vakantie buitenshuis kan veroorloven. Dat percentage is identiek voor Wallonië, maar ligt opnieuw aanzienlijk lager in Vlaanderen (15 %).

8-5

Aandeel van de bevolking dat om financiële redenen niet in staat is een keer per maand af te spreken met vrienden of familie voor een drankje of een maaltijd, regelmatig deel te nemen aan een ontspanningsactiviteit en jaarlijks een week op vakantie te gaan, per gewest, 2024

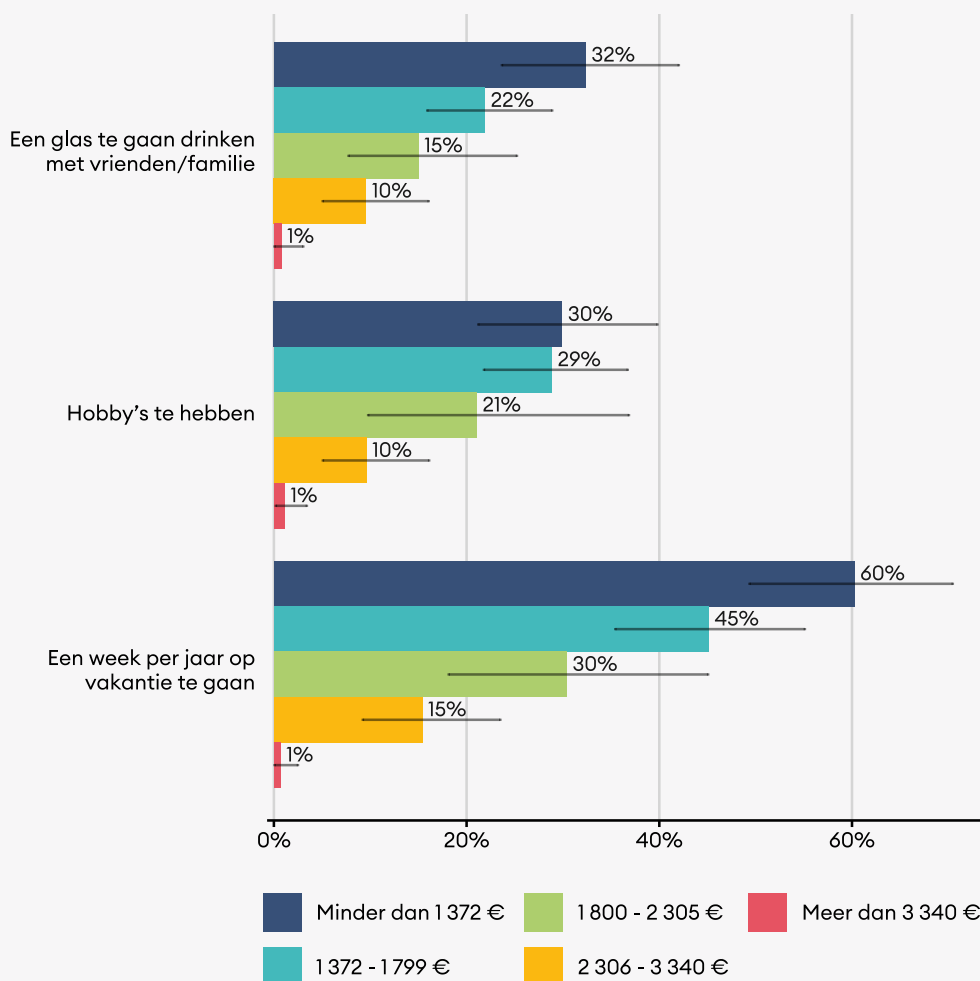

Er zijn grote verschillen binnen de Brusselse bevolking op het vlak van deprivaties naargelang het inkomensniveau **8-6**. Van de 20 % armste Brusselaars (eerste kwintiel) verklaart ongeveer een kwart (25 %) niet over de financiële middelen te beschikken om een keer per maand met vrienden of familie af te spreken om samen iets te drinken of te eten. 28 % van de 20 % armste Brusselaars ontzegt zich ontspanningsactiviteiten en 62 % kan zich geen jaarlijkse week vakantie veroorloven. De sociale ongelijkheden zijn voor deze laatste indicator bijzonder uitgesproken.

Het aandeel Brusselaars dat zich deze zaken ontzegt, neemt af naarmate het inkomen toeneemt. Toch blijft het aandeel ook bij personen in het tweede en derde **inkomenskwintiel** nog hoog **8-6**.

8-6

Aandeel van de Brusselse bevolking dat om financiële redenen niet in staat is een keer per maand af te spreken met vrienden of familie voor een drankje of een maaltijd, regelmatig deel te nemen aan een ontspanningsactiviteit en jaarlijks een week op vakantie te gaan, per kwintiel equivalent beschikbaar inkomen, 2024

Bron: SILC; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

KADER 8-1

SCHRAPPING VAN DE FEDERALE SUBSIDIE AAN DE OCMW'S VOOR PARTICIPATIE EN SOCIALE ACTIVERING

De OCMW's kregen sinds 2003 een federale subsidie voor participatie en sociale activering. De federale regering heeft echter beslist om die subsidie vanaf 1 januari 2026 te schrappen.

De subsidie speelt een belangrijke rol in armoedebestrijding en sociale inclusie. Het geld gaat naar mensen die het moeilijk hebben en steun krijgen van de OCMW's. Ook worden er projecten mee gefinancierd om de geestelijke gezondheid te verbeteren, mensen zelfredzamer te maken en individueel te begeleiden, afhankelijk van wat er lokaal nodig is. Met de subsidie wordt ook de strijd tegen kinderarmoede ondersteund door de toegang tot educatieve, culturele en buitenschoolse activiteiten te vergemakkelijken voor kinderen uit kansarme gezinnen. Ook het Artikel 27-initiatief, dat OCMW-cliënten toegang geeft tot culturele activiteiten tegen een betaalbare prijs, is afhankelijk van die subsidie.

Het schrappen van die federale toelage zou er toe kunnen leiden dat heel wat lokale initiatieven noodgedwongen worden stopgezet en de OCMW's nog minder hefboomen zullen hebben voor de sociale integratie en culturele participatie van de kwetsbaarste doelgroepen. De beslissing roept heel wat bezorgdheid op bij zowel OCMW's als verenigingen die cultuur voor iedereen toegankelijk willen maken.¹⁹² De ongelijkheid in de toegang tot cultuur en artistieke expressie dreigt daardoor toe te nemen, omdat de financiële steun sterker afhankelijk dreigt te worden van de middelen en prioriteiten van de gemeenten, en dit binnen het kader van de inwerkingtreding van de beperking van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar, met als verwachte gevolg een massale toestroom van extra mensen naar de OCMW's.

¹⁹² Zie het persbericht van de Federatie van Brussels OCMW's: <https://brulocalis.brussels/nl/nieuws/persbericht-de-federatie-van-brusselse-ocmws-veroordeelt-het-schrappen-van-de-subsidie> en het statement dat door de vzw Article 27 werd opgesteld: <https://wallonie.article27.be/-Uppercut-dans-l-acces-a-la-culture-et-nos-droits-fondamentaux>

8.3. DIGITALISERING EN DIGITALE KLOOF

De massale en snelle digitalisering van de dienstverlening, onder impuls van technologische ontwikkelingen en beleidskeuzes, maakt dat de toegang tot en het gebruik van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) vandaag op vrijwel alle gebieden noodzakelijk zijn geworden: maatschappelijke integratie, tewerkstelling, een job of huisvesting zoeken, documenten opzoeken, studeren, een sociaal leven opbouwen, toegang tot en behoud van rechten, geld beheren enz. Heel wat administratieve handelingen en dagelijkse activiteiten gebeuren voortaan voornamelijk via internet: een afspraak maken bij de dokter of bij de gemeente, bankzaken regelen, officiële gegevens opvragen, een sociaal dossier invullen of gebruikmaken van bepaalde voordelen (de NMBS-tarieven zijn bijvoorbeeld goedkoper via de app dan aan de loketten en de automaten) enz.

De COVID-19-crisis heeft het digitaliseringsproces van de openbare en private dienstverlening in een stroomversnelling gebracht. Er wordt steeds meer verwacht van burgers, zowel wat hun toegang tot apparatuur (pc, smartphone, internetverbinding enz.) betreft als hun vereiste digitale vaardigheden.

De digitaliseringsgolf gaat gepaard met een voluntaristisch beleid ter zake, dat in België wordt verwezenlijkt via de #Smartnationstrategie (op initiatief van de staatssecretaris voor Digitalisering). Die strategie sluit aan bij het Europees kader van het programma van het Digitaal Decennium (2020-2030) van de Europese Commissie, dat onder meer de volgende streefdoelen bevat: volledige digitalisering van essentiële openbare diensten en 80 % van de volwassenen beheerst digitale basisvaardigheden (Brotcorne et al., 2024).

Afgezien van het feit dat digitalisering op verschillende vlakken negatieve gevolgen kan hebben (onder meer door het gebruik van persoonsgegevens¹⁹³) veroorzaakt en versterkt de algemene invoering ervan ongelijkheden tussen mensen die niet aan die normen kunnen (of willen) voldoen en de anderen (Brotcorne et al., 2024). Die situatie vergroot de ongelijkheid tussen kwetsbare groepen (onder meer door een moeizamere toegang tot rechten) en meer welvarende groepen (die over de middelen en vaardigheden beschikken om

digitale diensten te gebruiken en daardoor volop aan de samenleving kunnen deelnemen). *“Er is een sociale kloof in het ‘echte leven’, die door de digitalisering nog wordt uitvergroot (...). Heel wat mensen zijn afhankelijk van de staat voor voedsel, huisvesting en vervoer. Wanneer de stappen die ze moeten zetten om in die behoeften te voldoen, digitaal worden, gaat het digitale aspect een steeds grotere rol spelen in hun leven. Maar vaak is het net die groep die niet over de nodige tools beschikt en/of geen contacten heeft die hen kunnen helpen bij een ‘bug’ (zoals bijvoorbeeld een informaticus op het werk die advies kan geven). Een digitale ‘bug’ kan voor die mensen een drama zijn omdat het een bedreiging is voor hun ‘overleven.’”* (Degrave, 2025¹⁹⁴).

De digitalisering van de dienstverlening, in combinatie met de kosten van de vereiste apparatuur, de gebruiksvaardigheden, en de voortdurende veranderingen in de mogelijkheden en de digitalisering van diensten en procedures, kunnen het mensen moeilijker maken om hun rechten te doen gelden, het risico op non-take-up van rechten verhogen en de bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting doen toenemen (Mazet, 2017; Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2017; Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2025; Noël, 2021). Het schrappen van mogelijkheden om aan het loket of telefonisch geholpen te worden, kan bijzonder problematisch worden voor personen in bestaansonzekerheid en/of die het Frans of Nederlands niet machtig zijn of moeite hebben met schrijven. In Brussel en Wallonië heeft ongeveer één op de zes volwassenen moeite om zich schriftelijk uit te drukken (Galvan, 2022).

In haar rapport van 2024 wijst Unia op die nieuwe, sluipende vorm van discriminatie, bovenop de ongelijkheden op het vlak van tewerkstelling, huisvesting, gezondheidszorg, justitie enz. *“De digitalisering is een onoverkomelijke hindernis voor sociaaleconomisch kwetsbare mensen, ouderen, mensen met een handicap, laaggeletterden en analfabeten.”* (Unia, 2024). Ook geïsoleerde mensen lopen een groter risico. De problematiek kan in feite alle leeftijdscategorieën treffen, inbegrepen heel wat jongeren met beperkte digitale vaardigheden (Brotcorne et al., 2024).

Terwijl volgens enquêtegegevens het aantal mensen dat geen gebruikmaakt van het internet afneemt, lijkt het risico op sociale uitsluiting voor niet-gebruikers of personen die moeilijkheden ervaren in het gebruik ervan aanzienlijk toe te nemen.

193 Zie Degrave, 2024.

194 <https://www.larcier-intersentia.com/fr/interview-action-publique-ere-numerique>

Globaal gezien is de laatste jaren het aantal mensen met een internetverbinding fors toegenomen. Volgens de enquête over ICT-gebruik beschikt 95 % van de Brusselse huishoudens over een internetverbinding. Dat betekent niettemin dat 5 % van de Brusselse bevolking het zonder moet stellen (BISA, 2025). Dat cijfer zou in het kader van de enquête wel een onderschatting kunnen zijn, omdat de meest kwetsbare personen moeilijk bereikbaar zijn.^[195]

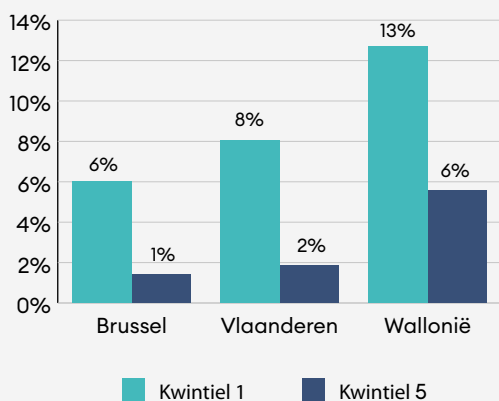
De enquête toont evenwel ook aan dat er in 2024 nog steeds grote sociale ongelijkheden bestaan wat betreft de beschikbaarheid van internet in de huishoudens. Het percentage huishoudens zonder internetverbinding is zes keer hoger bij de 20 % armste huishoudens dan bij de 20 % rijkste huishoudens **8-7**.

In het Brussels gewest is het gebrek aan digitale vaardigheden veruit de voornaamste reden die door de huishoudens zonder internettoegang thuis naar voren wordt geschoven, gevolgd door de hoge verbindingskosten en het feit dat men ergens anders dan thuis toegang heeft tot internet (BISA, 2025).

Daarnaast bezitten in 2022 bijna zes op de tien laaggeschoolden in het Brussels gewest geen laptop. Bij de hoogopgeleide inwoners is dat iets meer dan een op tien.^[196] In huishoudens met een laag opleidingsniveau en een laag inkomen is de smartphone vaak de enige internettoegang en wordt er minder gebruikgemaakt van online diensten (Brotcorne *et al.*, 2024).

8-7

Percentage huishoudens (met minstens 1 persoon tussen 16 en 74 jaar) zonder internettoegang in het huishouden, kwintiel 1 en 5 van het equivalent inkomen, per gewest, 2024

Bron: Statbel, ICT- en internetgebruik bij huishoudens

195 De ICT-enquête was onderdeel van de Enquête naar de arbeidskrachten (EAK), waarbij huishoudens werden geïnterviewd. Na afloop van de EAK-enquête moet de vragensteller een persoon binnen het huishouden aanwijzen om de ICT-enquête in te vullen over het gebruik en het bezit van een computer en internettoegang. Die bevraging verloopt dus niet via het interview, maar aan de hand van een vragenlijst die door de respondent moet worden ingevuld, online of op papier. In het laatste geval moet de vragenlijst in een vooraf gefrankeerde envelop per post worden teruggestuurd. 70 % van de 805 personen die de enquête hebben ingevuld in Brussel, deden dat online.

196 Bron: Statbel, ICT- en internetgebruik bij huishoudens, 2022. Die vraag werd weggelaten in de enquête van 2024, maar evenwel opnieuw opgenomen in de vragenlijst van 2025, waarvan de resultaten bij het opstellen van deze Barometer nog niet beschikbaar waren.

KADER 8-2

DE DIGITALE KLOOF: EEN EENVOUDIGE TERM DIE EEN MEERVOUDIGE REALITEIT DEKT

De sociaaleconomische digitale kloof wijst op de maatschappelijke ongelijkheid in de toegang tot ICT en het gebruik ervan.

De term 'digitale kloof' dekt eigenlijk meerdere fenomenen die verband houden met het gebruik van digitale technologieën. Het gaat dus om meer dan alleen het al dan niet kunnen beschikken over deze technologieën. Naast de toegang tot en de kwaliteit van deze technologieën doen zich ook ongelijkheden voor inzake de aard van het gebruik en de vaardigheden die nodig zijn voor een duurzaam en autonoom gebruik (Brotcorne en Vendramin, 2021).

Brotcorne en Vendramin (2021) wijzen op de verscheidenheid aan vormen van dit verschijnsel en onderscheiden drie soorten ongelijkheid of 'gradaties' van de digitale kloof:

- 1) De digitale kloof van de *eerste graad* heeft betrekking op de ongelijkheid in **toegang tot digitale technologieën** (beschikbaarheid van tools – computer, smartphone, internet), met inbegrip van de kwaliteit van die tools en de verbinding. De kwaliteit van internettoegang kan worden beoordeeld aan de hand van de mogelijkheid om via verschillende toestellen een internetverbinding te maken (computer, tablet, smartphone enz.), afhankelijk van de behoeften. Het 'multi-geconnecteerd zijn' wordt steeds meer de norm in de samenleving, waarvan de meest kwetsbare personen vaak uitgesloten zijn (Brotcorne et al., 2024).
- 2) De digitale kloof van de *tweede graad* heeft betrekking op de ongelijkheid in **vaardigheden** die nodig zijn om digitale technologieën te beheersen en op de intensiteit en de aard van het gebruik. Hiermee wordt naar de ongelijkheid in termen van het gebruik gewezen. Een specifiek aspect van die vaardigheden lijkt over het algemeen laag te scoren, met name het vermogen om veilig te surfen en persoonlijke gegevens te beschermen. Ook hier zijn de ongelijkheden op basis van inkomen en opleidingsniveau zeer uitgesproken (Brotcorne et al., 2024).
- 3) De digitale kloof van de *derde graad* heeft betrekking op de ongelijkheid in **effectieve sociale voordelen** die men kan bekomen door het gebruik van digitale technologieën en het internet, in het bijzonder wat betreft de deelname aan opleiding, werkgelegenheid, administratieve procedures (toegang tot rechten), enz.

KADER 8-3

SOCIAAL INTERNETAANBOD

Onder meer de kostprijs van een internetabonnement blijkt een internetaansluiting thuis in de weg te staan.

Op 1 maart 2024 trad een nieuw systeem voor het sociaal telecomtarief in werking onder de naam ‘sociaal internetaanbod’. De toekenning van het sociaal internetaanbod gebeurt niet automatisch. Mogelijke begunstigen moeten zelf hun aanvraag indienen bij een beperkt aantal operatoren. Het recht op dit gunsttarief hangt af van het sociale statuut van de persoon, namelijk of die een **leefloon**, een **IGO** of een **uitkering voor personen met een handicap** ontvangt^[197]. Alleen formules met een beperkt dataverbruik zijn binnen het sociaal internetaanbod beschikbaar. Volgens een aantal persberichten zou slechts 4 % van de rechthebbenden in België gebruikmaken van het sociaal telecomtarief.^[198]

197 Zie Statbel voor meer details: <https://economie.fgov.be/nl/themas/online/telecommunicatie/sociaal-internetaanbod-gunstig>

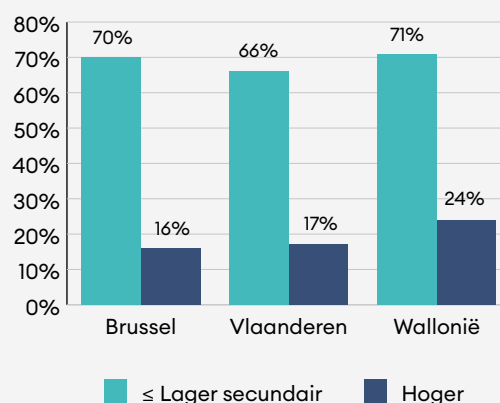
198 Zie artikel van 9 mei 2025 in l'Écho: "Face au flop du tarif social, la ministre des Télécoms veut réformer l'offre".

Het is niet voldoende om de digitale kloof te meten op basis van toegang en de kwaliteit van de toegang, ook de **vaardigheden** om die technologieën efficiënt te gebruiken zijn bepalend.

Globaal genomen bezat 35 % van de Brusselaars (16-74 jaar) in 2023 slechts weinig, beperkte^[199] of zelfs geen digitale vaardigheden (BISA, 2025 en Brotcorne et al., 2024^[200]). In Wallonië gaat het om 45 %, in Vlaanderen om 39 %. Het betreft hier ‘digitaal kwetsbare’ mensen in een wereld waar het ‘alles online’ steeds sneller gaat en het fenomeen alleen maar aan belang toeneemt. Op het vlak van digitale kwetsbaarheid bestaan er grote ongelijkheden in het Brussels gewest: 70 % van de laaggeschoolden is digitaal kwetsbaar, tegenover 16 % van de hoger opgeleiden **8-8**. Digitale kwetsbaarheid neemt ook toe naarmate het inkomen daalt. Ook ouderen, mensen met invaliderende gezondheidsproblemen en mensen met een nationaliteit van buiten de Europese Unie worden vaker geconfronteerd met digitale kwetsbaarheid (Brotcorne et al., 2024).

8-8

Percentage digitaal kwetsbare personen (16-74 jaar) bij laag- en hoogopgeleiden, per gewest, 2023

Bron: Brotcorne et al., 2024; ICT- en internetgebruik bij huishoudens

199 Deze indicator is ontwikkeld door Eurostat; een persoon wordt als weinig digitaal vaardig beschouwd als hij of zij aangeeft geen activiteiten uit te voeren binnen de verschillende onderzochte competentiedomeinen. Voor de omschrijving van deze indicator: zie Brotcorne et al., 2024, pagina's 16-17. In andere enquêtes worden ook andere definities gebruikt die eerder uitgaan van de perceptie die individuen hebben van hun eigen gebruik of vaardigheden (Brotcorne et al., 2024).

200 Op basis van de de Statbel-enquête uit 2023 over het ICT-gebruik (de vragen over digitale vaardigheden worden om de twee jaar gesteld in de enquête).

De sociale ongelijkheden blijven ook erg groot als het gaat om **het gebruik van ICT**. Diezelfde enquête toont aan dat 12 % van de laagopgeleide Brusselaars tussen 16 en 74 jaar (zo goed als) nooit internet gebruiken (percentage niet-gebruikers en niet-regelmatige gebruikers^[201]), tegenover 1% bij de hoogopgeleiden **8-9**.

Volgens de enquête maakte 30 % van de Brusselaars tussen 16 en 74 jaar in 2024 geen gebruik van e-governmentwebsites om informatie op te zoeken of te bekomen. Opnieuw is hier de sociale gradiënt opvallend. Meer dan de helft (53 %) van de laaggeschoolden zocht de afgelopen 12 maanden geen informatie op via een e-governmentwebsite of de site van een overheidsdienst, tegenover 17 % van de hooggeschoolden **8-10**.

De overstap naar digitaal speelt zowel in de private als in de overheidssector. De digitalisering van bankdiensten gaat gepaard met de sluiting van talloze kantoren (en dus het steeds beperktere aantal loketten waar men zich toe kan richten) en steeds minder bankautomaten, papierenrekeninguittreksels enz. Dit leidt tot een financiële exclusie van ongeletterde of sociaaleconomisch kwetsbare personen (Galvan, 2022). **In 2024 maakte bijna een vijfde van**

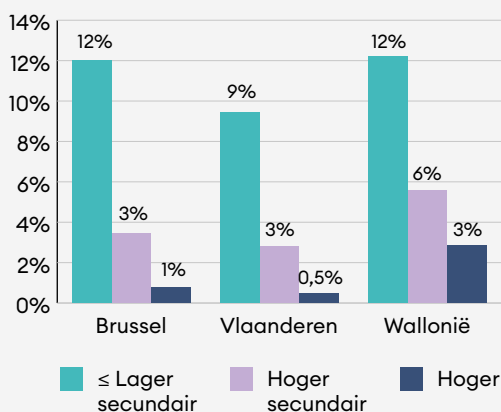
de Brusselaars (16-74 jaar) geen gebruik van internet voor bankverrichtingen (BISA, 2025). Momenteel overwegen sommige banken om niet meer met een fysieke kaartlezer te werken en (uitsluitend) nog itsme of de app van de bank te gebruiken. Die maatregel sluit al direct mensen uit die geen smartphone hebben.

De toenemende digitalisering van publieke en private diensten leidt onder meer tot een verdere toename van de werkdruk voor welzijns- en zorgprofessionals, die steeds meer tijd besteden aan het helpen van mensen om toegang te krijgen tot hun rechten of zelfs simpelweg alledaagse activiteiten te regelen. Doordat ze almaar meer tijd moeten steken in digitale ondersteuning van hun publiek, raken hun sociale kerntaken vaak op de achtergrond.

De auteurs van de 'Barometer Digitale Inclusie' (Brotcorne *et al.*, 2024) en de organisaties op het terrein benadrukken het belang van het behoud van alternatieven voor de digitale dienstverlening (loket, telefoon) zodat de toegang tot de fundamentele rechten gewaarborgd blijft.

8-9

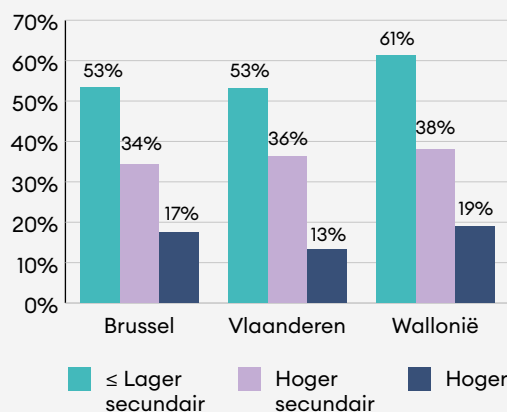
Aandeel niet-gebruikers en niet-regelmatige gebruikers van internet (16- tot 74-jarigen) volgens opleidingsniveau, Brussels gewest, 2024

Bron: Statbel, ICT- en internetgebruik bij huishoudens

8-10

Percentage van de bevolking (16- tot 74-jarigen) dat de afgelopen 12 maanden geen informatie opzocht via een website of een app van de overheid of een openbare dienst, volgens opleidingsniveau, Brussels gewest, 2024

Bron: Statbel, ICT- en internetgebruik bij huishoudens

201 Een niet-regelmatige gebruiker is iemand die meer dan drie maanden tot minder dan een jaar geen internet heeft gebruikt. Een niet-gebruiker is iemand die al langer dan een jaar of nog nooit internet heeft gebruikt.

KADER 8-4

ORDONNANTIE ‘DIGITAAL BRUSSEL’

In 2024 werd de ordonnantie ‘Digitaal Brussel’ goedgekeurd in het Brussels gewest. De ordonnantie beoogt de Brusselse gewestelijke en gemeentelijke overheidsdiensten (OCMW’s, gemeenten, Actiris enz.) te verplichten al hun diensten en de communicatie met de gebruikers te digitaliseren tegen 2029. Daarmee wordt voluit gekozen voor een ‘digital by default’-strategie. De ordonnantie kadert binnen een Europese tendens van digitalisering van overheidsdiensten.

Een van de artikelen van de ordonnantie voorzag in de mogelijkheid dat er geen alternatieven (loket, telefoon enz.) zouden voorzien worden voor de volledige digitalisering van de overheidsdiensten indien dit een ‘disproportionele kost’ met zich zou meebrengen, wat verschillende middenveldorganisaties ertoe heeft aangezet om een beroep in te dienen bij het Grondwettelijk Hof.

In het arrest van 25 september 2025 heeft het Grondwettelijk hof het principe van offline toegang tot overheidsdiensten bevestigd via de garantie van drie minimale cumulatieve alternatieven: fysieke loketten, telefoondiensten en post. Het arrest stipuleert in het bijzonder dat de Brusselse overheidsdiensten zich niet kunnen beroepen op een onevenredige kost om af te zien van die drie niet-digitale alternatieven.

Samenvatting en besluit

De Welzijnsbarometer presenteert jaarlijks een reeks indicatoren die een licht werpen op verschillende aspecten van armoede in het Brussels gewest. Het rapport schetst de sociaaleconomische situatie van de Brusselaars en de evolutie daarvan, over verschillende levensdomeinen heen.

9.1. SOCIALE SITUATIE: KERNCIJFERS EN EVOLUTIES

Op 1 januari 2024 telde het Brussels gewest officieel **1 241 175 inwoners**. Dat aantal blijft aangroeien sinds het einde van de jaren 90. Daarnaast verblijven in het Brussels gewest ook een groot aantal mensen die niet in de officiële bevolking worden meegerekend: studenten die er niet zijn gedomicilieerd, asielzoekers, diplomaten en hun gezinsleden, maar ook en vooral **mensen zonder geldige verblijfspapieren**. Die groep, die niet voorkomt in de officiële statistieken, leeft in zeer precare omstandigheden. In een VUB-studie (2023) wordt het aantal mensen zonder geldige verblijfspapieren geschat op 112 000 in België, waaronder ongeveer 52 000 in het Brussels gewest (dit is om en bij de 4 % van het totale aantal inwoners van het gewest). Het OCMW kan tussenkomen in de medische kosten van deze bevolkingsgroep via dringende medische hulp (DMH). Als we ons baseren op de verdeling van de DMH's per Brusselse gemeente en de schatting van de VUB voor het gewest, zou het aandeel mensen zonder geldige verblijfspapieren in sommige gemeenten zoals Brussel-Stad en Sint-Gillis kunnen oplopen tot 7-8 % van het totale aantal inwoners.

Binnen de officiële bevolking van het Brussels gewest stellen we enkele opvallende demografische kenmerken vast. De inwoners zijn er gemiddeld **jonger dan in de andere twee gewesten (verhoudingsgewijs meer kinderen en jongvolwassenen), maar het aantal ouderen neemt toe** (wat voor 2010 in Brussel niet het geval was). De demografische prognoses gaan uit van een stijging met 13 % van het aantal 65-plussers tegen 2034, wat neerkomt

op ongeveer 20 000 personen extra. Brussel onderscheidt zich ook door zijn **multiculturele** karakter: 37 % van de bevolking heeft een buitenlandse nationaliteit (waarvan twee derde afkomstig is uit een EU 27-land) en 78 % van de inwoners heeft een buitenlandse herkomst.^[202] De migratiebewegingen brengen **grootschalige demografische verschuivingen** met zich mee: van alle inwoners van het Brussels gewest op 1 januari 2024 woonde er slechts 60 % al in 2014 in de hoofdstad. Het aandeel 'nieuwe inwoners', dat er tien jaar eerder (op 1 januari 2014) nog niet woonde, bedraagt dus 40 %. Van die nieuwe inwoners is meer dan de helft afkomstig uit internationale immigratie, een vierde uit een ander Belgisch gewest en het resterende vierde betreft geboorten. Als we 20 jaar teruggaan in de tijd, blijkt dat bijna twee derde van de bevolking van 2024 nog niet in het Brussels gewest woonde in 2004.

De indicatoren voor **financiële armoede** tonen aan dat een groot deel van de inwoners van het Gewest een laag inkomen heeft. Uit de gegevens van 2023 (EU-SILC-enquête 2024) blijkt dat 26 % van de Brusselse bevolking zich tevreden moet stellen met een inkomen lager dan de armoederisicogrens (€ 1 520 per maand voor een alleenstaande en € 3 191 per maand voor een koppel met twee kinderen), tegenover 8 % in Vlaanderen en 13 % in Wallonië. Dat hoge percentage mensen in armoede in het Brussels gewest blijft al twintig jaar relatief stabiel, met schommelingen van jaar tot jaar, maar binnen een vork van 25 % tot 35 %. Aangezien er sprake is van grootschalige bevolkingsbewegingen (zie hierboven) kan hierbij wel worden gesteld dat de mensen die in armoede leven vermoedelijk slechts deels dezelfde zijn over de jaren heen.

We gebruiken het door Statbel ontwikkelde 'administratief equivalent beschikbaar inkomen' om het **armoederisicocijfer per gemeente** te berekenen (aan de hand van administratieve gegevens). Daaruit blijkt dat de armoedecijfers binnen het Brussels gewest schommelen tussen 9 % in Sint-Pieters-Woluwe en meer dan 30 % in Molenbeek en Sint-Joost.

202 Dat is de optelsom van mensen met een buitenlandse nationaliteit, met een buitenlandse geboortenationaliteit en mensen met minstens één ouder met een buitenlandse geboortenationaliteit.

In het Brussels gewest is niet alleen het aandeel mensen onder de armoederisicogrens hoger dan in Vlaanderen en Wallonië, maar is ook het inkomen van de armste groepen lager en dat van de rijkste inwoners iets hoger (volgens de gegevens van de SILC-enquête) dan in de twee andere gewesten. De **inkomensongelijkheid** is in Brussel met andere woorden bijzonder uitgesproken. De Gini-coëfficiënt, die de inkomensongelijkheid meet tussen individuen, ligt dan ook hoger in het Brussels gewest dan in de twee andere gewesten, maar is ook hoger dan in de andere grote Belgische steden.

We analyseerden **het profiel van de Brusselse inwoners volgens hun inkomensniveau** (op basis van de EU-SILC-enquête). Mensen met een laag inkomen zijn vaker alleenwonend of deel uitmakend van een eenoudergezin of van een kroostrijk gezin (drie kinderen of meer), in vergelijking met mensen met een hoog inkomen. Ook de verschillen in herkomst en nationaliteit zijn zeer uitgesproken: van de 20 % Brusselaars met de laagste inkomens is de overgrote meerderheid Belg van niet-Europese herkomst of met een niet-Europese nationaliteit (niet-EU 27). De meerderheid binnen de 20 % rijkste inwoners is afkomstig uit een EU 27-land of is een Belg van Belgische herkomst. Als we kijken naar het equivalent gemiddeld inkomen volgens herkomst of nationaliteit, is dat van inwoners met een Europese nationaliteit het hoogst en dat van Belgen van niet-Europese herkomst het laagst.

De Barometer maakt ook gebruik van fiscale statistieken die inzicht geven in het belastbaar inkomen (de belastbare basis) van de bevolking. Let wel: sommige inkomens zijn niet belastbaar of zijn dat niet in België. Het aandeel van de bevolking dat in een huishouden leeft met een **netto belastbaar inkomen van nul** ligt aanzienlijk hoger in het Brussels gewest dan op nationaal niveau. Dit kan gaan om begunstigden van een niet-belastbare sociale uitkering (zoals een leefloon of een tegemoetkoming voor personen met een handicap), maar ook – aan het andere uiterste van de sociale realiteit in Brussel – om internationale ambtenaren bijvoorbeeld. Deze oververtegenwoordiging in het Brussels gewest wordt dus mede verklaard door de grote en gecombineerde aanwezigheid van personen die in armoede leven en uit internationale ambtenaren.

De **lage fiscale inkomenscategorieën** zijn sterker vertegenwoordigd in het Brussels gewest dan in België in zijn geheel. Het belastbaar inkomen is er de afgelopen 20 jaar gedaald ten opzichte van het Belgische gemiddelde. In 2000 lag het gemiddelde belastbaar inkomen per Brusselse inwoner 10 % lager dan op nationaal niveau; in

2022 liep het verschil al op tot 20 % in het nadeel van Brussel. De mediane inkomens liggen gemiddeld hoger in de randgemeenten van het Brussels gewest, in Waals- en Vlaams-Brabant, waar heel wat pendelaars wonen die in Brussel werken.

Binnen het Brussels gewest wonen de personen met zeer lage inkomens voornamelijk in de **'arme sikkels'** (een sikkelvormige zone ten westen en ten noorden van het stadscentrum), en dit al sinds meerdere decennia. Ook wijken met veel sociale huisvesting, die verspreid liggen over het Gewest, worden gekenmerkt door erg lage inkomens. De inkomens liggen algemeen genomen het hoogst in de tweede kroon van het zuidoostelijke kwadrant van het Gewest, met uitzondering van de sociale woonwijken. Wijken in de westelijke tweede kroon worden gekenmerkt door intermediaire inkomens.

De evolutie van de inkomens van de bevolking per wijk en per gemeente in het Brussels gewest werd bestudeerd voor de periode 2012-2022. Hieruit blijkt dat over het algemeen het mediane equivalent inkomen in de eerste kroon is toegenomen, vooral langs het kanaal ter hoogte van de arme sikkels (dat desondanks wel een van de armste gebieden in de hoofdstad blijft). Er wordt ook een toename vastgesteld in een aantal rijkere sectoren, vooral in het zuidoostelijke kwadrant van de tweede kroon. De mediane inkomens nemen daarentegen af in heel wat statistische sectoren in de tweede kroon, voornamelijk in het noorden en westen van het gewest, maar ook in het oosten, meer bepaald in sectoren gevuld met sociale huisvesting. Bij de interpretatie van deze evoluties dient rekening gehouden te worden met de bevolkingsbewegingen (inkomend en uitgaand) die de socioeconomische structuur van een statistische sector kunnen veranderen.

Ongeveer een vijfde van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) in het Brussels gewest ontvangt een bijstandsuitkering of een vervangingsinkomen, waarvan de meeste minimumbedragen onder de armoederisicogrens liggen. Het verschil met de armoedegrens is de laatste jaren evenwel kleiner geworden, maar blijft toch aanzienlijk, vooral voor samenwonenden en personen met een gezin ten laste. Daarnaast hebben zes op de tien kinderen in het Brussels gewest recht op een sociale toeslag bij de kinderbijslag (op basis van het nieuwe systeem dat in 2020 werd ingevoerd). In de gemeenten Sint-Joost-ten-Node en Sint-Jans-Molenbeek gaat het om bijna 8 op de 10 kinderen.

Hoewel het percentage mensen dat van een uitkering of een vervangingsinkomen leeft de afgelopen jaren stabiel is gebleven, is de **aard van**

deze inkomens in evolutie: tussen januari 2013 en januari 2025 noteerde het Brussels gewest **een sterke stijging van het aantal personen met een OCMW-leefloon (+66 %), terwijl het aantal personen met een werkloosheidsuitkering (of inschakelingsuitkering) in dalende lijn ging (-35 %)**. Het aantal arbeidsongeschikte mensen (invaliditeit) nam ook aanzienlijk toe (+67 % tussen 2013 en 2023). In januari 2025 ontving 5,8 % van de Brusselaars tussen 18 en 64 jaar een leefloon, 6,4 % een werkloosheidsuitkering (of inschakelingsuitkering), 2,5 % een inkomensvervangende tegemoetkoming en/of integratietegemoetkoming (voor mensen met een handicap) en 5,4 % een invaliditeitsuitkering.^[203]

De stijging van het aantal jongvolwassen leefloners (18-24 jaar) die bij het OCMW aankloppen en de daarmee gepaard gaande daling van het aantal begunstigden van een inschakelingsuitkering (RVA) zijn nog meer uitgesproken. Tussen januari 2013 en januari 2025 is het aantal jongvolwassen begunstigden van een leefloon verdubbeld, meer bepaald van 8 511 naar 17 116 in 12 jaar tijd. Een deel van de stijging van het aantal leeflonen in deze leeftijdscategorie betreft studenten. In dezelfde periode daalde het aantal begunstigden van een werkloosheids- of inschakelingsuitkering in deze leeftijdsgroep met 75 %. In januari 2025 kreeg 15 % van de jongeren tussen 18 en 24 jaar een leefloon (of equivalent leefloon), tegenover slechts 1 % een werkloosheids- of inschakelingsuitkering.

Die dalende trend in het aantal mensen met een werkloosheids- of inschakelingsuitkering – vooral onder jongvolwassenen – is deels toe te schrijven aan de opeenvolgende hervormingen die de voorwaarden voor het verkrijgen van die uitkeringen, met name de inschakelingsuitkeringen, hebben aangescherpt. Terwijl een aantal van hen (opnieuw) een job vinden, wenden anderen zich tot het OCMW of komen in een situatie van invaliditeit terecht, naargelang de omstandigheden. Nog anderen hebben geen statuut (meer) en ontvangen geen eigen inkomen. Deze situaties zullen in sterke mate toenemen als gevolg van de hervorming van het recht op werkloosheidsuitkeringen die in 2026 wordt doorgevoerd (→kader 9-1).

Het OCMW kan ook een **equivalent leefloon** toekennen, voornamelijk aan asielzoekers en vreemdelingen die legaal in het land verblijven, maar niet in het bevolkingsregister staan ingeschreven. Of het aantal begunstigden zal toe- of afnemen hangt vooral af van het migratiebeleid. Waar het aantal begunstigden van het equivalent leefloon

in het Brussels gewest sinds 2013 een dalende trend vertoonde, is dit aantal sinds 2023 verdubbeld: van 4 000 begunstigden in 2022 tot meer dan 8 000 in 2023, 2024 en 2025. Die stijging is het gevolg van de instroom van Oekraïners met een attest ‘tijdelijke bescherming’ die een equivalent leefloon ontvangen.

In januari 2025 telde het Brussels gewest 47 304 begunstigden van een leefloon, tegenover 45 616 in Vlaanderen en 77 207 in Wallonië. Opvallend is dat er in het Brussels gewest meer leefloners zijn dan in heel Vlaanderen, terwijl het Vlaams Gewest vijf maal zoveel inwoners telt als het Brussels gewest. Op diezelfde datum (en inclusief de Oekraïense vluchtelingen) telde het Brussels gewest 8 261 begunstigden van een equivalent leefloon, tegenover 14 247 in Vlaanderen en 9 580 in Wallonië. De begunstigden van een leefloon of equivalent leefloon in het Brussels gewest nemen in totaal 27 % van alle in België toegekende leeflonen en equivalent leeflonen voor hun rekening (terwijl slechts 11 % van de Belgische bevolking in de hoofdstad woont). **Het percentage inwoners (18-64 jaar) dat een (equivalent) leefloon ontvangt**, is hoger in het Brussels gewest (6,8 %) dan in Vlaanderen (1,5 %) en in Wallonië (3,9 %). Steden als Charleroi (8,1 %) en Luik (10,5 %) laten evenwel nog hogere cijfers optekenen. Wat de evolutie betreft, in vergelijking met de situatie van 20 jaar geleden, is het verschil tussen het Brussels gewest en de andere gewesten van het land (en vooral met Vlaanderen) ook voor deze indicator groter geworden, in het nadeel van Brussel. Dit percentage is zeer variabel binnen het Brussels gewest zelf: van 2 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 12 % in Sint-Jans-Molenbeek.

Daarnaast zien we dat het aantal Brusselse **65-plussers** dat in januari 2024 een IGO ontving 22 504 bedraagt, waarvan 59 % vrouwen en 41 % mannen. Dat cijfer komt overeen met 14 % van de bevolking van 65 jaar en ouder. In 2014 ging het om 9 %. Er zijn ook grote verschillen in het percentage ouderen dat een IGO ontvangt tussen de gemeenten: van 4 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 27 % in Sint-Joost-ten-Node.

Tijdens het schooljaar 2023-2024 bleek 17 % van de leerlingen in het secundair onderwijs al een **schoolachterstand** te hebben opgelopen van minstens twee jaar. Dit globaal percentage voor het Brussels gewest is de afgelopen jaren gedaald, maar de ongelijkheden tussen de onderwijsvormen en de gemeenten blijven bestaan. Het beroepsonderwijs laat het hoogste percentage leerlingen met een schoolachterstand (53 %) noteren, gevolgd door het technisch

203 Cijfer voor invaliditeit van 2023.

en kunstonderwijs (36 %) en vervolgens het ASO (7 %). Het aandeel leerlingen in het secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand bedraagt 24 % bij leerlingen die in Sint-Joost-ten-Node wonen, tegenover 8 % in Sint-Pieters-Woluwe.

Het schooltraject van leerlingen en hun moeilijkheden kunnen ook worden geëvalueerd aan de hand van het aantal dagen **onwettige afwezigheid op school**. In het schooljaar 2022-2023 was 21 % van de leerlingen van het secundair onderwijs minstens 9 halve dagen onwettig afwezig, tegenover 14 % in Vlaanderen en 15 % in Wallonië. In de armste gemeenten van het Brussels gewest gaat het om één op de vier leerlingen. In drie jaar tijd zijn die percentages in de drie gewesten gestegen, maar in het Brussels-Gewest zijn ze verdubbeld. Het aantal leerlingen dat vroegtijdig de schoolbanken verlaat, is hoger in het Brussels gewest dan in de rest van het land. Dat is zeker het geval bij jongens: ongeveer 14 % van de jongvolwassen mannen tussen 18 en 24 jaar heeft **vroegtijdig de school verlaten**, behaalde bijgevolg geen diploma secundair onderwijs en volgt geen enkele opleiding meer. Voor heel België gaat het om 9 %. Wat de meisjes betreft, liggen die percentages beduidend lager: 6 % in Brussel en 5 % op nationaal niveau.

De resultaten van de Enquête naar de arbeidskrachten geven aan dat de bevolkingscategorie tussen 25 en 64 jaar in het Brussels gewest – in vergelijking met het Belgische gemiddelde – een **oververtegenwoordiging kent van laag- en van hoogopgeleide mensen** binnen de bevolking, en dat ten koste van het aandeel inwoners met een intermediair diplomaniveau (hoger secundair als hoogst behaalde diploma). In 2024 bezat 21 % van de Brusselaars tussen 25 en 64 jaar hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, 26 % een diploma hoger secundair onderwijs en 54 % een diploma hoger onderwijs. Opvallend is dat slechts 12 % van de Brusselaars (25-64 jaar) een diploma van het secundair beroepsonderwijs behaalde, tegenover 30 % in Vlaanderen en 26 % in Wallonië.

Aan de hand van de administratieve gegevens van Census 2021 kan het **opleidingsniveau van de bevolking per gemeente** worden ingeschat – weliswaar slechts tot op zekere hoogte, aangezien er geen gegevens beschikbaar zijn voor een deel (tussen 9 % en 27 %, naargelang de gemeente) van de bevolking tussen 25 en 64 jaar. In Molenbeek, Sint-Joost en Anderlecht is het aandeel mensen zonder diploma hoger secundair onderwijs het hoogst: ongeveer vier keer zo hoog als in meer welvarende gemeenten zoals Sint-Pieters-Woluwe.

Armoede hangt nauw samen met de positie op de **arbeidsmarkt**. Het armoederisicocijfer onder werklozen (60 %) is aanzienlijk hoger dan dat van werkenden (9 %) in het Brussels gewest. Niettemin kampen zowel werklozen als werkenden vaker met armoede in het Brussels gewest dan in de andere twee gewesten.

Voor heel wat Brusselaars is een **job** vinden geen sinecure. Een vijfde van de inwoners van het Brussels gewest leeft in een huishouden met een lage arbeidsintensiteit. Het gewest telt weliswaar 820 725 ingevulde arbeidsplaatsen (interne werkgelegenheid), maar de helft daarvan wordt ingenomen door pendelaars uit Vlaanderen en Wallonië. Voor sommige groepen is het veel moeilijker om werk te vinden dan voor andere. Van de laagopgeleide Brusselaars met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs heeft slechts 31 % een job, tegenover 80 % van de hoogopgeleiden (voor de categorie 15-64 jaar). De toegang tot werk verschilt eveneens naargelang nationaliteit en herkomst: in het Brussels gewest ligt de tewerkstellingsgraad het hoogst bij de groep van inwoners met een Europese nationaliteit (EU27) en het laagst bij degenen met een nationaliteit van niet-Europese landen. Verder blijkt ook het huishoudtype bepalend voor de toegang tot werk, met verschillen naargelang het geslacht: de aanwezigheid van kinderen in het huishouden heeft een opvallend grotere impact op de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen dan op die van mannen, onder meer als gevolg van een ongelijke verdeling van de taken in het huishouden. De tewerkstellingsgraad van vrouwen met een partner en drie kinderen of meer bedraagt 46 %. Bij mannen in dezelfde situatie is dat 80 %. Ter vergelijking: de tewerkstellingsgraad bij alleenwonende mannen en vrouwen is wel in evenwicht. Bovendien zijn vrouwen met een job twee keer zo vaak deeltijds tewerkgesteld als mannen.

De **hoge huisvestingskosten** wegen zwaar op het budget van heel wat Brusselse huishoudens. De ongelijkheden worden er nog in grote mate door verergerd, aangezien de inkomens veel verder uit elkaar liggen dan de uitgaven voor huisvesting. De 20 % Brusselaars met de laagste inkomens leven in een huishouden dat ongeveer de helft van het inkomen uitgeeft aan huisvesting. Bij de 20 % Brusselaars met de hoogste inkomens bedraagt dat amper iets meer dan 10 % van hun inkomen.

Tussen 2004 en 2024 is de gemiddelde **huurprijs** in reële grootheden (dus na correctie voor inflatie) op de private markt met 19 % gestegen in het Brussels gewest. En dit in een regio waar 64 % van de huishoudens een woning huurt (54 %

op de private markt; 10 % betaalt een huurprijs die lager is dan de marktprijs, via een sociale woningmaatschappij, een SVK of andere).

De stijgende trend in het aantal aanvragen voor een **sociale woning** zet zich voort, binnen een context waarin de ontwikkeling van het aanbod niet volgt: op 1 januari 2025 stonden 55 572 huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning (na schrappingen). Het aantal daklozen en slecht gehuisveste mensen is eveneens sterk toegenomen in het Brussels gewest: In de nacht van 6 november 2024 telde Bruss'help maar liefst **9 777 dakloze en slecht gehuisveste personen**. 36 % van hen bevond zich op straat of in een noodopvangcentrum. Het aantal dakloze en slecht gehuisveste personen steeg de afgelopen twee jaar met bijna 25 %.

Wat de **kwaliteit van de woningen en de levensomstandigheden** betreft, stellen we vast dat 30 % van de Brusselaars in een **overbezette woning** leeft. Bij gezinnen met kinderen loopt dat op tot de helft. Die situatie is het gevolg van de combinatie van verschillende factoren: het stedelijke karakter van het gewest (veel kleine woningen), hoge huurprijzen en lage inkomens bij een groot deel van de Brusselse huishoudens, in het bijzonder bij kroostrijke gezinnen.

Daarnaast leeft 24 % van de bevolking in een **woning met ernstige gebreken**, zoals vochtproblemen, rottend houtwerk, te weinig licht of geen eigen sanitaire voorzieningen voor het gezin. Voorts kampt 13 % van de Brusselse huishoudens met **energiedepriëvatie**, wat betekent dat ze hun woning onvoldoende kunnen verwarmen en/of in het afgelopen jaar niet in staat zijn geweest om hun elektriciteits-, gas- en waterfacturen te betalen. Het gewicht van de energiefacturen draagt vaak bij aan een overmatige schuldenlast bij Brusselse huishoudens. In extremis en na een bepaalde tijd kan niet-betaling van die schulden resulteren in het **afsluiten van de stroom**: tussen april 2025 en september 2025 werden al 2 351 huishoudens in het Brussels gewest afgesloten van het netwerk, in de meeste gevallen ging dat ook gepaard met een afsluiting van de gasvoorziening.

Hoewel de gecentraliseerde gegevens, die nodig zijn om de problematiek van de **overmatige schuldenlast** in kaart te brengen, onvolledig zijn, tonen ze aan dat die probleemsituaties vaak voortvloeien uit schulden die verband houden met het dagelijks leven: schulden in verband met huur en vaste kosten, schulden voor gezondheidszorg enz. **Kredietschulden** zijn niet de meest voorkomende schulden maar zijn wel goed gedocumenteerd bij de Centrale van kredieten

aan particulieren. Uit die gegevens blijkt dat het percentage inwoners van het Brussels gewest dat een krediet aangaat (50 % van de meerderjarigen) lager ligt dan het nationale gemiddelde (63 %). Wat de kredietnemers met aflossingsproblemen betreft, zien we in het Brussels gewest dan weer een hoger cijfer (8 %) dan in de rest van het land (4 %).

Op basis van de gegevens van de SILC-enquête – meer bepaald de vragen in de module “kwaliteit van leven” – kan de problematiek van **sociaal isolement** worden belicht in 2022. Zo blijkt 6 % van de Brusselaars op maandbasis geen vrienden of familieleden te zien, buiten de leden van het huishouden. Dat percentage van ernstig isolement is niet alleen dubbel zo hoog als in de rest van België (3 %), maar ook hoger dan het gemiddelde van de andere grote Belgische steden. Los van de frequentie van de sociale interacties, geeft 8 % van de Brusselaars aan dat ze met uitzondering van de leden van hun huishouden, bij niemand anders terecht kunnen voor sociale steun (op financieel, materieel of mentaal vlak). Vanuit een meer subjectief oogpunt tenslotte geeft 8 % van de Brusselaars aan dat ze zich de afgelopen maand vaak eenzaam hebben gevoeld. De sociaaleconomische situatie (laag opleidingsniveau en/of inactiviteit) en de samenstelling van het huishouden blijken bepalende factoren te zijn voor het gevoel van eenzaamheid. Mensen die alleen wonen en alleenstaande ouders, die in Brussel talrijker zijn dan in Vlaanderen en Wallonië, lopen veel meer risico om zich eenzaam te voelen dan koppels met kinderen.

De **toenemende digitalisering van publieke en private diensten** kan het risico op armoede en sociale uitsluiting verhogen en de problematiek van non-take-up van sociale rechten verergeren. Die trend draagt bij tot grotere sociale ongelijkheden. De digitale kloof is erg aanwezig. In het Brussels gewest ondervindt ongeveer 35 % van de inwoners problemen om met digitale tools te werken. Bij laagopgeleide mensen loopt dat cijfer op tot 70 %, tegenover 16 % van de hoogopgeleiden. Van de laagopgeleide 16- tot 74-jarigen maakt ongeveer 12 % geen gebruik van het internet (tegenover minder dan 1 % van de mensen met een diploma hoger onderwijs) en meer dan de helft deed in 2024 geen beroep op e-governmenttoepassingen (tegenover 17 % bij de hoogopgeleiden). Tot slot maakt ongeveer een vijfde van de Brusselaars (16- tot 74-jarigen) geen gebruik van het internet voor bankverrichtingen.

KADER 9-1

HERVORMING VAN HET RECHT OP WERKLOOSHEIDSUITKERINGEN IN 2026

Sinds januari 2026 ondergaat het recht op werkloosheidsuitkeringen een grondige hervorming. Naast wijzigingen in de toegangsvoorwaarden worden de uitkeringen zelf vanaf 2026 beperkt tot maximaal twee jaar (naargelang het beroepsverleden). De inschakelingsuitkeringen worden tot maximaal één jaar beperkt.

Volgens de prognoses gebaseerd op de ramingen van de RVA van november 2025, zouden er in het Brussels gewest ongeveer 41 710 mensen die al langer dan twee jaar werkloos zijn hun werkloosheidsuitkering verliezen, het merendeel in de loop van het jaar 2026. In Vlaanderen zijn dat er 62 676 en in Wallonië 89 514 (het totaal voor België wordt dan 193 904).^[204] Dat komt neer op 5 % van de bevolking tussen 18 en 64 jaar in Brussel, 1,5 % in Vlaanderen en 4 % in Wallonië.

In het Brussels gewest heeft de meerderheid van de betrokken personen geen diploma secundair onderwijs of een diploma dat in België niet wordt erkend (53 %); 32 % is gezinshoofd en 22 % is 55 jaar of ouder. Vaker nog dan mensen in de andere huishoudcategorieën hebben deze gezinshoofden een laag opleidingsniveau of een diploma dat niet erkend is in België. In het Brussels gewest gaat het in totaal om twee derde van die groep: 71 % van de mannen en 60 % van de vrouwen.

De inwoners van de armste gemeenten van het Gewest worden het hardst getroffen. In Molenbeek vertegenwoordigen de potentieel uitgesloten werklozen 7 % van de inwoners tussen 18 en 64 jaar. In de gemeenten Sint-Joost, Brussel-Stad, Anderlecht, Sint-Gillis, Sint-Agatha-Berchem, Schaarbeek en Vorst gaat het om 6 %. In de armere gemeenten van het Gewest zullen er niet alleen verhoudingsgewijs meer mensen worden uitgesloten van de werkloosheidsuitkeringen. Daarbij komt nog dat het in diezelfde gemeenten vaker om personen met een laag opleidingsniveau of een niet-erkend diploma gaat, waardoor zij moeilijker aan een job zullen raken. In de gemeenten Sint-Joost, Molenbeek en Anderlecht is meer dan 60 % van de potentieel uitgesloten werklozen laagopgeleid of in het bezit van een niet-erkend diploma.

Op basis van schattingen gemaakt in januari 2025 door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad^[205] zou 34 % (minimum) van de uitgesloten werklozen in het Brussels gewest – in de zes maanden na hun uitsluiting – terugvallen op een OCMW-leefloon, 17 % zou eventueel een job hebben gevonden, 5 % zou aanspraak kunnen maken op een ziekte- en invaliditeitsverzekering en 44 % zou geen eigen inkomen meer hebben. Bij die laatste categorie zou het gaan om mensen die niet voldoen aan de voorwaarden om een leefloon te krijgen (onder meer omdat hun huisgenoten een inkomen hebben), of mensen die in een situatie van non-take-up terecht zouden komen. Deze vooruitzichten moeten met de nodige voorzichtigheid gelezen worden en alleen de analyse van de reële trajecten, a *posteriori*, zal toelaten om deze resultaten al dan niet te bevestigen. **De eerste aanwijzingen suggereren dat de uitstroom naar leefloon veel hoger zou kunnen liggen.**

204 Ramingen van de RVA, november 2025.

205 Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025), "Voorstel tot beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar: wat staat de uitgesloten werklozen te wachten en wat zijn de gevolgen voor de Brusselse OCMW's?", <https://www.vivalis.brussels.nl/publicatie/beperking-duur-werkloosheidsuitkeringen>

9.2. GEZONDHEID EN GEZONDHEIDS-ONGELIJKHEDEN

De sociaaleconomische status van personen heeft een zeer grote invloed op hun gezondheidstoestand. De grote sociale heterogeniteit die eigen is aan het Brussels gewest vertaalt zich naar aanzienlijke **ongelijkheden op vlak van gezondheid**. Deze ongelijkheden vormen zich gedurende de hele levensloop, en hangen enerzijds samen met de levensomstandigheden (arbeidsomstandigheden, huisvesting enz.) en anderzijds met de toegang tot gezondheidszorg (curatief en preventief).

De **ongelijkheden inzake mortaliteit** zijn het topje van de ijsberg en deze blijven op hetzelfde niveau als de voorgaande jaren: de inwoners van de armste Brusselse gemeenten hebben een levensverwachting die ongeveer 5 jaar lager ligt dan de inwoners van de meest welstellende gemeenten in het Gewest. De sociale situatie van de ouders heeft vanaf de eerste levensjaren een impact op de gezondheid van kinderen. Ook al ligt de infantiele sterfte heel laag, lopen kinderen die in een huishouden worden geboren zonder inkomen uit arbeid evenwel meer dan dubbel zoveel kans om in het eerste levensjaar te overlijden in vergelijking met kinderen die in een huishouden met twee inkomens worden geboren.

De prevalentie van tal van chronische aandoeningen vertonen ook een aanzienlijke sociale gradiënt. De sociale ongelijkheid in het geval van **diabetes** bijvoorbeeld is zeer uitgesproken: de prevalentie neemt duidelijk toe naarmate het inkomen daalt. Zo lijdt bijvoorbeeld 30 % van de 65- tot 75-jarigen uit het eerste inkomenskintiel (de 20 % armste inwoners) aan diabetes, tegenover 11 % van de mensen uit die leeftijdscategorie die tot het vijfde kwintiel behoren (de 20 % rijkste inwoners).

Ook onder de werkende bevolking stellen we sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid vast: het **risico op invaliditeit** is meer dan twee keer zo groot onder arbeiders dan onder bedienden. Het aantal en het aandeel van de bevolking dat in invaliditeit verkeert kennen een stijgende trend, in grote mate als gevolg van de toename van geestelijke gezondheidsproblemen (burn-out, depressie enz.) of spier- en skeletaandoeningen. Vrouwelijke arbeiders worden in beide gevallen extra hard getroffen. De ongelijkheden op het vlak van invaliditeit zijn doorheen de tijd nog toegenomen: tussen 2012

en 2022 is het invaliditeitscijfer bij mannen met een werknemersstatuut gestegen van 3 % naar 4 %. Bij vrouwelijke arbeiders ging dit percentage in dezelfde periode van 10 % naar 17 %.

Het aantal Brusselaars met **geestelijke gezondheidsproblemen** is sinds de COVID-19-crisis globaal toegenomen. Uit de gegevens van de BELHEALTH-enquête, die in de periode maart-april 2024 werd gehouden, blijkt dat bijna 20 % van de Brusselse respondenten symptomen vertonen van een angststoornis of een depressieve stoornis.

In deze Welzijnsbarometer kwam ook de **ongelijke toegang tot gezondheidszorg** aan bod: 38 % van de Brusselaars met financiële moeilijkheden heeft zorg moeten uitstellen (een percentage dat bijna tien keer hoger ligt dan bij welgestelde personen). Wat preventieve zorg betreft, met als voorbeeld borstkankerscreening, liet ongeveer 40 % van de vrouwen (50- tot 69-jarigen) uit het eerste inkomenskintiel (laagste inkomens) een mammografie nemen, tegenover ongeveer 60 % van de vrouwen uit het laatste inkomenskintiel (hoogste inkomens).

9.3. UITDAGINGEN

Dit statistisch overzicht legt een aantal sociale uitdagingen voor het Brussels gewest bloot.

‘Veranderende’ populatie

Terwijl een deel van de inwoners permanent op het Brussels grondgebied blijft wonen, kent de hoofdstad ook grote bevolkingsbewegingen. Een deel van de bevolking vernieuwt zich dus constant, wat de continuïteit van de sociale en gezondheidsprogramma's kan aantasten. Voor de welzijns- en gezondheidsdiensten brengt dit extra uitdagingen met zich mee op het vlak van opsporing, opvolging en toegang tot rechten voor nieuwe en kwetsbare doelgroepen.

Aanzienlijke armoede en ongelijkheden die zich vertalen in gezondheidsongelijkheden

De meeste indicatoren in deze Welzijnsbarometer geven aan dat het percentage personen dat in armoede leeft in het Brussels gewest over het algemeen hoger ligt dan in de andere gewesten van het land. Wanneer we de situatie

in het Brussels gewest vergelijken met die in andere grote Belgische steden, zien we dat de sociaaleconomische toestand enigszins vergelijkbaar is, zij het iets minder ongunstig dan in de grote Waalse steden, afhankelijk van de indicator in kwestie.

De inkomensongelijkheid is duidelijk groter in het Brussels gewest dan in de andere gewesten en grote steden van het land. Die ongelijkheid hangt ook duidelijk samen met bepaalde sociaal-demografische kenmerken, zoals herkomst en nationaliteit. De hoogste inkomens in het Brussels gewest worden genoteerd bij de groep van inwoners met een EU 27-nationaliteit; de laagste inkomens zijn vooral terug te vinden bij Belgen van niet-Europese afkomst of inwoners met een niet-Europese nationaliteit.

De sociale ongelijkheden vertalen zich in aanzienlijke gezondheidsongelijkheden, zowel in de toegang tot preventieve en curatieve gezondheidszorg, als in de prevalentie van een aantal aandoeningen zoals diabetes. Binnen het Brussels gewest varieert de levensverwachting sterk naargelang de sociale situatie van de inwoners.

Een negatieve evolutie ten opzichte van de andere twee gewesten omtrent belastbare inkomens en andere indicatoren

Hoewel het armoederisicocijfer zich op een hoog niveau handhaaft maar geen stijging vertoont doorheen de tijd, vertonen een aantal indicatoren een ongunstige evolutie.

Er is een relatieve terugval van de fiscale inkomens van de Brusselaars tegenover die van inwoners in de twee andere gewesten van het land. De lage fiscale inkomensklassen zijn oververtegenwoordigd in het Brussels gewest. Bovendien ligt het aandeel belastingaangiften met een netto belastbaar inkomen van nul in verhouding aanzienlijk hoger in het Brussels gewest. Dat valt enerzijds toe te schrijven aan het hoge percentage personen met een laag en niet-belastbaar inkomen (OCMW), maar anderzijds ook aan de sterke aanwezigheid van internationale en voornamelijk Europese ambtenaren, wiens loon niet in België wordt belast.

Bepaalde indicatoren, zoals het percentage van de bevolking op arbeidsactieve leeftijd dat een leefloon ontvangt of het percentage van de

65-plussers dat een IGO ontvangt, gingen de afgelopen tien tot twintig jaar in stijgende lijn in het Brussels gewest en namen sterker toe dan in de andere gewesten van het land. Ook het aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning blijft toenemen.

De sociale ongelijkheden binnen het Gewest blijven sterk uitgesproken

De armste gemeenten van België liggen in het Brussels gewest. Op basis van het (administratief) mediaan equivalent beschikbaar inkomen zijn de vier armste gemeenten van België (in volgorde): Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht en Koekelberg. Schaarbeek en Brussel-Stad staan respectievelijk op de 7^e en 8^e plaats.^[206] De sociaal-ruimtelijke ongelijkheden blijven duidelijk afgetekend op het Brusselse grondgebied, met opvallende verschillen tussen de arme sikkels en het meer welstellende zuidoostelijk kwadrant in de tweede kroon, en met een tussenliggend noordwestelijk kwadrant in de tweede kroon, en verder nog enkele verspreide clusters van arme wijken die samenvallen met een hoge concentratie sociale woningen. Deze sociaal-ruimtelijke spreiding is al decennia stabiel. Toch zien we een aantal evoluties, met enerzijds een daling van de inkomens in de noordwestelijke gemeenten van het Gewest (Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren enz.) en in de gemeenten met veel sociale huisvesting, en anderzijds een toename van de inkomens in de arme sikkels, langs het kanaal (ongetwijfeld een weerspiegeling van gentrificatie) en in bepaalde welgestelde gemeenten in het zuidoosten van het gewest.

Toch zijn de verschillen tussen de gemeenten nog steeds erg groot: Molenbeek en Sint-Joost hebben een armoederisicocijfer dat ongeveer drie keer zo hoog ligt als deze van meer welvarende gemeenten zoals Sint-Pieters-Woluwe. Deze verschillen markeren vrijwel alle gezondheids- en welzijnsindicatoren (percentage leefloners, langdurig werklozen, laagopgeleiden, mensen met diabetes, participatiegraad van screeningprogramma's, levensverwachting enz.).

Een groot aandeel kroostrijke gezinnen en eenoudergezinnen bij de laagste inkomens: impact op de kinderen

Grote gezinnen (met drie of meer kinderen) en eenoudergezinnen zijn oververtegenwoordigd in de lage inkomensklassen. Dat leidt tot een armoederisicocijfer bij kinderen en jongeren van 32 %, wat nog hoger is dan het armoederisicocijfer voor de Brusselse bevolking in zijn geheel. De meerderheid van de kinderen en jongeren in het Brussels gewest geven recht op een sociale toeslag bij de kinderbijslag. Die armoede gaat gepaard met moeilijke levensomstandigheden (deprivaties, overbezetting van de woning enz.), die op hun beurt een impact hebben op onder meer het schooltraject van kinderen uit kwetsbare gezinnen, die gemiddeld vaker een schoolachterstand oplopen. Het percentage leerlingen met een zeker aantal afwezigheidsdagen vertoont de laatste jaren een toename in België, waarbij de hoogste cijfers in Brussel worden genoteerd.

Huisvesting neemt een centrale plaats in binnen de Brusselse sociale problematiek

De huurprijzen op de private markt situeren zich binnen een relatief smalle prijsvork, terwijl de inkomens erg ongelijk zijn. De woonuitgaven zijn dus relatief weinig indrukbaar, en nemen een grote hap uit het budget van veel Brusselse huishoudens. Bijgevolg verergeren de ongelijkheden nog nadat de huisvestingskosten van het beschikbare budget worden afgetrokken. Dat leidt tot onhoudbare financiële situaties voor een heel aantal personen aan de onderkant van de inkomensverdeling. Voor hen blijven er na aftrek van de huisvestingskosten nog slechts enkele euro's per dag over voor alle andere levenskosten. Het gevolg is een almaar toenemende vraag naar sociale woningen. De vele aanvragen leiden tot steeds langere wachtlijsten met mensen die aan de toelatingscriteria voldoen en die geconfronteerd worden met wachttijden die tot vele jaren kunnen oplopen.

'Mensen zonder papieren', asielaanvragers, daklozen en een verzadiging van de diensten

Ongeveer de helft van de personen zonder papieren in België verblijft in het Brussels gewest. Ook de gevolgen van de opvangcrisis voor asielaanvragers laten zich voelen in het Gewest. Verder neemt ook het aantal thuis- en daklozen toe in het gewest. De opvangvoorzieningen en eerstelijns welzijns- en gezondheidsdiensten zijn vaak overbelast waardoor hulpzoekenden vaak worden geweigerd of op een wachtlijst terechtkomen.

Toenemende digitalisering van de openbare en private dienstverlening, en digitale kloof

De toenemende dematerialisering en digitalisering van overheidsdiensten en private diensten kan zware gevolgen hebben voor personen die moeilijkheden ervaren in het gebruik van digitale tools en dreigt te leiden tot een toenemende sociale uitsluiting van die laatsten. Tal van Brusselaars ervaren moeilijkheden in de toegang tot en het gebruik van digitale tools. De sociale ongelijkheid op dat punt is opvallend, met als gevolg dat de groep onderaan de sociale ladder steeds meer moeite heeft om toegang te krijgen tot sociale rechten, overheidsdiensten en private dienstverlening (bv. bij banken).

Een toename van de problemen inzake geestelijke gezondheid en invaliditeit

Sinds de COVID-19-crisis kampen steeds meer mensen met psychische problemen.

Daarmee gepaard, en ook al voor de COVID-19-crisis, ging het aantal personen in een situatie van invaliditeit als gevolg van een burn-out of depressie in stijgende lijn, en dit in het bijzonder (maar niet alleen) bij vrouwelijke arbeiders. Het aantal gevallen van invaliditeit als gevolg van spier- en skeletaandoeningen neemt eveneens toe, opnieuw in het bijzonder bij vrouwelijke arbeiders.

Daarnaast zijn er ook veel mensen in Brussel die sociaal geïsoleerd leven, met name onder alleenwonenden en eenoudergezinnen – twee groepen die in het gewest sterk vertegenwoordigd zijn.

Hervorming van de werkloosheid, uitsluitingen, druk op de welzijns- en gezondheidsdiensten en OCMW's

De afgelopen jaren volgden verschillende crisissen elkaar op (COVID-19, energiecrisis en oorlog in Oekraïne), telkens met een aanzienlijke impact op de bevolking. In het bijzonder in het Brussels gewest, met zijn al grote aantal kwetsbare personen en zijn stedelijk en internationaal karakter. Een aantal van de federale hervormingen die werden goedgekeurd in het kader van de legislatuur 2025-2029, en in het bijzonder de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd, vormen een nieuwe schokgolf in het Brussels gewest in 2026.

De uitsluiting van langdurig werklozen zal in het algemeen ingrijpende gevolgen hebben voor de leefomstandigheden van tienduizenden inwoners van het gewest. Een groot deel van hen zal gaan aankloppen bij de OCMW's. Anderen, die geen recht hebben op een leefloon of er geen beroep op zullen doen, zullen terugvallen op solidariteit binnen het gezin, waardoor het huishouden een zuiver inkomensverlies lijdt. Een aantal van hen zal werk vinden, zij het soms in een preciaire job.

Het aantal OCMW-leefloners was al flink aan het stijgen, maar zal in 2026 het aantal werklozen met een uitkering overtreffen. Daardoor dreigt de druk op de OCMW's en de sociale diensten in het algemeen ongeziene proporties aan te nemen, waardoor de medewerkers op het terrein en de lokale besturen voor een enorme uitdaging komen te staan. Dat soort maatregelen, waarbij een aantal solidariteitsmechanismen van het federale niveau naar de OCMW's worden overgeheveld, kunnen grotere verschillen veroorzaken tussen gemeenten (en zelfs tussen gewesten), afhankelijk van hun middelen en de samenstelling van hun bevolking. De gevolgen van die maatregelen zouden blijvend kunnen zijn – ondanks de federale tegemoetkomingen via het leefloon en equivalent leefloon – omdat ze de te verwachten stijging van de kosten ten laste van de OCMW's niet volledig zullen kunnen compenseren.

Conclusie: de bestaansonzekerheid van een toch al kwetsbaar deel van de bevolking dreigt zo verder te worden aangescherpt in het Brussels gewest waar de armoede-indicatoren hoog zijn en verder toenemen.

10

Bijlagen

10.1. TYPOLOGIE VAN HUISHOUDENS GEBRUIKT IN HOOFDSTUK 3

De indeling in verschillende huishoudtypes in hoofdstuk 3 werd specifiek voor het Observatorium uitgewerkt. Deze specifieke constructie steunt op de verwantschap en leeftijd van de leden van het huishouden:

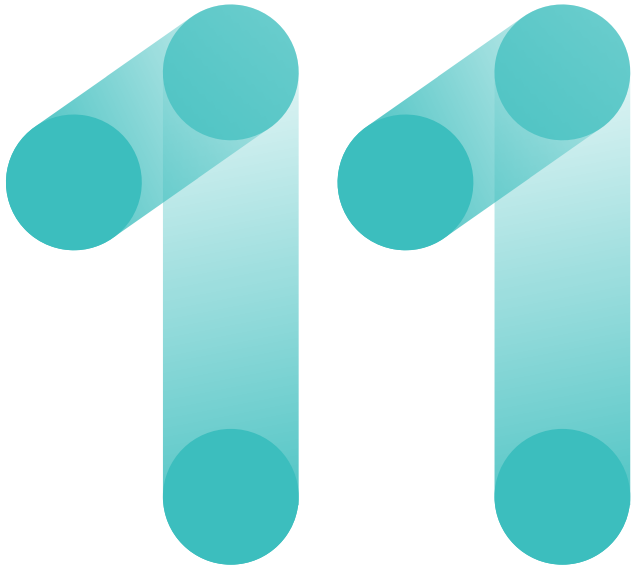
- **Alleenwonenden:** huishoudens die uit één persoon bestaan, zonder verdere criteria.
- **Koppels zonder kinderen:** huishoudens bestaande uit twee partners, ongeacht hun geslacht of leeftijd.
- **Koppels met 1-2 kinderen:** huishoudens bestaande uit een koppel en hun (al dan niet biologische) kind(eren). Minstens 1 van de kinderen moet jonger zijn dan 25 jaar om tot deze categorie te behoren. Ook grootouders die de voogdij over hun kleinkind hebben (weinig frequent), behoren tot deze categorie. In dit geval moeten de kinderen jonger dan 18 jaar zijn (om gevallen uit te sluiten waarin de verouderende grootouder inwoont bij de kleindochter of kleinzoon).
- **Koppels met 3 kinderen of meer:** idem, maar dan met 3 kinderen of meer.
- **Eenoudergezin:** een huishouden bestaande uit 1 ouder en zijn of haar (al dan niet biologische) kind(eren). Het aantal kinderen is van weinig belang, al moet het huishouden minstens 1 kind tellen dat jonger is dan 25 jaar. Het kan gaan om een grootouder die de voogdij heeft over zijn of haar kleinkind(eren) jonger dan 18 jaar.
- **Gezin waarin alle kinderen 25 jaar of ouder zijn:** huishoudens (koppels of eenoudergezinnen) met kinderen die allen ouder zijn dan 25 jaar.
- **Andere huishoudens met minderjarigen:** huishoudens die niet in de andere categorieën ondergebracht kunnen worden (een broer en zus met kinderen: fout of feitelijke situatie?) of huishoudens met meer dan twee volwassenen (een koppel dat samenwoont met de kinderen en de eigen ouders, een huishouden in een deelwoning met kinderen enz.). Dergelijke huishoudens zijn niet talrijk. Kinderen worden gedefinieerd als personen jonger dan 18 jaar (cruciaal criterium, aangezien er niet altijd een rechtstreekse verwantschap is: bijvoorbeeld een kind in een opvanggezin).
- **Andere huishoudens:** huishoudens van hetzelfde type, maar dan zonder minderjarige kinderen (cohousing enz.). Dergelijke huishoudens zijn niet talrijk.

10.2. DEFINITIE VAN OVERBEZETTING

Voor Statbel is een overbezette woning een woning met onvoldoende kamers ten opzichte van de samenstelling van het huishouden. *“Met kamers worden alle kamers in de woning bedoeld, met uitzondering van de keuken indien die enkel gebruikt wordt om te koken, de badkamer(s) en toiletten. Ook kamers die uitsluitend dienen voor het werk, gangen, bergingen, kelders en zolders worden niet meegerekend. Er is sprake van overbezetting wanneer het huishouden niet minimaal beschikt over het volgende aantal kamers:*

- Een kamer voor het huishouden;
- Een kamer per koppel in het huishouden;
- Een kamer per single van 18 jaar of ouder;
- Een kamer per paar van single personen van hetzelfde geslacht tussen 12 en 17 jaar;
- Een kamer per single persoon tussen 12 en 17 jaar die niet inbegrepen is in de vorige categorie;
- Een kamer per paar van kinderen jonger dan 12 jaar.”^[207]

207 Zie Statbel ‘SILC Definities’: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>

Glossarium

Arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsuitkering: een periode van arbeidsongeschiktheid bestaat uit meerdere fasen. Loontrekkenden hebben in de beginperiode (maximaal één maand) recht op het gewaarborgd loon, betaald door de werkgever. Na afloop van die periode heeft de persoon bij verlenging van de arbeidsongeschiktheid een jaar lang recht op een vergoeding voor arbeidsongeschiktheid van zijn ziekenfonds ('primaire arbeidsongeschiktheid') die overeenkomt met 60 % van zijn vroegere brutoloon. Door de hervorming goedgekeurd door de federale regering dient de werkgever in sommige gevallen ook een tegemoetkoming te betalen tijdens de 2^e en 3^e maand, zie verder. Vanaf de derde maand van de arbeidsongeschiktheid is een minimumuitkering van toepassing indien dat minimumbedrag hoger zou zijn dan 60 % van het laatste brutoloon (zo niet, blijft het ontvangen bedrag 60 % van het laatste loon). Tijdens de derde maand van arbeidsongeschiktheid is dat éénzelfde minimumbedrag voor alle verzekerden. Vanaf de 4de maand arbeidsongeschiktheid bepaalt de gezinssituatie de minimumuitkering. Als de arbeidsongeschiktheid langer dan een jaar duurt, betaalt het ziekenfonds een invaliditeitsuitkering, die neerkomt op 65 % van het geplafonneerde brutoloon voor een werknemer met minstens één persoon ten laste, 55 % voor een alleenwonende werknemer en 40 % voor een samenwonende werknemer. Voor zelfstandigen gelden forfaitaire bedragen die verschillen naargelang de gezinssituatie.

Er zijn hervormingen doorgevoerd op het vlak van het stelsel van invaliditeit. Vanaf 1 januari 2026 traden twee nieuwe maatregelen in werking met betrekking tot het voorschrijven van arbeidsongeschiktheid. Huisartsen zijn sindsdien verplicht om attesten van arbeidsongeschiktheid van meer dan 14 dagen en verlengingen elektronisch naar de ziekenfondsen te sturen. Daarnaast mogen attesten van arbeidsongeschiktheid voortaan maximaal 3 maanden geldig zijn. Ze kunnen wel steeds verlengd worden. Behandelende artsen moeten voortaan niet alleen melden wat de persoon in kwestie niet mag doen, maar ook wat hij of zij wel nog kan doen, m.a.w. nagaan of de patiënt – indien mogelijk – weer aan het werk kan. De nieuwe regeling stipuleert ook dat werkgevers tijdens de 2^e en 3^e maand arbeidsongeschiktheid

financieel moeten tussenkomen in de uitkering. Concreet gaat het om 30 % van de uitkering die de werknemer ontvangt via zijn ziekenfonds. Meer in het algemeen beoogt de hervorming een grotere rol voor artsen, ziekenfondsen en werkgevers in de zin van meer begeleiding, controles en verplichtingen. Dit alles om de terugkeer naar werk (eventueel gedeeltelijk) te bevorderen en het aantal mensen in invaliditeit terug te dringen.

Voor meer informatie: www.riziv.fgov.be/nl of <https://vandenbroucke.belgium.be/nl/nieuws/een-vierde-golf-maatregelen-om-langdurig-zieken-terug-kansen-te-bieden>

Arme sikkel: wijken in het Brussels gewest waar zich al decennialang concentraties bevinden van de armste bevolkingsgroepen. De arme sikkel omvat de wijken in de eerste noordelijke en westelijke kroon die tot de armste van het gewest behoren en een sikkel vormen rond het stadscentrum, van laag Vorst tot Sint-Joost-ten-Node.

Armoederisicocijfer: percentage van de bevolking met een [equivalent beschikbaar inkomen](#) onder de [armoederisicogrens](#).

Armoederisicogrens: in navolging van de andere landen van de Europese Unie gebruikt België een relatieve armoedegrens om het aandeel van de bevolking te meten dat een armoederisico vertoont. Die grens werd vastgelegd op 60 % van het nationaal mediaan [equivalent beschikbaar inkomen](#). Op basis van de EU-SILC-enquête van 2024 (inkomens 2023) is de armoederisicogrens in België vastgelegd op € 1 520 per maand voor een alleenstaande persoon. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen bedraagt die grens € 2 431 per maand. Voor een koppel met twee kinderen is dat € 3 191 per maand.

Betrouwbaarheidsinterval: interval om de nauwkeurigheid in te schatten van cijfers en indicatoren die berekend zijn op basis van enquêtegegevens (steekproef van een populatie). Het interval geeft een idee van de marge waarin de werkelijke waarde die men tracht in te schatten zich wellicht bevindt.

Beroepsinschakelingstijd (voormalige wachttijd): jongeren die zich na hun studies inschrijven als werkzoekende hebben nog niet meteen recht op RVA-uitkeringen. De beroepsinschakelingstijd

verwijst naar de ‘wachtijd’ vooraleer schoolverlaters/jongeren na hun studies, onder bepaalde voorwaarden rond leeftijd en diploma, **inschakelingsuitkeringen** kunnen krijgen. Tijdens die periode moeten ze als werkzoekende zijn ingeschreven en aantonen dat ze ‘actief op zoek zijn’ naar werk. Als gevolg van de hervorming van de werkloosheidsverzekering wordt de duur van de beroepsinschakelingsperiode teruggebracht van 12 naar 6 maanden (156 dagen) en zullen de inschakelingsuitkeringen nog slechts één jaar in plaats van drie jaar worden toegekend.

Consumptieprijsindex: dit is een economische indicator die maandelijks de prijsevolutie meet van een korf met goederen en diensten, waarvan wordt aangenomen dat ze representatief zijn voor het gemiddelde verbruik van huishoudens. De veranderingen in de index weerspiegelen de kosten voor levensonderhoud van de huishoudens.

(inkomens)Deciel: dit zijn de waarden (inkomensgrenzen) waarmee de bevolking in tien groepen van gelijke omvang kan worden onderverdeeld, gerangschikt in oplopende volgorde op basis van hun inkomen. De waarde van het eerste deciel bepaalt de bovengrens van de inkomens, wat betekent dat een tiende van de bevolking een inkomen heeft dat lager is dan of gelijk is aan die waarde. Het tiende deciel bepaalt de ondergrens van het inkomen, wat betekent dat een tiende van de bevolking een inkomen heeft dat hoger is dan die waarde. De inwoners kunnen ook in vier gelijke delen worden opgesplitst (**kwartielen** genoemd) of in vijf gelijke delen (**kwintielen**) enz.

Dringende medische hulp (DMH): dringende medische hulp is medische hulp in de vorm van een financiële tussenkomst van het OCMW in de medische kosten van personen die niet bij een ziekenfonds zijn aangesloten en die niet over voldoende middelen beschikken. DMH is voornamelijk bedoeld voor mensen die illegaal in België verblijven, teneinde gezondheidszorg als basisrecht te verzekeren voor iedereen.

Voor meer informatie, zie Roberfroid *et al.* (2015), “Welke gezondheidszorg voor personen zonder wettig verblijf?” op <https://kce.fgov.be/nl/publicaties/alle-rapporten/welke-gezondheidszorg-voor-personen-zonder-wettig-verblijf>

Eerste kroon: in de concentrische voorstelling van een stad verwijst een kroon naar de wijken met een zekere maatschappelijke en stedenbouwkundige homogeniteit, die een ring vormen binnen de stad. De eerste kroon van het Brussels-Gewest omvat de wijken tussen de lanen van de Kleine Ring en de Middenring, gevormd door de grote lanen in het zuiden (Churchilllaan)

en het oosten (Generaal Jacqueslaan, Louis Schmidtlaan, Sint-Michielslaan, Brandt Withlocklaan, Reyerslaan en Lambermontlaan) en de boog van de oost-westspoorlijn. Rond 1930 was de eerste kroon volledig verstedelijkt, eerder dan de tweede kroon.

Equivalent beschikbaar inkomen: in de EU-SILC-enquête wordt het equivalent beschikbaar inkomen gedefinieerd als alle inkomsten van een huishouden (lonen, sociale voordelen, pensioenen, inkomsten uit eigendommen, kinderbijslag en andere sociale tegemoetkomingen, intresten op kapitaal enz.), na aftrek van belastingen en andere inhoudingen, gedeeld door het aantal leden van het huishouden en omgerekend tot ‘volwassen equivalent’ (‘equivalente’ grootte van het huishouden). Die equivalentieschaal is bedoeld om rekening te kunnen houden met de schaalvoordelen van een huishouden met meer dan één persoon. De meest gebruikte equivalentieschaal (onder meer in de SILC-enquête) is de ‘gewijzigde OESO-schaal’, die stelt dat de eerste volwassene voor één verbruikseenheid telt, terwijl elke bijkomende volwassene slechts voor 0,5 verbruikseenheid telt. Een kind jonger dan 14 jaar telt voor 0,3 verbruikseenheid. De optelsom van die verbruikseenheden vormt de equivalente grootte van het huishouden (zie ook hierna). Een concept van “administratief” equivalent beschikbaar inkomen, dat zo nauw mogelijk aansluit bij het inkomensconcept van de SILC-enquête, werd ook berekend door Statbel op basis van administratieve gegevens over belastbare inkomens (**fiscale statistieken**) en niet-belastbare inkomens (**tegemoetkomingen voor personen met een handicap, leefloon, gezinsbijlagen, raming van inkomens voor een deel van de internationale ambtenaren, enz.**).

Equivalent leefloon: het equivalent van het leefloon is een financiële steunregeling die in het kader van het Recht op Maatschappelijke Hulp (wet van 2 april 1965) door het OCMW wordt toegekend aan mensen die om bepaalde redenen (bijvoorbeeld nationaliteit) niet in aanmerking komen voor het **Recht op Maatschappelijke Integratie**, maar zich wel in een situatie bevinden met vergelijkbare behoeften. Het gaat daarbij hoofdzakelijk om kandidaat-vluchtelingen en vreemdelingen met verblijfsrecht, maar die niet in het Rijksregister zijn ingeschreven. Oekraïners die op de vlucht zijn voor de oorlog en in het bezit zijn van het tijdelijk beschermingsstatuut hebben ook recht op een equivalent leefloon. De bedragen zijn dezelfde als die van het leefloon. Op het moment dat deze Barometer werd opgesteld overweegt de federale regering hervormingen van deze steunregeling (verminderde financiële bijstand bij onvoldoende geachte integratie, integratiebonus enz.).

EU 13/EU 14/EU 27: de Europese Unie (EU) werd opgericht in 1993. Ze telde toen 12 lidstaten: België, Duitsland, Denemarken, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Portugal, Spanje en het Verenigd Koninkrijk. In 1995 kwamen Oostenrijk, Finland en Zweden erbij. De EU werd in 2004 uitgebreid met tien nieuwe lidstaten: Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slowakije, Slovenië en de Tsjechische Republiek. Bulgarije en Roemenië sloten zich in 2007 aan. Sinds juli 2013 maakt ook Kroatië deel uit van de Europese Unie. EU 13 verwijst in deze Barometer naar de 13 ‘nieuwe’ lidstaten. In januari 2021 trok het Verenigd Koninkrijk zich terug uit de Europese Unie (de Brexit). Sindsdien telt de EU 27 lidstaten (EU 27). EU 14 verwijst naar de landen die vóór 2004 lid waren van de EU, zonder het Verenigd Koninkrijk.

Voor meer informatie: www.europa.eu

Fiscale statistieken: deze statistieken bevatten informatie over inkomens op basis van de belastingaangiften van alle personen die hun hoofdverblijfplaats in België hebben. Om ze te kunnen interpreteren moet rekening worden gehouden met een aantal zaken. De gegevens hebben enkel betrekking op de inkomens die onderworpen zijn aan de personenbelasting. Sommige soorten inkomens zijn niet belastbaar en worden bijgevolg niet opgenomen in de fiscale statistieken. Meerdere sociale uitkeringen (o.a. [leefloon](#), [equivalent leefloon](#) en kinderbijslag) zijn vrijgesteld van belastingen. Deze inkomens worden dus niet mee opgenomen in het belastbaar inkomen. Ook een aantal mensen met hoge inkomens wordt niet belast via het nationaal systeem, zoals buitenlandse diplomaten of internationale ambtenaren. Mensen die één van de voornoemde soorten niet-belastbare inkomens ontvangen bevinden zich bijgevolg in de categorie waarvan het belastbaar inkomen nul is, of vallen in de lage inkomensklassen. Daarnaast worden in de fiscale statistieken de inkomsten uit kapitaal (roerend en onroerend) trouwens sterk onderschat, aangezien veel van die inkomsten niet belastbaar zijn: vrijgestelde dividenden, huurinkomsten (alleen het geïndexeerd kadastraal inkomen is belastbaar)¹, enz.

Voor meer informatie: www.bisa.brussels

Gezondheidsindex: de gezondheidsindex wordt verkregen door bepaalde producten uit de korf van de [consumptieprijnsindex](#) te halen, zoals alcoholische dranken, tabak en brandstoffen (met uitzondering van LPG). De evolutie van

de gezondheidsindex dient als basis voor de indexering van de huurprijzen, lonen, pensioenen en sociale uitkeringen.

Inkomensgarantie voor ouderen (IGO): de IGO is een uitkering, toegekend door de Rijksdienst voor pensioenen die tot doel heeft financiële hulp te bieden aan personen ouder dan 65 jaar die niet over voldoende middelen beschikken om in hun levensonderhoud te voorzien. De uitkering wordt toegekend op basis van een onderzoek naar de bestaansmiddelen van de persoon in kwestie, in combinatie met andere voorwaarden op het vlak van nationaliteit en verblijfplaats.

Om recht te hebben op een IGO moet de oudere zijn/haar hoofdverblijfplaats in België hebben en daar effectief en zonder onderbreking verblijven. Er worden slechts 29 ‘dagen in het buitenland’ (inclusief vertrek- en aankomstdatum) per jaar toegestaan, al dan niet aansluitend (behalve in uitzonderlijke, voldoende gerechtvaardigde omstandigheden). Op 1 juli 2019 werd de controle op de verblijfplaats verscherpt, door onder meer postbodes bij de controleprocedure te betrekken. IGO-gerechtigden die de FOD Pensioenen niet op de hoogte hebben gebracht alvorens naar het buitenland te vertrekken of die langer dan 21 opeenvolgende dagen elders dan in hun hoofdverblijfplaats verblijven (zelfs als ze in België blijven), kunnen een sanctie krijgen (een maand opschorting van hun IGO). Sinds 25 juni 2022 zijn de verblijfsvoorwaarden en de controleprocedure versoepeld: (1) IGO-gerechtigden moeten enkel hun verblijven in het buitenland van meer dan 5 opeenvolgende dagen, of 6 nachten meedelen en (2) de controleprocedure is gewijzigd in die zin dat sommige groepen vrijgesteld zijn van de automatische controle.

Voor meer informatie: www.sfpd.fgov.be/nl

Inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT): een inkomensvervangende tegemoetkoming wordt toegekend aan personen met een handicap (tussen 21 en 65 jaar) die door hun fysieke of psychische toestand in sterke mate beperkt zijn om een inkomen uit arbeid te verwerven. Het recht op die tegemoetkoming is gekoppeld aan verschillende voorwaarden, waaronder de medische erkenning van de mate van handicap. Het bedrag van de tegemoetkoming hangt af van het inkomen van het huishouden.

Voor meer informatie: <https://handicap.belgium.be/nl>

Inschakelingsuitkering: inschakelingsuitkeringen (vroeger ‘wachttuitkeringen’ genoemd)

¹ Voor de huurgelden die worden geïnd van huurders van een woning die niet beroepshalve wordt gebruikt.

worden door de RVA uitbetaald aan jongeren die na hun studies nog geen werk hebben gevonden. Het bedrag hangt af van de leeftijd en de gezinssituatie, maar ligt lager dan een [werkloosheidsuitkering](#). Net als het recht op werkloosheidsuitkeringen, ondergaat ook het recht op inschakelingsuitkeringen een grondige hervorming vanaf 2026. Eerdere hervormingen hadden al geleid tot strengere toegangsvoorwaarden tot die uitkeringen en een beperking in de tijd: een verlenging van de ‘wachtijd’ (na inschrijving als werkzoekende), ‘[beroepsinschakelingstijd](#)’ genoemd, de invoering van leeftijds- en diplomaveristen en de beperking van de toekenningduur tot maximaal drie jaar (sinds 2015). In het kader van de hervorming van 2026 zijn de inschakelingsuitkeringen voortaan beperkt tot maximaal één jaar. De duur van de beroepsinschakelingstijd is evenwel ingekort (zie hoger).

Voor meer informatie zie pagina’s 70-76 van de Barometer en <https://www.rva.be/>

(inkomens)Kwartielen en -Kwintielen: dit zijn de waarden (inkomens) waarmee de bevolking in vier (kwartielen) of vijf (kwintielen) groepen van gelijke omvang kan worden onderverdeeld en gerangschikt in oplopende volgorde op basis van hun inkomen. De waarde van het eerste kwartiel/kwintiel bepaalt de bovengrens van de inkomens, wat betekent dat een kwart/een vijfde van de bevolking een inkomen heeft dat lager is dan of gelijk is aan die waarde. Het vierde kwartiel of vijfde kwintiel bepaalt de ondergrens van de inkomens, wat betekent dat een kwart/een vijfde van de bevolking een inkomen heeft dat hoger is dan die waarde. De inwoners kunnen ook in tien gelijke delen worden opgesplitst ([decielen](#) genoemd) of in honderd gelijke delen (percentielen) enz.

Leefloon: het leefloon is een minimuminkomen dat door het OCMW wordt toegekend aan mensen die niet over toereikende middelen beschikken en niet in staat zijn om die middelen op een andere manier te verwerven. Aangezien het leefloon een specifieke vorm is van het [Recht op Maatschappelijke Integratie](#) (RMI), moet de begunstigde voldoen aan de toekenningvoorwaarden voor het RMI. Sinds november 2016 zijn alle leefloners ook verplicht om een Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie (GPMI) te ondertekenen. Het recht op het RMI of leefloon wordt toegekend na een onderzoek waarbij wordt nagegaan of het huishouden effectief over geen middelen beschikt. In 2026 is er een hervorming gepland die ervoor moet zorgen dat er niet langer alleen rekening wordt gehouden met het inkomen van de partner en de kinderen

en ouders in de eerste graad, maar ook met dat van de andere personen die eventueel onder hetzelfde dak wonen (kleinkinderen, grootouders, schoonzonen, schoondochters enz.) om het bedrag te bepalen van het leefloon waarop de aanvrager recht heeft.

Voor meer informatie: <https://www.mi-is.be/nl>

Mediaan equivalent inkomen van inwoners na belastingen (op basis van de [fiscale statistieken](#)):

- **Inkomen na belastingen:** het netto belastbaar inkomen na aftrek van de verschuldigde belasting.
- **Equivalent inkomen:** zoals in het inkomensconcept van de SILC-enquête (zie hierboven), krijgt elke inwoner een inkomen toegewezen dat identiek is aan dat van alle leden van zijn of haar huishouden. Dat inkomen wordt berekend door het totale inkomen van het huishouden te delen door zijn equivalente grootte. De equivalente grootte wordt verkregen met behulp van een equivalentieschaal die elk lid van het huishouden een ander gewicht geeft om rekening te houden met de schaalvoordelen van het samenwonen. De gebruikte verbruikseenheid (waarvan de som de equivalente grootte van het huishouden vormt) is dezelfde als in de SILC-enquête: 1 verbruikseenheid voor de eerste volwassene, 0,5 voor de overige volwassenen en jongeren vanaf 14 jaar en 0,3 voor kinderen jonger dan 14 jaar.
- **Mediaan inkomen:** dit is het inkomen dat zich in het midden bevindt van de rangschikking van de inkomens in oplopende volgorde. Dat betekent dat de helft van de inkomens hoger zijn dan het mediaan inkomen en de andere helft lager. In tegenstelling tot het rekenkundig gemiddelde wordt de mediaan niet beïnvloed door extreme waarden (hoog en laag) binnen de verdeling.

Voor meer informatie: zie de methodologie op de website van het BISA: <https://bisa.brussels/themas/inkomens-en-uitgaven-van-de-huishoudens/fiscale-statistiek-van-de-inkomens>

Netto belastbaar inkomen: dit is het inkomen dat in aanmerking wordt genomen voor de belastingaangifte, na aftrek van sociale bijdragen, lasten en aftrekbare uitgaven. Dit inkomen verschilt op twee manieren van het beschikbare inkomen. Enerzijds is de personenbelasting niet afgetrokken van het netto belastbaar inkomen. Anderzijds zijn sommige inkomens niet of niet correct opgenomen in de belastingaangifte,

omdat ze slechts gedeeltelijk, forfaitair of niet werden aangegeven. Het gaat hierbij onder meer om inkomsten uit vermogen (die hoger zijn voor mensen met hoge inkomens), lonen van internationale ambtenaren, leeflonen en kinderbijslag. Aangezien de aftrekbare uitgaven in mindering zijn gebracht, maakt het overeenkomstige deel van het ontvangen inkomen geen deel uit van het netto belastbaar inkomen.

Niet-werkende werkzoekenden (NWWZ): werklozen die ingeschreven zijn als ‘werkzoekende’ bij een gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling (VDAB, Actiris, Forem of ADG). Die groep omvat zowel werklozen die een RVA-uitkering ontvangen als jongeren in **beroepsinschakelingstijd** en vrij en verplicht ingeschreven werkzoekenden (bv. doorverwezen door een OCMW).

Officiële bevolking: alle personen die wettelijk ingeschreven zijn bij hun gemeentelijke administratie, met uitzondering van asielzoekers.

Overlevingspensioen: uitkering voor de partner van een overleden persoon. Het bedrag wordt berekend op basis van de beroepsloopbaan van de overleden partner. Sinds januari 2015 bestaat er ook een andere uitkering voor de partner van de overledene: de overgangsuitkering. Die uitkering wordt (onder bepaalde voorwaarden) betaald aan personen die niet aan de leeftijdsvoorwaarde (48,5 jaar) voldoen voor een overlevingspensioen. Na afloop van de toekenningsperiode waarin de overgangsuitkering wordt toegekend (tussen 18 en 48 maanden), heeft de begunstigde recht op een **werkloosheidsuitkering**, indien hij of zij nog geen werk heeft gevonden. In het kader van de pensioenhervormingsplannen van de federale regering is er sprake van een geleidelijke afschaffing van het overlevingspensioen ten gunste van de tijdsgebonden overgangsuitkering. Bij het opstellen van deze Barometer was daarover nog geen akkoord.

Voor meer informatie: www.sfpd.fgov.be/nl

Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI): het RMI is van toepassing sinds de invoering van de wet op de maatschappelijke integratie in oktober 2002 en kwam in de plaats van het recht op een bestaansminimum. De RMI-wet belast de OCMW's met een opdracht die verder reikt dan het toekennen van financiële steun, namelijk het bevorderen van maatschappelijke participatie door van de rechthebbenden een engagement te vragen. Hiervoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten die kunnen worden gecombineerd: tewerkstelling (o.a. via artikel 60§7), een **leefloon** en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI). Het GPMI is sinds november 2016

verplicht voor alle leefloongerechtigden. Het RMI is in de eerste plaats bedoeld om, voor zover mogelijk, voorrang te geven aan tewerkstelling om de zelfredzaamheid te bevorderen. Om aanspraak te kunnen maken op het RMI (ongeacht de vorm), moeten begunstigten voldoen aan verschillende voorwaarden, in hoofdzaak met betrekking tot een gebrek aan middelen (van het geheel van personen die onder hetzelfde dak wonen) en de uitputting van sociale rechten, maar ook op vlak van werkbereidheid, nationaliteit, verblijfplaats en leeftijd. In 2016 werd de wet betreffende het RMI grondig hervormd. Naast de verruiming van het GPMI, werd het toepassingsgebied van de RMI-wet uitgebreid met personen met **subsidiare bescherming**. Daarnaast werd het begrip ‘gemeenschapdienst’ in de wet opgenomen. Aan de hand daarvan kunnen de OCMW's de werkbereidheid van leefloners evalueren.

Mensen die niet in aanmerking komen voor het RMI, omdat ze niet voldoen aan de voorwaarden rond nationaliteit, leeftijd of inkomen, kunnen onder bepaalde voorwaarden een beroep doen op sociale bijstand, die diverse vormen kan aannemen (→ kader **3-3**, hoofdstuk 3, pagina 66). Zo hebben bijvoorbeeld erkende **vluchtelingen**, personen onder **tijdelijke bescherming** en vreemdelingen met verblijfsrecht, maar die niet in het Rijksregister zijn ingeschreven, onder meer recht op financiële bijstand die gelijk is aan het **leefloon** (of het equivalent leefloon).

Voor meer informatie: www.mi-is.be/nl

Rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming (VT): om mensen met een laag inkomen een betere toegang tot gezondheidszorg te bieden, wordt aan verschillende categorieën personen (en aan de personen die hen ten laste zijn) een verhoogde tegemoetkoming van de verplichte ziekteverzekering toegekend en dus een verlaging van het remgeld. Sinds januari 2014 zijn er drie mogelijke voorwaarden die recht geven op die verhoogde tegemoetkoming: (1) aanspraak maken op bepaalde uitkeringen (**leefloon**, **equivalent leefloon**, **IGO**, **tegemoetkoming voor personen met een handicap**, verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap); (2) het statuut van wees of niet-begeleide minderjarige vreemdeling; of (3) een laag inkomen. Het recht op een verhoogde tegemoetkoming wordt automatisch toegekend aan de eerste twee categorieën. Mensen met een laag inkomen die geen automatisch recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming moeten een aanvraag indienen en verkrijgen het recht na een onderzoek van de inkomens van het huishouden.

Significant/statistische significantie: wanneer een verschil tussen twee cijfers als statistisch significant wordt omschreven, duidt dat erop dat de kans zeer groot is dat het verschil reëel is en dat de kans dat het verschil het resultaat is van toevalsfactoren of de onnauwkeurigheid van de schattingen (zie betrouwbaarheidsintervallen) uitermate klein is.

Statistische sectoren: de statistische sectoren vertegenwoordigen de kleinste territoriale eenheid en zijn het resultaat van de onderverdeling van het grondgebied door Statbel op basis van de structurele kenmerken ervan zoals geïdentificeerd via volkstellingen (de laatste belangrijke aanpassingen dateren van 2001).

Subsidiaire bescherming: subsidiaire bescherming is een onderdeel van de internationale bescherming (die verschilt van **tijdelijke bescherming**). In het kader van internationale bescherming vragen mensen bescherming aan omdat ze het risico lopen te worden vervolgd of omdat ze voor hun leven vrezen in hun land van herkomst. Het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) beslist over het al dan niet toekennen van een verblijfstitel. Er bestaan twee soorten verblijfstitels: het statuut van vluchteling, dat onbeperkt is in de tijd (zie hierna) en de subsidiaire bescherming. Subsidiaire bescherming wordt verleend aan mensen die niet voldoen aan de voorwaarden om als vluchteling te worden erkend, maar niet naar hun land van herkomst kunnen terugkeren vanwege de gevaarlijke situatie. Het statuut van subsidiaire bescherming wordt elk jaar opnieuw bekeken. Na vijf jaar kan de aanvrager een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd krijgen.

Voor meer informatie: www.droitsquotidiens.be

Tegemoetkoming voor personen met een handicap: tegemoetkomingen voor personen met een handicap ouder dan 21 jaar zijn door de overheid betaalde uitkeringen ter vervanging of aanvulling van het inkomen van personen met een handicap die omwille van hun beperking niet in staan zijn om voldoende inkomen te verwerven of die extra kosten moeten dragen. De uitkeringen worden toegekend onder bepaalde voorwaarden, meer bepaald inkomsten en medische erkenning. Er bestaan verschillende soorten tegemoetkomingen voor personen met een handicap. Binnen de groep tussen 21 en 64 jaar wordt een onderscheid gemaakt tussen de **inkomensvervangende tegemoetkoming** en de **integratietegemoetkoming**. Die twee tegemoetkomingen zijn cumuleerbaar en worden afzonderlijk beoordeeld. 65-plussers hebben recht op een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB). Net als voor de kinderbijslag

zijn de bevoegdheden over die laatstgenoemde tegemoetkoming sinds de 6^e staatshervorming overgeheveld naar het regionale niveau. In het Brussels gewest is Iriscare bevoegd voor de toekenning en uitbetaling van de THAB.

Meer informatie op: www.socialsecurity.be

Tijdelijke bescherming: er moet een onderscheid worden gemaakt tussen het statuut van tijdelijke bescherming en dat van internationale bescherming (vluchtelingenstatuut of **subsidiaire bescherming**). De EU-lidstaten kunnen tijdelijke bescherming verlenen in geval van massale toestroom van mensen die hun land moeten verlaten wegens een natuurramp of een oorlog. Op 4 maart 2022 hebben de EU-lidstaten beslist om tijdelijke bescherming toe te staan aan de Oekraïners die hun land zijn ontvlucht als gevolg van de oorlog. Tijdelijke bescherming in België verloopt via een soepele en snelle procedure, waarbij aan de begunstigde een tijdelijke verblijfstitel (van 1 jaar) wordt toegekend, die kan worden verlengd. De titel geeft de ontheemde recht op verschillende vormen van bijstand (onder meer van het OCMW).

Voor meer informatie: www.droitsquotidiens.be

Tweede kroon: in de concentrische voorstelling van een stad verwijst een kroon naar de wijken met een zekere maatschappelijke en stedenbouwkundige homogeniteit, die een ring vormen binnen de stad. De tweede kroon van het Brussels gewest omvat de wijken die het verst aan de buitenkant van de stad liggen, buiten de ring die gevormd wordt door de grote lanen in het zuiden (Churchillaan) en in het oosten (Generaal Jacqueslaan, Louis Schmidtlaan, Sint-Michielslaan, Brandt Withlocklaan, Reyerslaan en Lambermontlaan) en de boog van de oost-westspoorlijn. De verstedelijking van de tweede kroon kwam tot stand na de **eerste kroon** en bereikte rond 1960 de grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Vluchteling: het vluchtelingenstatuut is een onderdeel van de internationale bescherming (dat verschilt van **tijdelijke bescherming**). In het kader van internationale bescherming vragen mensen bescherming aan omdat ze het risico lopen te worden vervolgd of omdat ze voor hun leven vrezen in hun land van herkomst. Het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) beslist over het al dan niet toekennen van een verblijfstitel. In het kader van internationale bescherming bestaan er twee soorten verblijfstitels: de **subsidiaire bescherming** (zie hierboven) en het vluchtelingenstatuut. Dat laatste statuut wordt toegekend aan mensen die vervolgd worden vanwege hun ras, nationaliteit, godsdienst, politieke overtuiging of

sociale groep waartoe ze behoren. De erkenning als vluchteling is niet beperkt in de tijd.

Voor meer informatie: www.droitsquotidiens.be

Werkloosheidsuitkering: de werkloosheidsuitkeringen worden toegekend op basis van het beroepsverleden (in tegenstelling tot de [inschakelingsuitkeringen](#)). De RVA staat in voor de uitbetaling hiervan. Vanaf 2026 worden de regels inzake werkloosheidsuitkeringen grondig hervormd. Tot dan toe werden werkloosheidsuitkeringen in principe voor onbepaalde tijd toegekend, op voorwaarde dat de aanvrager aan bepaalde voorwaarden voldeed, waaronder een actief werkzoekgedrag aantonen. Het uitkeringsbedrag hangt af van het laatste loon, de duur van de werkloosheid en de gezinssituatie. In november 2012 onderging het systeem al een hervorming. Toen werd een sterkere degressiviteit van de werkloosheidsuitkering ingevoerd, waardoor het bedrag na vier jaar overgaat in een forfaitaire tegemoetkoming die lager ligt dan de [armoederisicogrens](#). Afgezien van enkele uitzonderingen, wordt het recht op werkloosheidsuitkeringen vanaf 2026 voortaan beperkt tot maximaal twee jaar. Dat recht omvat een basisperiode van één jaar, die met maximaal 12 maanden kan worden verlengd, afhankelijk van het beroepsverleden. Sinds 1 maart 2026 zijn ook de toegangsvoorwaarden voor werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen veranderd. De beëindigingen van het recht op uitkeringen (uitsluitingen) voor mensen die al meer dan twee jaar een werkloosheidsuitkering ontvangen, worden sinds 1 januari 2026 doorgevoerd in opeenvolgende golven, afhankelijk van de duur van de werkloosheid.

Voor meer informatie, zie pagina's 70-76 van de Barometer en <https://www.rva.be/>

Lijst van de acroniemen

Actiris	Brusselse gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling	KSZ	Kuispuntbank van de Sociale Zekerheid
ADG	Dienst voor arbeidsbemiddeling van de Duitstalige gemeenschap	Leefloon	Leefloon
BGHM	Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij	NBB	Nationale Bank van België
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse	NWWZ	Niet-Werkende WerkZoekende
COVID-19	Coronavirus disease 2019	OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
EAK	Enquête naar de arbeidskrachten	OVM	Openbare Vastgoedmaatschappijen
EU	Europese Unie	POD	Programmatorische federale overheidsdienst
EU-SILC	Statistieken over het inkomen en de levensomstandigheden van de Europese Unie (European Union – Statistics on Income and Living Conditions)	RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
FOD	Federale Overheidsdienst	RMI	Recht op Maatschappelijke Integratie
FOREM	Waalse dienst voor arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding	RSB	Recht op sociale bijstand
IAB	Internationaal Arbeidsbureau	RVA	Rijksdienst voor arbeidsvoorziening
ICT	Informatie- en communicatietechnologieën	SVK	Sociaal verhuurkantoor
IGO	Inkomensgarantie voor ouderen	SWT	Stelsel van Werkloosheid met Bedrijfstoelage
IU	Inschakelingsuitkering	VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
IVT	Inkomensvervangende tegemoetkoming	VT	(Rechthebbenden op de) Verhoogde Tegemoetkoming
IWEPS	Waal instituut voor evaluatie, prospectie en statistiek		

13

Bibliografie

- BISA (2015), *Een demografische boom onder de loep: Roemenen, Polen en Bulgaren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Focus nr. 9, juni 2015.
- BISA (2019), *Wijkmonitoring. Analysefiche. Aandeel Fransen*.
- BISA (2021), *Recente evolutie van de inkomens in Brussel op wijkniveau*, Focus nr. 41.
- BISA (2023a), *Demografische barometer 2022 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Focus nr. 58.
- BISA (2023b), *Inkomens en intergewestelijke migraties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Focus nr. 59.
- BISA (2025a), *Inzicht in de sterke daling van de vruchtbaarheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, focus nr. 69, januari 2025.
- BISA (2025b), *De Brusselse bevolking en de digitale wereld*, juni 2025.
- BISA en Federaal Planbureau, 2025, *Beter leven in Brussel: de essentiële rol van gezondheid en van materiële en sociale levensomstandigheden*, Focus nr. 77, september 2025
- Brotcorne P. en Ponnet K. (2024), *Barometer Digitale Inclusie 2024*, UCLouvain-CIRTES en Imec-MICT-UGent, Koning Boudewijnstichting. <https://kbs-frb.be/nl/barometer-digitale-inclusie-2024>
- Brotcorne P. en Vendramin P. (2021), *Une société en ligne productrice d'exclusion ?*, Sociétés en changement, nr. 11, maart 2021.
- bruss'help.brussels (2025), *Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, achtste editie, 6 november 2024. Brussel.
- Brussel Huisvesting (2024), *Activiteitenverslag 2023*, Gewestelijke Overheidsdienst Brussel.
- Brussel Plaatselijke Besturen (2024), *Aanvullende sociale bijstand binnen de Brusselse OCMW's, jaarrekeningen 2023*, Gewestelijke Overheidsdienst Brussel, Brussel Plaatselijke Besturen, Directie Lokale Financiën, november 2024.
- Brusselse Bond voor het Recht op Wonen - BBRoW (2018), *De huurprijzen van woningen van gemeenten en OCMW's verlagen*. De analyses van de BBRoW, september 2018.
- Brusselse Bond voor het Recht op Wonen - BBRoW (2025), *Oud worden zonder woning: Hoe leven onze ouderen zonder thuis?*, De analyses van de BBRoW, september 2025.
- Brusselse Gewestelijke Huisvestingmaatschappij (2016), *Verslagen kandidaat-huurders en inschrijvingen 2016*, beschikbaar op <https://slrb-bghm.brussels/nl>
- CREG, *Maandelijks boordtabel*, januari 2021, juni 2023 en september 2025.
- De Laet S. (2018), *Ook de volksklassen verhuizen uit Brussel. Een analyse van de randverstedelijking van de bevolkingsgroepen met een laag inkomen*, Brussels Studies, Algemene collectie, nr. 121.
- Defeyt P. en Guio A.-C. (2011), *Pauvreté : une définition limitée, une politique à revoir*, Institut pour un Développement Durable, maart 2011.
- Degrave E. (2024), *L'état numérique et les droits humains*. Brussel: Académie royale de Belgique, collectie L'Académie en poche.
- Degrave E. (2025), *L'action publique à l'ère du numérique*, collectie van CRIDS-Faculteit rechten van de Universiteit van Namen, Larcier Intersentia.
- Delvaux A. en Grévisse F. (2017), *Précarité énergétique*, Pauvreté n°17, Le Forum - Bruxelles contre les inégalités.
- Deprez A., Noël L., Solis Ramirez F. (2020), *Analyse des impacts sociaux de la première vague et du premier confinement dans le cadre de la crise de la Covid-19, Rapport de la Phase exploratoire (juin à août 2020)*, Fédération Wallonie Bruxelles, Institut Wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

- Deville C., 2019, *Les chemins du droit. Dématérialisation du RSA et distance à l'État des classes populaires rurales*, doctoraatsthesis in de sociologie, onder begeleiding van I. Astier en P.-Y. Baudot, Amiens, université de Picardie Jules-Verne.
- Duveau C., Hermans L., Gisle L., Charafeddine R., Demarest S. *Belgisch Cohort Gezondheid en Welzijn (BELHEALTH)*. Bulletin nr. 5. Sciensano, juni 2024. Online beschikbaar: <https://www.sciensano.be/nl/biblio/bulletin-ndeg5-belhealth>
- Englert M. (2013), *Analyse des déterminants du chômage urbain et politique de rééquilibrage entre l'offre et la demande de travail en Région de Bruxelles-Capitale*, Working Paper DULBEA, Research series, nr. 13-03, januari 2013.
- FdSS-Fédération des services sociaux (2024), *Bilan des appels reçus VIII, juillet 2023 à juin 2024*, september 2024.
- Federaal Planbureau (2011), *Welvaartsbinding van sociale en bijstandsuitkeringen*, Working paper 4-11, maart 2011.
- Federaal Planbureau (2017), *Aanvullende indicatoren naast het bbp*.
- Federaal Planbureau (2020), *COVID-19-crisis : welke impact op het welzijn van de Belgen?*, april 2020, Arnaud Joskin en Alain Henry.
- Federaal Planbureau en Statbel (2025), *Bevolkingsvooruitzichten 2024-2070*.
- Federia, *Baromètre de locations, évolution à mi-année 2025*, 4 september 2025.
- Fortunier C. en Rea A. (2021), *Les 'invisibilisé.e.s' et le Covid 19. Bruxelles et crise socio-sanitaire*, Ville de Bruxelles et CPAS de Bruxelles, december 2021.
- Galván Castaño I. (2022), *Dématérialisation des services bancaires : vers une exclusion financière des personnes en difficulté avec l'écrit*, La Revue Nouvelle, nr. 03. <https://revuenouvelle.be/Dematerialisation-des-services-bancaires/>
- Ghesquière François, 2025. *Les dépenses et la privation énergétiques en Wallonie*. IWEPS.
- Girès J. (2020), *Dis-moi qui sont tes parents, je te dirai qui tu es : exploration de la reproduction des inégalités en Belgique*, Belgisch Observatorium van Maatschappelijke Ongelijkheid, november 2020.
- Godart P., Swyngedouw E., Van Criekingen M. en van Heur B. (2023), *Uithuiszettingen in Brussel: hoeveel, wie en waar?*, Brussels Studies, nr. 176, <https://journals.openedition.org/brussels/6519>
- Gouyon M. (2006). *Une chambre à soi : un atout dans la scolarité ?* Données sociales : La société française, editie 2006, INSEE.
- Hirtt N. (2017), *Réseaux, inscriptions, filières, financement : les mécanismes de l'inégalité scolaire, Appel pour une école démocratique* (APED), juni 2017.
- Huybrechts F., Meyer S. en Vranken J. (2011), *La précarité énergétique en Belgique, Rapport Final*. OASeS; ULB-CEESE.
- Huysmans K., Goesaert T. en Struyven L. (2022), *Aanwervingen onder de Brusselaars: toegang tot de arbeidsmarkt en transitiebewegingen op langere termijn (1996-2019)*, HIVA-KU Leuven, een studie in opdracht van Actiris.
- IBSA (2024), *Demografische barometer 2024 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Focus nr. 67, november 2024.
- IWEPS (2025), *Les dépenses et la privation énergétiques en Wallonie*, Ghesquière F.
- Joskin A. (2022), *Daling van het onderwijsniveau: de verborgen kosten van de covid-19-pandemie*, Federaal Planbureau, artikel nr. 12, Onderwijs, mei 2022. https://www.plan.be/sites/default/files/documents/ART_012_12646_NL.pdf
- Joskin, A. (2017), *Wat telt voor de Belgen? Analyse van de determinanten van het individuele welzijn in België*, Federaal Planbureau, Working Paper 4-1, februari 2017.
- Klotz P. (2025), *Le capitalisme de la solitude à l'assaut des liens humains*, Fondation Jean-Jaurès.
- Laasman J.-M., Maron L. en Vrancken J. (2019), *Les inégalités sociales dans le domaine de la santé*, Direction Etudes Solidaris, oktober 2019.
- Leefmilieu Brussel (2025), *Statistisch verslag - gegevens 2024: EPB-certificatie van de wooneenheden - Brussels Hoofdstedelijk Gewest*.
- Madec P. (2016), *Quelle mesure du coût économique et social du mal-logement ?*, Revue de l'OFCE 2016/2 (nr. 146).

Martens A., Ouali N., Van de Maele M., Vertommen S., Dryon P. en Verhoeven H. (2005), *Etnische discriminatie op de arbeidsmarkt in het Brussels hoofdstedelijk gewest, Syntheserapport, Onderzoek in het kader van het Sociaal Pact voor de Werkgelegenheid van de Brusselaars*.

May X., Bacquaert P., Decroly J.-M., de Guiran L., Deligne C., Lannoy P. en Marziali V., *Waarom geen einde maken aan de progressieve tarifiering voor water in Brussel?*, Brussels Studies [online], Algemene collectie, nr. 156, online gepubliceerd op 9 mei 2021, geraadpleegd op 14 september 2023. <https://journals.openedition.org/brussels/5514>

Mazet P. (2017), *Conditionnalités implicites et productions d'inégalités : les coûts cachés de la dématérialisation administrative*, La Revue Française de Service Social, ISSN 0297-0376, nr. 264, 1, 2017, p. 41-47.

Meyer S. en Coene J. (2023), *Barometer waterarmoede: analyse en interpretatie van de resultaten voor 2021*, Université libre de Bruxelles (CEESE) en Universiteit Antwerpen (CRESC); Koning Boudewijnstichting: Brussel, november 2023.

Meyer S. en Coene J. (2024), *Barometer energiearmoede: analyse en interpretatie van de resultaten voor 2022*, Université libre de Bruxelles (CEESE) en Universiteit Antwerpen (CRESC); Koning Boudewijnstichting: Brussel, maart 2024. Beschikbaar op <https://kbs-frb.be/nl/barometer-energiearmoede-2024>

Moreau G. en Cuyvers D. (2024), *De dynamiek van de Brusselse loontrekkende tewerkstelling: twee verschillende verhalen*, Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid (3/65), 16 september 2024, Brussel. <https://socialsecurity.belgium.be/nl/nieuws/nieuwe-editie-btsz-dynamiek-van-de-arbeidsmarkt-16-09-2024>

Myria (2023), *Internationale bescherming, Migratie in cijfers en in rechten*, Katern uit het jaarverslag 2023.

NBB (Nationale Bank van België), 2023, *Statistieken van de Centrale voor kredieten aan particulieren*.

Noël L. (2021), *Niet-gebruik van rechten en bestaansonzekerheid in het Brussels gewest*, Brussels Studies, Algemene collectie, nr. 157, online gepubliceerd op 30 mei 2021. <https://journals.openedition.org/brussels/5585>

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2025a), *Energiedeprievatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - 2025*, beschikbaar op <https://www.vivalis.brussels/fr/informer-et-communiquer/etudes/etudes-de-lobservatoire>

Observatorium voor gezondheid en welzijn van Brussel-Hoofdstad (2024). *Gezondheidsindicatoren van het Brussels gewest 2024*. Brussel: Vivalis.brussels.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019a), *Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid*. Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019b), *Armoede, slechte huisvesting en uithuiszettingen in het Brussels gewest*, Thematisch katern van het Brussels armoederapport 2018, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2017), *Inzichten in non-take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels gewest*, Thematisch katern van het Brussels armoederapport 2016, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2016), *Invaliditeit in het Brussels gewest*, Gezondheidsindicatoren van het Brussels gewest, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2015), *Vrouwen, bestaansonzekerheid en armoede in het Brussels gewest*, Thematisch katern van het Brussels armoederapport 2014, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad en view.brussels (2015), *Vrouwen op de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en Actiris, Brussel.

Odenore en Warin. P. (2014). *Le non-recours aux prestations sociales : quelle critique du ciblage ?* Les Politiques Sociales, 3-4(2), 12-23.

- Penne T., Storms B. en Frederickx M. (2021). *Referentiebudgetten als tool voor het monitoren en bestrijden van armoede*. Deliverable 3.1. In: *Wetenschappelijk onderzoek naar een Vlaamse indicatorenset om omgevingsfactoren en beleidsevaluatie inzake armoede te meten*. VISA: Vlaamse indicatorenset armoede (p. 97-118). Maart 2021, Een rapport in opdracht van de Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Universiteit Antwerpen. (Bestek nr. DEP/WVG/W&S/2018/IND/BIS)
- Petit C., Lehrmann J. en Best A. (2017), *Le surpeuplement, une forme de mal-logement toujours prégnante et socialement discriminante*, Recherche sociale, 2017/4 (nr. 224), p. 5-134. DOI: 10.3917/recsoc.224.0005. www.cairn.info/revue-recherche-sociale-2017-4-page-5.htm
- POD Maatschappelijke integratie (2017a), *Statistisch verslag nr. 18*, juni 2017.
- POD Maatschappelijke integratie (2017b), *Erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden die zich melden bij het OCMW*, Focus nr. 18, juni 2017.
- POD Maatschappelijke integratie (2019), *Statistisch verslag nr. 24*, juni 2019.
- Roberfroid D., Dauvrin M., Keygnaert I., Desomer A., Kerstens B., Camberlin C., Gysen J., Lorant V., Derluyn I. (2015), *Welke gezondheidszorg voor personen zonder wettig verblijf? Synthese*. Health Services Research (HSR). Brussel. Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE). 2015. KCE Reports 257A. D/2015/10.273/109.
- RVA (2021), *10 jaar versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkering: Evaluatie van de impact op de transities naar werk en op de sociale uitgaven in de periode 2010-2020*, Directie Statistieken, Begroting en Studies, Michiel Segaert en Nathalie Nuyts.
- Sassen S. (2006), *Cities in a World Economy*, derde editie, reeks Sociology for a New Century, Pine Forge Press, 269 pp.
- Serres J.-F. (2017), *Combattre l'isolement social pour plus de cohésion et de fraternité*, rapport voor de Conseil économique, social et environnemental (CESE), journal officiel de la République française, juni 2017.
- Schockaert I., Morissens A., Cincinnato S. en Nicaise I. (2012), *Armoede tussen de plooiën: aanvullingen en correcties op EU-SILC voor verborgen groepen armen*, Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA), onderzoek in het kader van het AGORA-onderzoeksprogramma van het Federaal Wetenschapsbeleid (BELSPO) en op vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.
- Schoenborn C., De Spiegelaere M. en Racape J. (2021), *Measuring the invisible: perinatal health outcomes of unregistered women giving birth in Belgium, a population-based study*. BMC Pregnancy Childbirth 21, 733. <https://doi.org/10.1186/s12884-021-04183-9>
- Sciensano (2025), *Methodologie Gezondheidsenquête 2023-2024*, Demarest S. en Charafeddine R. https://www.sciensano.be/sites/default/files/methodologisch_rapport_2023_nl.pdf
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2024), *De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2022-2023*.
- Surkyn J., Verhaeghe P.-P. en Gadeyne S. (Vrije Universiteit Brussel), 2023, *MISAFIR-Mapping en monitoring van niet-geregistreerde populaties in het Brussels gewest, Eindrapport*, Prospective Research.
- TAKE (2022), Goedemé T., Janssens J., Derboven J., Van Gestel R., Lefevère E., Verbist G., Vergauwen J., Vandervelden M., (UAntwerpen), Nisen L., Linchet S., Bolland M., Reynaert J.-F., Thiry B. (ULiège), Lopez Novella M., Boucq E., Van den Bosch K., (Federaal Planbureau), Van Mechelen N., Corselis A., Verschueren I. (FOD Sociale Zekerheid), *TAKE - Reducing poverty through improving take up of social policies*, Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks.
- Thunus S., Donnen A., Creten A. en Walker C. (2023), *Melting point: de toegang tot en het gebruik van eerstelijnszorg door kwetsbare personen in het Brussels gewest*. Observatorium voor gezondheid en welzijn van Brussel-Hoofdstad.
- Tobback, I., Barslund, M., Baert, S., en Verhaeghe, P. P. (2024). *Discrimination sur le marché du travail bruxellois : analyse sectorielle basée sur un test par correspondance*. Brussel: Gewestelijke Overheidsdienst Brussel (GOB/SPRB) https://urbisdownload.datastore.brussels/Studies/discriminationMarcheTravail_FR.pdf

Unia (2024), *Jaarverslag 2024*.

Van den Broeck K., Brotcorne P., Steenssens K., Moriau J., Wagener M. en De Smedt L. (2024), *Studie over non-takeup van het leefloon en afgeleide rechten. Schatting en inspirerende praktijken ter bestrijding van non-take-up*, HIVA-KU Leuven, studie uitgevoerd op vraag van de POD Maatschappelijke integratie.

Van Hamme G., Waiengnier M., Bassens D. en Hendrikse R. (2024), *Geavanceerde diensten: de aantrekkelijkheid van Brussel en lokale uitdagingen*, Brussels Studies [online], Algemene collectie, nr. 149, online gepubliceerd op 8 november 2020, geraadpleegd op 16 december 2020. <https://journals.openedition.org/brussels/5137>

Van Hamme G., Wertz I. en Biot V. (2011), *Economische groei zonder sociale vooruitgang: stand van zaken in Brussel*, Brussels Studies, Algemene collectie, n°48.

Van Meeteren M, Engbersen G. en van San M (2007), *Irreguliere immigranten in België. Inbedding, uitsluiting en criminaliteit*, (pdf). Irreguliere immigranten in België | Marion van San - Academia.edu.

Van Vooren D. (2018), *Water voor iedereen! Situatieschets van waterarmoede in België*, studie uitgevoerd op vraag van de Koning Boudewijnstichting.

Van Hamme G., Grippa T. en Van Crieckingen M. (2016), *Migratiebewegingen en dynamische processen in de Brusselse wijken*, Brussels Studies, Algemene collectie, nr. 157.

Vanderstraeten L. en Van Hecke E. (2019), *Les régions urbaines en Belgique*, Belgeo 1.

Verhaeghe P.P., Coenen A., Demart S., Van der Bracht K. en Van de Putte B. (2017). *Discrimibrux - Discriminatie door vastgoedmakelaars op de private huurwoningmarkt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Gent: Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

view.brussels (2025), *Monitoring van de werkzoekenden volgens nationale origine*, editie 2025, september 2025, actiris.brussels.

view.brussels (2024), *Stand van zaken: De arbeidsmarkt in het Brussels gewest in 2023*, Actiris, november 2024, actiris.brussels.

view.brussels (2022), Actiris (2022), *Overzicht & vooruitzichten: de situatie op de Brusselse arbeidsmarkt na twee jaar coronacrisis*, februari 2022.

view.brussels, Actiris (2021), *Stand van zaken: De arbeidsmarkt in het Brussels gewest*, november 2021, actiris.brussels.

view.brussels, Actiris (2017), *De arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, actiris.brussels.

Visée-Leporcq D. (2011), *Décrochage scolaire et pauvreté*. Brussel. ATD Quart Monde, collectie 'Connaissance et Engagement : Analyses et études'.

Voglair J., El Mahi G., Kozicki C. en Lecuivre E o.l.v. H. Bogaert (2022), *Les perspectives budgétaires de la Région Bruxelles-Capitale de 2022 à 2027*, CERPE-Université de Namur, september 2022.

Meer weten?

Andere publicaties van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad vullen deze Barometer aan en schetsen een meer gedetailleerd beeld van bepaalde aspecten (de reeks 'Zoom op de gemeenten', de Gezondheidsindicatoren van het Brussels gewest, de Dossiers van het Observatorium, de Thematische rapporten enz.). Al die publicaties en een selectie van indicatoren over armoede en gezondheid kunt u downloaden via de website <https://www.vivalis.brussels/nl/informerer/observatoire/observatorium-voor-gezondheid-en-welzijn-van-brussel>.

De Welzijnsbarometer vormt ook een aanvulling op bepaalde publicaties en tools van andere Brusselse instellingen en diensten (het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), met onder meer de Wijkmonitoring, view.brussels (Actiris), Bruss'help, Brusano, enz.).

Ook andere federale of gewestelijke instellingen publiceren indicatoren over armoede, meer bepaald het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, via haar website of in haar tweejaarlijkse armoederapporten. Andere instanties stellen jaarlijks hun eigen barometer op, zoals de 'Interfederale armoedebarmeter' uitgegeven door de POD Maatschappelijke Integratie of de jaarlijkse rapporten (voor heel België) 'Analyse van de evolutie van de sociale situatie en sociale bescherming in België' van de FOD Sociale Zekerheid, en de 'Vlaamse armoedemonitor' van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) voor Vlaanderen. Wat Wallonië betreft, is een groot aantal gegevens over armoede en levensomstandigheden van de bevolking (inkomen van de huishoudens, huisvesting enz.) beschikbaar via het Waals instituut voor evaluatie, prospectie en statistiek IWEPS.

Welzijnsbarometer 2025

Deze Welzijnsbarometer vormt het kwantitatieve luik van het Brussels armoederapport. Naast de demografische contextindicatoren bevat de Barometer indicatoren van armoede bij de Brusselse bevolking die samenhangen met verschillende levensdomeinen: inkomen, werk, opleiding, gezondheid, huisvesting en maatschappelijke participatie. De Barometer verschijnt jaarlijks of tweejaarlijks en biedt inzichten in de evolutie van de sociaaleconomische situatie van de Brusselaars doorheen de tijd.

Dit document is ook beschikbaar in het Frans.
Ce document est également disponible en français sous le titre: 'Baromètre social 2025, Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté et des inégalités sociales et de santé'

<https://www.vivalis.brussels/nl/informerer/observatoire/observatorium-voor-gezondheid-en-welzijn-van-brussel>